

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07649

GEZAMELTE SHRIFTEN

Chaim Zhitlowsky

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

ד.ר. ח. זשיטלאַווסקי

געזאמעלמע שריפטען

זיבעטער באנד

ד.ר. זשיטלאַווסקי פערלאג געזעלשאפט

ניו-יאָרק, 1917.

Copyright 1917
by
Dr. Ch. Zhitlowsky, N. Y.

All rights reserved

דר. חיים זשיטלאָוסקי

די מאַראַל-פּילאַסאָפּיע
און דער ענד-ציעל

א י נ ה א ל ט :

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע און דער ענר־ציעל.

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק.

דער שטוטגאַרטער קאָנגרעס.

הערר דובנאַוו'ס „גייסטיגער“ נאַציאָנאַליזם.

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציער

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציעל

(רודאָלף שטאַמלער און זיין סאָציאַלער מאָניזם.)

1.

די לאַגע פון דעם מאַרקסיזם אין דער איצטיגער סאָציאַלער און היסטאָרישער וויסענשאַפט האָט זיך פאַר דער לעצטער צייט זעהר שטאַרק איבערגעביטען. נאָך אין דעם סוף פון די אַכציגער יאָהרען פון דעם פּאָריגען יאָהרהונדערט האָט הערמאַן באַהר, — יעמאַלט איינער פון די אָנגעזעהענסטע נאָכפּאָלגער פון דעם דיאַ-לעקטישען מאַטעריאַליזם, — געקאָנט, — אין דעם ערשטען טייל פון זיין „צור קריטיק דער מאָדערנע“, — בעקלאָגען זיך דערויף, וואָס דער געדאַנק פון זיין צייט יאָגט זיך ניט אַזוי „צו מאַכען זיין חשבון מיט דעם מאַרקסיזם“. אָט דער „חשבון-מאַכען“ האָט זיך אָבער אָנגעהויבען אין מיטען פון די נייענציגער יאָהרען, און וואָס ווייטער, אַליץ מעהר שטעהען צו צו איהם בערופענע אָדער ניט בערופענע „בעל-חשבון'ס“.

דער מאַרקסיזם איז אַרום דערזעלביגער צייט אַרויפגעשטעלט געוואָרען אויף דער טאַגעס-אָרדנונג אין רוסלאַנד, וואו ריין אַרט-ליכע און צייטליכע אורזאַכען האָבען צוגעצויגען צו איהם די סימ-פאַטיע פון אַ היבשען טייל פון דעם יונגען דור. עס האָבען זיך אָנגעהויבען אי אין רוסלאַנד, אי אין מערב-אַייראָפּאַ, הייסע דע-כאַטען וועגען זיין מהות און זיין ווערטה, — דעכאַטען וואָס זיי נען נאָך ניט פּערשטומט געוואָרען ביז אויף דעם היינטיגען טאַג. ווילעהעלם וואונדט זאָגט ערגעץ-וואו, אַז זעלטען ווען די וויסענ-שאַפטען ענטוויקלען זיך דורך כסדר'דיגע, לאַנגזאַמע אָבער זיכערע עראַבערונגען. דאָס רוב הויבט אַ יונגע וויסענשאַפט אָן מיט אַ וועלכער עס איז שלעכט איינגעפונדעוועטער אָבער דערפאַר ווייט

פערבאפענדער היפאָטעזע, וועלכע נעהמט אַרום דאָס גאַנצע פעלד, וואָס מען דאַרף אויספאַרשען. מיט קוראַזשירטע שטריכען וואַרפט זי אָן דעם פלאַן פון דעם קינפטיגען געבוי. די ווייטערדיגע ענט- וויקלונג פון דער וויסענשאַפט בעשטעהט אין דעם, וואָס מען טראָגט אַרײַן אין דעם פריהער אויפגעוואַרפענעם פלאַן אַלערליי הוספות, בעגרעניצונגען און פערענדערונגען.

מען קאָן זאָגען, אז אַ דאַנק דער ברענענדיגער פאַלעמיק פאַר און געגען דעם מאַרקסזום, זיינען די סאָציאַלאָגישע און געשיכטס- פילאָסאָפישע בנינים זיינע געוואָרען דער צענטראַל-פונקט פון דעם מאַדערנעם געדאַנק אין דער סאָציאַלאָגישע און אין דער געשיכטס- פילאָסאָפיע, און אז זיי וועלען אפשר נאָך אַ לאַנגע צייט שפיעלען די ראַליע פון יענעם לכתחילה-אויפגעריסעוועטען פלאַן, וואָס מוז זיך געפינען ביי יעדען איינעם אין די הענד, אויב ער וויל נאָר נעהמען אַן אַנטייל אין דער בעאַרבייטונג פון סאָציאַלאָגישע און געשיכטס-פילאָסאָפישע פראַבלעמען אָדער אויב ער וויל לכל הפחות נאָכקוקען, ווי אזוי די דאָזיגע וויסענשאַפטס-צווייגען ענטוויקלען זיך און וואַקסען זיך פאַנאַנדער.

כמעט אַלע געשיכטס-פילאָסאָפישע און סאָציאַלאָגישע פאַר- שונגען פון דער לעצטער צייט רעכענען זיך אויף דעם אָדער יענעם אופן מיט די אַנשיאונגען פון מאַרקס און ענגעלס, און כמעט יעדע נייע אַרבייט טראָגט אַרײַן אַ וועלכען עס איז נייעס אויסמיטיש אָדער אַ בעגרעניצונג אָדער אַ פערענדערונג אין דעם לכתחילה אויפגעוואַרפענעם פלאַן.

דאָס רוב פון די פאַרגעשלאָגענע אויסבעסערונגען, ווי אויף די, וואָס עדוואַרד בערנשטיין האָט אַרײַנגעטראָגען, האָבען אָבער ביז אהער געהאַט צו טהאָן נאָר מיט די איינצעלנע זייטען אָדער גאָר מיט די איינצעלנע פרטים פון קאַרל מאַרקס' לעהרע. מען איז אָנגעד- פאַלען אויף די העגעליאַנישע עלעמענטען אינ'ם מאַרקסזום, אויף זיין מאַטעריאַליזם, אויף זיין פעראַלטערטער דערקענטניס-טעאָריע, אויף דעם עקאָנאָמישען מאַטעריאַליזם אין דער געשיכטע, אויף דער טעאָריע פון דער קאָנצענטראַציע פון קאַפיטאַלען און אז. וו., און אז. וו. מען קאָן זאָגען, אז ס'איז כמעט ניטאָ קיין איין אייבי- ציגער פונקט פון מאַרקס' טעאָרעטישע אַנשיאונגען און פראַקטישע

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע אין דער ענד־ציעל

פּאַדערונגען, וועלכע מען זאָל ניט האָבען קריטיש ערנסט דורכגע־
קוקט.

צו דער זעהר קליינער צאָהל פון יענע אַרבייטען אָבער, וואָס
האָבען זיך בעשעפּטיגט ניט אזוי מיט די איינצעלנע טיילען פּונ'ם
מאַרקסיזם, ווי מיט זיינע וויכטיגסטע יסודות, און דערצו, ניט נאָר
צוליעב דעם פּאָלעמישען קאַמף, נאָר אויך כדי אוועקצושטעלען
אויף זייער אַרט בעסערע און צוועקמעסיגערע בנינים, געהערט דאָס
בעוואוסטע ווערק פון רודאָלף שטאַמלער זועגען „ווירטשאַפּט און
רעכט“, וואָס איז אַרויס אין דעם יאָהר 1896.*

פּאַנאַנדערקלייבען זיך אין יענע נייע טעאָריען, וועלכע שטאַמ־
לער שלאַגט פּאַר אַנשטאָט דעם מאַרקסיזם, און אויסגעפינען, אויף
וויפּיעל זיין נייער אופן אויפצונעהמען די סאָציאַלאָגישע און גע־
שיכטס־פּילאָסאָפּישע פּראָגען קאָן העלפען דער ווייטערדיגער ענט־
וויקלונג פון די דאָזיגע וויסענשאַפּטען, — דאָס איז די אויפֿגאַבע
פון אונזער היינטיגען אַרטיקל.

2.

דעם סכּוּם פון אַלע פּראָבלעמען, וואָס ווערען אויסגעפּאַרשט
אין דער סאָציאַלאָגישע און אין דער געשיכטס־פּילאָסאָפּיע, רופּט
שטאַמלער אָן די סאָציאַל־פּילאָסאָפּיע, די פּילאָסאָפּיע
פון דער געזעלשאַפּט. אַלע איידער־מאַרקסיסטישע פרובען, וויסענ־
שאַפּטליך אויסצובויען אָט דעם וויכטיגסטען צווייג פון דער מענש־
ליכער דערקענטנים, בלייבען, נאָך שטאַמלער'ס מיינונג נאָך, אין
דעם פּרט פון וויכטיגקייט און טיעפּקייט ווייט הינטער די טעאָריען
פון מאַרקס און ענגעלס.

„איך דערקען“, זאָגט ער, „אין דעם סאָציאַלען מאַטעריאַליזם
די אייגענשאַפּט פון דעם בעדייטענדסטען און טיעפען ערשטען
שריט צו אַ קריטישער בעגרינדונג פון אַ וויסענשאַפּטליכער
פּילאָסאָפּיע פון דער געזעלשאַפּט.“** דער מאַרקסיזם האָט, נאָך

* פּראָפ. רודאָלף שטאַמלער, „ווירטשאַפּט און רעכט נאָך מאַטעריאַל־
ליסטישער געשיכטס־אויפֿפאַסונג“. לייפּציג, 1896.
** דאָרטען גופּא, ז. 399.

זיין מיינונג, זעהר גרויסע פערדיענסטען: ער שטרעכט וויסענ־שאפטליך צו דערקענען די געזעלשאפטליכע ערשיינונגען; ער בע־טראכט די געזעלשאפט און די מענשליכע געשיכטע ווי א ב ע ז ו נ ד ע ר, אייגענטימליכער ענין פון דער מענשליכער פאָרשונג, וועלכער איז בעשענקט מיט ספעציפישע אייגענשאפטען, וואָס נאָר ער אַליין פערמאָגט, און וואָס פאָרדערט דעריבער צו זיין שטודיום גאנץ ספעציפישע מעטאָדען און אופנים.*

אויסטערליש ווערטפול אין דעם סיסטעם פון דעם עקאָנאָמ־שען מאטעריאַליזם איז ווייטער זיין מ אָ נ י ז ם, וועלכען ער נעהמט לכל הפחות אָן אין פרינציפ, זיין שטרעבען צוריקצופיהרען אלע אויסערונגען פון דעם געשיכטליכען און געזעלשאפטליכען לע־בען צו איינ־איינציגען „לעצטען, זעלבסטשטענדיגען אָביעקט פון דער סאָציאָלאָגישער פאָרשונג“. דער פונקט בעצויבערט שטאַמ־לער'ן נאָר אויף א הויכען שטייגער. נתפעל ווערט ער אויף פון מארקס' אָ ב י ע ק ט י ו ו י ז ם, פון זיין לעהרע, אז אלע היס־טאָרישע פערענדערונגען זיינען א פרוכט פון נ ו י ט ו ו ע נ ד י ג־ק י ט, וועלכע פליעסט פון די גרונד־געזעצען פון דער געזעל־שאפטליכער באַלעבאטישקייט, „וואָס מיט איהר פערענדערונג פער־ענדערט זיך אַל־דאָס איבעריגע.“

רודאָלף שטאַמלער מיינט, אז א דאַנק אָט די אלע יסודות זיינע, קאָן דער מארקסיזם מיט ערפאָלג קעמפען אנטקעגען דעם ס ו ב י ע ק ט י ו ו י ז ם אין דער בעשטימונג פון געזעלשאפטליכע ציעלען, וואָס זויף ניט וויסען פון קיין אנדערע טעמים, ווי נאָר די אייגענע וואונשען און אידעאלען. דער מארקסיזם ווייזט אויף, — און שטאַמלער איז מיט איהם מסכים אין דעם, — אז די אידעען, וואונשען און שטרעבונגען גופא וואקסען אַרויס על פי נויטוענ־דינקייט פון דעם גרונד און באַדען פון דער געזעלשאפטליכער באַ־לעבאטישקייט. נאָר יענע געזעלשאפטליכע פאָדערונגען זיינען אָביעקטיוו בעגרינדעט, וואָס ווערען אויפגעבויט אויף דער דער־קענטנים פון די גרונד־געזעצען פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען, — אָט דאָס דאַרף זיין דער העכסטער קריטעריום פאַר יעדער פראַק־

* דאָרטען גופא. ז. 257.

די נאַראַלי־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

מישער טעטיגקייט, וואָס וויל זיך אָנלעהנען ניט אויף סוביעקטיווע, שנעל־פּערפּליהענדע מיינונגען, נאָר אויף פעסט איינגעפונדעוועטע וויסענשאַפּטליכע אמת'ען. אזא קריטעריום, מיינט שטאַמלער, איז צום ערשטען מאָל אַרויסגעשטעלט געוואָרען פון מאַרקס'ען.*

אַבער ניט קוקענדיג אויף דעם גרויסען דרד־ארץ צום מאַרקסיום, מיט וועלכען שטאַמלער איז דורכגעדרונגען, קאָן ער, פּערשטעהט זיך, פּאַרט ניט פּערמאָכען די אויגען אויף אַ פּולע שלאַפּע זייטען זיינע, און די קריטיק פון זיי פיהרט דעם מחבר צו דעזולטאַטען, וואָס שטימען זעהר וועניג צונויף מיט די גרונד־אַגען פון דעם מאַטעריאַליסטישען בליק אויף די געשיכטע און וואָס געהען אין די וויכטיגסטע פונקטען דירעקט להיפך צו זיי.

איינער פון די גרעסטע חסרונות פון דעם מאַרקסיום בעשטעהט, לויט שטאַמלער'ן, אין דעם, וואָס ער איז ניט דורכגעטראַכט ביז צום סוף און וואָס ער האָט ניט קלאָר געמאַכט, ווי עס דאַרף צו זיין, דעם זין פון זיינע אייגענע גרונד־פּרינציפּען.

„גראַד דאָרטען, וואו מיר האָבען צו טהאָן מיט די פונדאַמענט־טאַלסטע יסודות פון דער טעאָריע, בענוגענט זיך דער מאַרקסיום“, — זאָגט שטאַמלער, — „מיט אַגב אורחא אַריינגעוואָרפּענע אַפּאָ־ריוזמען און אַבגעריסענע זאַצען, מיט ניט דורכגעקלערטע בעגרי־פען.“**

צו אַזעלכע פונדאַמענטאַלע יסודות פון דער טעאָריע געהערט די פּראַגע וועגען דער שייכות, וואָס הערשט צווישען דעם עקאָנאָמישען און דעם רעכטליכען לעבען. קלאָר צו מאַכען די דאָזיגע שייכות געהמט אויף זיך דאָס גאַנצע בוך וועגען „ווירטשאַפּט און רעכט.“

* שטעלען, וואָס שטרייכען אונטער די מעלות פון דעם מאַקסיום, זיינען צוזעט איבער דאָס גאַנצע בוך שטאַמלער'ס און וויעדערהאַלען זיך זעהר אָפּט. וויעדערהאַלונגען, סטיליסטישע וואַריאַציעס פון איין און דעמועלביגען געדאַנק, זיינען, ביי זויער גאַנצער שפּראַכליכער שעהג־קייט, פאַרמ איינער פון די חסרונות פון שטאַמלער'ס גלענצענדיג אָנגע־שריעבענס ווערק. וועגען די מעלות פון דעם מאַרקסיום זעה: ז. 18, 22—24, 30, 229, 257, 267, 396 און נאָך אַנדערע.

** ד. ג. ז. 448.

3.

עם איז זעהר לייכט צו פערשמעהן, פאר וואָס שטאַמלער קאָנ-
צענטרירט זיין אויפּמערקזאַמקייט אויף דער שייכות צווישען ווירט-
שאפט און רעכט. דער שטאַטליכער און סאָציאַלער בנין פון
דער געזעלשאפט עקזיסטירט איצטער אין דער פאָרם פון אַ געוויסען
יורדישען סיסטעם פון רעכטען, פרווילעגיאַעס און פליכטען, ד. ה.
פון יורדישע נאָרמען, וואָס היטען אָב די יסודות פון דעם איצטיגען
געזעלשאפטליכען לעבען. אַלע פרובען, וואָס מען מאַכט איבער-
צואַנדערשען דעם בוי פון דער געזעלשאפט, טרעמען אין דער לעצ-
טער שורה אַרויס, ווי אַ פאָדערונג אָנצונעהמען אַנדערע יורדישע
נאָרמען אַנשטאַט די, וואָס הערשען איצטער. אַלע פראָעקטען
פון ראַדיקאַלע סאָציאַלע רעפאָרמען, אין וואָס עס זאָל ניט בע-
שמעהן זייער עקאָנאָמישער אינהאַלט, דרעהען זיך אַרום דער פראַגע
וועגען דעם אייגענטומס-רעכט אויף דעם גרונד-אין-באָדען און
די איבעריגע פראָדוקציע-אַנס-מיטלען; וועגען דעם פאַמיליען-
רעכט; וועגען דעם רעכט אָנצושטעלען פרייע לוינ-אַרכייטער
א. א. וו.

לויט דער לעהרע פון דער מאַטעריאַליסטישער סאָציאַל-פילאָ-
סאָפיע, איז דאָס רעכט ניט מעהר ווי אַ פראָדוקט, אַ פועל-יוצא
פון דעם עקאָנאָמישען לעבען. אַלע ענדערונגען אין דער יורדישער
ספערע ווערען אַפריהער פאַרטיג געמאַכט אין די ענדערונגען, וואָס
קומען פאַר אין די ריין ווירטשאַפּטליכע פראָצעסען. איז — וואָס
זאָלען מיר פערשמעהן אונטער די טערמינעס „ווירטשאַפּט“ און
„רעכט“? איז דאָס אמת, וואָס מאַרקס זאָגט, אַז ווירטשאַפּט און
רעכט שמעהען איינע צו דעם אַנדערן, ווי אורזאָך צו ווירקונג? און
אויב דאָס איז ניט אמת, איז — וואָס פאַר אַן אַנדער שייכות הערשט
דאָ צווישען יענע צוויי הויפּט-אויסערונגען פון דעם געזעלשאַפּטלי-
כען לעבען? — אַט דאָס זיינען די פראַגען, וואָס זיינען געווען
פאַר שטאַמלערן דער אויסגאַנגס-פונקט פון זיין פאַרשונג.

קודם כל קאָנסטאַטירט ער יענע מכולבליקייט און מוטישט-
קייט, וועלכע עקזיסטירען אין דער הערשענדער מאַרקסיסטישער
ליטעראַטור בנוגע צו די גרונד-בעגריפען וועגען דעם עצם גופא פון

די ווירטשאַפּטליכע ערשיינונגען, וואָס דאַרפֿען, לויט מאַרקס'ען, שפּיעלען די ראָלע פֿון דער „ערשטער אורזאָך“ אין דער געשיכטליכ־כער ענטוויקלונג.

פּרידריך ענגעלס האָט אויפגעשטעלט די פּאַרמעל, אַז „די פּראָדוקציע און דער אויסבײט פֿון פּראָדוקטען איז דער פֿונדאַמענט פֿון יעדען געזעלשאַפּטליכען בנין; אַז אין יעדער געזעלשאַפּט, וואָס איז היסטאָריש אַרויסגעטרעטען, ווערט די פּערטיי־לונג פֿון די פּראָדוקטען געמאַכט לויט דעם, ווי און וואָס עס ווערט פּראָדוצירט און אויף וועלכען אופן די פּראָדוקטען ווערען אויסגע־ביעטען צווישען זיך.“ אָבער — וואָס איז דער זין פֿון די ווערטער: „ווי“ און „וואָס“? ענגעלס גיט ניט וועגען דעם קיין שום ערקלער־רונגען, און מיט דער הילף פֿון דער מאַרקסיסטישער ליטעראַטור איז נאָר ניט אַזוי גרינג פּאַנאַנדערצוקלייבען זיך אין דער שאלה.

די מעשה דערפֿון איז, וואָס דער „אופן פֿון דער פּראָדוקציע“, צו וועלכען ענגעלס פּיהרט צו אַלץ אין דער געשיכטע, ווי צו דער לעצטער אינסטאַנץ, קאָן פּערשטאַנען ווערן אין אַ צווייפּאַכען זין: אין אַ טעכנישען און אַ סאָציאַלען.

אין דעם ערשטען פּאַל הייסט „געזעלשאַפּטליכע באַלעבאַטיש־קייט“ דער סכּום פֿון יענע טעכנישע אופנים און פּראָצעסען, וואָס די געזעלשאַפּט ווענדט זי אָן אין איהר קאַמף מיט דער נאַטור. אין דעם זין רעדט מען, צום ביישפּיעל, וועגען די באַלעבאַטישקייט פֿון דעם שטײַן־צײַטאַלטער, וועגען דער ווירקונג, וואָס די ענטדעקונג פֿון פּיער־געברויך האָט געהאַט אויף דער ענטוויקלונג פֿון דער מענשליכער באַלעבאַטישקייט וכדומה.

אין דעם צווייטען פּאַל האָט מען אין זין די יורדישע יסודות פֿון דעם ווירטשאַפּטליכען לעבען, ווען מען רעדט, צום ביישפּיעל, וועגען דער קאַפּיטאַליסטישער באַלעבאַטישקייט, דעם קאַפּיטאַליסטישען פּראָדוקצײַאָנס־אופן, וואָס איז בעגרינדעט אויף געוויסע יורדישע נאָרמען: אויף דעם רעכט פֿון פריוואַט־אייגענטום און דעם רעכט פֿון דעם פּרייען אָבמאַך מיט די געדונגענע אַרבייטער.

אָבער די צוויי בעגריפֿען, — דער טעכנישער און דער סאָציאַלער, — מוזען ווערען שטרענג פּאַנאַנדערנעשיידען. „די טעכניק קאָן מען פּערגלייבען נאָר מיט דער טעכניק און די סאָציאַלע

באלעבאטישקייט נאָר מיט דער סאָציאלער באלעבאטישקייט". די טעכניק און די סאָציאלע בעדינגונגען פון דער באלעבאטישקייט ווירקען ניט אויף איין־און־דעמזעלביגען אופן אויף די מענשען און ממילא אויך אויף דער געשיכטע. אזא אָדער אַן אַנדער אופן פון דער אַנראַרישער ווירטשאַפט לעגט אַוועק זיין שטעמפּעל אויף די פיזישע און פּסיכישע אייגענשאַפטען פון דעם אַקערסמאַן, אַלץ איינס, צו דער פּויער איז אַ לייבאייגענער אָדער אַ שקלאַף, אָדער אַ פּרייער באַטראַק אָדער אַ זעלבסטשטענדיגער ערדבעזיצער. „די האַרטע אַרבייט ביי ווילד און שטורעם מאַכט די פּלימען־טרייבער גראַב אין זייער בענעהמען זיך, ווילד און פּער'עקשן'ט, קיין נפּקא מינה ניט, וואָס זיי זיינען: געדונגענע פּועלים אָדער זעלבסט־שטענדיגע באלעבאטיס. אויף דעם זעלביגען שטייגער פּאלען אונ־טער אויך די פּראָדוצענטען פון שפּילקעס אונטער דער מאַכט פון זייער מלאכה, אַהן אַן אונטערשייד, וואָס דער סאָציאלער כאַראַקטער פון זייער אַרבייט איז, — צי זיי זענען לוינד־אַרבייטער, שקלאַפּען, מיטגלידער פון אַ קאָאָפּעראַטיוו, כירגער פון אַ סאָציאַליסטישען שטאַט, אָדער ברידער פון אַ וועלכען עס איז קלויסטער־אָרדען.

די ווירקונג פון די סאָציאלע יסודות פון דער אַרבייט איז בע־שיינפּערליך פון אַ גאַנץ אַנדער אַרט, איידער די ווירקונג פון איהר טעכניק. מען קאָן דעריבער בשום אופן ניט צונויפמישען די צוויי בעגריפּען אין איין אַלגעמיינעם בעגריף: „דער אופן פון דער פּראָדוקציע“. און פון דעסוועגען בעגעגענען מיר זיך אין דער מאַרק־סיסטישער ליטעראַטור אויף שרייט און טריט מיט אזא צונויפמי־שונג.

ביי קויטסקי, צ. ב., געפינען מיר אַן אַנטקעגען־שטעלונג פון יענעם פּעריאָד אין דער געשיכטע, ווען דער הערשענדר פּראָדוק־ציאָנס־אופן איז געווען דער ערד־אַרבייטערישער, צו יענעם פּעריאָד אין דער געשיכטע, ווען דער הערשענדר פּראָדוקציע־אופן איז געוואָרען דער קאָפיטאַליזם. דאָס איז אַקוראַט, זאָגט שטאַמלער, ווי מען וואָלט די פּישער־ווירטשאַפט אַוועקגעשטעלט אַנטקעגען דער שקלאַפּען־ווירטשאַפט.

4.

נעהט מען איבער פון די מאַרקסיסטען, ביי וועמען עס הערשט א פאַלשמענדיגע פּלאַנטערנים וועגען דעם ענין, צו די אַרבייטען פון מאַרקס און ענגעלס גופא, איז גרינג צו בעמערקען, זאָגט אונזער מחבר, אַז די בעשאַפער פון דעם עקאָנאָמישען מאַטעריאַליזם פּער־בינדען דעם טערמין: „די אופנים פון דער פּראָדוקצאַן“ כמעט אַלע מאָל מיט אַ יורדישען זין.*

זווי זעהען מיר אין דער פּאָלעמיק אַנטקעגען פּרודאָנען, ווי מאַרקס אירענטפיצירט די פּראָדוקצאַנס־פּערהעלטניסע מיט די אייגענטומס־פּערהעלטניסע. אין זיין לעהרע וועגען דער אַרבייטס־טיילונג (אינ'ב, „קאָפיטאַל“) נעהמט ער פאַר זיין אויסגאַנגס־פּונקט גיט איהר טעכנישע יסודות, נאָר געוויסע סאָציאַל יורדישע בע־דינגונגען, וואָס אונטער זייער ווירקונג איז זי אַרויסגערופען גע־וואָרען אין לעבען. אמת, מאַרקס בעטראַכט אויף די ווירקונג פון דער אַרבייטס־טיילונג אויף דער טעכניק, אָבער בעטאָנען בעטאָנט ער, דער עיקר, דעם אומשטאַנד, אַז „די אַרבייטס־טיילונג אין דער מאַנופאַקטור איז אַ ספּעציפישער פּראָדוקט פון דעם קאָפיטאַליסטי־שען פּראָדוקצאַנס־אופן“, בעת די מאָדערנע אַרבייטס־טיילונג איז ענטשטאַנען נאָר אונטער דער הערשאַפט פון דער „פּרייער קאַנ־קורענץ“.

מאַרקס מאַכט אויף אַ גרויסען אונטערשייד צווישען דער מאַ־שין, ווי אַ פּראָדוקטיווקראַפט, און דער מאָדערנער פאַבריק, ווי אַ געוויסען געזעלשאַפּטליכען פּראָדוקצאַנס־פּערהעלטניס. נאָר די

(* איך וויל שוין דאָ אויפּמערקזאַם מאַכען אויף דעם פּעהלער, אין וועלכען שטאַמלער פאַלט אַרײַן. אויב גיט ביי ענגעלס'ען, איז ביי מאַרקס'ען כמעט אומעטום, — אויף וויפּיעל מיר געדענקט זיך, — אויס־געהאַלטען די שטרענגע פּאַנאָדערשיידונג פון דריי בעגריפּען: „פּראָ־דוקצאַנס־אופן“ (וויוזע), „פּראָדוקצאַנס־פאַרם“ און „פּראָדוקצאַנס־פּערהעלטניסע“. דערהויפּט אין „קאָפיטאַל“. דער „אופן“ איז טעכניש, די „פאַרם“ איז סאָציאַל און יורדיש, די „פּערהעלטניסע“ זיינען דער סכּום פון ווירקונגען, וואָס שטאַמען פון ביידע פּאַקטאַרען, דעם טעכ־נישען און דעם סאָציאַל־יורדישען. דער פּעהלער פּערמינערט אָבער גיט דעם ווערט פון שטאַמלער'ס אַרגומענטאַציע בכלל.

לעצטערע רעכענט ער פאר אן „עקאָנאָמישע קאטעגאָריע“. די ערשטע קאָן מען, לויט מאַרקס' מיינונג, אַקוראַט אזוי וועניג אָנ-רופען אן „עקאָנאָמישע קאטעגאָריע“, ווי די אַרבייטס־פּיה. אָבער דער הלוק צווישען דער פאַבריק אין דעם טעכנישען זין פון דעם וואָרט און דערזעלביגער פאַבריק, ווי אַ געוויסען פּראָדוקציאָנס־פּערהעלטניס, — אין וואָס דען קאָן ער ליגען, אויב ניט אין יענע יורדישע בעדינגונגען, אין וועלכע זי, די פאַבריק, איז אוועק־געשעלט; אויב ניט אין דעם רעכט פון פּריוואַט אייגענטום, אין דעם רעכט פון אומבעגרעניצטען קאפיטאַל־אַנזאַמלען און אין דעם רעכט פון אַ פּרייען אָבמאַך מיט די לויז־אַרבייטער? און ווען מאַרקס און ענגעלס רעדען וועגען דער ווירקונג פון דעם מאַשיניזם אויף דאָס ווערען און וואַקסען פון דעם פּראָלעטאַריאַט און דעם פּויפּעריזם, איז אויך קלאָר ווי דער טאָג, אז זיי קאָנען דאָ האָבען אין אויג ניט די ריזן טעכנישע אייגענשאַפטען פון דער מאַשינעלער פּראָדוקציע, נאָר יענע געוועלשאַפטליכע, ד. ה. יורדישע בעדינגונגען, אין וועלכע עס געפינט זיך איצטער די מאַשינעלע פּראָדוקציע, ד. ה. וויעדער־אַמאָל דאָס רעכט פון פּריוואַט־אייגענטום און פון דעם פּרייען אָבמאַך.*

ביי ענגעלס'ען ווערט אויך דער עיקר גערעדט וועגען די סאָציאַלע בעדינגונגען פון דער פּראָדוקציע, ווען ער שמועסט, צ. ב., וועגען דער מיטעלאַטערליכער צונפֿט־פּראָדוקציע אָדער וועגען דעם פּראָדוקציאָנס־אופן, וואָס איז אייגען דער איצטיגער בורזשואַזיע. און אויך דאָס איז קלאָר, אז אַלע ערשיינונגען פון דעם פּראָדוקט־מען־אויסבייט דאַרף מען צורעכענען ניט צו דעם פעלד פון דער טעכניק, נאָר צו דעם פעלד פון די יורדישע בעדינגונגען, אין וועלכע עס שפּיעלט זיך אָב דאָס געוועלשאַפטליכע לעבען.**

אויף אַזאָ'ן אופן זעהען מיר, אז מאַרקס און ענגעלס ווערען אומגערן אַליין אַראָבעשלאַגען פון דער וויכטיגסטער פּאָזיציע אין זייער טעאָריע. זיי ווילען אַלע היסטאָרישע פּערענדערונגען צוריקפּיהרען צו דער ענטוויקלונג פון די פּראָדוקטיוויקעפטען, ד. ה. צו דער ענטוויקלונג פון דער טעכניק. אין דער אמת'ן אָבער פּיה

* ז. 253—255.

** ז. 257.

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציעל

רען זיי צו אין דעם גרעסטען צאָהל פון פאלען ניט צו דער טעכ-
ניק, נאָר צו די געזעלשאַפּטליכע, ד. ה. יורדישע בעדינגונגען פון
דער פּראָדוקצאַן.

5.

דער לעזער, וואָס איז בעקאַנט מיט דער טעאָריע פון דעם
היסטאָרישען מאַטעריאַליזם, וואָלט געוויס געקאַנט ענטפערן אויף
דערויף, אז די געזעלשאַפּטליכע בעדינגונגען פון דער פּראָדוקצאַן
זיינען פאַר מאַרקס'ען ניט מעהר ווי אַ פּועל-יוצא פון אַ געוויסער
ענטוויקלונגס-שטופע, צו וועלכען עס האָבען זיך דערהויבען די פּראָ-
דוקטיוויקערעפטען; ניט מעהר ווי אַ רעזולטאַט פון אַ געוויסען צו-
שטאַנד, אין וועלכען עס געפינען זיך די טעכנישע יסודות פון דעם
ווירטשאַפּטליכען לעבען.

אַבער שטאַמלער ווייזט מיט רעכט אָן אין אַן אַנדער שטעל פון
זיין אַרבייט אויף דעם פאַקט, אז אָט דער מאַרקסיסטישער גרונד-
זאַץ איז גראָד ערגעץ ניט בעווייעזען געוואָרען פון מאַרקס'ען. די
געזעלשאַפּטליכע בעדינגונגען פון דער פּראָדוקציע מוזען דוקא פיהר
רען צו בעשטימטע אופנים, ווי צו פערטיילען די פּראָדוקטען, —
זאָגט מאַרקס. אָבער מאַרקס האָט ערגעץ ניט בעווייעזען, אז עס
מוז זיין אַן אורזאַכליכע, כסדר ווירקענדע פערבינדונג צווישען די
ערשיינונגען פון דער פּראָדוקצאַן און די ערשיינונגען פון דער
פערטיילונג. מען קאָן גריילעך צולאָזען דעם געדאַנק, אז ביי די-
זעלביגע טעכנישע אופנים פון דער געזעלשאַפּטליכער אַרבייט זאָ-
לען קאָנען האָבען פּלאַץ די פערשיידענסטע אופנים פון דעם פּראָ-
דוקטען-פערטייל; און צוריק, — אז איין-און-דערזעלביגער אופן
פון דעם פּראָדוקטען-פערטייל זאָל האָבען פּלאַץ ביי די פערשייד-
דענסטע טעכנישע טיפען פון דער געזעלשאַפּטליכער באַלעבאַטיש-
קייט.

אמת, קויטסקי ברענגט אַ ביישפּיעל, ווי אזוי אינדיאַנישע
יעגער, וואָס פלעגען פריהער, בעת זייערע כלי-זין זיינען בעשטאַנען
דער עיקר פון פּיילען, פאַנאַנדערטיילען אינדווידועל דעם רויב
פון דעם אלגעמיינעם געיענ, און דערנאָך, אז זיי האָבען זיך בע-
וואַפענט מיט ביקסען, זיינען זיי איבערגעגאַנגען צו אַ קאָמוניסטי-
שער פּראָדוקצאַן.

שען פערטייל פון דעם זעלביגען רויב. הייסט עס, אז מיט דעם איבערבייט אין דער טעכניק האָט זיך אויך איבערגעביעטען דער פערטייל פון די פּראָדוקטען. אָבער אָט דער ביישפּיעל, מיינט שטאַמלער, בעווייזט נאָרנישט ניט. אין ביידע פּאַלען איז געבלי- בען אומבעריהרט די קאָמוניסטישע, ד. ה. א געוויסע יורדישע אָרגאַניזאַציע פון דעם אופן גופא, ווי אזוי דאָס געיעג ווערט גע- פיהרט. וואָלט ניט געווען אָט דער קאָמוניסטישער יסוד, וואָלט דער אַרײַנפיהר פון פייער-שיסענדע כל-יזין געוויס ניט געקאָנט בריינגען צו קיין איבערבייט אין דעם פערטייל פון די פּראָדוקטען.

מיר וועלען זיך דאָ ניט אַרײַנלאָזען טיעפער אין דער שאלה, אויף וויפיעל איז שטאַמלער גערעכט, ווען ער מיינט, אז די פּאַרמען פון דעם פּראָדוקטען-פערטייל זענען דורכאויס אונאַבענגיג פון דעם אופן, ווי אזוי מען בעקומט די פּראָדוקטען. עס וואָלט ניט שווער געווען צו ווייזען, ווי אזוי אין דעם ציטילטען ביישפּיעל פון קויטסקי וואָלט די איינפיהרונג פון פייער-געוועהר געקאָנט ברענגען ניט נאָר צו אַ נייעם אופן פון פּראָדוקטען-פערטייל, נאָר אפילו צו דעם איבערבויו פון די סודות גופא פון דער פּראָדוקצאַן. אויב די אינדיאַנישע יענער וואָלטען זיך בעשעפטיגט מיט זייער עסק דער עיקר צוליעב דעם פערקויף אויפ'ן מאַרק, וואָלט דער אַרײַנפיהר פון בעסערע טעכנישע אופנים געקאָנט בריינגען מיט זיך א גרע- סערע סאָציאַלע דיפערענצירונג אין זייער סביבה אפילו אויף דעם באַדען פון א שותפות'שער וואַרען-ווירטשאפט. עס וואָלט געקאָנט אַרויסוואקסען א קלאס פון רייכע, און איהם וואָלט זיך אפשר איינ- געגעבען אין גאַנצען צו צושטערען די פריהערדיגע קאָמוניסטישע יסודות און פערבייטען זיי אויף קאפיטאַליסטישע פּרינציפען פון פּרוואַט-אַייגענטום און לײַן-אַרבייט.

אָבער שטאַמלער בלייבט, נאָך אונזער מיינונג נאָך, פאַרט גע- רעכט, ווען ער זאָגט, אז דער מאַרקסיסטישער גרונד-געדאַנק : צו אַ בעשטימטען טעכנישען פּראָדוקצאַנס-אופן מוז אלע מאָל און אומערום צוגעפאַסט זיין א בעשטימטער אופן פון פּראָדוקטען- פערטייל, — אז דער געדאַנק איז ניט בעווייזען. ממילא קאָנען די יורדישע נאָרמען פון דעם ווירטשאפטליכען לעבען בשום אופן ניט

ארויסגעבראכט ווערן פון זיינע טעכנישע יסודות, ווי ווירסונגען פון אן אורואף.

אויף דעם סמך פון ביישפיעלען, וואָס די מאַרקסיסטישע לייט טעראטור אליין פיהרט אָן, פלייסט זיך שטאַמלער צו בעוויווען, און דער רעכטליכער עלעמענט געפינט זיך אין יעדער געזעלשאַפטליכער ערשיי־נונג און קאָן ניט ווערן אָבגעטיילט פון איהם.

אָט דעם געדאַנק לעגט ער אוועק אין דעם פונדאמענט פון זיין „סאָציאלען מאָניזם“ און אין דעם גרונד־געדאַנק זעהט שטאַמלער דעם הויפּט־חלוק צווישען זיין טעאָריע און דעם מאטעריאליסטישען מאָניזם פון קארל מאַרקס.

6.

מאָניזם איז די צוריקפיהרונג פון פערשיידענע ערשיינונגען צו איין און דעם זעלביגען גרונד־פרינציפ. די איינצעלנע ערשיי־נונגען, וואָס דארפן פּעראייניגט ווערן אין איין פרינציפ, קאָנען דערביי שפיעלען זעהר א פערשיידענע ראָליע; דעריבער קאָנען געמאַלט זיין פערשיידענע ארטען פון מאָניזם.

לאַמיר אָננעהמען, מען דאַרף פּעראייניגען אין איין גרונד־פרינציפ צוויי ערשיינונגען: „אַלף“ און „בית“. דאָס קאָנען געשעהן אויף פיער פערשיידענע אופנים.

ערשטער פּאַל: די ערשיינונג „אַלף“ ווערט אָנגענומען פאר דעם איינהייטליכען פרינציפ, און די ערשיינונג „בית“ איז יעמאַלט ניט מעהר ווי אן איינצעל־פּאַל פון איהם, אַ מאַדיפיקאַציע זיינע אָדער אַ בעשטימטער צושטאַנד אין איהם און שטאַמט פון איהם אָב. צווייטער פּאַל: די גרונד־ערשיינונג אָדער דער פרינציפ איז ניט „אַלף“ נאָר „בית“, און דער „אַלף“ איז ניט מעהר ווי אן עק־זיסטענץ ארט, אַ מאַדיפיקאַציע פון דעם „בית“.

דריטער פּאַל: „אַלף“ און „בית“ שטאַמען ניט אָב איינס פון דעם אנדערן, נאָר זענען צוויי זייטען פון איין און דערזעלביגער גרונד־ערשיינונג. פון איין און דעמזעלביגען „מאָנאָן“. צו די איי־געשאַפטען פון דעם דאָזיגען מאָנאָן געהערט דער סכום פון יענע

ד.ר. ת. זשולאָנסקי

אייגענשאפטען, וואָס געפינען זיך סיי אין דעם „אלף“, סיי אין דעם „בית“. ווי צוויי זייטען פון איין איינציגען מאָנאָן, קאָנען „אלף“ און „בית“, פערשטעהט זיך, ניט פיהרען קיין זעלבסטשטענדיגן זיין. זיי לויפען פ א ר א ל ע ל איינע צו דער אנדערער און קאָנען ניט אָבערריסען ווערן איינע פון דער אנדערער אָדער פון דעם גאַנצען, צו וועלכען זיי געהערען.

פערטער פאל: „אלף“ און „בית“ זענען צוויי ניט אָבצוטייל־לענדע אייגענשאפטען פון א וועלכער עס איז דריטער זאך, דעם אמת'ען גרונד־פרינציפ, דעם „מאָנאָן“, וואָס שטעקט פערבאָרגען אין זיי. דער מהות פון יענעם פערבאָרגענעם „מאָנאָן“ ווערט נאָך ניט דערקענט, ווען מיר שטודירען אויס די אייגענשאפטען פון „אלף“ און „בית“. דעם מאָנאָן'ס אמת'ער מהות איז ניט „אלף“ און ניט „בית“ און ניט די סומע פון זיי ביידען, נאָר עפעס אַ מיטעל־זאך, וואָס האָט זיי ביידען ביכולת אין זיך, פון וועלכען זיי האָבען זיך בירדע ארויסגעשיילט. *

אויף אלע פעלדער פון דעם פילאָסאָפישען אָדער וויסענשאפט־ליכען דענקען, ביי נאָר גרויסע אָדער נאָר קליינע פראָבלעמען, שטוי־סען מיר זיך אָן אויף מאָניסטישע קאָנסטרוקציעס. וויל מען צו־נויפפיהרען אין איינעם „מאטעריע“ און „גייסט“, אָדער „מענש“ און „מאלפע“, אָדער „קערן“ און „פראָטאָפלאַזמע“ אין דעם ביאָלאָג־נישען „קלייטעל“, אָדער „אינהאַלט“ און „פאָרם“ אין דער ער־קענטניס־מעאָריע, — אלע מאָל ווענדט דער מענשליכער שכל אָן איינעם אָדער מעהרערע פון די אויבען־כאָראַקטעריזירטע אופנים, און אָפט מאָל אויך אלע פיער מיט אַ מאָל.

פיין און רייך זענען די דאָזיגע פיער טיפען פון דעם מאָניסטישען דענקען אויסגעארבייט געוואָרען אויף דעם פעלד פון דער מעטאָפזיק, דער עיקר אין יענעם צווייג איהרען, וואָס האָט צו טהאָן מיט דער שיכות פון דעם אזוי אָנגערופענעם „גייסט“ (דער

(* די פיער טיפען פון דער מאָניסטישער פילאָסאָפיע לאָזען זיך צוריקפיהרען צו צוויי: דעם גענעטישען און דעם סיני־מעטישען. פערגלייך, מיין איינלייטונגס־דווערק „די פילאָסאָפיע“, ב.ד. 1. ז. 18.

די מאַראַפּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

„רוחניות“) צו דער אזוי אָנגערופענער „מאַטעריע“ (דער „גשמיות“).

ווי פערטרעטער פון דעם ערשטען טיפּ קאָן מען דאָרטען נעהמען דעם ספּיריטואַליזם, וואָס זאָגט, אז דער „גרונד־פּרינציפּ“, דער מאַט־ניסטישער תּוֹך פון דער וועלט, איז „גייסט“. די „מאַטעריע“ אָבער איז ניט מעהר ווי אַ געוויסער צושטאַנד פון דעם גייסט אָדער אַינ דעם גייסט און שטאַמט אָפּ פון איהם. אויב דער ספּיריטואַליזם בויט זיין סיסטעם לויט דעם ערשטען טיפּ, איז זיין היפּף, דער מאַט־טעריאַליזם, אַ גוטער ביישפּיעל פאַר דעם צווייטען. דער תּוֹך פון דער וועלט, זאָגט דער מאַטעריאַליזם, איז די מאַטעריע; „גייסט“ איז ניט מעהר ווי אַ געוויסער צושטאַנד אין איהר און שטאַמט אָב פון איהר.

דער דריטער טיפּ טרעט בולט ארויס אין יענע מאַניסטישע סיסטעמען, וואָס זענען אויסגעוואקסען אונטער דער השפּעה פון ספּינאָזאַ'ס פּילאָזאָפּיע. אהערצו געהערט דער פּסיכאָ־פּיזיאָלאָג־שער פאַראַלעליזם פון אַ סך מאָדערנע פאָרשער אין דער פּסיכאָלאָג־גיע, ווי אויך די נאַטור־פּילאָסאָפּיע פון אזעלכע דענקער ווי לודוויג נואַרע, לאַצאַרוס גיינער און ערנסט העקקעל. „מאַטעריע“ און „גייסט“, — אָדער „אויסגעשפּרייטקייט“ און „דענקען“, — אָדער „בעוועגונג“ און „עמפּינדונג“, — זענען ניט מעהר ווי צוויי זייטען פון איין און דעם זעלביגען גאַנצען און קאָנען איינע פון דער אַנדערער ניט אָבגעטיילט ווערן.

פאַר דעם פערטען טיפּ פון דעם מאַניסטישען געדאַנק קאָן מען אָנפיהרען ווי אַ ביישפּיעל די פּילאָסאָפּיע פון שעללינג'ען, וואָס האָט צוריקגעפיהרט „גייסט“ און „מאַטעריע“ צו אַ דריטער זאַך, וואָס ליעגט אויף זייער גרונט, צו דער „אַבסאָלוטער סובסטאַנץ“, אין וועלכער ביידע היפּכים פערליערען זייערע בולט'ע אייגענשאַפּט־טען און פון וועלכער זיי האָבען זיך ביידע ארויסגעוויקעלט.

דער כאַראַקטעריסטישער שטריך פון דעם דריטען טיפּ — דעם פאַראַלעליסטישען — בעשטעהט אין דעם, וואָס ער לייקנט לנמרי אַב, אז „מאַטעריע“ און „גייסט“ זאָלען קאָנען ווירקען איינע אויף דעם אַנדערען. זיי פערענדערען זיך ביידע מיט אַ מאָל. וואַקסט אָן אַ וועלכער עס איז שינוי אין דער איינהייטליכער וועלט־סוב־

סטאַנץ, אזוי דריקט זיך תיכף דער דאָזיגער שינוי אויס אין איהרע צוויי זייטען מיט אַ מאָל : עם קומט פאָר אַ פאַראַלעלע ענדערונג אין דעם „גייסט“ און אין דער „מאַטעריע.“*)

טראַגט מען אַריבער דעם פאַראַלעליסטישען שטאַנדפּונקט פון דער ריינער פּילאָסאָפּיע אין די סאָציאַל-פּילאָסאָפּיע און אין די גע-שיכטס-פּילאָסאָפּיע, יעמאַלט בעקומען מיר דעם פונדאַמענטאַלען מאָניסטישען כלל, אז יענעם „עפעס“, וואָס מיר רופען אָן „מאַטעריע“ אָדער „אינהאַלט“ פון דעם געזעלשאַפּטליכען אָדער גע-שיכטליכען לעבען, קאָן בשום אופן ניט אָבגעטויילט ווערען פון דעם „עפעס“, וואָס מיר רופען אָן דער „גייסט“ אָדער די „פאָרם“ פון דעם געזעלשאַפּטליכען אָדער געשיכטליכען לעבען. געשיכטליך-כער „גייסט“ און געשיכטליכע „מאַטעריע“, סאָציאַלער „אינהאַלט“ און סאָציאַלע „פאָרם“ קאָנען ניט ווירקען איינס אויף דאָס אַנדערע, ווייל זייערע פּערענדערונגען קומען פאָר פאַראַלעל, אין איינעם מיט די אינוועניגסטע פּערענדערונגען, וואָס שפּיעלען זיך אָב אין די געזעלשאַפּטליכע ערשיינונגען.

מיר האָבען דאָ אוועקגעשטעלט אין איין ליניע די טערמינעס : „מאַטעריע“ און „אינהאַלט“ פון איין זייט, „גייסט“ און „פאָרם“ פון דער אַנדערער. דאָס אייגענע האָט שוין אַריסטאָטעל געטהאָן אין זיין סיסטעם**) און זינט יעמאַלט טרעפען מיר אָפט ביי פּער-שיידענע פּילאָסאָפּישע דענקער אזא צונויפשטעלונג. מיר מוזען אָבער דאָ בעמערקען, אז זי פּאַסט ניט גאָר אין גאַנצען צו די מאַטעריעלע טעאָריעס פון קאַרל מאַרקס און רודאָלף שטאַמלער.

מאַרקס האָט אין אַלע טיילען פון זיין פּילאָסאָפּישען דענקען געהאַט צו טהאָן מיט דער שייכות, וואָס הערשט צווישען „זיין“ און „בעוואוסטזיין“, און אומעטום וויל ער בעווייזען, אז דאָס „בע-וואוסטזיין“ שטאַמט אָב פון דעם „זיין.“***) דעריבער פּאַסט פאַר זיין פּילאָסאָפּיע די פּאַרמעל פון „מאַטעריע“ און „גייסט“. רודאָלף שטאַמלער בעשעפּטיגט זיך דער עיקר מיט דער שייכות, וואָס

*) פּגל. ד. ג. בד. 1, ז. 118.

**) מעהר וועגען דעם פאַראַלעליזם זעה אין דעם ציטירמען ווערק

בד. 1, ז. 246—247.

**) פּגל. ד. ג. בד. 2, ז. 169 און ווייטער.

הערשט צווישען דער „מאטעריעלער“ זייט פון דעם געזעלשאַפּטליך-
 כען לעבען און דער „פאָרמאַלער“, אָדער דער יורדישער זייט. און
 דעריבער האָט זיין סאָציאַל-פּילאָסאָפּיע צו טהאָן מיט דעם מאַר-
 ניזם פון „מאטעריע“ און „פאָרם“.

אָבער ווי די מעשה איז, זעהט מען קלאָר, אַז די צוויי דענ-
 קער געהען זיך פאַנאַנדער דער עיקר דערינען, וואָס זיי ביידע בויען
 זייערע מאָניסטישע סיסטעמען לויט צוויי פערשידענע טיפּען פונ'ם
 מאָניסטישען דענקען. מאַרקס פּלייסט זיך צו פּעראַייניגען „בער-
 וואוסטזיין“ און „זיין“, לויט דעם ערשטען אָדער דעם צווייטען
 פון די אויבען כאַראַקטעריזירטע טיפּען: דאָס „בעוואוסטזיין“
 שטאַמט אָב פון דעם „זיין“, ווערט בעהערשט פון דעם „זיין“ און
 איז ניט מעהר, ווי אַ צושטאַנד אין איהם. שטאַמלער אָבער בויט
 זיין מאָניסטישען געבוי לויט דעם דריטען, דעם „פאַראַלעליסטי-
 שען“ טיפּ: די „מאטעריע“, אָדער דער „אינהאַלט“ פון דעם גע-
 זעלשאַפּטליכען לעבען, און איהר „פאָרם“ זיינען צוויי גלייך מעכ-
 טיגע, אויף אייביג צונויפגעוואַקסענע, איינס פון דעם אַנדערן ניט
 אַבצורייסענדע עלעמענטען פון יעדער געזעלשאַפּטליכער ערשיי-
 נונג.

7.

**אָבער — וואָס אַזוינס איז „מאטעריע“ און אין וואָס אַזוינס בע-
 שטעהט די „פאָרם“ פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען?**
 די „סאָציאַלע מאטעריע“, זאָגט שטאַמלער אין איינעם מיט
 די מאַרקסיסטען, איז דאָס עקאָנאָמישע לעבען פון דער געזעלשאַפּט.
 יעדע עקאָנאָמישע ערשיינונג איז אַ מאטעריעלע ערשיינונג. דאָס
 קלינגט דורכאויס מאַרקסיסטיש. אָבער אין די ווערטער „עקאָנאָ-
 מישע ערשיינונגען“ לעגט שטאַמלער אַרײַן אזא זין, וועלכען זיי האָ-
 בען קיין מאָל ניט געהאַט ניט אין דעם מאַרקסיסטישען סיסטעם,
 ניט אין דער מאָדערנער שפּראַך איבערהויפּט. אַן עקאָנאָמישע
 ערשיינונג, ווי אַ שטיק „מאטעריע פון דעם געזעלשאַפּטליכען לע-
 בען“ איז, לויט שטאַמלער, יעדע בשותפות'שע אַרבייט פון מענ-
 שען, וואָס ווערט געטהאָן כּדי צו בעפריעדיגען מענשליכע בעדערפע-
 ניסען, — אַלץ איינס, צי יענע אַרבייט וויל בעפריעדיגען אַ בע-

דערפעניס, וואָס ווערט אָנגערופען א „ניעדעריגע“ אָדער אזא, וואָס ווערט אָנגערופען א „העכערע“. ס'איז ניטאָ, זאָגט שטאַמלער, קיין ברעקעל סאָציאַלישע נפּקא מיניע צווישען דער אַרבייט פון דעם מענשען, כדי אָנצוגרייטען עסענוואַרג, קליידער און געצייג, און דער אַרבייט זיינער אויף די פעלדער פון פּעראַנאָגיא, וויסענשאַפט, רעליגיאָן, קונסט און פּילאָסאָפּיע. אלע צווייגען פון דער מענשלי-כער אַרבייט האָבען, מיינט שטאַמלער, נאָר איין איינציגען ציעל אין זינען: בעקומען הנאה און פּערמיידען צער. דעריבער מוז מען צו דער „סאָציאַלער מאַטעריע“ אויפ'ן גלייכען אופן צורעכענען אזעלכע פּערשיידענע טעטיגקייטען און פּראָדוקטען פון דעם מענש-ליכען שאַפען, ווי ער-אַרבייט און רעליגיע, האַלץ-האַקען און פּאַעזי, שוסטעריי און פּילאָסאָפּיע. זיי אלע שטעלען מיט זיך צוזאַמען דעם „אינהאַלט“ פון דעם געזעלשאַפטליכען זיין.

שטעלט מען זיך אוועק אויף אזא שטאַנדפּונקט בנוגע צו דער געזעלשאַפטליכער מאַטעריע, איז, פּערשטעהט זיך, זעהר לייכט צו בעווייזען די ריכטיגקייט פון יענעם גרונדגעראַנק, פאַר וועלכען עס קעמפט דער היסטאָרישער מאַטעריאַליזם. אין דער אַמת'ן! מיט דער הילף פון אַ גוטען סילאָגיוזם קאָן מען דאָס מאַכען אין איינס און צוויי:

דאָס היסטאָרישע לעבען פון דער מענשליכער געזעלשאַפט איז מענשליכע טעטיגקייט, וואָס האָט צו איהר ציעל די בעפריידיגונג פון מענשליכע בעדערפעניסען, דאָס הייסט, עקאָנאָמישע טעטיג-קייט.

ממילא איז קלאָר ווי דער טאָג, אז אלץ אין דער געשיכטע מוז אין דער לעצטער שורה צוריקגעפיהרט ווערען צו עקאָנאָמישע ער-שיינוגען.

צו אזא ריין „טערמינאָלאָגישער“ בעגרינדונג פון דעם מאַרקסיזם איז שטאַמלער דערגאַנגען כמעט ביז אויף אַ האָר, און אויב ער איז ניט אַריינגעפאלען אין איהרע נעצען, איז דאָס אַ דאַנק יענעם טיפּ פון מאַניסטישען דענקען, צו וועלכען ער גע-הערט.

דאָס עקאָנאָמישע לעבען איז נור איין זייט פון דעם געזעל-שאַפטליכען זיין. אין יעדער עקאָנאָמישער ערשיינונג מוז זיך גע-

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציעל

פינען ניט נאָר איהר „מאטעריע“, נאָר אויך איהר „פאָרם“, און ממילא קאָן דאָס געשיכטליכע לעבען קיין מאָל ניט אויסגעטייטשט ווערען ריין מאטעריאַליסטיש.

די פאָרם פון יעדען געזעלשאפטליכען לעבענס-מאָמענט, ד. ה. פון יעדער עקאָנאָמישער ערשיינונג בעשטעהט, זאָגט שטאַמלער, אין יענע רעכטליכע נאָרמען, וואָס רעגולירען די עקאָנאָמישע טעטיגקייט פון די מענשען, וואָס ברענגען אַרײַן אַר-דענונג אין זייער געזעלשאפטליכער צונויפ-ווירקונג. ס'איז ניטאָ קיין איין איינציגע ערשיינונג אין דער געזעלשאפטליכער טעטיג-קייט, וואָס זאָל ניט זיין נאָרמירט דורך וועלכע עס איז רעגעלן און כּללײַם. דער סכּום פון אָט די אַלע רעגעלן, וואָס לעבען און ווערען אָנגעווענדט אין דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט, איז דאָס רעכטליכע לעבען פון דער געגעבענער געזעלשאפט, די פּאָר-מאַלע זייט פון דעם סאָציאַלען געשעהען.

שטאַמלער'ס קאטעגאָרישע בעהויפטונג, אז ס'איז ניטאָ קיין איין געזעלשאפטליכע ערשיינונג אָהן אַ רעכטליכען עלעמענט, וואָס זאָל זיין פערבונדען מיט איהר, קלינגט אַ ביסעל צו גוזמא'דיג. אָבער די גאַנצע גוזמא פערשווינדט, ווי נאָר מיר דערוויסען זיך, אז מיט דעם בעגריף „רעכט“ האָט זיך שטאַמלער בעגאַנגען כמעט אויף דעם זעלביגען שטייגער, ווי ער האָט דאָס געטהאָן מיט דעם טערמין: „עקאָנאָמישע ערשיינונג“. ער האָט דעם בעגריף גענע-בען אַ סך אַ ברייטערע אויסטייטשונג, איידער דאָס ווערט גע-ברויכט אין דער געוועהנליכער שפראַך. יעדער בשותפות'ער צו-נויפ-ווירקען פון מענשען אויף אַ וועלכען עס איז טעטיגקייטס-פעלד איז שוין פאַר איהם, ווי מיר האָבען געזעהען, אַן עקאָנאָמישע ער-שיינונג. און אזוי ווערט אויך דער בעגריף „רעכט“ פאַנאָדערנע-צויגען איבער זיינע געוועהנליכע מאָסען.

צו דעם רעכטליכען לעבען פון דער געזעלשאפט געהערען ניט נאָר יענע נאָרמען, וואָס פליעסען פון אַ העכערער שטאַמלער מאכט, און וואָס טראָגען אין זיך דעם כאַראַקטער פון אַ געזעצ-ליכען צוואַנג; ניט נאָר אפילו יענע געבאָטען און פערבאָטען, וואָס געפינען זיך אין דעם אזוי אָנגערופענעם „געוואוינהייטס-רעכט“. אויך יעדער פרייער אָבמאָך צווישען מענש און מענש, אַלע פאָרע-

לונגען, וועלכע די הערשענדע זימען שמעלען ארויס, — אפילו די מנהגים און די פארשריפטען פון אנשטענדיגקייט און פון דעם עהרען קארעקס, — דאס אלץ רעכענט שטאמלער צו צו דער יורדישער אָדער „פארמאלער“ זייט פון דעם געזעלשאפטליכען פראָצעס.

א דאנק אָט די אלע אויסערליכע נאָרמען און רעגעלן, — פון די כללים פאר דעם קאָנווענציאָנעלען „שטאאַט“, וואָס מען דאַרף אָבהימען אויף אַן אַריסטאָקראַטישען פּיקניק, ביז צו די העכסטע פּאָדערונגען פון דער שטאאַטליכער מאַכט, — און נאָר אַ דאַנק אָט די אויסערליכע נאָרמען און רעגעלן בעקומט די מענשליכע טעטיג קייט אַ געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער. מענשען לעבען נאָר אויף אַזוי פּיעל אין אַ געזעלשאַפטליכען צושטאַנד, אויף וויפּיעל זייער לעבען איז נאָרמירט דורך אַ וועלכער עס איז אויסערער רעגעל. געזעלשאַפט הויבט זיך אָן נאָר דאָרטען און יעמאָלט, וואו און ווען בעוואוסטזיניגע בעשעפעניסען שמעלען זיך מיט בעוואוסטזיניגע ווי אַוועק ציעלען פאַר אַ בעשטימטער, בשותפות'ער, „סאָציאַל־ווירטשאַפטליכער“ טעטיגקייט און דורך דעם גופא אַרבייטען זיי אויס אַ געוויסע פאַרם פון מיטאַרבייטערשאַפט, אַ געוויסע אויסערליכע איינאָרדנונג ווי זיי זאָלען זיך בעגעהן איינער מיט די אנדערע, ווי זיי זאָלען שטעהן איינער צו דעם אנדערן: ווי הערר און שקלאַוו, אָדער פרייע חברים, אָדער באַלאַבאָס און פּועלים און דערגלייכען. די איינגעאָרדענטע פאַרם פון דער מיטאַרבייטער־שאַפט פּערקערפערט זיך אין יעדען מאָמענט פון דער בשותפות'שער אַרבייט, און נאָר אין די גרעניצען פון דער רעגולירענדער פאַרם קאָן דער סאָציאַל־ווירטשאַפטליכער צוועק, ד. ה., ווי מיר ווייסען, דער „עקאָנאָמישער“ צוועק, פּערוורקליכט ווערען אין לעבען.

אין יעדער סאָציאַלער ערשיינונג קאָנען מיר דעריבער אין געדאַנקען פאַנאָדערשיידען איהרע צוויי גרונד־עלעמענטען: דעם מאַטעריעלען, אָדער עקאָנאָמישען עלעמענט, וואָס בעשטעהט אין די ריין טעכנישע פּראָצעסען, אין וועלכע עס דריקט זיך אויס אונזער בעגעהן זיך מיט דער נאַטור, און, אַ חוץ דעם, דעם פאַרמאָג־לעזן אָדער רעכטליכען עלעמענט, וואָס בעשטימט און רעד געלט דאָס בעגעהן זיך פון מענש צו מענש, בעת עס קומט פאַר דער ריין טעכנישער פּראָצעס. און יעדע איינצעלנע סאָציאַלע ער־

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

שיינונג איז ניט קיין אנדער זאך, ווי א קאָנקרעטער מאַמענט פון דער אלגעמיינער סאָציאלער ווירטשאַפט, וואָס מוז מילא אַלע מאָל בעשטעהן פון אַן עקאָנאָמישען אינהאַלט און א רעכטליכער פאָרם.

די טעכנישע פּראָצעסען קאָנען נאָר יעמאָלט קומען צום פאָר־שיין און אָנגעווענדעט ווערען אויף דער נאַטור, ווען עס איז שוין דאָ א געוויסע רעכטליכע פאָרם פון מיטאַרבייטערשאַפט, וואָס רע־געלט די בעציהונגען פון מענש צו מענש. און צוריק קאָן די בע־שטימטע פאָרם פון מיטאַרבייטערשאַפט, פון צווישען־מענשליכע בע־ציהונגען, נאָר יעמאָלט אַרײַן טרעטען אין לעבען, ווען די מענשען פּערזענליכען אין דער בשותפות־שער אַרבייט זייערע עקאָנאָמישע ציעלען. ממילא האָבען מיר א רעכט צו זאָגען, אז די מאַטעריע און די פאָרם פון א געזעלשאַפטליכער ערשיינונג קאָנען ניט עקזיסטירען אַיינע אָהן דער אנדערער, אז זיי זענען באַמת ניט מעהר ווי צוויי זיימען פון איין און דערוועלביגער זאך, — דעם געזעלשאַפטליכען לעבענס־פּראָצעס.

דערפון גופא פליעסט אָבער אַרויס דער צווייטער גרונדזאָץ פון דעם פּאַראַלעליסטישען מאַניזם: אז די צוויי זיימען, — די ווירטשאַפטליכע און די רעכטליכע, — קאָנען ניט ווירקען אַיינע אויף די אנדערע, ווייל קיינע פון זיי קאָן ניט אַרויסטרעטען מהוץ פון דער אנדערער. קיין ווירטשאַפטליכער אַקט קאָן ניט געמאָלט זיין אָהן א בעשטימטער געזעלשאַפטליכער פאָרם, אין וועלכער ער שפּיעלט זיך אָב, און קיין רעכטליכער רעגלאַמענט קאָן ניט געמאָלט זיין, אָהן א וועלכער עס איז קאָנקרעטער אויספיהרונג אין דער גע־זעלשאַפטליכער ווירקליכקייט, אין דעם מאַטעריעלען פּראָצעס פון בעפריעדיגען מענשליכע בעדערפניסען.

אויף אַזאַ אָפּן אָפּן געפינען מיר, אז די שייכות צווישען ווירט־שאַפט און רעכט אין דעם געזעלשאַפטליכען לעבען איז אַקוראַט אַזאַ, ווי די, וואָס הערשט צווישען גוף און נשמה, לויט דער לעהרע פון ספינאָזאַ, אָדער צווישען דעם „אינהאַלט“ און דער „פאָרם“ פון דער דערקענטניס, לויט דער דערקענטניס־טעאָריע פון קאַנט. אַזוי זעהט אויס שטאַמלער'ס גרונד־געזעץ פאַר דער סאָציאַלער סטאַטיק פאַר יעדען מאַמענט פון דעם געזעלשאַפטליכען זיין. לאָ־מיר אַיצטער זעהען, וואָס פאַר א פנים עס בעקומט ביי איהם די

סאציאלע דינאמיק, דער פראצעס פון געזעלשאפטליכע פערענדער-
רונגען.

8.

דעם פראצעס, ווי אזוי די רעכטליכע נארמען ווערען פערענדערט אין דעם לויף פון דעם געשיכטליכען לעבען, שטעלט זיך שטאמלער פאר אויף אזא'ן אופן.

די רעכטליכע נארמען רעאלזירען זיך, ווי מיר האָבען געזעהן, נאָר אינאיינעם מיט דער „מאטעריע“ פון דער געזעלשאפטליכער ערשיינונג, — אלץ איינס, אין וואָס די מאטעריע זאָל ניט בעשטעהן: אין דער פערפערטיגונג פון עסענווארג און אנדערע געדברויכט-ארטיקלען, אָדער אין דעם מלמ'ס קנעלען מיט די קינדער, אָדער אין די זיצונגען פון אַ וועלכען עס איז וויסענשאפטליכען קאָנגרעס. אלע אזעלכע געזעלשאפטליכע ערשיינונגען אינאיינעם בילדען דעם סיסטעם אָדער דעם סדר פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען, וואָס ווערט בעהערשט פון אַ וועלכען עס איז יורדישען גרונד-פרינציפ, וועלכע נעהמט אַרום אלע רעכטליכע כללים און דינים פון די איינצעל-ערשיינונגען. זיי, די איינצעלנע, סאציאלע ערשיי-נונגען, וואַקסען און ענטוויקלען זיך אין די גרענעצען פון דער הער-שענדער סאציאלער, ד. ה., יורדישער נארמע, לאַמיר זאָגען: אין דער נאָרם פון שקלאוועריי, אָדער לייב-אייגענשאפט, אָדער פרייער לוינ-ארבייט. עס מוז אָבער אַריינטרעטען אַ מאַמענט, ווען די איינצעלנע געזעלשאפטליכע ערשיינונגען וואַקסען אַריבער די גרע-ניצען פון די יורדישע נארמען, וואָס הערשען אין זיי. זיי ווערט ענג אין זיי, און מען זוכט פון זיי זיך צו בעפרייען. יעמאָלט וואַקסט אויס אין די מוחות פון די מענשען דער געדאַנק איבער-צובויען די שטענדיגע רעכטליכע נארמען. עס בעוווּיען זיך פראָ-יעקטען פון פערשיידענע איינצעל-רעפארמען און עס ברענט זיך פאַנאָדער דער „קלאַסען-קאַמף“.

דאָ האָבען מיר וויעדער ביי שטאַמלער'ן אַ מאַרקסיסטישען טערמין, וואָס ווערט אָבער געברויכט פון איהם אין אַ גאַנץ אַנדער זין. אַ „קלאַסען-קאַמף“ איז אין שטאַמלער'ס אויגען יעדער קאַמף, וועלכען איין געזעלשאפטליכע גרופע פיהרט אַנטקעגען אַ

צווייטער, כדי אומצונדערערען וועלכע עס איז רעכטליכע נאָרמען. דער קאמף ווערט אַרויסגערופען פון דער גרופע, וועמעס טעטיג קייט עס איז איינגעענגט אין די אַלטע נאָרמען, אַנטקעגען יענער גרופע, וועמען עס איז נאָך גערוים אין דער תּפּיסה, אָדער וואָס פּיהלט ניט דעם דרוק אויף זיך, אָדער וואָס האָט וועלכע עס איז אייגענע פּניוּת, אַז די אַלטע פּאַרמען זאָלען בלייבען ניט־בעריהרט. אַזאַ מין „קלאַסען־קאמף“ קאָן אויסברעכען צ. ב. צווישען די „קלאַס־סיקער“ און די „רעאַליסטען“ אויף דעם פּעלד פון יענער „סאָציאַל־ווירטשאַפּטליכער“ טעטיגקייט, וואָס רופט זיך אויף דעם פּשוט'ען לשון אָן, — פּעדאַגאָגיק.

דאָס שטרעבען צו רעפּאַרמען ענדיגט זיך מיט נצחון, ווען די אַלטע סאָציאַלע ערשיינונג ווערט פּערביטען אויף אַ נייער, וואָס האָט אין זיך אַ נייעם געזעלשאַפּטליכען רעגלאַמענט, ווי ווען, צ. ב., די קלאַסישע גימנאַזיעס ווערען פּערביטען אויף רעאַל־שולען, מיט בעזונדערע יורדישע פּאָדערונגען פאַר זיי.

מיט דער צייט וואַקסט אָן די צאָהל פון אַזעלכע נייע געזעל־שאַפּטליכע רעגלאַמענטען אויף אַלע פּעלדער פון דער געזעלשאַפּט־ליכער טעטיגקייט. אַלע צווייגען פון דער קולטור, פון די ריין מאַטעריעלע ביז צו די נייסטיגע, זיינען מעהר אָדער וועניגער בע־נייט מיט איינצעלנע סאָציאַלע ערשיינונגען וואָס שטעלען מיט זיך פאַר אַ נייע „מאַטעריע“, איינגעקלויבט אין נייע יורדישע נאָר־מען.

סוף־כל־סוף מוז קומען אַ צייט, ווען דער גאַנצער סדר פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען, ד. ה., די רעכטליכע גרונד־פּרינציפּען, פּען, וואָס לייענען אין זיין יסוד, הערען אויף צו שטימען מיט די נייע איינצעל־ערשיינונגען און הויבען אָן צו דריקען אויף זיי. יע־מאָלט ווערען שוין געבוירען פּראַיעקטען, ווי אַזוי ראַדיקאַל איבער־צואַנדערשען אַלע שטאַטליכע און געזעלשאַפּטליכע יסודות. עס קאָכט זיך פּאַנאַנדער אַן ערנסטערער „קלאַסען־קאמף“, וואָס קעמפט שוין ניט פאַר נייע איינצעל־רעגלאַמענטען, נאָר פאַר נייע רעכטליכע גרונד־פּרינציפּען. דער קאמף ענדיגט זיך אויך דאָ מיט דעם, וואָס די אַלטע יסודות פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען מו־זען מאַכען פּלאַץ פאַר נייע. אָבער די נייע יורדישע נאָרמען קאָ־

נען אויך ניט אַרײַנגעהן אין לעבען, סײַדען ווען זײ בעהעפטען זיך מיט אַ וואַסער עס איז סאַציאַלער „מאַטעריע“. זײ מוזען דורכ־דרינגען מיט זיך יענע אופנים, ווי אַזוי די מענשען בעפריעדיגען זייערע בעדערפניסען אונטער די נייע בעדיגונגען. זײ מוזען זיך רעאַליזירען און פערקערפערען — אין דער פאַרם פון געוויסע רעגל־לאַמענטען — אין די טויזענדער סאַציאַלע אײנצעל־ערשײנונגען, — פון וועלכע עס בעשטעהט דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען. נאָר ווען דער נייער גרונד־פרינציפּ לאָזט פון זיך אַרויס נייע אײנצעל־רעגל־לאַמענטען פאַר די וויכטיגסטע פרטים פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען; נאָר ווען די דאָזיגע יורדישע פערצווייגונג דרינגט דורך אומעטום אין לעבען, קאָן מען זאָגען, אז ער, דער נייער פרינציפּ, האָט באמת געזיענט.

אַבער באלד נאָך דעם זיענ הויבט זיך וויעדער אָן דאָס שפיעל פון אָנהויב. די סאַציאַלע ערשײנונגען הויבען אָן אויפ'ס ניי צו וואַקסען און אַריבערצואוואַקסען זייערע רעגל־לאַמענטען און דער „גלגל־החור“ פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען מרעט וויעדער אַרײַן אין דעם פעריאָד פון רעפּאַרמען און רעוואָלוציאָנען.

אויף אַזאָ'ן אופן קומט שטאַמלער צו אַ רעוולוטאַט, וואָס קלינגט דורך און דורך מאַרקסיסטיש: אַלע פערענדערונגען פון דעם סאַציאַלען לעבען ווערען דערקלעהרט דורך די פערענדערונגען, וואָס קומען פאַר אין זײן מאַטעריעלען טײל; די רעכטליכע אַנשוואונגען און די פּאָליטישע אידעאַלען פון די מענשען פאַלען ניט פון הימעל אַראָב אויף דער ערד, נאָר פאַרקעהרט, וואַקסען ביסלעכווייז אַרויס, פון „דער עקאָנאָמישער סטרוקטור פון דער געזעלשאַפט“. מעהר נישט, מען דאַרף תמיד געדענקען, אז צו דעם „מאַטעריעלען“ טײל פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען דאַרף אויך צוגעדעכענט ווערען די גאַנצע „רוחניות“, — די רעליגיאָן און די פּאָעזיע, און די מוֹזיק, — און אז די „עקאָנאָמישע סטרוקטור“ פון דער געזעלשאַפט איז ניט קײן אַנדער זאַך, ווי די מיטאַרבייטערשאַפט פון מענשען כּדי צו בעפריעדיגען מענשליכע בעדערפניסען. און אין אַלע בעדיגונגען פּראָצעסען פון דער געזעלשאַפט געהען „ווירטשאַפט“ און „רעכט“ האַנד אין האַנד, לויפּען פאַראַלעל און קאָנען אין דער ווירקליכקייט ניט עקזיסטירען אײנע אָהן דעם אַנדערען. קײן וועקסעל־ווירקונג צווישען זײ קאָן ניט געמאַלט זײן.

אַבער ווען שטאַמלער לייקענט לגמרי, אז אין דער סאַציאַלער ווירטשאַפּט זאָל קאָנען זיין אַ וועקסעל-ווירקונג צווישען „ווירט-שאַפּט“ און „רעכט“, איז ער פאַרט געצוואונגען מודה צו זיין, אז צווישען די איינצעלנע צווייגען פון דער סאַציאַלער ווירטשאַפּט (עקאָנאָמיק, פּעדאַגאָגיק, וויסענשאַפּט, קונסט א. א.וו.) מוז הער-שען אַ וועקסעל-ווירקונג. פּרעגט זיך די גרויסע שאלה, וואָס האָט ביז איצטער אינטערעסירט די מוחות פון אלע סאַציאַלאָגען: ווי ווירקען די דאָזיגע צווייגען איינער אויף דעם אנדערען? לויט וואָס פאַר אַ מאָס און לויט וועלכע געזעצען? איז אפשר קאַרל מאַרקס גערעכט, ווען ער זאָגט, אז יענע סאַציאַל-ווירטשאַפּטליכע ערשיינונגען, — וועלכע מיר רופען געוועהנליך אָן די עקאָנאָמישע, — שפּיעלען די ראָליע פון דעם ד י ר י ז ש אָ ר אין דעם גאַנצען פּלאַנטער פון אלע געזעלשאַפּטליכע טעטיגקייטען?

אויף דער פּראַגע גיט אונז שטאַמלער ניט קיין קלאָרען ענט-פּער. נאָך מעהר: ער פלייסט זיך צו בעווייזען, אז אזא פּראַגע דאַרף נאָר ניט אינטערעסירען דעם סאַציאַלאָג. וועלכער צווייג פון דער מענשליכער ווירטשאַפּט האָט געווירקט אויף די אנדערע צווייגען, — דאָס זאָל אויספאַרשען די פ אָ ל י ט י ש ע ק אָ - נ אָ מ י ע, ד. ה. די ווירטשאַפּט פון די קאָנקרעטע ערשיינונגען פון דער סאַציאַלער באַלעבאַטישקייט. לאָז זי זיך גראָבען אין דער גאַנצער געשיכטע פון דער מענשהייט און אויסגעפינען, וואָס עס האָט געווירקט אויף וואָס, און ווען דאָס איז געווען, און ווי אזוי דאָס האָט זיך אָבגעשפּיעלט. דעם ענטפּער וואָס מאַרקס גיט אויף דער שאלה, האַלט שטאַמלער פאַר צופּריה און צווענדיג איינגע-פונדעוועט.

אַבער: אויב דער ענטפּער אויף דער פּראַגע געהט ניט אַריין אין די אויפגאַבען פון דעם סאַציאַלאָג, איז וואָס דען זאָל איהם איינ-טערעסירען? וואו זאָלען מיר זוכען יענעם גרונד-געזעץ פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען, וואָס מיט זיין הילף זאָלען מיר קאָנען אויסאַרבייטען אַן אָביעקטיווען קריטעריום פאַר אונזער געזעלשאַפּט-ליכער אַרבייט? ווי זאָל מען פעסטשמעלען די אָביעקטיווע געזע-צען פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען; ווי קאָן מען גאָר צוטערעטען צו אזא פעסטשמעלונג, ווען מיר ווייסען לכתחילה, אז די וועקסעל-

ווירקונג פון זיינע פיעל-צאָהליגע זייטען אין נאָך נאָך ניט אויסגע-
פאַרשט געוואָרען און די געזעצען פון יענער וועקסעל-ווירקונג האָ-
בען ממילא נאָך נאָך ניט געקאָנט ענטדעקט ווערן?

9.

שטאַמלער האָט געפיהלט די גאַנצע וויכטיגקייט פון די נאָך
וואָס פאַרמולירטע פראַגען און האָט געזוכט צו געבען אַן ענטפער
אויף זיי, וואָס שליעסט אין זיך איין אַ גאַנץ נייעם בליק אויף די
אויפגאַבען און ציעלען פון דער סאָציאַלאָגיע. בקיצור קאָן זיין
ענטפער פאַרמולירט ווערען אזוי:

דער סאָציאַלאָג דאַרף זיך אין גאַנצען אָבזאָגען פון דער אויפ-
גאַבע — אַרויסצוגעפינען וועלכע עס איז קויוואַלע שייכות'ען צוויי-
שען די געזעשאַפּטליכע ערשיינונגען: ערשטענס ליעגען אויפ'ן
גרונד פון יעדען סאָציאַלען פאַקט ריין פּסיכישע עלעמענטען, וועל-
כע מען קאָן קיין מאָל ניט און בשום אופן ניט אויסשטודירען
גענוי. און צווייטענס איז דאָס געזעשאַפּטליכע לעבען אזוי רייך
און פיעל-זייטיג, און די איינצעל-ערשיינונגען זענען אזוי שטאַרק
צונויפגעפלאָנטערט אין איינעם, אז קיין מענשליכער שכל קאָן זיי
ניט פאַנאָדערפלאָנטערן און אויסגעפינען די ווירקליכע קויוואַלע
שייכות'ען, וואָס הערשען אין זיי. אלע פרובען אָנצואווענדען דעם
פרינציפ פון קויוואַליטעט, כדי מיט זיין הילף צו דערקלערען דאָס
שפיעל פון די געזעשאַפּטליכע ערשיינונגען, האָבען זיך ניט איינ-
געגעבען און קאָנען זיך קיין מאָל ניט איינגעבען.

טראַכט מען זיך אַריין אין די געדאַנקען שטאַמלער'ס, קאָן
איינער מיינען, אז דער ענד-דעזולטאַט, צו וועלכען ער מוז על פי
נויטווענדיגקייט קומען, איז דער סאָציאַלאָגישער סקעפטיציזם.
שטאַמלער מיינט אָבער אויס יענע געפאהר, א דאנק אן ארגומענט,
וועלכען ער נעהמט אריבער פון קאנט'ס פילאָסאָפיע. קויוואַלע
דערקענטניס, זאָגט ער מיט קאנט'ן, איז ניט די איינציגע ארט פון
דער מענשליכער דערקענטניס. דאָס קויוואַלע דענקען, אין די פאַר-
מען פון אורזאך און ווירקונג, איז ניט מעהר ווי איין מין אפריאָ-
רישע פאַרם, וואָס מיט איהר הילף ברענגט אונזער שכל אַריין איינ-

הייט און אָרדנונג אין דעם פּיעל־זייטיגען כאַאָס פון ערשיינונגען און פּאַקטען. א חוץ דער פּאַרם פון קוויאליטעט איז אָבער נאָך דאָ אַן אַנדער פּאַרם, וואָס איז אַקוראַט אזוי אַפּרופּאַריש ווי די קוויאַ־ליטעט, — די צוועקמעסיגקייט. דאָרטען, וואו „אורזאָף און וויר־קונג“ זאָגען זיך אָב צו דיענען אונז, האָבען מיר אַ כּשר'ען רעכט אָנצואווענדען די טעלעאָלאָגישע פּאַרמען פון אונזער געדאַנק און אָנשטאַט די בעגריפען: „אורזאָף און ווירקונג“ אויסוועהלען פאַר אַ געצייג פון דעם וויסענשאַפּטליכען אויפבויע די בעגריפען: „ציעל און מיטעל“.

די אויפנאַבע פון דעם סאָציאַלאָג וועט לפי דעם בעשטעהן דער עיקר אין איין זאַך: ער דאַרף אויסגעפינען יענעם אַלגענע־מיינעם צוועק פון אלע געזעלשאַפּטליכע נאָרמען, וואָס דער מענש דאַרף האָבען אין אויג, בעת ער איז אין גאַנצען פּריי פון וועלכע עס איז פּערזענליכע פּניות אָדער פּאַרטייאַן קלאַס־סען־אינטערעסען און טראַכט נאָר וועגען איין זאַך — די אינטערעסען פון דער גאַנצער געזעלשאַפּט. אַט יענער אַלגענע־מיינע־צוועק וועט זיין דער סאָציאַלער געזעץ, וואָס וועט אונז דיע־נען ווי אַן אָביעקטיווער קריטעריום און מאַסשטאַב פאַר דער גע־זעלשאַפּטליכער טהעטיגקייט פון יעדער געגעבענער צייט.

ווי אזוי זאָלען מיר אָביעקטיוו־וויסענשאַפּטליך געפינען יענעם געזעץ?

שטאַמלער שלאָנט פאַר אַ מעטאָדע, ווי אזוי איהם אויסצוגע־פינען, וועלכע ער ווענדעט אויף אַן אין זיין ווערק און וועלכע ער רעכענט פאַר דער איינציג ריכטיגער.

לאָמיר, זאָגט ער, לאָגיש אַנאַליזירען אלע געזעלשאַפּטליכע פּאַרמען, ד. ה. אלע רעכטליכע רעגלאַמענטען, און לאָמיר ארויסדע־סטירירען פון זיי יענעם עלעמענט פון צוועקמעסיגקייט, וואָס ליגענט אלע מאָל פּערבאָרגען אין זיי. אַט די איינצעלנע טהעאָלאָגישע עלעמענטען לאָמיר פּערגלייכען צווישען זיך און צוריקפיהרען זיי צו איין איינציגען גרונד־פּרינציפּ. דורך דעם גופא וועלען מיר זיך דערגראַכען צו יענעם אבסטראַקטען ציעל, וואָס ליגענט אין זייער אלעמענס פונדאמענט. און אַט דער אלגעמיינסטער ציעל וועט זיין דער אלגעמיינער געזעץ, וועלכען דער סאָציאַלאָג זוכט.

א דאנק דעם מעטהאָד פון לאָגיש אנאָלויזירען די יורדישע נאָרמען, קומט שטאַמלער צו דעם לעצטען רעזולטאַט פון זיין פאָר- שונג. ער געפינט אויס יענעם גרונד-פרינציפ, וואָס דארף זיין אונ- זער פיהרער אין דער געזעלשאפטליכער פראקטיקע און וואָס דארף אוועקגעלעגט ווערען אין דעם פונדאַמענט פון יעדען „אַביעקטיוו- מאַטיווירטען“ געזעלשאפטליכען שריט.

דער פיהרענדער פרינציפ בעשטעהט אין דעם שטרעבען צו א בעשטימטען א י ד ע א ל פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען. דאָס דארף זיין א געזעלשאפט פון „פריי וועלענדע מענשען“, ד. ה. פון אוועלכע מענשען וועמעס ווילען עס איז אין גאנצען פריי פון וועלכע עס איז פערזענליכע אינטערעסען אָדער פאַרטיי-וואונשען און קלאסען-שטרעבונגען.

אין אלע געזעלשאפטליכע רעפאָרמען, אין אלע צייטען און דורות וועט נאָר דאָס — אין דער געזעלשאפטליכער עפענטליכער טעטיגקייט — זיין אַביעקטיוו ריכטיג און געזעצמעסיג, וואָס עס וועט געשעהן אין דעם נאָמען פון יענעם אידעאַל און וואָס עס וועט פיהרען צו זיין פערווירקליכונג אין לעבען. און צוריק: אלי, וואָס געהט להיפך צו דעם דאָזיגען אידעאַל, איז „סוביעקטיוו“, אונגעזעצ- מעסיג, ווען אפילו די האָזיגע סוביעקטיווע שטרעמונגען זאָלען זיין די שטאַרקסטע אין דעם געזעלשאפטליכען לעבען און דער טריאומף זאָל סוף-כל-סוף בלייבען אויף זייער זייט.

אָט דאָס איז, לויט שטאַמלער, דער גרונד-געזעץ פון דעם גע- זעלשאפטליכען לעבען, וואָס יעדער געזעלשאפטליכער טהוער דארף האָבען אין אויג, כדי זיך צו בעפרייען פון דעם סוביעקטיוויזם.

מען זעהט פון די אלע געדאַנקען, אז שטאַמלער האָט אין זיין דעם זעלביגען פילאָסאָפישען צוועק, וואָס קארל מאַרקס. ער וויל אויסגעפינען א וועג, ווי אזוי אַביעקטיוו צו בעגרינדען דעם „ע נ ד- צ י ע ל“, אָבער אזוי ווי ער קאָן ניט גלויבען אין די געשיכטס- פילאָסאָפיע בכלל — ובפרט נאָך אין דער מאַרקסיסטישער — וויל ער אנשטאַט דער געשיכטס-פילאָסאָפיע ארויפזעצען אויפ'ן טהראָן א נייע וויסענשאפטליכע, אָדער, — לאָמיר רעדען פאָרויכטיגער, — א נייע טעאָרעטישע דיסציפלין: די סאָציאַל-פילאָסאָפיע. מיר וועלען שפעטער זעהן, אז זיין סאָציאַל-פילאָסאָפיע איז,

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

אין תּוֹךְ גענומען, ניט קיין אנדער זאך, ווי די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע.
דערביי וועט אונז אויך קלאַר ווערען, וואָס מיר קאָנען האַלטען פֿון
איהר ווערט פֿאַר די בעגרינדונג פֿון דעם ענד־ציעל.

.10

ווי די לעזער האָבען זיך שוין געוויס אָנגעשטויסען, איז רר
דאָס שטאַמלער'ס טעאָריע פֿונ'ם סאָציאַלען מאָניזם ניט קיין אַנ־
דער זאך, ווי אַ נייער פֿרובֿ אָ ב י ע ק ט י ו ו אויסצוגעפינען
יענעם ענד־ציעל, צו וועלכען עס דאַרפען שטרעבען אלע פֿילאָסאָפּיע
זיניגע און עהרליכע געזעלשאַפּטליכע טוערס. שטאַמלער נעהמט
זיך פֿאַר דעם נייעם פֿרובֿ דערפֿאַר, ווייל דער מאַרקסיזם, וואָס האָט
געהאַט אין זיך דיזעלביגע אָביעקטיווע בעגרינדונג פֿון דעם ענד־
ציעל, האָט זיך געפֿליסט דורכצופיהרען דאָס אויף דעם פעלד פֿון
דער געשיכטס־פּילאָסאָפּיע, און האָט דערביי באַנקראַטירט.

ווייל מען האָבען אַמת'ע אָביעקטיווע וויסענשאַפּט אין די
ענינים פֿון סאָציאַל־פּילאָסאָפּיע און סאָציאַל־פּאָליטיק, מוז מען,
מיינט שטאַמלער, זיך אָבזעגענען מיט די קאַטעגאָריען פֿון אור־
זאך און ווירקונג, מיט די טיעפע פֿאַרשונגען פֿון „פֿאַרוואָס איז עס
אַזוי געוואָרען?“ און „ווי מוז עס סטיכיש ווערען?“, און אָנווענד־
דען אָנשטאַט דעם די קאַטעגאָריען פֿון ציעל און מיטעל, און זר
כען צו פֿערענטפֿערען די פֿראגען: „צוליעב וואָס האָבען עס בע־
וואוסטזיניגע מענשען אַריינגעפיהרט אין לעבען?“ און „צוליעב
וואָס און ווי, זאָלען מיר, בעוואוסטזיניגע מענשען, עס איבעראַנ־
דערשען אין דער צוקונפּט?“ פֿערענטפֿערט ווערען דאַרפען די דאָ־
זיגע פֿראגען נאָר פֿון די, וועמעס ווילען עס איז פֿריי, ד. ה. די,
וואָס האָבען ניט קיין אייגענע פֿניות און וואָס זוכען צו רעפֿאַר־
מירען די געזעלשאַפּט נאָר צוליעב דעם טובת הכלל.

מען זעהט, די גאַנצע פּילאָסאָפּיע שטאַמלער'ס לויפט סוף־כל־
סוף אַריין אין דעם פֿאַרט פֿון ריינע מאַראַל־פּילאָסאָפּיע, וואָס פֿרע־
דיגט דעם מענשען, ער זאָל זיך אָבזאָגען פֿון זיין עגאָאיזם און זיך
אין גאַנצען, אָהן פֿניות איבערגעבען צו די אינטערעסען פֿון דעם
55.

ד.ר. ה. זשימלאָווסקי

קאָן מען זיך צופריעדענשטעלען מיט די רעזולטאַטען, צו וועל-
כע שטאַמלער איז געקומען? קאָן אונז די מאָראַל-פּילאָסאָפּיע
באמת ארויסהעלפען דאָרטען, וואו די געשיכטס-פּילאָסאָפּיע קאָזט
אונז, ווי אין א שיה אָהן א רודער?

ליידער קאָנען מיר איצטער ניט געבען קיין קריטישען אַנאַ-
ליז פון אלע איינצעלהייטען, וואָס אויף זיי האָט שטאַמלער אויפ-
געבויט זיין מאָראַל-פּילאָסאָפּישע מעטאָדע אין דער ענד-ציעל פּאָר-
שונג. מיר מוזען זיך בענוגענען נאָר מיט דעם וויכטיגסטען וועגען
אַלע יענע פּונקטען, מיט וועלכע מיר האָבען בעקאַנט געמאַכט דעם
לעזער.

לאָמיר אָנהויבען פון יענעם „הלל הגדול“, וועלכען שטאַמלער
האָט אויסגעוונגען לכבוד דעם מאַרקסזום.

קודם כל מוזען מיר בעמערקען, אז א סך פון די מעלות, וועל-
כע שטאַמלער האָט אויסגערעכענט צו דעם שבח פון דעם מאַרק-
סיום, געפינען זיך אין איהם ניט אין א גרעסערער מאָס, איידער ביי
דאָס רוב אַנדערע געשיכטס-פּילאָסאָפּישע און סאָציאָלאָגישע טעאָ-
ריעס, וואָס זיינען בעקאַנט דער מענשהייט.

שטאַמלער לויבט דעם מאַרקסזום פאַר זיין בעגרייפּען די גע-
זעלשאפט, ווי אן אייגענטאָרטיגע ערשיינונג, וואָס פּאָדערט בע-
זונדערע אייגענאָרטיגע פּאַרשונגס-מעטאָדען, אָבער אויפפאַסען די
געזעלשאפט ווי אן ערשיינונג „סואי גענעריס“ איז ניט קיין ספּע-
ציפּישער סמן פונ'ם מאַרקסזום. קיינער האָט ניט געלעגט אזוי
פיעל וואָג אויף יענעם געדאַנק, ווי דער פּאָטער פון דער נייער סאָ-
ציאָלאָגיע, אָניוסט קאָנט. דער געדאַנק געפינט זיך אויך ביי
מאַרקס'ען, אָבער ער פערנעהמט ביי איהם, כלעבען, ניט יענעם
בכבוד'ען פּלאַץ אין סיסטעם, וועלכען שטאַמלער לעדיגט פאַר איהם
אָב.

דער מאַרקסזום שטרעבט גיכער צו בעווייזען, אויב ניט דעם
דירעקטען היפּף פון יענעם געדאַנק, איז לכל הפחות עפעס אזוינס,
וואָס שוואַכט זעהר ערנסט אָב זיין גרויסע וואָג. דער מאַרקסזום
איז, לויט זיין גאַנצען פּילאָסאָפּישען מהות, פּעראַינטערעסירט
ארויסצוברענגען, אז, ניט קוקענדיג, וואָס די געזעלשאפט איז א בעד-
זונדער מין זיין אויף דער וועלט, קאָן מען דאָך צוטרעטען צו איהר

אויספאַרשונג מיט די אלגעמיינע מעטאָדען פון דעם וויסענשאפט־ליכען דענקען: אַרײַגעל אין דעם פרט איז מאַרקס נאָר דערמיט, וואָס ער גיט צו צו יענע אלגעמיינע מעטאָדען פון בעאַבאַכטונג און אַנאַליז נאָך די העגעל'שע דיאַלעקטישע מעטאָדע, מיט איהרע דריי־נאָרענדיגע האָזען־שפרונגען פון טעזיס, אַנטי־טעזיס און סינטעזיס, — אן אַרײַנאליטעט, פון וועלכער ניט שטאַמלער, ניט מיר קאָנען ניט ווערען גרײַך נתפעל.

שטאַמלער פּערגעסט אָדער זעהט ניט איין, אז מאַרקס האָט זיך לפי ערך זעהר וועניג אָבעגעבען מיט דער פראגע וועגען יענע ספּעציעל־סאָציאַלאָגישע פאַרשונג־מעטאָדען, וואָס קאָנען און זאָר לען אָנגעווענדעט ווערן נאָר אויף דעם דאָזיגען פעלד פון דעם מענשליכען וויסען און וואָס מוזען ביז צו א זעהר הויכען גראַד מאַר־דיפּיצירען די אָנווענדונג פון די אלגעמיינ־וויסענשאפטליכע מע־טאָדען.

ממילא וואָלט מען געהאט מעהר רעכט ארויסצוטערעטען מיט א טענה אנטקעגען דעם מאַרקס־זום, פאַר וואָס ער האָט די סאָציאַל־קאָגיע צו וועניג ארויסגעשיידט פון דעם גאַנצען סכּום מענשליכע וויסענשאפט, פאַר וואָס ער האָט צו ש ט א ר ק אונטער־שטראַכען די א י י נ ה י ט פון אלע נאַטור־ערשיינונגען, — די אונבעוואוסטע, פּסיכישע און סאָציאַלע, — פאַר וואָס ער האָט די ריין געזעלשאפטליכע ערשיינונגען צו בלאַס כאַראַקטעריזירט.

די צווייטע מעלה פון דעם מאַרקס־זום, וואָס פון איהר פאלט שטאַמלער אריין כמעט אין התלהבות, איז זיין שטרעבען אויסצוגע־פינען דעם העכסטען אָביעקטיווען קריטעריום פאַר דער געזעל־שאַפטליכער טעטיגקייט, כדי מען זאָל מיט זיין הילף צונויפּשטיי־מען די שטרעבונגען פון די געזעלשאפטליכע טוערס — מיט די גרונד־געזעצען פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען. אָבער אויך די מעלה געפינט זיך ביי אלע, — ממש, ביי אלע, — סאָציאַלאָגען פון דער אָביעקטיווער ריכטונג, און ביי אלעמען ביי זיי שפּיעלט זי די ראָליע פון דעם ענד־ציעל פאַר זייער גאַנצען טעאָרעטישען בויען. איהר געפינט זי, די מעלה פון פּרינציפּיעל וועלען זיין אָב־יעקטיוו, ביי אזעלכע פאַרשיידענע סאָציאַלאָגען און סאָציאַל־פּילאָ־

סאָבען, ווי קאָנט און פוריע, ספענסער און סען-סימאָן, לאָרענז פאָן שטיין און קעטלע.

אלע סאָציאַלאָגען פון דער אָביעקטיווער שוהלע האָבען ביז צו דער לעצטער צייט רק געוואָלט אויסגעפינען יענע אָביעקטיוו-סענשאַפּטליכע אויפפאַסונגען פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבענס-גאַנג, וואָס זאָלען איין מאָל פאַר אלע מאָל מאַכען אַ סוף צו אלע שטרייטערייען און ויכוחים פון די פּערשיידענע פּאַרטייען און פּראָגראַמען, און וואָס זאָלען אונז געבען אַ זיכערען פּיהרענדען פּאַ-דים אין האַנד, כדי מיר זאָלען צו יעדער צייט קאָנען וויסען, אויף וואָס און ווי אזוי אָנצואווענדען די געזעלשאַפּטליכע ענערגיע.

אמת, האָס רוב פון זיי האָט דעם דאָזיגען פּאַרים געזוכט אין דער געזעלשאַפּטליכער סטאַטיק, בעת אנדערע — און מאַרקס בתוכם — האָבען דעם צענטר פון זייערע וויסענשאַפּטליכע האַפּ-נונגען אַריבערגעטראָגען אויף דעם פּעלד פון דער סאָציאַלער דינאַ-מיק. אָבער דאָס, רעכען אײַך, דאַרף ניט זיין קיין נפּקא מיניה פאַר שטאַמלער'ען, ווייל אויך ער האָט, ווי מיר האָבען געזעהן, נײַט אין דער דינאַמיק געזוכט יענעם שווער-פּונקט, וואָס זאָל אין אלע פּראָגרעסיווע געזעלשאַפּטליכע שטרעבונגען אַריינטראָגען אָביעקט-טיוורויסענשאַפּטליכע וואָג און סטאַביליטעט, וואָס זיי פּעהלט.

11.

בלייבט פון אלע מעלות דער מאַניזם, וואָס שפּיעלט באמת אין מאַרקס' סיסטעם אַ גאָר אויסערגעווענהענליכע ראָליע.

מיר האָבען שוין אזוי פּיעל מאָל געהאט די געלעגענהייט צו רעדען וועגען דעם מאַניזם, אויפצואווייזען אויף זיינע מעלות און אויך אויף יענע גרעניצען, וואו די מעלות הויבען אָן אַריבערצו-גען אין חסרונות, אַז דאָ מעגען מיר זיך בענוגענען נאָר מיט די וויכטיגסטע פּונקטען.

דער מאַניזם, די ציוניפּיהרונג פון אלע ערשיינונגען צו איין-אַיינציגען יסוד, איז בלי ספּק איינע פון די גרעסטע מעלות, מיט וועלכער אַ וואָסער עס איז וויסענשאַפּטליכע דיסציפּלין האָט אַ רעכט צו שטאַלצירען, אָבער בתנאי, אַז דער מאַניזם יאָל זיין דער

נױטװענדיגער, ניט אויסצומיידענדר ענד־רעזולטאַט פון אַ מעטהאָדאָלאָגיש־דיכטיגער פּאַרשונג. ווערט אָבער דער מאַניזם געברויכט, ווי אַ פּאַרשונגס־פּרינציפּ, ווי אַ מעטהאָדאָלאָגישער פּרינציפּ, איז ער יעמאָלט ניט נאָר ניט קיין מעלה, נאָר איינער פון די גרעסטע חסרונות, וואָס קאָנען אוועקשטעלען אין סכנה די גאנצע ארבייט פון דעם וויסענשאפט־ליכען זוכען. דער מאַניזם מוז דעריבער שוין פון אָנהויב אָן אַרויס־רופען דעם גרעסטען חשד צו זיך ביי אַלע די, וועלכע האָבען זיך אָבגעגעבען אַ קלאָרען דין וחשבון וועגען דעם, וואָס אזוינס אַ ווי־סענשאפט איז, און אין וואָס אזוינס בעשטעהען איהרע פּאָדערינגען. וויסענשאפט איז ניט קיין ארכיטעקטור. די שענהקייט פון דעם אויפבויע און די איינהייט פון דעם סטיל, — דאָס זענען לוקס־סוס־זאכען, וועגען וועלכע די וויסענשאפט מאַג טראכטען נאָר יע־מאָלט, ווען עס זענען בעפריעדיגט געוואָרען איהרע וויכטיגסטע, איהרע ממשות'דיגע נויטען. די וויסענשאפט — און אין דערין שיירט זי זיך אָב פון דער פּילאָסאָפּיע — האָט צו טהאָן נאָר מיט פאקטען און מיט די נויטווענדיגע שיכות'ען, וואָס צווישען זיין אָט די פאקטען און די שיכות'ען מוז זי אויספאָרשען, מיט דעם העכסט מעגליכען גראד פון פינקטליכקייט. נאָר ווען זי האָט אוועק־געלעגט דעם פונדאמענט פון די פינקטליך אויסגעפאָרשטע פאקט־מען און שיכות'ען, קאָן זי איבערגעהן פון טהיילווויזע גענעראל־זאציעס צו מעהר אָדער וועניגער אלגעמיינע, אויף וויפיעל דאָס לאָז־זען צו די פאקטען, אָדער נאָר: אויף וויפיעל זיי פּאָדערען דאָס און דיקטירען.

געוויס, דער וואָס איז גוט בעקאנט מיט דער טבע פון דעם מענשליכען שכל, וואָס ווייס די אַרט זיינע, ווי ער בויט וויסענ־שאפט און סיסטעמען פון וויסענשאפטען, קאָן לכתחילה זיין זי־בער, אַז ער, דער מענשליכער שכל, וועט סוף־כל־סוף אויסגעפינען אַ וועלכע עס איז איינהייט, וואָס דאַרף ליעגען אין דעם גרונט פון אַלע ערשיינונגען, וועלכע ער פּאַרשט אויס. אָבער אין וואָס דער שכל וועט אין דער סוף פון דער אונטערזוכונג געצוואונגען זיין, — לויט זיין טבע און לויט די נאַטור פון די פאקטען, — צו דערזעהן די איינהייט, — דאָס קאָן מען אויף אַ פריהער ניט ווי־

דר. ת. זשיטלאַווסקי

סען. דעריבער מוז דער פּאַרשער אין יעדען מאָמענט פון זיין פּאַרשען קאָנסטאַטירען נאָר האָס, וואָס עס געפינט זיך ביי איהם אונטער די פינגער, — אַלץ איינס, צי עס וועט זיין מאָניום, אָדער דואַליום, אָדער, חס ושלום, נאָר פּלוראַליזם.

היפּאָטהעזען און טהעאָריעס, — דער עלעמענט פון מעג-ליכקייט אין דער פּאַרשונג, — שפּיעלען געוויס זעהר אַ גרויסע ראַליע: אָהן זיי וואָלט מען אפשר ניט געקאָנט מאַכען קיין איין ערנסטען שריט ווייטער. אָבער, בעת דער געלעהרנטער קומט אָן צו זייער הילף, טאָר ער קיין מאָל ניט פּערגעסען, אַז די פּאַקטען זענען בעשאַפען געוואָרען ניט צוליעב דעם, זיי זאָלען גערעכט געבען דער אָדער יענער היפּאָטעזע. פּערקעהרט! די היפּאָטעזען ווע-רען אויפגעשטעלט צוליעב דעם, כדי עס זאָל זיין בעקוועמער דורכ-צופאַרשען און צו בעגרייפּען די פּאַקטען. אויב דער פּאַרשער האָט דאָס גוט אין זין און וויל בלייבען טריי די שטרענגע פּאַרע-רונגען פון דער וויסענשאַפט און אַרבייט אויף אַ פעלד, וואָס איז נאָך וועניג דורכגעפּאַרשט, איז יעמאָלט ט אָ ר ע ר ז י ד נ י ט האַלטען שטאַהל און אייזען נאָר פאַר איין-איינציגער היפּאָטעזע. אַדרבה! וואָס מעהר השּערות, וואָס מעהר מ ע ג-ל י כ ע אויסטייטשונגען דער פּאַרשער וועט האָבען אין זיין גייסטיגען אייגענס, אַלץ וועניגער פּאַרטייאַיש וועט ער זיין, אַלץ וועניגער טעאָרעטישע פּניות וועט ער האָבען, אַלץ מעהר שאַנסען וועלען ביי איהם זיין צו בעקומען דעם אמת פ ר י י ; אַלץ זיכערער וועט ער זיין, אַז ער וועט ניט נעהמען אומבעוואוסט פּעהרויקערען די פּאַקטען צוליעב אַ פּריהיציטיגער גענעראַליזאַציע, ווי דאָס פּאַסירט אזוי אָפט מיט פּאַנאַטיש איינגעגלויבטע טעאָרע-טיקער.

יעדע היפּאָטעזע, וואָס מען דאַרף אָנווענדען אויף אַ ניט-בעאַרבייטען אָדער וועניג בעאַרבייטען פעלד, מוז על פי הכּרד זיין אַ לעדיגע, אַ וויסמע. און וואָס ברייטער עס איז די גענע-ראַליזאַציע, וואָס מעהר וויסענשאַפטליכען מאַטעריאַל זי וועט דאַרפען אַרייננעהמען אין זיך אין דער צוקונפט, אַלץ מעהר ווייסט און לעער דאַרף זי בלייבען דערוויילע, אויף די ערשטע שטופּען פון דער פּאַרשונג. אין דעם בויען פון אַזעלכע היפּאָטעזען האָט

די מאַרשלי־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

מען אַמאָל געזעהען די הויפט־אויפגאַבע פון דער פּילאָסאָפּיע, אָבער זינט אויך די פּילאָסאָפּיע, — וועניגסטענס, איהרע מעהר פּראָגרעסיווערע ריכטונגען, — האָט זיך גענומען אַנשפּאַרען אַן דער וויסענשאַפט און האָט קלאָר דערקענט, אַז איינער פון איהרע וויכטיגסטע יסודות איז די ע ר פ א ה ר ו נ ג, ד. ה. די בעאַב־אַכטונג און דער עקספּערימענט, — פון יעמאָלט אָן האָט אויך זי גענומען אַבזאָגען זיך פון יענע קונציג אויסגעפיהרטע, עפעמערע בנינים, וועמעס איינציגער ציעל עס איז געווען — אַרויסצוברענגען מאַניזם.

ווי אַ מעטאָדאָלאָגישער פּרינציפּ איז דער מאַניזם דערפאַר שעדליך פאַר דער פּאָרשונג — און דאָס איז דער עיקר! — וואָס ער שרייבט איהר לכתחילה פאַר די ציעלען, צו וועלכען זי זאָל קומען. דאָס מוז זיך אַברופען צו בייזען אויף דעם נאַנג גופא פון דעם וויסענשאַפטליכען זוכען.

אויב דעם „ריינעם“ פּילאָסאָפּישען דענקען קען מען אַנרופען, און מען האָט שוין אַמאָל אָנגערופען, די „פּאָעזיע פון בעגריפען“, מעג מען די כלומרשט־אינדוקטיווע פּאָרשונג, וואָס ווערט געמאַכט פון אַ לכתחילה אין זיך איינגעגלויבטען מאַניזם, אַנרופען אַ „שיר אין פּראָזע“. אָבער שירים, ווען אפילו אין וויסענשאַפטליכער פּראָזע, זענען ניט וויסענשאַפט, און ווער עס וויל דיענען דער וויסענשאַפט, דאַרף זיך אויסלערנען פּאַנאָדערשידען צווישען עסק און שפּיעל, די פּאָדערונג פון דער ד ו ו י ס ע נ ש א פ ט ל י כ ע ר ז י כ ע ר ק י ט און די בעדערפּעניסען פון שכל־דיגער הנאה. די לעצטע קאָנען האָבען אַן אָרט און מיט זיי דאַרף מען זיך רעכענען נאָר יעמאָלט, ווען מען האַלט אין אויס־בויען פּילאָסאָפּישע בנינים.

דערהויפּט מאַכט פּיעל צרות אָן דער מאַניזם אין דער סאָציאַל־לאָגיע און אין דער געשיכטס־פּילאָסאָפּיע. עס איז פשוט אַן אומ־גליק פאַר זיי, וואָס די מאָדערנע סאָציאַלאָגען און געשיכטס־פּילאָ־סאָפּען ווילען שוין פון אָנהויב, — ניט אַנדערש! — אַ גאַנצען אַ פּאַרטיגען סאָציאַלאָגישען אָדער געשיכטס־פּילאָסאָפּישען סיס־טעם. וואָלטען די נאַטור־פּאָרשער, וואָס האָבען דורך זייער מיה אויסגעאַרבייט פאַר דער מענשהייט דאָס ביסעלע זיכערען אמת,

וואָס מיר פערמאָגען, — וואָלטען, זאָג איד, אויך זיי געווען פער-
ס'ט מיט דערזעלביגער שכרות פון דעם מאָניזם, וואָלטען מיר
עד היום נאָך ניט געהאט קיין עקזאקטע וויסענשאפטען. אונזערע
איצטיגע נאטור-וויסענשאפטען, — דערהויפט די פיזיקאלישע, —
שטעהען דערפאר אויף אזא זיכערען באַדען, און געהען דערפאר
מיט אזעלכע זיכערע שריט צו א מאָניסטישען באַרג-שפיץ, ווייל די,
וואָס האָבען נאָך אין דער רענעסאנס-צייט אוועקגעלעגט דעם פונ-
דאמענט פאר זיי, האָבען דעם מאָניזם ניט געהאט אין זין. נאָך
וואָס בעפרייט זיך פון דעם פערשימעלטען מיטעלאַטערליכען אַריס-
טאָטעליזם, האָבען זיי געהאט גענוג קראַפט אין זיך צו בלייבען פריי
אויך פון יענע פאַנטאַסטישע פילאָסאָפישע חלומות פון זייער צייט,
וואָס זיי האָט מעהר געאַרט פאַר דער אַריכטעקטאַניש-אינהייט-
ליכער שעהנקייט פון דעם בנין, איידער פאַר דער וויסענשאפטליכער
פעסטקייט פון דעם פונדאמענט.

די גרויס פון אונזערע אבות אויף דעם עקספעריומענטאַלען
פעלד איז בעשטאַנען אין דעם, וואָס זיי זענען צוגעטראַמען שטר-
דירען איינצעלנע ערשיינונגען מיט דעם הייליגען נדר — געהמען
זיי פונקט אזוי ווי זיי בעווייזען זיך דעם ניכטערען פאַרשער, דעם
פרייען פון וועלכע עס איז רעליגיעזע אָדער טעאַרעטישע פניות
און פאַראורטיילען.

די סאָציאַלאָגיע איז, צום בעקלאָגען, נאָך גאַנץ ווייט פון
אזא, איינציג וויסענשאפטליכען בליק אויף דעם ענין. נאָך ניט
אויסגעשטודירט קיין איין איינציגע געזעלשאפטליכע ערשיינונג
ווי דער סדר איז, נעהמט זיך דער מאָדערנער סאָציאַלאָג, —
אויב מען זאָל ניט רעכענען וועניגע אויסנאָהמען, — אויפ'ן שטעל
פאַר דער ענטדעקונג פון דעם סאָציאַלען גראַוויטאַציאָנס-געזעץ,
וואָס דאַרף בעהערשען אַלע ספערען פון דעם געזעלשאפטליכען
לעבען.

פון אַלע אונזערע רעיד איז געדרונגען, אַז נתפעל ווערען, וואָס
אַ וואָסער עס איז וויסענשאפטליכע טעאָריע איז מאָניסטיש,
וכפּרט אַ טעאָריע, אין וועלכער מען גלויבט אַליין ניט, וואָס מען
האַלט אַליין, אַז זי איז ניט מעהר ווי אַן ערשטער שריט אין דער
וויסענשאפטליכער פאַרשונג, הייסט — אָהן אַ ברעקעל רעכט צו-

נויפמישען אין איינעם די אויפגאבען פון דער וויסענשאַפט מיט די אויפגאבען פון דער פּילאָסאָפּיע, צו זייער ביידענס שאַדען, און לכתחילה אוועקשטעלען די פּאַרשונג אויף אַ פּאַלשען וועג.

די אמת'ע טובה, וואָס דער מאַרקסזיסם האָט געטהאָן דער געשיכטס־וויסענשאַפט, ליעגט ניט אין זיין מאָניזם און אויך ניט אין דעם, וואָס ער האָט כלומרשט געפונען דעם „שם־המפורש“, פאַר וועלכען עס עפענען זיך אַלע בעהאַלטענע סודות פון דעם געשיכטליכען לעבען, נאָר אין דעם, וואָס ער האָט אַ סך שטאַר־קער, איידער אַלע סיסטעמען ביז צו איהם, אָנגעוויזען אויף איינעם פון די וויכטיגסטע ווירקערס אין דעם געזעלשאַפטליכען און דעם היסטאָרישען לעבען, אויף דעם עקאָנאָמישען פּאַקטאָר, וועמעס היסטאָרישען אימפעט מיר דאַרפֿען נאָך ערשט אינדוקטיוו אויס־שטודירען און פּאַראַיינס אויסגעפינען די פּערשיידענע אַרטען פון זיין ווירקען. אין דער אָבשאַצונג פון זיין ענטדעקונג האָבען מאַרקס און די מאַרקסיסטען געוויס אַריבערגעכאַפט די מאַס. זיי האָבען, על כל פנים, ניט געהאַט קיין רעכט אַרויסצוגעבען פאַר אַ פּאַרטיגען רעזולטאַט אַ ט דאָס, וואָס איז אין בעסטען פּאַל געווען אַ פּראָבלעם, וועלכען מען דאַרף נאָך ערשט פּערענטפּערן.

אויף אזאָן אַופן איז שוין גאָר אַ גרויסע שאַלה, צי שטאַמט לער'ס הלל הגדול צוליעב דעם מאַרקסזיסם איז אין אַלע פּרטים גענוג מאַטיווירט. מען מוז דערביי אויך ניט פּערגעסען, אז די „עקאָנאָמישע“ דערקלעהרונג פון די געזעלשאַפטליכע אידעאלען, וואָס האָט אזוי בעצויבערט שטאַמלער'ן, ווערט פון איהם אויסגע־טייטשט אויף אזאָ נייעם אופן, אז אין איהם בלייבט ניט קיין איין מאַרקסיטישע האָר.

12

אַ סך אַן ערנסטערען ווערט האָט שטאַמלער'ס קריטיק פון דעם מאַרקסזיסם, ווען אפילו אויך דאָ איז אַ גרויסער ספק, צי מען קאָן מסכים זיין מיט אַלץ, וואָס דער מחבר זאָגט. זיין קריטיק פון קויטסקי'ס ביישפּיעל מיט די אינדיאַנער, מיט וועלכען קויטסקי האָט געוואָלט בעווייזען, אז דורך דעם אי־

בערבייט אין דער טעכניק האָט זיך אויך איבערגעביטען דער אופן פון פערטיילען די פראָדוקטען, טרעפט ניט אין גאַנצען אין ציעל, ווי מיר האָבען דאָס שוין פריהער בעמערקט. דער פאקט בלייבט א פאקט, אז אין דעם געגעבענעם פאל האָט די פערענדערונג פון דעם טעכנישען פראָדוקציאָנס־אופן געווירקט אויף די פערענדערונג פון די יסודות, אויף וועלכע עס האָט גערוהט די פערטיילונג פון די פראָדוקטען אין דער אינדריאנער געזעלשאַפט.

דער ריכטיגער ענטפער אויף אלע אַזעלכע איינצעלנע ביי־שפיעלען ליענט, נאָך מײַן מיינונג נאָך, פשוט אין דעם אַרגומענט, אז איינצעלנע ביישפיעלע האָבען אלע מאָל זעהר א שוואכע בע־ווײַזקראַפט. אין דעם אונערדליך צונויפגעפלאַנטערטען נעץ פון געזעלשאַפטליכע פאקטען איז שווער צו געפינען אַן ערשיינונג, וואָס זאָל ניט האָבען ערגעצווען און ערגעצוואו געשפיעלט די ראַליע פון אַן אורזאָך, וועלכע האָט אויף אַ בעשטימטען אופן גע־ווירקט אויף דעם סדר פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען.

די אונגעהויער וויכטיגע פראַגע, אפשר טהוט דער אופן פון פערטיילען די פראָדוקטען אין דער געזעלשאַפט אָבעהנגען פון דעם אופן, ווי אזוי זיי ווערען פראָדוצירט, — די פראַגע דאַרף פער־ענטפערט ווערען אויף דעם ריין אינדוקטיווען וועג דורך די טיעפע אויספאַרשונג פון דעם ווירקליכען גאַנג, אין וועלכען די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פון דער מענשליכער געזעלשאַפט געהט. אויב מיר וואָלטען דעם ענטפער געפונען (ווי דאָס האָט מאַרקס געמאַן) נאָך אַ דאַנק מעהר אָדער וועניגער וואַהרשיינליכע דערוקטיווע השערות, דאַרף דאָס לעצטע וואָרט אין דער שאלה פאַרט געהערען דעם אינדוקטיווען אויספּרוב ; ס'מוז אין איהם פערזיכערט ווערן, אז אַלע היסטאָרישע פאקטען, פון וועלכע מיר קאָנען וויסען, שטײַמען מיט יענע שכל'דיגע השערות. און דער דערוקטיווער ענטפער וועט נאָר אויף אזוי פיעל זיין וויסענשאַפטליך געזיכערט, אויף וויפיעל ער וועט אויסגעפרובט ווערען און פער'אַמת'ט ווערען אין דער אינדוקטיווער פאַרשונג.

דאָס איז די פאָדערונג פון אַ געזונטער וויסענשאַפטליכער מעטאָדאָלאָגיע, — וואָס איז דער איינציגער ריכטיגער באַזיס פאַר יעדער וויסענשאַפט.

מען וועט אונז אפּשר זאָגען, אז ניט אלע מענשליכע קענט־ניסען, וועלכע מיר רעכענען פאַר ריכטיג, וואָלטען געקאָנט אויס־האַלטען יענע שטרענגע פּאָדערונגען פון וויסענשאַפּטליכקייט. דאָס איז אמת. מיר זענען אויך מודה, אז די גרעסטע העלפט פון אונזער גייסטיגען לעבען בעשטעהט (און וועט אפּשר אייביג בע־שטעהן) פון אַלערליי היפּאָטעזען און פון מעהר אָדער וועניגער ריכטיגע השערות. אָבער — וואָס בעווייזט דאָס? דאָס בעווייזט נאָר איין זאך: אז אַ גוטע העלפט פון אונזערע קענטניסען האָט נאָך ניט קיין רעכט צו פרעטענדירען אויף וויסענשאַפּטליכע זיכער־קייט און אז מען דאַרף די זאַכען אַנרופּען מיט זייערע ריכטיגע נעמען און ניט אַראַבנעהמען זיך אַ מוסטער פון יענעם וויציגען גלח, וואָס האָט אָבגע'שמד'ט אַ חזיר'ל אין אַ שליוען און האָט דערמיט צופּרידענגעשטעלט זיין פרומען געוויסען.

די מאַכט, וואָס וויסענשאַפּטליך־פּעסטגעשטעלטע אמת'ען האָבען אויף דעם גאַנג פון אונזערע געדאַנקען און האַנדלונגען, — אַ מאַכט, וועלכע זיי האָבען כּשר פּערדיענט, — איז צו פּיעל אָנ־געלאָדען מיט אַהריות, מען זאָל זי קאָנען אַוועקגעבען אין די הענד פון אַזוינע היפּאָטעזען, טעאָריען און השערות, וואָס פּער־דיענען נאָך כּשום אופן ניט דעם בכבוד'ען נאָמען: „זיכער־פּעסט־געשטעלטע אמת'ען“. וואָס מעהר אָבשיי מיר וועלען האָבען פאַר דער וויסענשאַפּט, מיט אַלץ אַ גרעסערען רעספּעקט וועלען מיר זיך אונטערוואַרפען אונטער איהרע האַרטע און קאַלטע פּאָדערונגען. ליידער איז שטאַמלער נאָך זעהר ווייט פון אַזא וויסענשאַפּט־ליכען ריגאַריזם. ער געהערט, הפנים, צו יענעם טיפּ דענקער, וואָס פאַר זיי איז „דערקלערט“ דיזעלביגע זאך, וואָס „בעוויזען“, און וואָס פּערגעסען, אז אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען גע־דאַנק געפינען זיך אַ סך „קלאַרע“ קאָנסטרוקציעס, וועמעס וויסענ־שאַפּטליכער באַנקראַט איז שוין לאַנג דערוויזען געוואָרען אָהן אַ ברעקעל ספּק, און צוריק וויעדער, — אַ סך דערוויזענע אמת'ען אָהן אַ ברעקעל ספּק, וועמעס דערקלערונג עס גיט זיך נאָך ער היום ניט דעם מענשליכען שכל.

צום גליק טרעפט דאָ שטאַמלער מיט זיין פּאָדערונג פון אַב־סאָלוטער קלאַרקייט גראַד אויף אַן אַנגעוועהטיגטען פּונקט אין

דר. ח. זשימלאָווסקי

דעם מאַרקסזיזם, וועמעס גרונדבעגריפען עס זענען נאָך ער היום געבליבען ניט אין גאַנצען אויפגעקלערט. אַרײַנברענגען קלאָר-קײט אין דעם ענין, איז אײנס פון די וויכטיגסטע פּאָדערונגען, וועלכע מיר האָבע אַ רעכט צו שטעלען דעם מאַרקסזיזם, ווייל וויסענ-שאַפּטליך אויספּרובען אַ וועלכע עס איז היפּאָטעזע קאָנען מיר נאָר יעמאַלט, ווען אײהר זײַן איז אין גאַנצען קלאָר.

אין די צאָהל פון די ניט־אויפגעקלערטע גרונדבעגריפען, מיט וועלכע דער מאַרקסזיזם אָפּערירט, רעכענט שטאַמלער אַרײַן, ווי מיר האָבען געזעהן, אויך אַזעלכע טערמינעס ווי „אַן עקאָנאָמישע ערשײַנונג“ און דער „אופן פון פּראָדוקצײַן“. אַלע וויילע דער-מאָנט ער אונז, אַז די מאַרקסיסטען מישען צונויף, אָהן אַ ברעקעל רעכט, אין אײנעם די טעכנישע און די יורדישע זײט פון דער זאַך, און אַלע וויילע שטעלט ער זיך אײַן פאַר זײַן לײעבלינגס-געדאַנק, אַז אין דער ווירקליכקײט קאָן ניט געמאַלט זײַן אַן עקאָ-נאָמישע „מאַטעריע“ אָהן אַ יורדישער „פּאַרם“.

אָבער אין דעם פּאַרוואָרף אַנטקעגען דעם מאַרקסזיזם מאַכט שטאַמלער אַ טעות: דער אײַנזאַלע פון יענע טערמינעס איז בײַ מאַרקסען און ענגעלסען גראָד אויסגעאַרבייט היבש קלאָר און זײ געברויכען זײ כמעט אומערום אין אײַן און דעמזעלביגען זײַן: אין דעם זײַן פון געזעלשאַפּטליכע פּראָדוקצײַאָנס־בעציהונגען, וואָס זענען פּערשיידען סײַ פון די באַלעבאַטיש־טעכנישע גרונד-לאַגען פון דער פּראָדוקציע, סײַ פון יענע יורדישע נאָרמען, וואָס אין זײערע גרעניצען שפּיעלט זיך אָב דער געזעלשאַפּטליכער פּראָ-צעס.

נעהמט דעם אײַציגען קאַפיטאַליזם. די קאָנצענטרירונג פון קאַפיטאַלען, די טעכנישע אַרבייט־טײלונג און דער מאַשיניזם, — דאָס זענען די באַלעבאַטישע און טעכנישע גרונדלאַגען פון דעם קאַפיטאַליזם. דאָס רעכט פון דער פּרײער קאָנטורעני, די גלײַכ-הײט פאַר'ן געזעץ, דאָס רעכט צו קויפען און פּערקויפען אַרבייט־קראַפּט, — דאָס זענען זײנע יורדישע פּונדאַמענטען. אָבער ניט זײנע טעכנישע און ניט זײנע יורדישע יסודות פאַלען ניט צונויף מיט יענע סאַציאַלע, געזעלשאַפּטליכע אײַגענשאַפּטען, וואָס געהערען צו דעם קאַפיטאַליסטישען פּראָדוקצײַאָנס־אופן. דאָס

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

ר ע כ ט פון פרייען אָבמאָך, דער פרייער קאָנקורענץ, און דעם פרייען מקהדוממכר מיט מענשליכער אַרבייטס־קראַפט דעמערמיר נירט נאָך ניט מיט זיך דעם פ א ק ט פון יענע פרייע אָבמאָכען און האַנדלונגען, דעם פ א ק ט פון יענעם פרייען מקהדוממכר. דער גאַנצער קאָפיטאַליזם רוהט אָבער אויף דעם פאַקט פון קויפּען אַרבייטס־קראַפט און ניט אויף דעם רעכט. אין די גרעניצען פון איין־און־דעמזעלביגען רעכט קאָנען געמאַלט זיין סאָציאַל־פּערשוי־דענע פאַקטען, אָבער ניט אלע מוזען זיין דאָרטען. זאָלען די אַרביי־טער היינטיגע טאָג אויפהערען פּערקויפּען זייער אַרבייטס־קראַפט, ווערט דערפון אַ גאַנצע סאָציאַלע רעוואָלוציע, אָבער ר ע כ ט צו פּערקויפּען זייער אַרבייטס־קראַפט קאָן דערביי בלייבען אומבע־ריהרט.

דער פאַקט פון „פרייען“ קויף און פּערקויף פון מענשליכע אַרבייטס־קראַפט איז דעריבער אַ סאָציאַלע, געזעלשאַפּטליכע בע־ציהונג אויף דעם פּעלד פון מענשליכע אַרבייט, א ד ר י ט ע ר עלעמענט אין דער אונז אינטערעסירענדער ערשיינונג, וואָס פאַלט ניט צונויף ניט מיט דער טעכניק, ניט מיט דער יורדישער זייט איהרער. אָט דעם ד ר י ט ע ן זין האָט קארל מאַרקס כמעט אומעטום געהאט אין אויג, ווען ער האָט גערעדט וועגען דעם „עקאָ־נאָמישען באַזיס“ פון דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען.

טונקעל איז געבליבען אין די אַרבייטען פון מאַרקס און ענגעלס ניט דער אינהאַלט און דער מיין פון דעם דאָזיגען טערמין, נאָר די ראַליע, אָדער ריכטיגער, די צאָהלרייכע ראַליעס, וועלכע דער „עקאָנאָמישער באַזיס“ קאָן שפּיעלען, בעת מיר זוכען אין איהם די דערקלערונג פון היסטאָרישע און געזעלשאַפּטליכע ערשיינונג־גען. אָבער וועגען דעם האָבען מיר באַריכות גערעדט אין אַן אַנדער אָרט. (*)

(*) זעה די „געשיכטס־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל“, אינ'ם דריטען באַנד פון אונזער ווערק.

לאָמיר איצטער איבערגעהן צו אַן אנדער פונקט: צו יענע וויכטיגע אויסבעסערונגען, וועלכע שטאַמלער טראָגט אַרײַן אין דעם סיסטעם פון דעם מאַרקסיזם.

עס קאָן גאָר קײן ספק ניט זײַן, אַז די פראַגע וועגען די שיכות'ען צווישען „ווירטשאַפט“ און „רעכט“ ווערט, לױט דער שטאַמלערשער טעאָריע פונ'ם „סאָציאַלען מאָניזם“, פילאָסאָפיש שעהנער און איינפאַכער פּערענטפּערט, איידער דאָז איז געווען ביז אַהער; ממילא איז דער ענטפּער אויך אַ סך בעקוועמער איידער דער, וואָס אונז ניט דער עקאָנאָמישער מאַטעריאַליזם.

אַבער אין דער סאָציאַלאָגישע האַבען מיר איצטער צו טהאָן ניט מיט די פראַגען פון עלעגאַנץ און בעקוועמליכקייט פון אַ וועל-כער עס איז טעאָריע, ניט מיט די בעדינגונגען פון דעם וויסענ-שאַפטליכען קאָמפּאַרט, נאָר מיט דער פּערשאַלטענער שאלה וועגען וויסענשאַפטליכע אַפּטליכע און וועגען דעם טעגליכען ברויט מיט זאַלץ פון אַ וויסענשאַפטליכען אמת. און אין דעם פרט ווייס איך ניט, צי שטאַמלער'ס „סאָציאַלער מאָניזם“ זאָל האַבען וועלכע עס איז בעזונדערע מעלות, מיט וועלכע זי זאָל זיך קאָנען גרויסען אנטקעגען דעם מאַרקסיזם.

און אין דער אמת'ען! מיט וואָס בעווייזט שטאַמלער זײַן גרונדגעדאַנק, אַז יעדער אַקט פון דעם געזעלשאַפטליכען לע-בען בעשטעהט פון צוויי עלעמענטען, ווירטשאַפט און רעכט, וואָס זענען לאָגיש פּערשיידען, אַבער פּאַקטיש ניט אַבצורייסען איינס פון דעם אנדערן?

קודם כל פּרובט ער דאָס בעווייזען דורך דעם אַרגומענט, אַז יעדער אַקט פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען שפּיעלט זיך אָב אין די גרעניצען פון אַ געוויסער יורדישער רעגלאַמענטאַציע, וואָס הערשט צו אַ געגעבענער צייט ביי אַ געגעבענעם פּאַלקס.

אַבער דער אַרגומענט בעווייזט נאָר נישט. יעדער געזעל-שאַפטליכער אַקט שפּיעלט זיך אויך אָב אין די גרעניצען פון וועלכע עס איז רעליגיעזע אָדער עטישע אָנשוואונגען, פון געוויסע בעגריפּען וועגען וועלט און מענש, און דערי-

בער וואָלטען מיר מיט דעם זעלביגען רעכט געקאָנט זאָגען, אז די רעליגיאָן און די עטיק און די פּילאָסאָפּיע זענען אינווע- ניגסטע עלעמענטען פון יעדער געזעלשאַפטליכער ערשיינונג, וואָס קאָנען ניט אוועקגענומען ווערען פון איהר. פון דעסטוועגען רע- כענט זיי שטאַמלער ניט צו דער פּאָרמאַלער זייט פון דעם געזעלשאַפטליכען לעבען, נאָר צו דער מאַטעריעלער.

אַ סך אַ גרעסערע בעדייטונג פאַר דער טעאָריע פון דעם סאָ- ציאַלען מאַניזם האָט יענער געדאַנק שטאַמלערס, אז יעדע מיטאַר- בייטערשאַפט פון מענשען נויטיגט זיך אין אַ געוויסען רעגלאַמענט און אז יעדער רעגלאַמענט איז אַ יורדישער אַקט. אָבער שוין אַ חוץ דעם, וואָס דער בעגריף פון רעכט איז דאָ פאַנאַנדערגעצויגען געוואָרען ביז צו אַ גאַנץ מוטוואַליגען אומפאַנג, דאַרף מען אויך ניט פּערגעסען זעהר אַ וויכטיגען פּונקט.

רעגלאַמענטען קאָנען אָפט האָבען אַ ריין טעכנישען כאַראַק- טער, ווי צ. ב. יענע בעשטימונגען, וואָס אַ סך פּרימיטיווע פעל- קער פּיהרען דורך, ווי אַזוי זיך נוהג צו זיין ביים געיעג אָדער ביי דעם פּישפּאַנג. אַזעלכע בעשטימונגען, אויף וויפּעל זיי האָבען צו טהאָן ריין מיט דער מיטאַרבייטערשאַפט פון מענשען אין אַ געוויסען צווייג פון זייער באַלעבאַטישקייט און מישען זיך ניט אַריין אין דעם ענין פון פּערטיילען די פּראָדוקטען, ווערען דיקטירט ריין פון די טעכנישע בעדערפעניסען פון דער פּראָדוקציאָן, אָדער אפּשר אויך נאָך פון געוויסע רעליגיעזע גלוי- בונגען וועגען „מול'דיגע“ און „ניט־מול'דיגע“ צייטען פאַר'ן גע- יעג און פאַר'ן פּישפּאַנג און פון געוויסע סגולות, ווי אַזוי נושאַ חן צו זיין אין די אויגען פון די געהיימע קרעפטען, — הייסט עס וויעדער אַמאָל פון געוויסע טעכנישע מאַטיווען, וואָס מווען נאַטירליך אויסוואַקסען אויף יענער שטופּע פון דער קולטורעלער ענטוויקלונג.

טעכנישע קונסט־גריפען רעכענט אָבער שטאַמלער צו צו דער מאַטעריע פון דער סאָציאַלער בעוועגונג. איז, וואו זאָלען מיר אין אַזוינע פעלען זוכען זייער רעכטליכע פאַרם? און אויב מען זאָל די טעכנישע קונסט־גריפען פון דער מיטאַרבייטערשאַפט, וואָס זענען איין מאָל פאַר אַלע אָנגענומען געוואָרען און געהייליגט

געוואָרען דורך דעם דין אָדער דורך דעם מנהג, אויב מען זאָל זיי, זאָג איך, רעכענען פאַר די יורדישע פאָרם, היינט וואו וועט יעמאָלט זיין די, צו איהר שטימענדע געזעלשאַפטליכע מאַטעריע?

עס איז קלאָר, אז אין אלע אזעלכע פעלען גיסען זיך מאַטעריע און פאָרם לאָגיש צונויף אין איינעם, הייסט עס, אז זיי קאָנען ניט זיין קיין צוויי עלעמנטען אָדער אפילו קיין צוויי זייטען פון איין אין דערזעלביגער ערשיינונג.

א חוץ דעם איז פאַראַן אַ מאַסע פון פעלען אין דעם לעבען פון דער געזעלשאַפטליכער מיטאַרבייטערשאַפט, וואו די טעכנישע רעגלאַמענטאַציע טרעט ניט אַרויס אין דער פאָרם פון אַ פעסטגעדע צעמטען דין. זי בייט זיך פון פאַל צו פאַל, לויט דעם פרייוויליגען אַבמאָך פון די מיטאַרבייטער. דאָ איז שוין קיין סמן ניטאָ פון אַ יורדישען עלעמענט, אויב מען זאָל ניט צורעכענען צו דעם פעלד פון רעכט יעדע צונויפריידען זיך פון מענשען וועגען אַ וועלכען עס איז ענין, יעדען פרויב צונויפצושטימען זייערע האַנדלונגען, כדי צו דערגרייכען בשותפות'שע ציעלען, — יעדען „ראַנדע-וואו“, וואָס אַ פערליעבט פאַרעל מאַכט אָב צווישען זיך.

אזוי ווייט געהט אָבער אויך שטאַמלער ניט אין זיין פאַנגאַר דערציהען דעם בעגריף פון רעכט. פאַר איהם הייסט רעכט אַ פריי וויליגער אָדער ניט פרייוויליגער רעגלאַציע אַ מל אַ מל, וואָס איז בעשטימט פאַר אַ סך פעלען אויף אַ פריהער. און דאָ לאָזט ער אַרויס פון אויב, אז אין די גרעניצען פון איינעם און דעמזעלכען רעגלאַמענט קאָנען מעגליך זיין פערשיידענע פאַרמען פון מיטאַרבייטערשאַפט, פערשיידענע אַרמען ווי איינצואַרדנען די „סאָציאלע באַלעבאַטישקייט“.

נעהמט צ. ב. דאָס מאָדערנע פאַמיליען־רעכט. ווי פיעל־געשטאַלטיג זענען די בעציהונגען צווישען עלטערן און קינדער, אָדער צווישען מאַן־און־ווייב אויף דעם באַדען פון איין און דעם־זעלביגען רעכט! אָדער נעהמט דאָס מאָדערנע בירגערליכע רעכט. אויך דאָ קאָן מען זיך משער זיין — און עס ווערען אויך טאָג טעג־ליך פערוויקליכט — די פערשיידענאַרטיגסטע פאַרמען פון דער באַלעבאַטישקייט, פון דעם אַרבייטען ביי אַ פאַבריקאַנט אין פרייער

די מאַראַל־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל

לויט־ארבייט ביז צו דעם לעבען אין אַ ריין קאָמוניסטישער גענאָ־
סענשאַפּט.

ווען מאַרקס רעדט וועגען עקאָנאָמישע פּערהעלטניסען, האָט
ער אין זיין גראַד יענע געזעלשאַפּטליכע בעציהונגען פון דער פּראָ־
דוקציע, וועלכע מען קאָן זיך פּאַרשטעלען אין די גרעניצען פון
זעהר פּערשיידענע רעכטס־פּאַרמען. מאַרקס האָט נאָר געוואָלט
בעווייזען, אז אין דער אמת'ען מוזען זיך די רעכטס־פּאַרמען
שטרענג צופאַסען צו די עקאָנאָמישע פּערהעלטניסען. כדי פּאַנאָ־
דערצוקלייבען זיך אין דער פּראַגע, וועלכע מאַרקס האָט אוועקגע־
שטעלט פאַר דער פּאַרשונג, מוז מען, אקוראַט ווי קאַרל מאַרקס,
האַבען שאַרף אין אויג דעם אונטערשייד צווישען די
געזעלשאַפּטליכע בעציהונגען און יענע יורדישע נאָרמען, וואָס
אין זייערע גרעניצען שפּיעלט זיך אַב דער געזעלשאַפּטליכער אַקט.
דער סאָציאַלער מאַניזם אידענטיפּיצירט אָבער ביידע זייטען פון
דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען און דערמיט פּערפּלאַנטערט ער די
פּראַגע, אָנשטאָט זי פּאַנאָדערצופּלאַנטערן.

14

איינער פון די וויכטיגסטע פּעהלערן, וואָס שטאַמלער מאַכט
אין זיין סאָציאַל־פּילאָסאָפּיע, בעשטעהט אין דעם, וואָס ער פּאַסט
אויף דאָס געזעלשאַפּטליכע לעבען נאָר ווי אַ מיט אַ ר ב י י־
ט ע ר ש אַ פ ט פון מענשען. אָבער אזא אױפּפאַסונג איז צו
ענג, געזעלשאַפּט איז ניט נאָר מיטאַרבייטערשאַפּט; עס איז אויך
אַ מיט־לעבען, א געוויסער געמיינזאַמער פּסיכישער פּראָ־
צעס, וואָס שפּיעלט זיך אָב אין די מוחות און אין די הערצער
פון די אינדיווידוען, אַ דאַנק דעם פּאַסט, וואָס זיי לעבען ניט
איזאָלירט איינער פון דעם אנדערן, נאָר אין אַ געמיינשאַפּטליכען
צונויפּבונד.

נעהמט דאָס גאַנצע ווייטע פּעלד פון סימפּאטיען און אַנט־
פּאַטיען, נעהמט אַלע אַרויסווייזען פון פּריינדישאַפּט, פון חב־
שאַפּט און קאָנקורענץ, ווען מענשען קומען זיך באַלד צונויף אין
איינעם און באַלד געהען זיי זיך פּאַנאָדער, און לאָזען פּאַרט ניט

ארויס איינער דעם אנדערן פונ'ם אויג; נעהמט די אלע פיעלגע-
שטאלטיגע מענשליכע געפיהלען אהן א צאהל, וואָס פון זיי בע-
שטעהט דער טאָגטעגליכער לעבען פון דער געזעלשאַפט. נישים
זאָלען מיר זיי אַרויסוואַרפען פון דער סאָציאַלאַגיע פשוט דער-
פאַר, וואָס זיי טראָגען ניט אויף זיך דעם שטעמפעל פון מיטאר-
בייטערשאַפט און ווייל נאָך וועניגער קאָן מען ענטדעקען אין זיי
א וועלכען עם איז יורדישען עלעמענט?

מיר וואָלטען געקאָנט ברענגען נאָך אַ מאַסע ביישפיעלען פון
דעם געזעלשאַפטליכען לעבען, וואָס אין זיי פעהלט לגמרי דער
יורדישער עלעמענט, אפילו ווען מען זאָל איהם פאַנאָדערציהען
אַזוי ווייט, ווי דאָס טהוט שטאַמלער. אָבער שוין פון דעם, וואָס
מיר האָבען דאָ אין די פריהערדיגע קאָפיטלען געזאָגט, מוז ווערען
קלאָר, אז אויב מיר ווילען בלייבען אויף דעם באַדען פון יענע פאָ-
דערונגען, וועלכע שטאַמלערס טעאָריע שטעלט אַוועק פאַר דער
וויסענשאַפט, האָבען מיר נאָך איין ברירה: אָדער אין גאַנצען אַרויס-
וואַרפען פון דער סאָציאַלאַגיע אַזעלכע ערשיינונגען, אין וועמען
געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער עם קאָן קיין ברעקעל צווייפעל ניט
זיין, אָדער צונויפואַרפען זיי אַלע אין איין קאָרב און לכתחילה
אַבזאָגען זיך פון אויספאַרשען זייערע בשותפות'שע שיכות'ען און
וועקסעל-ווירקונגען.

אָבער דאָס איז נאָך ניט גאָר.

יורדיש נאָרמירען די געזעלשאַפטליכע באַלעבאמישקייט איז
אין דער איצטיגער צייט, — דער עיקר זינט עם אין אויסגעוואַקסען
דער שטאַט, — אליין געוואַרען אַ מין מענשליכע מיט אַ ר ב י י -
ט ע ר ש א פ ט, אין וועלכער עם בעטהייליגען זיך גאָר ניט קיין
קליינע צאָהל אינדיווידוען. געזעצען, נאָרמען, „אוקאזען“ און פער-
אָרדנונגען ווערען אין דער געזעלשאַפט אויסגעארבייט מיט דער
הילף פון גאַנץ בעשטימטע פראָפעסיאָנעלע טוערס: אַרוואַקאטען,
ריכטער, מיטגליעדער פון לעגיסלאַטורען, בעאמטע פון אלערליי
קאַנצעלאַריעס, מיניסטאָרען א. א. וו.

די מיטארבייטערשאַפט פון די אלע מענשען האָט צום ציעל די
בעפריעדיגונג פון אַ געוויסער הצטרכות: — יורדיש נאָרמירען
די „ווירטשאַפטליכע“ ערשיינונגען און אַכטונג געבען, אז עם זאָלען

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציעל

אַבגעהיט ווערען די רעגלאַמענטען, וואָס מען פיהרט אריין אין לעבען.

די טעטיגקייטען פון די יוריסטען און די בעאמטע מוז, ווי א בעשטימטע מיטארבייטערשאפט צוליעב א בעשטימטער הצטרכות, אריינגעהן, לויט שטאַמלער'ס טעאָריע גופאָ, אין דעם גדר פון „סאָד ציאלע באלאבאטישקייט“, מחמת דעם זעלביגען טעם, פאר וואָס אהין געהען אריין די פּעדאָגאָגיק, די רעליגיע, די וויסענשאפט און אלע אנדערע ארטען טעטיגקייט פון דעם „געזעלשאפטליכען“ מענ-שען.

צווישען די אלע ארטען פון מענשליכער מיטארבייטערשאפט מוז בלי ספק עקזיסטירען א געוויסע וועקסעל-ווירקונג. די פּעדאָגאָגיק ווירקט אויף דער רעליגיע, די רעליגיע אויף דער פּעדאָגאָגיק א. א. וו. שטאַמלער לייקענט דאָס ניט, ווי מיר האָבען אויבען געזעהן. ער זאָגט מעהר נישט, אז די סאָציאלע וויסענשאפט דארף זיך ניט אריינמישען אין דער פּראַגע און איבערלאָזען זי אין גאנצען פאר דער נאַציאָנאַל-עקאָנאָמיע.

אַבער וויבאלד ער זאָגט זיך אָב אויסצופאַרשען די וועקסעל-ווירקען צווישען די איינצעלנע צוויגען פון דער געזעלשאפטליכער באלאבאטישקייט, מוז ער מכולא אויך לאָזען אין גאנצען אָן א זייט יענע ווירקונגען, וואָס שפּיעלען זיך אָב צווישען דער „באַלאָ-באטישער“ טעטיגקייט פון די מענשען אין זייער יורדישער טע-טיגקייט. דאָס הייסט, ער מוז ל כ ת ח י ל ה ז יך אָב ז אָ ג ע ן פּו ן אױ ס פּ אָ ר ש ע ן י ע נ ע ם פּ ר אָ ב ל ע ם, ו װ אָ ס צױ ל י ע ב א י ה ם א י ז אָ נ ג ע - ש ר י ב ע ן ג ע װ אָ ד ע ן ז י י ן ג א ז נ צ ע ם בױ ך „וױר ט ש א פ ט אױ ן ר ע כ ט“.

אַבער גראָד דער ריכטיגער ענטפּער אויף יענעם פּראָבלעם האָט זעהר אַ גרויסען בעדייט פאַר דער ריכטונג פון דער בעוואוסטזיני-נער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט. איבערהויפּט, אַז מען האָט אין זין יענעם צווייג איהרען, וואָס האָט צו טאָן מיט דער אויסארביי-טונג פון יורדישע און פּאָליטישע נאָרמען און מיט דער פּראַגע, ווי אזוי אריינצופיהרען זיי אין לעבען.

פון דעם בליק, וואָס איינער האָט אויף דעם כאַראַקטער פון יע-

נער קויזאל־שיכות, וועלכע הערשט צווישען „ווירטשאפט“ און „רעכט“, מוז אויך אָבהענגען זיין אָבשעצונג פון זייער ביידענס לפי־ערך/דיגער היסטאָרישער קראפט און אויך די אָבשעצונג פון יענע האָפנונגען, וועלכע דער אָדער יענער געזעלשאפטליכער טוער קאָן פערבינדען מיט זיין ארבייט אויף דעם אָדער יענעם פעלד פון דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט.

א סאָציאלאָג, וואָס וויל דורכאויס געפינען אן אבסאָלוט־אָביעקטיווען קריטעריום פאר דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט קאָן בשום אופן ניט פערשווייגען דעם דאָזיגען פראָבלעם. אבסאָלוט פערשווייגען איהם האָט אויך שטאמלער ניט געקאָנט. ער האָט פאָרט געפרובט געבען אן ענטפער אויף איהם אין זיין טעאָריע פון דער סאָציאלער דינאמיק.

לאָמיר דעריבער זעהן, צו וואָס פיהרט אונז דער דאָזיגער ענטפער.

15

מיר האָבען שוין געזעהן, אז די ענטוויקלונג פון א וועלכען עס איז צווייג פון דער געזעלשאפטליכער באַלאַבאטישקייט פיהרט, ווי שטאמלער מיינט, דערצו, אז די הערשענדע יורדישע נאָרם זאָל ווער רען צו ענג פאר יענעם צווייג. דאָס רופט אַרויס א „קלאַסען־קאמף“ מיט דעם ציעל איבערצובייטען די ענג געוואָרענע נאָרם.

עס איז דעריבער קלאָר, אז צווישען דעם עקאָנאָמישען לעבען פון דער געזעלשאפט און דעם „קלאַסען־קאמף“ עקזיסטירט א קוויזאל־שיכות, וועקסעל־ווירקונג, כמעט אזא, ווי דאָס האָט געלערנט קארל מאַרקס. אויך מאַרקס האָט געגלויבט, ווי יעדען איינעם איז בעקאָנט, אז דער עקאָנאָמישער אינהאַלט, ווען ער דער־נרייכט א געוויסע שטופע פון ענטוויקלונג, רייסט פאנאנדער זיין יורדישע העמדעלע דורך דעם מיטעל פון דעם קלאַסען־קאמף.

די נפקא מיניה צווישען שטאמלער'ן און מאַרקס'ען בעשטעהט אין דעם, ערשטענס, וואָס שטאמלער ציהט פאנאנדער צו שטאַרק דעם בעגריף: „געזעלשאפטליכע באַלאַבאטישקייט“ און ממילא מוז אויך דער טערמין „קלאַסען־קאמף“ אויסגעצויגען ווערען אזוי, אז מען קאָן איהם כמעט נאָר ניט דערקענען מעהר. א חוץ דעם זאָגט

זיך שטאַמלער אָב פון יענער אויפנאבע, וועלכע מאַרקס האָט אוועק-געשטעלט פאר דער וויסענשאפט: אויספאַרשען די געזע-ציען, לויט וועלכע עס שפיעלט זיך אָב די וועקסעל-ווירקונג צווישען „ווירטשאפט“ און „רעכט“. דעריבער לייקענט שטאַמלער לער לחלוטין אָב די מעגליקייט, מיר זאָלען קאָנען ווען עס איז פאַר-אויס-זאָגען, ווער פון די שמריטענדע קלאסען מוז געווינען דעם קאמף.

אויך מיר מוזען צוגעבען שטאַמלער'ן, אז אלע אַזוינע נביאות קאָנען ניט זיין אין גאַנצען וויסענשאפטליך, און ממילא האַלטען אויך מיר פון זיי זעהר וועניג. אין דעם פונקט זענען מיר אַקוראַט אַזוי אַנטי-מאַרקסיסטיש ווי שטאַמלער. אָבער שטאַמלער פאַלט פאַרט אריין אין א זעהר שווערען טעות, ווען ער מיינט, אז ווייל די וויסענשאפט קאָן ניט אויפבויען קיין סאָציאלע פראַגנאַזען, איז דער סאָציאָלאָג אין גאַנצען פטור פון זיין וויסענשאפטליכען חוב — אויסצופאַרשען די קויוואַלע וועקסעל-ווירקונגען, וואָס קומען פאַר צווישען אלע זייטען פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען.

אַמת, שטאַמלער גיט אונז אָן אַ פאַר טעמים, פאַר וואָס דער סאָציאָלאָג זאָל זיך אָבזאָגען פון זאָ'ן אויפנאבע. דאָס געזעל-שאפטליכע לעבען, זאָגט ער, איז צו שטאַרק צונויפגעפלאַנטערט, און דערצו לייענען אויף דעם גרונד פון יעדער סאָציאלער ערשיי-נונג ריין פסיכישע עלעמענטען, מיט וועלכע קיין חשבון קאָן ניט פארטיג ווערען.

אָבער ביידע תירוצים זענן אין תוך אריין שוואַך. די פערזענלעכע טיפּיקייט און צונויפגעפלאַנטערטקייט פון די גע-זעלשאפטליכע ערשיינונגען, ווי אויך אלע אנדערע „אָביעקטיווע שוועריגקייטען“ פון דער געזעלשאפטליכער וויסענשאפט, וועלכע ספענסער האָט, צ. ב. ש., אויסגערעכענט אין זיין „שמודיום פון דער סאָציאָלאָגיע“, קאָנען ניט זיין קיין אַבסאָלוטער שמער פאַר דער וויסענשאפט, אַריינצורדינגען אין די טיעפסטע טיפּעניסען פון יענע קויוואַלע שיכות'ען, וואָס הערשען צווישען די איינצעלנע זייטען פון דעם געזעלשאפטליכען לעבען.

זאָל די וויסענשאפטליכע ארכיט פון די סאָציאָלאָגישע פאַר-שער זיין ראַציאָנעל אָרגאַניזירט; זאָל אין די מיטאַרכייטער-

שאפט פון פערשיידענע דענקער אויף איין־און דעם זעלביגען פאָר
שונגס־פעלד אַריינגעבראַכט ווערן אַ גוט דורכגעטראַכטער פּלאַן, און
די מענשהייט וועט גאנץ געוויס, אין אַ משך פון יאָהרען אָדער
אפשר אויך דורות, פארטיג ווערן מיט דער דאָזיגער, ריין ט ע כ
ג י ש ע ר מניעה, מיט אַ שוויריגקייט, וואָס האָט אַ ריין קוואַנט
טיטאָטיווען כאַראַקטער.

פאַר דעם אָביעקטיווען קויוואַלען אויספאַרשען די געזעלשאַפט
ליכע ערשיינונג קאָן אויך ניט זיין קיין גרויסער שטער, וואָס אויף
זייער גרונד ליגעט אַלע מאָל אַ פּסיכאָלאָגישער מאָמענט. אדרבה,
אונז דוכט, אז דוקא דער פּסיכאָלאָגישער כאַראַקטער פון אַלע סאָר
ציאָלאָגישע ערשיינונגען פּערשאַפט דער סאָציאָלאָגיע אזא פּילאָר
סאָפּישע מעלה, וואָס קיין נאַטור־וויסענשאַפט קאָן ניט האָבען.
אַ דאנק דעם פּסיכישען כאַראַקטער פון אַלץ, וואָס איז סאָציאל,
קאָן מען צו דעם תּו ד פון אַלע סאָציאלע ערשיינונגען אַ סך
גרינגער צוקומען, איידער צו דעם תּו ד פון די וועלט־ערשיינונגען.

מיט יעדען פּסיכישען אַקט, צו וועלכען עס קאָן אין דער לעצ
טער שורה צוריקגעפיהרט ווערן די אָדער יענע סאָציאלע ערשיי
נונג, קאָנען מיר דירעקט און זעהר נאָהענט בעקאנט ווערן פון אונ
זער אייגענעם פּסיכישען לעבען. עס זענען דאָ אַ סך טעמים, פאַר
וואָס מיר קאָנען אָנגעהמען, אַז די גרונד־עלעמענטען פון דעם נשמה
לעבען זענען ביי אַלע מענשען די זעלביגע, ווי אויך די פּראָטאָפּלאַז
מע איז דיזעלביגע, פון וואַנען עס איז אויסגעוואַקסען אַלץ, וואָס
לעבט.

די סברה ווערט נאָך פּיעל מעהר פּערשטאַרקט, ווען מען דער
מאָנט זיך אָן די זעהר אינטערעסאַנטע רעוולוטאַמען, צו וועלכע מען
איז געקומען, אַ דאנק די עקספּערימענטען מיט דעם היפּנאָטיזם.
יענע עקספּערימענטען האָבען שוין ניט איין מאָל און בלי שום ספּס
דערווייזען, אַז דעם מענשען'ס נשמה קאָן, לויט דעם ווילען פון דעם
היפּנאָטיזאָר, אַרויסרופּען אין זיך אַלע מעגליכע געפּילען, פּאָר
שמעלונגען און ווילענס־אַקטען, און דורכרייסען אַלע גרעניצען, —
קלאַסען, ראַסען — נאַציאָנאַלע און אפּילו געשלעכטליכע גרעניצען,
— וואָס טיילען פּונאַנדער, ווי דאַמבעס, די איין־איינציגע מענש־

ליבע נשמה אין פרעמדע און פיינדליכע קלוינע טייכעלעך און לעי־קען און לאָזען זיי ניט צונויפניסען זיך אין איין ים. ליידער איז אָט די „נשמה־האַרמאָניע“ דערוויילע פאר דאָס רוב מענשען מעגליך נאָר אין דעם אונבעוואוסטען פסיכישען לע־בען, וואָס ווערט אויפגערודערט אויף א קינסטליכען אופן פון דעם היפּנאָטיזיאָר. אָבער אויך אין דעם בעוואוסטען לעבען זיינען די באַרענען, וואָס טיילען פאנאנדער די מענשליכע נשמות ניט אזוי שטאַרק, אַז מען זאָל ניט קאָנען אַריינדרינגען אין דעם אַנדערן'ס פסיכיק, אויב מען האָט נאָר דעם הייסען וואונש באמת צונויפצור־ניסען זיך מיט זיין נשמה.

אויף אזא'ן אופן קאָן מען זיך אראַבלאָזען ביז צו דעם פּער־באַרגענסטען, טיעפסטען גרונד פון אלע סאָציאלע ערשיינונגען, ביז צו יענע פסיכישע און פסיכאָפּיזישע עלעמענטען, וואָס פון זיי האָר־בען ארויסגעשפּראַצט אלע מעשים פון די אינדיווידוען און די גרופען.

פעסע אזוינס איז בשום אופן אונמעגליך פאר אונז בנוגע צו די נ א ט ו ר - ערשיינונגען, וועמעס תוך עם וועט דעריבער מיר זען בליבען פערדעקט פאר אונז אפשר אויף אייביג.

16.

די צרה פון דער סאָציאָלאָגיע ליענט ניט אין די אַביעקטיווע, נאָר אין די סוביעקטיווע שוועריגקייטען: אין יענער ניט בעוואוס־טער און ניט־געוואָלטער סוביעקטיווער בעפארבונג פון די ערשיינונג־גען, וואָס שפּרינגט אלע מאָל ארויס, ווי נאָר מיר נעהמען אויספאָר־שען ניט דאָס, וואָס אי ז, אָדער וואָס עם ז אָ ל זיין, לויט אונזער שכל און יושר, נאָר דאָס וואָס ו ו ע ט זיין, לויט דעם „אייזערנעם גאנג פון די פּאַסירונגען“. אזא'ן אַרט פאָרשען, מיט וועלכען עם האָבען זיך ביז אהער אָבעגעבען כמעט אלע סאָציאָלאָ־גען, איז אין תוך אַריין ניט מעהר ווי אַ פּערמאַסקירטע קיררה וועגען דעם, וואָס עם ד א ר ה זיין, לויט דעם פאָרשער'ס מיינונג.

„איך וואָלט געוואָלט, אז אין דער צוקונפט זאָל זיין אזוי און אזוי“ — ווערט ביי דעם פאָרשער אומבעוואוסט פּערוואַנדעלט אין דער פאָרמעל „אזוי און אזוי וועט דאָס זיין“ און אומגענון זוכט ער

אין דער פּערנאנגענהייט און געגענווארט יענע עלעמענטען און קרעפֿטען, וואָס, ווען זיי וואָלטען געווירקט איינע אליין און געווירקט, אזוי, ווי דאָס שטעלט זיך פֿאַר דער פֿאַרשער, וואָלטען זיי געמוזט מיט אַן אונ־איינהאַלטבארער ענערגיע, מיט אַ שיקזאַל־שווערער פּאַטאַר־ליטעט, פּיהרען ניט אַנדערס ווי צו דער פּערווירקליכונג פֿון זיינע וואונשען און האַפֿנונגען.

אַבער דאָס, וואָס מען זוכט מיט אַזאַ ליידענשאַפט, מוז מען סוף־כל־סוף געפֿינען. און אויף אַזאַ אופן ווערט די ווירקליכקייט צוגעשניטען און צוגעפּאַסט אזוי, אַז פֿון איהר זאָל בלייבן אַרויס־פֿליעסען יענער, „אונבעזיענבארער גאַנג פֿון די פּאַסירונגען“, וואָס איז אזוי נויטיג פֿאַר דעם פֿאַרשער.

עס איז ניט דאָ דער אַרט אויסצוגעפֿינען אַלע יענע מעטאָדאָלאָג־גישע מיטלען, וואָס מיט זייער הילף וואָלטען מיר קאָנען גובר זיין די סוביעקטיווע שוועריגקייטען. איינער פֿון די דאָזיגע מיטלען, — דערפֿאַר אַבער דער וויכטיגסטער פֿון זיי, איז — מען זאָל זיך לכתחילה לגמרי אַבזאָגען פֿון וועלכע עס איז אַבסאָלוטע, סאָציאַלאָג־שע נביאות. אין דעם פרט איז שטאַמלער דורכאויס גערעכט, ווען ער אַטאַקירט די נאַיווע דאָגמאַטיק פֿון דער מאָדערנער סאָציאַלאָג־יע. אַבער דערפֿון איז נאָך ניט געדרונגען, אַז מיר דאַרפען, אזוי ווי ער, פֿאַנאַנדערשפּרייטען אונזער סקעפּטיציזם אויף דאָס גאַנצע פּעלד פֿון דער סאָציאַלאָג־ישער אַביעקטיווער פֿאַרשונג. אויך שטאַמלער האָט דאָך געמוזט מסכים זיין, אַז דער „פּאַליטיק־עקאָנאָם“ זאָל האָבען אַ רעכט אויסצופֿאַרשען די פּערשיידענע וועקסעל־ווירקונגען, וואָס קור מען פֿאַר צווישען די סאָציאַל־עקאָנאָמישע ערשיינונגען.

אַבער פֿון וואנען נעהמט שטאַמלער, אַז די פּראָגע וועגען די קוויזאַלע שיכות'ען אין דעם געזעלשאַפטליכען לעבען דאַרפען אינטער־רעסירען נאָר דעם פּאַליטיק־עקאָנאָם, און ניט דעם סאָציאַלאָג? אַפּילו, אַז מען זאָל זיך אוועקשטעלען אויף זיין שטאַנדפּונקט, אַז דעם סאָציאַלאָג'ס אויפגאַבע איז — אויסגעפֿינען יענעם ענד־ציעל, צו וועלכען יעדער געזעלשאַפטליכער טהוער דאַרף שטרעבען, — אַפּילו יעמאָלט ווערט די קוויזאַלע אויספֿאַרשונג פֿון די געזעלשאַפטליכע ער־שיינונגען ניט נאָר ניט קיין פּרעמדע זאַך, — אדרבה! זי ווערט דיקטירט דורך דער אויפגאַבע גופּא.

כדי דער ענד־ציעל זאָל דערנאָרענען ווערן, דאַרף מען קודם כל וויסען יענע מיטלען, דורך וועלכע מען וויל איהם דערנאָרענען. דאָס הייסט, — ווי מיר האָבען דאָס שוין אין אן אנדער אָרט דערקלערט, — אז צווישען די מיטלען און דעם ענד־ציעל, מוז הערשען אַ געוויסע קוויזאַלע שיכות. נאָר ווען מען איז מיט איהר גוט בעקאַנט, קאָן מען מיט זיכערקייט זאָגען, אז א ו י ב עס וועלען אָנגעווענדעט ווערן יענע מיטלען, וועט דערפון בלי יפונה ארויסקומען דער אונז טייערער ענד־ציעל.

אזעלכע קריטיש דורכגערייניגטע רעלאַטיווע נביאות — זענען ניט נאָר מעגליך, נאָר מען קאָן אָהן זיי זיך נאָר ניט פאַר־שטעלען אן עפענטליכע טעטיגקייט, וואָס זאָל זיין געבויט אויף ווי־סענשאַפּטליכע יסודות. מען קאָן ניט ארויסבריינגען די טעלעאָלאָג־גישע שיכות צווישען ציעל און מיטעל, אידער מען פונדעוועט ניט איין די קוויזאַלע שיכות צווישען דער אורזאָך, וואָס איהר ראָלע דאַרפֿען שפּיעלען די מיטלען, און דער ווירקונג אין אונזער פאַל, דער ענד־ציעל, וואָס דאַרף ארויסוואַקסען ווי אַ פּועל־יוצא פון די מיטלען.

אויסגעפינען די קוויזאַל־נויטווענד־דיגע שיכות'ן, וואָס הערשען צווישען די ציעלען און די מיטלען פון דעם געזעל־שאַפּטליכען לעבען און דער געזעלשאַפּט־ליכער טעטיגקייט — אין דערנינען, דוכט מיר, ליענט איינע פון די וויכטיקסטע, מעגליכע און נויטווענדיגסטע אויפנאַבען פון דער וויסענשאַפּטליכער סאַציאַל־לאַגע.

ווי דער לעזער געדענקט נאָך מסתמא, איז די קריטיק פון קוויזאַליטעט אין דער סאַציאַלאָג־אָרויסגעוואַקסען ביי שטאַמלער'ן פון זיין „אָביעקטיוויזם“. דעם אָביעקטיוויזם האָט ער געהאַפּט אָבצורע־טען מיט דעם, וואָס ער האָט די „אָפּריאָרישע“ קאָטעגאָריע פון קוויזאַליטעט פּערביעטען אויף אן אנדער „אָפּריאָרישער“ קאָטעגאָריע: די צוועקמעסיגקייט.

אַבער דורך דעם גופא איז זיין סאַציאַל־

פילאָסאָפיע פער וואַנדעלט געוואָרען אין אַ מאַראַל־פילאָסאָפיע. אנשטאט סאָציאָלאָגיע ניט ער אונז סאָציאלע עטיק, און זיין גאַנצער פאָרשען האָט אין תוך אַרײַן נאָר איין איינציגען ציעל און זין, ווי אזוי אויסצוגעפינען אזא קרימע־ריום, וואָס מיט איהם זאָלען מיר קאָנען אַרויסגעפינען די אָביעקטיוו־עטישע האַנדלונגען אין דער געזעלשאַפֿטליכער טעטיגקייט.

ליידער בלייבט דער אָביעקטיוויזם שטאַמלער'ס אונפרוכטבאַר אפילו אויף דעם פעלד פון דער סאָציאלער עטיק.

דער עטישער אָביעקטיוויזם, פאַר וועלכען ער שטעלט זיך איין, יענער אידעאל פון „פריי וועלענדע מענשען“, אָדער פון מענשען מיט אַ פרייען ווילען, אין וועלכען ער האָט דערבליקט דעם ענד־ציעל פון יעדער סאָציאל־עטישער טעטיגקייט, איז ליידער צו־אָרים אין אינ־האַלט, — ווי מאַראַליש שעהן ער זאָל ניט זיין, — ער זאָל אונז קאָנען אָנווייזען אַ וועלכע עס איז בעשטימטע ריכטונג פאַר אונזער געזעלשאַפֿטליכער טעטיגקייט.

די „פריי וועלענדע מענשען“, דאָס זענען אלע יענע, וואָס בעת זייער טעטיגקייט, האָבען זיי אין זין ניט די אייגענע סוביעקטיווע אינדיווידועלע ציעלען, נאָר אזעלכע ציעלען, וואָס זענען אָביעקטיוו נויטיג פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפֿט.

אָבער — וואָס איז נויטיג פאַר דער גאַנצער געזעלשאַפֿט? ווי קאָן מען זיך דאָ אַרויסדרעהען פון דער נויטווענדיגקייט קריטיש איבערצוקוקען אלע געזעלשאַפֿטליכע הצטרכות'ן? וואו זאָלען מיר געהען אַ מאָס אויף צו בעשטימען די „מאַטעריע“ פון דעם געזעל־שאַפֿטליכען אידעאל, וואָס זאָל ווערן אַ חוב פאַר אלע מענשען?

עס איז קלאָר, אַז שטאַמלער'ס פאַרמעל, וועלכע ער אַליין אידענטיפֿיצירט מיט דער אַלמער, אייביגער מאַראַל: „ואהבת לרעך כמוך“, האָט ניט די קראַפט אַרויסצופיהרען אונז פון דער פערלעגענ־הייט, קאָן אונז ניט געבען דעם צוגעזאָגטען „אָביעקטיוו־רויסענ־שאַפֿטליכען־קריטעריום“. ווי יעדע פאַרמאָלעלע רע, איז זי אין איין פרט גלייך צו די געזעצען פון דער פאַרמאָלער לאָגיק און דער פאַרמאָלער ערקענטניס־מעאַריע: זי ווייזט אונז אָן אויף געוויסע גרעניצען, וואָס טאָרען ניט אַריבערגעטראַגען ווערן. אָבער אינוועניג, אין די גערוימע גרעניצען פון דער „אָביעקטיווער גע־

די מאַראַל-פּילאָסאָפּיע און דער ענד-ציעל

זעלשאַפטליכער טעטיגקייט", וואָס לאָזט צו אזוי פּיעל פּערשיידענע ציעלען און וועגען, לאָזט זי אונז אַליין און איז ניט ביכולת אפילו אויף וויפּיעל עס איז לייכטער צו מאַכען אונזער פּיין, אויף וויפּיעל עס איז נעהנטער צו מאַכען דעם ענטפּער אויף דער אייביגער שאלה: „וואָס טהאַן? און פאַרוואָס?"

וואָלט שטאַמלער ניט פּערבלענדט געוואָרען פון זיין אַבסטראַקט פאַרמאָלען טעלעאָלאָגיום, און וואָלט ער ריכטיגער אָבגעשעצט די ראַך-ליע פון קוויאָליטעט אין דער וויסענשאַפטליכער סאָציאָלאָגיע, וואָלט ער יעמאָלט געמוזט אַ היבש ביסעל אנדערס אוועקשטעלען די פּראַגע אין דעם גאַנצען גאַנג פון זיין אונטערזוכונג.

איין מאָל אַרויסגעשטעלט דעם אידעאל זיינעם, — דעם, לאָז זיין, סוביעקטיווען שטאַמלער'שען אידעאל: אַ געזעלשאַפט פון מענשען, וועמעס ווילען עס איז פריי פון אייגענע פּניות און וואָס ווענדט זיך פון זיך אַליין צו די פּראַגען פון טובת הכלל, — וואָלט ער געקאָנט דערקלערען דעם אידעאל פאַר דאָס ענד-ציעל פון אונזער גע-זעלשאַפטליכען שטרעבען, און ערשט יעמאָלט אַ נעהם טהאַן זיך, ווי דער סדר איז, פאַך די וויכטיגע וויסענשאַפטליכע פּראַגען, וואָס זענען פּערבונדען מיט זיין אידעאל: וועלכע יוריד-שע נאָרמען און וועלכע אַלגעמיינע סאָציאל-עקאָנאָמישע ער-שיינגען דאַרפען אַריינגעפיהרט ווערן אין לעבען, זיי זאָלען קאָנען שפּיעלען די ראָלע פון אורזאָכען, וואָס פון זייער ווירקען זאָלען שוין ממילא אַרויסוואַקסען די געפיהלען פון סאָציאלער ליבע און פון אינטעריהומאָנער סאָלידאַריטעט ביי יעדעם מיטגליעד פון דער גע-זעלשאַפט? ווי דאַרף מען אָרגאַניזירען די געזעלשאַפטליכע מיטאַר-בייטערשאַפט, אַז אויף איהר באַדען זאָלען ממילא קאָנען אויפבליהען מענשען, וואָס שטעלען זיך אַזא'ן ערהאַבענעם אידעאל, — „מענשען מיט אַ פּרייען ווילען?"

און אויב עס וואָלט זיך שטאַמלער'ן באַמת איינגעגעבען וויסענ-שאַפטליך איינצופונדעווען די אַביעקטיווע קוויאָלע שייכות'ן, וואָס הערשען צווישען זיין אידעאל און די מיטלען, וועלכע ער שלאָגט פאַר, וואָלט יעמאָלט די וויסענשאַפטליכע סאָציאָלאָגיע געוויס רייכער גע-וואָרען מיט אַ סך אונצווייפּעלכאַרע אַביעקטיווע אַמת'ען. עס פּער-שמעהט זיך, אַז די דאָזיגע אַמת'ען וואָלטען ניט געקאָנט געבען קיין

אַביעקטיווען קריטעריום פאר דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט, וואָס זאָל זיין אַ חוב פאַר יעדען איינעם.

די מענשען, וועמען דער שטאַמלער'שער ענד־ציעל איז גאָר אין גאַנצען ניט סימפּאַטיש, וועלען זעהען ניט צו דערלאָזען, אַז זיינע מיטלען זאָלען אריינטרעמען אין לעבען, ווען זיי וואָלטען פריהער גאָרנישט ניט געהאַט אַנטגעגען אַזעלכע ענדערונגען אין דעם געזעל־שאַפטליכען לעבען. די מענשען, וועמען דער שטאַמלער'שער ענד־ציעל איז זעהר סימפּאַטיש, אָבער וועמען עס געפּעלען ניט די מיט־לען, וואָס זענען נויטיג, כּדי צו דערגרייכען איהם, וועלען אָדער זיך מוזען אויס־איינען מיט די דאָזיגע זעהר ניט־אַנגענעמע מיטלען, אָדער זיך אין גאַנצען אַבזאָגען פון דעם ענד־ציעל.

דערפאַר וואָלטען די מענשען, וואָס זיי איז דער ענד־ציעל טייע־רער אידער אַלץ, וועלכע ווערן ניט דערשראָקען פאַר קיינע מיטלען, שוין געוואוסט, וואָס זיי דאַרפען טהאָן: זיי וואָלטען בעקומען פון דער וויסענשאַפט יענעם אַריאָדנא־פּאָדים, וואָס גאָר ער קאָן אונז פּערהיטען פון טעות'ען און גרייזען.

קאַרל מאַרקס האָט פּרינציפּיעל ניט געוואָלט וויסען פון אַ וועל־כּער עס איז טעלעאָלאָגישער בעהאַנדלונג פון סאָציאַלאָגישע פּראָב־לעמען. פון דעס טוועגען קאָן מען ביי איהם געפינען אַן ענד־ציעל, וואָס נעהמט אין זיך אַרײַן, ווי איינע פון זיינע מאָדיפיקאַציעס, אויך שטאַמלער'ס אידעאַל; מען קאָן ביי איהם אויך געפינען אַ קלאָרען אָנווייז אויף אויף יענע מיטלען, וואָס דאַרפען אָנגעווענדט ווערן, כּדי דעם ענד־ציעל צו דערגרייכען. מען קאָן ביי מאַרקס'ען געפינען אַן ענטפּער אויף יענע שאַלוח, וואָס מיר האָבען אויבען פּאַר־מולירט, און וועגען וועלכע שטאַמלער קאָן מאַכען אַ שווייג, אַ דאַנק זיין טעלעאָלאָגישען פּאַרמאָליום.

פון דעם גאַנצען אַנאַליז, וואָס מיר האָבען אָנגעווענדעט אויף שטאַמלער'ס ווערק, קומט אַרויס, אַז אין איהם איז אייגענטליך ניטאָ קיין איין גרונד־זאַץ, וואָס זאָל ניט אַרויסרופּען ערנסטע טענות אַנט־געגען זיך.

אָבער זעהר פּיעל אין זיין אַרבייט פּערדיענט די טיעפּסטע אויפ־

מערקזאמקייט. זיין קריטיק פון דעם מאַרקסיוזם און כּפּרט פון די מאַרקסיסטען, וואָס מיר האָבען אין גאַנצען אַרויסגעלאָזען, זענען אמת ניט אלע ניי, אָבער דאָס רוב פון זיי טרעפט ריכטיג אין ציעל. זיכער האָט ער געטראָפּען דעם אמת, בעת ער האָט אָנגעוווּזען דערפֿיר, אַז די גרויסע איבערקעהרענישען אין דעם געזעלשאַפּטליכען לעבען וואַסען אַרויס פון יענע ענדערונגען, — קליינע און גרויסע, רעשײגע און שטילע, פאַרביגע און אונבעמערקליכע, — וואָס פאַסירען אין אלע צווייגען פון דער מענשליכער טעטיגקייט: אין דער אינדוסט־ריע, דער ערציהונג, דער רעליגיע, די זיטען, דער וויסענשאַפּט, א.א.וו.

אויף וואָס די טעאָריע פון דעם סאָציאלען מאַניזם רוקט אַרויס אויף דעם ערשטען פּלאַץ די פּראַגע וועגען די געזעלשאַפּטליכע פּאַרמען פון דער מענשליכער מיטאַרבייטערשאַפּט, איז געוויס ניט גאָר אַהן א וויסענשאַפּטליכע בעדייטונג: דאָס דאַרף צוציהען צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון יעדען ערנסטען סאָציאַלאָג.

און די גרעסטע אַכטונג פּערדיענט שטאַמלער דורך דעם, וואָס ער קעמפט אזוי ענערגיש פאַר דעם עטישען עלעמענט אין דער וויסענשאַפּט, פאַר דער פּראַגע: „וואָס זאָל זיין לויט אונזער שכל און יושר?“ — א פּראַגע, וואָס די אַביעקטיווע סאָציאַלאָגיאַל האָט ממאס געווען צו איהר אייגענעם שאַדען.

אָבער נעהמט מען די טעאָריע פון דעם סאָציאלען מאַניזם, ווי אַ גאַנצען בנין, מוז מען איינזעהן, אַז ס׳איז אַ גרויסער ספּק, צי זי האָט אַ רוק געהאַן די וויסענשאַפּטליכע סאָציאַלאָגיע און די גע־שיכטס־פּילאָסאָפּיע אפילו אויף איין שריט ווייטער.

אין דער אַרטיקעל־סעריע: „די געשיכטס־פּילאָסאָפּיע און דער ענד־ציעל“ האָבען מיר נעהאַט צו טהאַן מיט דעם פרוב, וואָס דער מאַרקסיזם האָט געמאַכט, — אויסצוגעפינען אַ ריין אַביעקטיו־ווען קריטעריום פאַר דער בעשטימונג פון דעם ענד־ציעל.

אין דער איצטיגער אַרטיקעל־סעריע זענען מיר בעקאַנט געוואָרן רען מיט אַ צווייטען פרוב פון דעם זעלביגען מין: שוין אויף דעם פעלד פון דער מאַראַל־פּילאָסאָפּיע.

אויף דער פרוב האָט זיך ניט איינגעגעבען.

קאָן מען אפּשר דעם „ענד־ציעל“ איבערהויפּט ניט בעשטימען אַביעקטיוו?

דער מאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאגיק

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַנגיק *

די יסודות פון דעם אזוי אָנגערופענעם „וויסענשאפטליכען“ סאָציאליזם, וואָס הערשט נאָך עד היום איבער דאָס רוב מוחות פון דער אלטוועלטליכער סאָציאל־דעמאָקראטיע, ליענען אין די טעאָריעס פון קארל־מארקס און פרידריך ענגעלס, דער עיקר אין זייער געשיכטס־פילאָסאָפיע. לכתחילה האָבען א סך געמיינט, אז אלע טיי־לען פון דער מארקסיסטישער טעאָריע זענען אויסגעשמירט פון רייגעם, „וויסענשאפטליכען“ אייזען און קיין ברעקעל מעטאָפיזישע פסולת אין זיי ניטאָ. שפעטער האָט א גרויסע צאָהל אפילו פון די אַרטאָדאָקסיש־גלויביגע מארקסיסטען, ווי צ. ב., דער רוסי־שער דענקער פליעכאנאָוו, איינגעזעהן, אז דער „וויסענשאפטליכער כער“ בנין פון דעם מארקסיזם איז אויפגעבויט אויף א פילאָסאָפיע פון פונדאמענט. ממילא האלט זיך דער נאנצער שטאָלצער בוי אויף דער פעסטקייט פון זיינע ריין־פילאָסאָפישע געדאנקען.

פאר די קריטיקער פון דעם מארקסיזם איז דאָס קיין ניס נישט געווען. זיי האָבען שוין לאנג דערבליקט, אז דאָ האָבען מיר צו טאָן נישט מיט א וויסענשאפטליך־איינגעפונדעוועטער פילאָסאָפיע פון דער געשיכטע, נאָר מיט א זעהר אינטערעסאנטען קאָפיטעל אויס דער געשיכטע פון דער פילאָסאָפיע. דער קאפיטעל איז אויסטער־ליש אינטערעסאנט דורך דעם, וואָס מארקס'ן און ענגעלס'ן האָט זיך פארוועלט איינצופלאנצען אין דעם באַדען פון דער מאטעריאליסטישער פילאָסאָפיע אזא ריין מעטאָפיזישע געוועקס, ווי הענגעלס

(* געדרוקט פריהער אין דיומש, דערנאָך אין רוסיש (אין דעם זשורנאל „רוסקאיע באַגאטסטוואַ“ און שפעטער אין א בעזונדער ביכעל אין דעם פערלאַג פון די סאָציאליסטען־רעוואָליוציאָנערען) דערנאָך אין אידיש אין „דאָס נייע לעבען“, לעצטען יאָהרגאנג.

דיאלעקטיק, וואָס גיט אונז א גאנץ נייע לאַגיק, א נייע ענטוויק-
לונגס־מעטאָדיע און א נייע מעטאָדען־לעהרע.

די שאַלח איז אָבער קודם־כּל: קאָן העגעל'ס דיאלעקטיק
אריבערגעפלאַנצט ווערן אין א מאטעריאליסטישער וועלט־אנשויו-
אונג? קאָן זי ציהען איהר חיונא פון א מאטעריאליסטישען באַ-
דען? איז אפשר יענער באַדען אָנגעזאפט מיט אזעלכע זעפטען,
וואָס זענען א סם־המות פאַר דער דיאלעקטיק און מוזען סוף־כּל־סוף
פיהרען צו איהר טויט?

איך ווייס גאנץ גוט, אז דער ענטפער אויף דער שאַלח וועט
אונז נאָך נישט גיט, אָדער זעהר וועניג, דערצעהלען מכת דעם
ווערט פון דעם מאטעריאליזם פאַר זיך און וועגען דער לעבענס-
קראַפט פון דער דיאלעקטיק, ווען מען זאָל זי לאַזען אומבעריט אין
איהר פריהערדיגער היים, אָדער אריבערפלאַנצען זי אין אן אנדער
פילאָסאָפּישען בלומען־גאַרטען (קיין פרוכט־בוים איז דאָס סיי ווי
סיי גיט!) פון דעם זעלביגען מעטאָפּיזישען קלימאט. מיר דוכט
צ. ב., אז אויף דעם באַדען פון בערגסאָן'ס פילאָסאָפּיע, וואָס לענגט
אין די זעלביגע פילאָסאָפּישע ברייט־גראַדען, ווי העגעל'ס מעטאָ-
פּיזיק, האָט די דיאלעקטיק זעהר פיעל שאַנסען זיך גאָר פּיין פאַ-
נאנדערצובליהען. און נאָך מעהר: איך מאַך אפשר קיין טעות גיט,
ווען איך זאָג, אז די בערגסאָנישע פילאָסאָפּיע מוז אין איהר לאַ-
גישען טייל קומען פון זיך אליין צו רעזולטאטען, וואָס שטימען אין
א סך פונקטען צונויף מיט העגעל'ס דיאלעקטישען דענקען.

אָבער אונזער היינטיגע אונטערזוכונג האָט גיט קיין ריין פּי-
לאָסאָפּישע ציעלען אין זין. א מעהר פראקטישע פראגע שטעהט דאָ
אין קאָן: די פראגע וועגען דער טעאָרעטי-
שער פעסטיג פון דעם גאנצען מארק-
סיסטישען סיסטעם. לאַזען זיך מאטעריאליזם און
העגעלשע דיאלעקטיק צונויפ־פאַרען אין איינעם? איז די היס-
טאָרישע אידעען־פערבינדונג, וואָס מארקס האָט בעשאפען אין זיין
פילאָסאָפּיע אזא, וואָס קאָן האָבען א וועלכע עס איז ממשות?

א טייל פון דער דאָזיגער פראגע ווילען מיר איצטער פער-
ענטפערן. מיר שטעלען זיך אָב אויף דעם לאַגישען צווייג
פון דער דיאלעקטיק, אויף דער אזוי אָנגערופענער „ווידערשפּרוכט־

דער מאטעריאל־ליזום און די דיאלעקטישע לאַגיק

לאַגיק", און ווילען בעווייזען, אז זי און די גרונד־געדאנקען פון דעם מאטעריאל־ליזום זענען עלעמענטען, וואָס קאָנען בשום אופן ניט הוי־זען אין איין איינציגען פילאָסאָפֿישען סיסטעם. (* (1913).

1.

דיאלעקטיק און לאַגיק

אויב די דיאלעקטיק, ווי א געוויסע טעאָריע פון דער אללגעמײַנער ליכער ענטוויקלונג, האָט נאָך וואָס עס איז בשותפות מט אונזערע מאָדערנע אנשוואונגען, געהט זי אין איהר לאַגיק זיך אין נאנצען פאנאנדער מיט אלע טעאָריען און היפאָטעזען פון דער איצטיגער וויסענשאפט. און ניט נאָר דאָס. איהר הויפט־ציעל איז אָנצו־גרייפֿען יענע פונדאמענטען פון דער לאַגישער וויסענשאפט, וואָס זענען אויסגעארבייט געוואָרען נאָך פון אריסטאָטעל'ס און האָבען פון יענער צייט אָן ניט אויפגעהערט פאָר'אמת'ט צו ווערען אין אַלע טעאָרעטישע און פראקטישע וויסענשאפטען, אזוי גוט ווי אויף דעם פעלד פון דעם טאָג־טעגליכען דענקען.

מיר מיינען דאָ די דריי אויבערשטע כללים פון דעם דענקען:
דעם געזעץ פון אידענטיטעט, וואָס זאָגט אונז, אז יעדע זאך איז גלייך צו זיך אַליין, דעם געזעץ פון ווידערשפראך, לויט וועלכען קיין זאך קאָן ניט טראָגען אין זיך דעם אייגענעם היפף, און דעם געזעץ פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען, וואָס פער־וועהרט אונז צו דענקען, אז איין־און־דיוועלביגע זאך זאָל אין דער־זעלביגער צייט זיך קאָנען געפינען אין צוויי צושטענדען, וואָס שליסען איינער דעם אנדערן אויס, אז זי זאָל קאָנען עקזיסטירען און ניט עקזיסטירען אין דער זעלביגער צייט.

די דריי לאַגישע ענג צונויפגעבונדענע געזעצען האָבען אין דער וויסענשאפטליכער פאָרשונג, אמת, זעהר א קליינעם מעטאָדאָלאָגיאַ-

(* וועגען העגעל'ס דיאלעקטישער פילאָסאָפֿיע, זעה אונזער „די פילאָסאָפֿיע“, בד. 2, ז. 128 ביז 146, דער עיקר ז. 131 ביז 135. וועגען מאַרקס' דיאלעקטישען מאטעריאל־ליזום, ד. ג. ז. 166 ביז 175.

שען ווערט. אָבער זיי זענען בשום אופן ניט איבעריג אין איהר. זייער פערדינסט בעשטעהט אין דעם, וואָס זיי גיבען אונז אָן, — ווי מיר האָבען דאָס שוין אין אן אנדער אָרט בעמערקט, — יענע גרעניצען, וועלכע קיין ריכטיגער דענקער טאָר ניט אריבערטעמען, ווייל פון יענער זייט גרעניץ הערט בכלל אויף די מעגליכקייט פון א ריכטיגען דענקען.

אָבער די דיאלעקטישע דענק־מעטאָדע, דאָרטען, וואו זי בלייבט טריי זיך אליין, מוז מוטיג אָבלייקענען דעם „זאץ פון ווידערשפרוך“ און ממילא אויף די צוויי אנדערע העכסטע כללים פון דער לאָגיק. און אָט די „כפירה בעיקר“ געפינען מיר ניט נאָר ביי פיכטע, שעללינג און העגעל, וואו זי פאסט אזוי גוט צו דעם נאנצען פרצוף פון זייער פילאָסאָפיע, נאָר אויף ביי מאַרקס און ענגעלס.* אויף די צוויי לעצטע דיאלעקטיקער האָבען זיך ניט געשעהמט אָפען צו דערקלערען, אז יעדע זאך עקזיסטירט יע און עקזיסטירט ניט אין איין און דעוועלביגער צייט.**)

א דאָנס דעם, וואָס די דיאלעטיק האָט עובר געווען אויף דעם גרעסטען „לאו“ פון דער לאָגישער וויסענשאַפט, זענען אויף איהר אָנגעפאלען כמעט אלע דענקער פון אלע ניט־דיאלעקטישע ריכטונגען, וואָס האָבען זיך נאָר אָבגעגעבען מיט העגעל'ס פילאָסאָפֿיע. ווען מיר דערמאָנען זיך אויף די נעמען פון שאַפענהויער, לאַנגע, טרענדעלענבורג, אוי'ריצי, עקסנער, עדואַרד פּאָן האַרטמאַן, דיוהד רינג און נאָך, ווערט אונז קלאָר, ווי איינשטימיג עס איז דער פּראָטעסט, וועלכען די גאַנצע פילאָסאָפֿיע (א חוץ דער ספעקולאַטיווער ריכטונג) האָט אַרויסגעטראָגען אַנטקעגען דער דיאלעקטישער לאָגיק. דער אייגענער אומשטאַנד האָט געמוזט פיהרען דערצו, אז צווישען די נעגער און די אָנהענגער פון דער דיאלעקטיק זאָלען אזוי צו זאָגען איבערגעריסען ווערען אלע פילאָסאָפֿישע מחזקות. ווי באַלד די דיאלעקטיקער דערקלערען מיט א גאַנץ ערנסטער מינע, אז „אַלץ עקזיסטירט יע און עקזיסטירט ניט“, בלייבט פאַר די

* וועגען פיכטע זעה: „די פילאָסאָפֿיע“, בד. 2, ז. 105 ביז 116. וועגען שעללינג: ד. ג. 121 ביז 128.

** זעה ענגעלס פּאָלעמיק אַנטקעגען דיוהרינג'ן, ז. 5: „אַלעס איסט אונד איסט אויך נישט“.

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

אנטי־דיאַלעקטיקער, באמת, קיין אנדער זאך ניט, סיידען א מאַך טהאָן אויף די געגנער מיט'ן האַנד, ווי אויף איינגעעקשן'טע מאַך־ניאַקען, און גאָר ניט נתפעל ווערען, וואָס צו די דאָזיגע „מאַניאַ־קען“ האָט אַ לאַנגע צייט בעלאַנגט כמעט דאָס גאַנצע פּראָגרע־סיו־דענקענדע דייטשלאַנד.

ווענינסטענס, קאָן מען אזוי גלויבען אויפ'ן ערשטען בליק און מען ווערט נאָך פּערשטאַרקט אין דעם גלויבען, ווען מען הערט זיך צו צו די ביטערע קלאַנגען, וואָס ערוואַרד פאָן האַרטמאַן גיסט אויס אויף די דיאַלעקטיקער אין זיין, אגב, זעהר גוטען בוך: „די דיאַלעקטישע מעטאָדע“.

„דער אַלגעמיינער הסכם מכת דער אויבערהערשאַפט פון דעם ווידערשפּרוך־כלל“, זאָגט האַרטמאַן, „אָט דאָס איז דער מינימום פון אַ ושתפות'שען באַדען, אָהן וועלכען קיין וכות איז ניט דענק־באַר. אָבער דער דיאַלעקטיקער לאַכט זיך דערפון אויס, ווי פון אַן אַבערגלויבען, וואָס איז אויסגעוואַקסען אויף דעם באַדען פון דער פאַרמאַלער לאַגיק. עס איז דעריבער ניטאָ קיין ברעקעל מעגליכקייט צו דיסקוטירען מיט איהם. דער דיאַלעקטיקער שרעקט זיך ניט אפילו פאַר אַן אַבסאָלוטער אונגעגליכקייט: זאָגט דאָך העגעל, אז אַלץ איז אונגעגליך. („אלעס איסט איין אונגעגליכעס“, באַנד 4 ז. 203) און אויב איהר שטעלט פאַר איהם אוועק אַן אַבסאָלוטע אַלטערנאַטיווע, שפּרינגט דער דיאַלעקטיקער אַריבער אייער נעץ מיט דעם בעמערק, אז דער אמת קאָן ניט זיין איינגעשלאָסען נאָר אין איין אורטייל, אז די דיאַלעקטיק האַלט ניט פון דער פאַרמעל „ענטוועדער־אָדער“, ווייל אויך דער געזעץ פון דעם אויסגעשלאָסע־נעם דריטען איז פאַר איהר אַ שוין לאַנג אַרויסגעוואַרפענער באַ־לאַסט.“

דערפון קומט אַרויס, אז „אַן עכטען דיאַלעקטיקער קאָן מען מיט זיין אייגענער הסכמה בשום אופן ניט צופיהרען צו אַן אַבסורד. מחמת דאָרטען, וואו פאַר אלע מענשען הויבט זיך אָן דער אַבסורד, — נאָמענטליך, מיט דעם פעלד פון ווידערשפּרעכונגען, — הויבט זיך פאַר דעם דיאַלעקטיקער ערשט אָן דאָס פעלד פון חכמה. עס פּרעגט זיך אָבער: איז דאָ אַ וואַסער עס איז אנדער מיטעל, צו בעווייזען די פאַלשקייט פון אַ וועלכער עס איז בעהויפטונג, אַ

הויז ווען מיר פיהרען זי צו צו אן אבסורד, ווען מיר ציהען פון איהר אזעלכע שלוסען, אָדער שטעלען זי ארויס אויף אזא ארט, אז איהר רעזולטאט מוז על פי הכרח זיין א ווידער-אנאנד? נאָר דער דיאלעקטיקער מאכט אן אויסנאהם פון דעם דאָזיגען אָלגעמיינעם כלל. פאר איהם בעשטעזוט, אדרבה, דער פרוב-שטיין פון פאלש אין דעם, וואָס עס איז נ י ט אָ קיין ווידערשפרוך, און דער אָלגעמיינער פאָרמאלער קריטעריום פון אמת ליעגט פאר איהם אין דער איינהייט פון דעם ווידערשפרוך מיט דער אידענטימעט, אין דער אידענטימעט פון ווידער-אנאנדיגע הנחות און בעגריפען. מיר ווילען דערמיט לחלוטין ניט זאָגען, אז יעדער ווידער-אנאנד, און ממילא יעדער שטות און ווידערזין ווערט פון דעם דיאלעקטיקער דערקלערט פאר אן אמת. אָבער איין זאך איז פון דעס-טוועגען געוויס, אז זיין קריטעריום פון דעם אמת געהט ניט ווייטער, איידער די פאָדערונג פון א ווידערשפרוך. אָבער פאָאנדרעקלייבען זיך, וועלכער ווידער-אנאנד איז אן אמת און וועל-כער איז א פיררעך, — אויף דערויף האָט ניט דער דיאלעקטיקער קיין פאָרמאלען קריטעריום“.

מען מוז מודה זיין, אז דער לעצטער פאָרווארף האַרטמאָן'ס, וועמעס בוך עס איז ארויס א סך פריהער איידער ענגעלס'ס אַרבייט וועגען דיוהרינג'ן, קאָן ניט האָבען קיין שיכות צו מאַרקס'ן און צו זיין דיאלעקטישער מעטאָדען-לעהרע. מאַרקס האָט זיך אָבגעזאָגט, — על כל פנים, אין פרינציפ, — פון אַלע אַפּריאָרישע קאָנסטרוק-ציעס. ממילאָ קאָן ער אָננעהמען פאר א קריטעריום די ווירקליכ-קייט גופא. יענער ווידער-אנאנד וועט פאר איהם זיין אן אמת, וואָס געפינט זיך באמת אין דער ווירקליכקייט. כדי אָנצואווענדען אזא קריטעריום אין דער פאָרשונג, דאַרף מען נאָר האָבען אויגען און אויערן און פינקטליכע מעטאָדען פון דער אינדוקציע מיט דעם איינציגען תנאי, אז מען זאָל זיך ניט שרעקען פאר א ווידער-אנאנד, נאָר אדרבה! — וואַרטען אויף איהם אַלע רגע.

קאָן מען מסכים זיין אפילו מיט אזא אויפפאַסונג פון דער דיאלעקטישער מעטאָדען-לעהרע? און — זענען מאַרקס און ענגעלס אַליין געבליבען איהר טריי? — דאָס זענען פראַגען, וואָס זענען שוין נוגע די דיאלעקטישע מעטאָדאָלאָגיע, און ממילא טרעטען זיי

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

אַריבער די גרעניצען פון אונזער איצטיגער אַרבייט, וועלכע איז געווידמעט שפּעציעל דער דיאַלעקטישער לאַגיק. לאַמיר דעריבער אוסעהרען ביז'ן סוף האַרטמאַן'ס קלאַנגען.

„מיט דער הילף פון געוועהנליכע לאַגישע בעווייזען“, טענה'ט ער ווייטער, „קאָן מען קיין מאָל ניט פאַרטיג ווערן מיט אַ דיאַלעקט טיקער“. דערצו מוז מען נאָך צוגעבען דעם אומשטאַנד, וואָס זיינע בעגריפען האַלטען אין איין פליעסען. „מחמת דער צווייטער תנאי-בלייפונג פון איטליכען וכוח בעשמעהט אין דעם, אז מען זאָל זיך האַלטען פאַר דער איינמאָל אָנגענומענער דעפיניציע און ווען מען רעדט וועגען „אַלף“, זאָל מען שוין אויך דענקען וועגען „אַלף“ און ניט וועגען „בית“. אָבער פאַר דעם דיאַלעקטיקער בע-שמעהט די גרונד-אייגענשאַפט פון דעם „אַלף“ צו זיין אין דער-זעלביגער צייט אויך אַ „בית“. און ווען איהר האָט זיך נאָר וואָס איבערצייגט, אז איהר האָט איינגענומען דעם געגנער בנוגע צום „אַלף“, ערשט ער האָט זיך שוין פון אויך אוועקגעגליטשט צום „בית“... עס איז זעהר וויכטיג, אין גאַנצען קלאַר צו ווערען וועגען דעם ענין. דער ניט-דיאַלעקטיקער וויל, פערשמעהט זיך, אויך אויף דעם דיאַלעקטיקער אויספראַווען די געוועהנליכע גאַנגען פון זיין קריטיק, און דעריבער וואונדערט ער זיך, וואָס ער מאַכט ניט אפילו קיין איין שריט פאַרווערטס, וואָס ער געפינט זיך אין אַ לאַגע פון איינעם, וואָס יאָגט זיך נאָך געשפּענסטער: אַט-אָ האָט ער, דוכט זיך, אַריינגעטריבען אַ געשפּענסט אין ווינקעל אַרײַן און וויל איהם שוין כאַפען, ערשט יענער לאַכט איהם שוין אויס פון אַנאַדער ווינקעל.“*

האַרטמאַן'ס תרעומות אויף אזא פערדראַסליכע און לעכערליכע סיטואַציע קאָן מען גאַנץ גוט פערשמעהן און מען מוז איהם פון גאַנצען האַרצען מוחל זיין. עס איז דעריבער קיין חדוש ניט, וואָס די קריטיקער פון דער „ווידעראַנאַנד-לאַגיק“ האָבען זיך ניט אַר-בעריגט פערטראַכט וועגען איהר פילאָסאָפישער בעגרינדונג. זיי האָר-בען זיך דער עיקר אָבגעגעבען מיט דעם פאַרמעל-לאַגישען אַנאַליז פון

(* עדוואַרד פאַן האַרטמאַן, די דיאַלעקטישע מעטאָדע, בערלין, 1869, ז. 43-44.)

איינצעלנע דיאלעקטישע זאצען, און דער פּוּעל־יוצא דערפון איז געווען יענע אַנטפּלעקונג, אז די געזעצען פון דער פּאַרמאַלער לאַך־ניק געהען להיפך צו דער דיאלעקטיק, ד. ה., מיט אַנדערע ווערטער, אז די אַנטי־לאַגנישע דיאלעקטיק איז דיאלעקטיק און ניט לאַגניק, — אַ רעזולטאַט, וואָס האָט געקאָנט צופּרירען שטעלען ביידע צדדים אין גלייכער מאָס.

עס טאָר, פּערשטעהט זיך, ניט געלייקענט ווערן, אז אזא מין קריטיק איז זעהר ניצל'יך, כדי צו דיסקרעדיטירען די דיאלעקטישע מעטאָדע פון דענקען. מען דאַרף דאָך, סוף־כּל־סוף, איינזעהן איין מאָל פאַר אַלע מאָל, אז די פּאַקטישע בעווייזען, מיט וועלכע דער דיאלעקטיקער וויל פּערשטאַרקען זיינע גרונד־בעהויפּטונגען, שיטען זיך פּאַנאַנדער אין שטויב, ווי נאָר מען ווענדט אויף זיי אָן אַ ביסעל אַ טיעפּערען לאַגנישען אַנאַליז.

און פון דעסוועגען, דוכט זיך, אז ביי דער אָבשעצונג פון דער דיאלעקטיק טאָרען מיר זיך ניט בענוגענען מיט תּרעומות און קלאַנגען און מיט בעווייזען, אז די דיאלעקטיק האַלט ניט אויס די קריטיק פון דער פּאַרמאַלער לאַגניק. לאַמיר ניט פּערגעסען, אז די דיאלעקטישע דענק־מעטאָדע, מיט איהר כּפּירה אין די העכסטע געזעצען פון דער לאַגניק, איז דאָך ניט פון הימעל אַראָבעגעפּאלען אין דער פּילאָסאָפּיע. ממילאָ מוז דאָך זיין אַ וועלכע עס איז אורזאָך, וואָס האָט זי אַרויסגעבראַכט.

ס'איז אמת: ניט פיכטע, ניט שעללינג, ניט העגעל, ניט מאַרקס האָבען אונז קיין מאָל ניט בעווייזען, פאַר וואָס און ווי אזוי זיי זענען געקומען צו דעם דיאלעקטישען דענקען. העגעל האָט אויך שוין געהאַלטען אין דורכפּיהרען דעם געדאַנק, אז אויף דעם באַדען פון דעם פּאַרמאַל־לאַגנישען דענקען (דעם „מעטאָפּיז־שען“, ווי העגעל האָט איהם אָנגערופּען) קאָן מען בכלל ניט ברענגן גען קיין בעווייז פאַר דער דיאלעקטיק. און אויף דאָס איז אמת, אז ווען דער מיסטיקער אויגען היינריך שמיטט וויל אונז איינ־שמועסען, אז העגעל האָט געפונען „דאָס גענעטישע אורזעצען אַלעס דענקענס אין דען טיעפּען דעם גייסטעס“, (* האָט אזא בע־

(* אויגען היינריך שמיטט, דאָס געהוימניס דער העגעלשען דיאלעק־טיק. האַללע א. ס. 1888. ז. 93.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

הויפטונג אַ וועלכען עס איז זיין נאָר פאַר אַזעלכע אָנהענגער פון דער דיאלעקטיק, ווי ער אַליין.

אַבער — ווי עס זאָל ניט אויסזעהן, אַז די דיאלעקטיק איז אַ ברעקעל ניט בעגרינדעט, ווי וועניג זי זאָל קאָנען אויסהאַלטען קריטיק פון אַ פאַרמעל־לאַגישען שטאַנדפונקט, מוזען מיר דאָך צוגע־בען, אַז עס זענען געווען גענוג טעמים, פאַר וואָס זי האָט זיך געמוזט בעווייזען אין דער פילאָסאָפיע און פאַר וואָס זי האָט גע־נומען הערשען איבער די בעסטע מוחות פון דייטשלאַנד אין דעם סוף דרייסיגער און דעם אָנהויב פערציגער יאָהרען פון דעם פאַרי־גען יאָהרהונדערט.

שון דאָס אַליין, וואָס אַזעלכע באמת קאָלאָסאַלע מוחות, ווי פּיכטע, שעללינג און העגעל; אַזעלכע גאַנץ געוויס גרויסע און ניכטערע דענקער, ווי דוד פריעדריך שטרויס, קארל מאַרקס און פערדינאַנד לאַססאַל, — נאָר אָנרופען נעמען, וואָס זענען אַלעמען בעקאַנט, — האָבען געקאָנט פערבלענדט ווערען פון אַזאַ „עורבא פּרח“, — שוין דאָס אַליין, זאָגען מיר, בעווייזט גאַנץ גענוג, אַז מיר האָבען דאָ צו טהאָן ניט מיט געדאַנקען־שוואַכקייט, ניט מיט קאַפּריזען פון אַ צולאָזענעם זשעני, נאָר מיט טיעפע און ערנסטע מחשבות פון דעם פילאָסאָפישען שאַפען, ווען אפילו די מחברים און די אָנהענגער פון דער דיאלעקטיק האָבען אפשר אַליין ניט געוואוסט, וואָס פאַר אַ בעדייט יענע מחשבות האָבען געהאַט פאַר איהר גאַנצען אויפבויע.

אויפדעקען אָט די אַלע פּי־ל־אָס־אָפּי־שע גרונד־הנחות און ווירקונגען, וואָס האָבען אין זייער טאַטאַליטעט געבראַכט צו דעם דיאלעקטישען מעטאָד פון דענקען, — אין דערי־נען דאַרף ליגען, ווי מיר גלויבען, די אויפגאַבע פון יעדען איינעם, וואָס וויל אַריינדריינגען אין די „סודות פון דער העגעל־שער דיאַ־לעקטיק.“

און אזוי ווי אַלע יענע מחשבות און פילאָסאָפישע ווירקונגען האָבען דאָך עקזיסטירט איידער עס איז געבאָרען געוואָרען די „ווידער־אַנאַנד־לאַגיק“, הייסט עס, אַז זיי זענען אויסגעוואַקסען אויף דעם פעלד פון דעם נאָרמאַלען מענשליכען דענקען, נאָר זיי אַלע אין איינעם האָבען אין זייער סכום געבראַכט צו

דער כפירה אין לאַגיק, איז מוז די אויפדעקונג פון יענע פילאָסאָף פישע גרונד־הנחות געבען אונז דעם „מינימום פון בשותפות־שען באַדען“, וואָס אָהן איהם קאָן דער אנאַליז פון דער דיאַלעקטישער טעאָריע קיין מאָל ניט זיין פרוכטבאַר.

זאָל זיך אַרויסווייזען, אַז אַלע פילאָסאָפישע הנחות, וואָס זענען נויטיג, כדי צו בעגרינדען די דיאַלעקטיק (און וואָס האָבען היסטאָריש געפיהרט צו איהר) קאָנען אין דער אמת'ן בשום אופן ניט אָבגעפרעגט ווערן אין דער פילאָסאָפיע, איז יעמאָלט מוז מען, באַין כריה, אָננעהמען יענעם משונה־דיגען רעזולטאַט, וואָס שפּרינגט פֿלוצלונג אַרויס פון זייער גאַנצען סכּום.

אַבער אויב עס וועט אויסקומען, אַז, לאָז זיין, אפילו איינע פון יענע נויטווענדיגע הנחות איז ניט ריכטיג, אָדער זעהר ניט וואַהרשיינליך, אָדער, — אַזוי ווי מיר האָבען צו טהאָן מיט דער מאַטעריאַליסטישער דיאַלעקטיק, — געהט גאָר להיפך צו די אַנדערע פילאָסאָפישע גרונד־געדאַנקען פון דעם מאַטעריאַליזם, — יעמאָלט וועט יעדער דיאַלעקטישער מאַטעריאַליסט, — אויב ער האָט נאָר אַ שאַטען פון טעאָרעטישען יושר אין האַרצען, — מוזען מודה זיין, אַז אין דער פעסטונג פון זיין תורה איז דורכ־געשלאָגען געוואָרען אַ ברעש.

2.

„די סודות פון דער העגעל־שער דיאַלעקטיק“.

דער גרונד־געדאַנק פון מאַרקס'עם דיאַלעקטישע לאַגיק בע־טעהט אין דעם, וואָס פאַר איהם האָבען די געזעצען פון דעם פאַרמאָל־לאַגישען דענקען, מיט זייער אויבערשטען פּרינציפּ אויס־צושליסען היפּכים, נאָר אַ רעאַטיווען ווערט. מאַרקס גלויבט, אַז מיר קאָנען זיך אויפהויבען אויף אַ העכערע שטופּע פון מענשליכער דערקענטניס, וואָס אויף איהר זעהט מען קלאָר איין, זוי אַזוי אין אַלע ערשיינונגען פון דער וועלט מוזען עס פי נויט־ווענדיגקייט לייענען אינוועניגסטע סתירות. מיר האָבען אין אונזער שכל אַ חוץ דעם „געוועהנליכען“ דענקען נאָך אַן אויסערגעוועהנלי־

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

כען, וואָס ווערט בעהערשט פון דורכאויס אנדערע געזעצען, איידער דער טאָגטעגליכער מענשליכער געדאַנק.

ווייל איינס דאַרף מען ניט פּערגעסען: אויך דער דיאלעקטי- קער לייקענט, פּערשטעהט זיך, אויף קיין פּאַל ניט, אַז אונזער „טאָגטעגליכער“, „פּערשטענדיגער“ אָדער „מעטאָפיזישער“ דעג- קען איז אין גאַנצען אונטערוואָרפּען אונטער דער שליטה פון דער פּאַרמאַלער לאַגיק. ער מוז זיך בויגען פאַר דעם געזעץ פון ווידער- שפּרוך, ווי פאַר זיין אויבערקריטעריום. דער דיאלעקטיקער זאָגט נאָר: אין אונזער שכל ליעגט בעהאַלטען אַ דערקענטניס-פּראָצעס, וואָס איז פּערדעקט מיט דעם געוועהנליכען לאַגישען דענקען. די געזעצען פון יענעם העכערען דערקענטניס-פּראָצעס האָבען זיך, שטו- פּע נאָך שטופּע, אַנטפּלעקט פאַר דעם גייסטיגען אויג פון דער דעג- קענדער מענשהייט, ביז זיי האָבען ביי העגעל'ן געפונען זייער העכ- סטע ענטוויקעלונג, ווען אפילו זיי זיינען ביי יענעם דענקער נאָך גע- ווען איינגעוויקעלט אין אַ מיסטישער פּאַרם. אָבער נאָך דער קאַטאַס- טראָפּע פון דער אידעאָליסטישער פּילאָסאָפּיע האָט זיך מאַרקס'ען און ענגעלס'ען איינגעגעבען „אַריבערצורעמען“ די דאָזיגע בעוואוס- טע דיאלעקטיק, אָכרייניגען זי פון אַלע מיסטישע פּאַרמען און אַריינטראַגען זי אין די מאַטעריאַליסטישע אויפפאַסונג פון נאַטור און געשיכטע.*

אַזאַ בליק אויף דעם ענין איז אויפגעבויט אויף דער פּעסטער מיינונג, אַז דער בוי פון אונזער שכל שליעסט אין זיך איין צוויי פּערשיידענע אָרגאַניזאַציעס פּען: דעם לאַגישען און דעם דיאלעקטישען טיפּ, און אַז דער לאַגישער טיפּ, וואָס איז אונטערוואָרפּען אונטער די געזעצען פון דער פּאַר- מאַלער לאַגיק, קאָן אונז געבען נאָר אַן איינזייטיגע און פּי- טי ווע דערקענטניס, בעת דער דיאלעקטישער טיפּ, וואָס שפּרינגט אַריבער די געזעצען פון דער לאַגיק, קאָן אונז פיהרען צו אַ ריכטיגען בליק אויף דער וועלט.

אַט די פּעסטע מיינונג, אַז דער כּח פון אונזער דערקענטניס איז דואָליסטיש אויפגעבויט, איז דער ערשטער פּילאָסאָפּישער תּנאי

(* אַנטי-דיהערנינג, 14—15.)

פאר דער מעגליכקייט פון א דיאלעקטישען דענקען און מיר געפינען זי טאקע ביי אלע יענע דענקער, וואָס האָבען מעהר אָדער וועניגער אָנגענומען די דיאלעקטישע דענק־מעטאָדע. דעקארט, ספינאָזא, פּיכטע און שעללינג האָבען די „העכערע“ פּאַרמען פון דעם דענקען צוגעשריבען צו דער „אינטעלעקטועלער אָנשוואונג“. העגעל גיט איבער זייער ראָליע דעם „דיאלעקטישען“ שכל, וועלכען ער שטעלט אוועק אַנטקעגען דעם פּערשטאַנד, ווען אפילו ער גיט צו, אַז זיי שטעהען ביידע אין אַ גענעטישען צונויפבוּנד. מאַרקס און ענגעלס שיידען פּאַנאַנדער צוויי פּאַרמען אָדער צוויי מעטאָדען פון דענקען: דעם נייערדיגערע, דעם מעטאָפיזישען מעטאָד, און דעם העכערע, דעם דיאלעקטישען. (*)

דער גלויבען אין דער דואליטעט פון אונזער שכל שפיעלט זעהר אַ וויכטיגע ראָליע אין דער טעאָריע פון דעם דיאלעקטישען דענקען. ער מאכט, אַז די טעאָריע זאָל זיך ערשט קאָנען אָנהויבן בען לענען אויף דעם מענשליכען שכל. און אין דער אמת'ן! שטעלט מען זיך אוועק אויף דעם שטאַנדפונקט, אַז אונזער שכל האָט אין זיך צוויי דענק־מעטאָדען, קאָן מען, אין איינעם מיט דעם דיאלעקטיקער, קלאָר פּערשטעהן, פאר וואָס מענשען, ביי וועלכען מען דער צווייטער טיפ, דער העכסטער טיפ פון אונזער שכל, איז נאָך פּערשטעלט מיט דעם נייערדיגערע, לאַגישען טיפ, — פאר וואָס אזוינע מענשען מוז די דיאלעקטיק אויסווייזען ווי דער ריינס־טער פּידרעך.

דאָס איז נאָר אַ פשוט'ער טעם. ווען מיר לאָזען צו, אַז דער פּאַרמאָל־לאַגישער טיפ זאָל ווערען דער איינציגער באַלעבאָס אויף אונזער שכל, קאָנען מיר יעמאָלט לחלוטין ניט ענטדעקען קיין וואָס־סערע עם איז אינוועניגסטע סתירות אין די נאַטירליכע ערשיינונג־

(*) וועגען דעקארט זעה: „די פּילאָסאָפּיע“, בר. 1, ז. 189, 205 און בפרט ז. 194 (דער שכל'דיגער איינוועהן). וועגען ספינאָזא, ד. ג., ז. 239—260 און בפרט ז. 257 (דאָס אינוועניגסטע שכל'דיגע זעהען, די אינטואיציע); וועגען פּיכטע, בר. 2, בפרט ז. 112; וועגען שעללינג, ד. ג., בפרט 122—123. וועגען העגעל'ן, ד. ג. ז. 128—146 און שפּעטער אין אונזער היינטיגער אַרבייט; דאָס זעלבע וועגען ענגעלס'ען און מאַרקס'ען.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאגיק

גען, ווייל דער פערשטאנד איז פשוט ניט ביכולת צו „בענעהמען“ די דאזיגע סתירות. אָבער אזא בעגרעניצטקייט פון אונזער פער- שטאנד גיט אונז ניט קיין רעכט אָנצונעהמען, אז אויך די גאנצע וועלט מוז זיך רעכענען מיט זיינע גרעניצען. מיט די גרונד־אייגענ- שאפטען פון אונזער לאַגישען דענקען האָבען מיר א רעכט צו בע- געהן זיך אקוראט אזוי סקעפטיש, ווי מיר בעגעהען זיך, לאַמיר זאָגען מיט די עדות פון אונזערע דרויסענדיגע חושם.

די אָרגאנען פון אונזערע חושים זאָגען אונז, צום ביישפיעל, — און זיי טהוען דאָס מיט א זיכערער פעסטקייט, וואָס ניט גובר צו זיין, — אז די זון דרעהט זיך אַרום דער ערד און ניט די ערד אַרום דער זון. מיט אקוראט אזא זיכערער פעסטקייט, ניט גובר צו זיין, זאָגט אונז דער פערשטאנד, אז עס קאָן ניט געמאָלט זיין, איין און דוועלביגע זאָך זאָל עקזיסטירען און ניט־עקזיסטירען אין איין און דערזעלבער צייט. אָבער — וואָס בעטייט דאָס? דאָס בעטייט, אז אונזער פערשטאנד קאָן זיך ניט דעהויבען צו דער מדרגה פון דעם דיאלעקטישען שכל, אקוראט אזוי ווי אונזערע אָרגאנען פון די דרויסענדיגע געוואָהר־ווערונגען האָבען קיין כת ניט אויפצוהויבען זיך אויף דעם שטאַנדפונקט פון דער וויסענ- שאפט. דער פערשטאנד איז ניט ביכולת צו בעפרייען זיך פון זיינע סוביעקטיווע לאַגישע געזעצען אין דערזעלביגער מאָס, ווי אונזערע דרויסענדיגע חושים קאָנען זיך ניט אָבזאָגען פון זייערע סוביעקטיווע געהער־עמפינדונגען און זעה־עמפינדונגען.

נאָך אזא לאַנגער צייט פון וויסענשאפטליכע אונטערזוכונגען גלויבען מיר איצטער וועניג אונזערע „געזונטע מענשליכע אויגען“. מיר אַפּעלירען צו א העכערען בית־דין. פאַר וואָס זאָלען מיר אויך דעם „געזונדען מענשליכען שכל הישר“ ניט דערמאָנען אָן זיין קאַפּל?

— טהו דאָך א קוק, ווי די ערד דרעהט זיך אַרום דער זון, ווי די קאָלירען זענען גאָר ניט קיין קאָלירען, נאָר א פאַרב־לויזער טרייסל־ען־זיך פון דעם עטהער!

— ניין, זעה זיך קאָן מען דאָס ניט. דאָס קאָן מען נאָר דענקען!

— איז פּראַוואַ אַ דענק טהאַן, אַז „א“ איז ניט גלייך צו „א“,
אַז איין־אונ־דיוועלביגע זאך איז ניט גלייך צו זיך אַליין, אַז זי
עקזיסטירט און עקזיסטירט ניט אַן איין־אונ־דערזעלבער צייט!
— ניין, דענקען קאָן מען דאָס ניט. דאָס קאָן מען
נאָר וויסען.

אַזוי קאָן טענה'ן דער דיאַלעקטיקער און דעריבער איז קיין
חדוש ניט, וואָס אַלע פּאַרמאַל־לאַגישע אָנפאַלען אויף זיין דאָקטרין
האַבען געמוזט אָבשפּרינגען פון איהם, ווי עס שפּרינגען אָב פון אַ
וויסנשאַפּטליך געבילדעמען פיזיקער אַלע יענע אַרגומענטען, וואָס
וועניג־וויסענדע מענשען ברענגען אַנטקעגען איהם מצד די „געזונטע
מענשליכע אויגען“.

אַ דערקענטניס־טעאָרעטישער דואַל־
ליזם, — אין אזא אָדער אין אַן אנדער פּאַרם, — איז, ווי מיר
זעהען, דער ערשטער נויטווענדיגער פּאַרבעדינג
פאַר יעדען דיאַלעקטישען דענקען. אָבער
אויב דער דיאַלעקטישער מעטאָד איז על פי הכרח צונויפגעבונדען
מיט דעם דערקענטניס־טעאָרעטישען דואַליזם, איז דערפון נאָך ניט
געדוונגען אַז יעדער דואַליזם מוז, פון זיין צד, זיין נויטווענדיג
צונויפגעבונדען מיט דעם דיאַלעקטישען דענקען. עס זענען דאָ
אַ סך דואַליסטען אין דער דערקענטניס־טעאָריע, וואָס זענען פון
דעסמוועגען גאַנץ ווייט פון אַבליקענען די פּאַרמאַל־לאַגישע גע-
זעצען. לאַמיר זיך דערמאָנען נאָר אַן קאַנט', וואָס האָט אויך
דורכגעפיהרט אַ שאַרפען צווישען־שייד צווישען פּערשטאַנד און
שכל, וואָס האָט אָבער אין דערזעלביגער צייט מודה געווען, אַז דער
געזעץ פון דעם ווידערשפּרוך איז די העכסטע נאָרם פאַר אונזער
דענקען, ווען אפילו ער האָט קנאַפ־וואָס געהאַלטען פון זיין דער-
קענטניס־טעאָרעטישען ווערט, ווי ער האָט אויך די בעדייטונג
פון דער גאַנצער פּאַרמאַלער לאַגיק דערקענטניס־טעאָרעטיש אַראָב-
געזעצט ביז צו דעם מעגליכען מינימום. (*)

קאַנט איז ניט געווען קיין דיאַלעקטיקער. אָבער אין זיין סיסם

(*) וועגען קאַנט זעה די קאַפּיטלען וועגען איהם אין „פּילאָסאָפּיע“.
בד. 2, בפרט וועגען די קוואַלען פון דער דערקענטניס, 84 און ווויטער.

דער מאטעריאלִיזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

טעם געפינען זיך א סך קערענדלעך פונ'ם דיאלעקטישען דענקען. אָבנעהאַלטען קאַנט'ן פון דער דיאלעקטיק האָט דער גרונד־געדאַנק פון זיין פילאָסאָפֿישען קריטיציזם, אַז די „זאַך אין זיך גופא“ קאָן קיין מאָל ניט דערקענט ווערן פונ'ם מענשליכען שכל. (*) אַזאַ געדאַנק איז בשום אופן ניט קיין גינציגער באַדען פאַר דעם דיאלעקטישען דענק־מעטאָד. ווי אַזוי קאָן איר זיין זיכער, אַז אין יעדער זאַך פון דער וועלט ליעגט אַן אינוועניגסטער ווידערשפּרוך, ווען איר ווייס לכתחילה, אַז דעם מענשענ'ם שכל קאָן ניט משיג זיין די זאַך, ווי זי איז אין זיך?

דערפאַר איז אָבער אויך קיין וואונדער ניט, אַז ווי נאָר דער סקעפטיציזם פון שלמה מימון האָט פון קאַנט'ס סיסטעם אויסגע־פרעסען די גאַנצע „זאַך אין זיך“, אַזוי האָבען די דיאלעקטישע קערענדלעך אין קאַנט'ס סיסטעם אויפ'ן שטעל גענומען לאָזען וואָרצלען. שוין ביי שלמה מימון גופא געפינען מיר שטעלען, וואו ער רעדט וועגען יענע בעדינגונגען, וואָס אונטער זיי מוז אַן „אַב־סאָלוטעם איר“ דענקען אַ ווידערשפּרוך. (**)

ביי פֿיכטע'ן בעגעהט זיך שוין „דאָס אַבסאָלוטע איר“ דורכ־אויס דיאלעקטיש. ער ווערט ניט אָבגעשראַקען פאַר'ן ווידערשפּרוך און קוקט אויף די געזעצען פון דער פאַרמעלער לאַגיק פון אויבען אַראָב, ווי אויף עפעס אַ ניעדריגערעם, אַ שפּעטער צוגעקומענעם, וואָס מוז זיך בויען פאַר דער קאָמפּעמעניז פון דעם אַבסאָלוטען איר. אין נאָך אַ גרעסערער מאָס איז דאָס ריכטיג בנוגע שעללינג'ן, שוין אָבגערעדט פון הענעל'ן, ביי וועמען די ווידערשפּרוך־לאַגיק איז די נשמה פון זיין גאַנצעם סיסטעם.

עס וואָלט געוויס ניט געווען קיין עולה אָבצושטעלען זיך אויף אַלע יענע איינצע־געדאַנקען פון קאַנט, וואָס האָבען געווירקט אויף דער ענטזויקעלונג פון דעם דיאלעקטישען מעטאָד. אָבער אונזער אַרבייט האָט ניט די פרעמעניע אויסצושפען דעם גאַנצען ענין פון דיאלעקטיק. פאַר אונזער ספּעציעלען צוועק, — די מ א ר ק־

(*) ד. ג. זעה 45 און וויטער.

(**) וועגען מימון זעה: „פֿילאָסאָפֿיע“, 2, ז. 103—99, די שטעלען וואָס איר האָב דאָ אין זיין געפינען זיך אין זיין „פּערזוך איבער די טראַנסצענדענטאַלע פֿילאָסאָפֿיע“. 1790, ז. 158 און בפרט ז. 249.

סייטשע ווידערשפרוך לאַגיק, — וועט זיין גענוג, ווען מיר וועלען נאָר בעריהרען יענע רעזולטאטען, צו וועלכע העגעל, מאַרקס'עס דירעקטער רבי אין הלכות דיאַלעקטיק, איז געקומען אין זיין קריטיק פון קאנט'ס לעהרע וועגען די „אַנטינאָמיען“.*

אין זיין לעהרע וועגען די אַנטינאָמיען, וואָס איז אזוי ענג פערבונדען מיט זיין דערקענטניס־טעאָרעטישען דאָליזם (און איז פאַנאַנדערנעלעייגט אין אַ קאפיטעל, וואָס טראָגט טאַקי דעם נאָמען: „די דיאַלעקטיק פון דעם ריינעם שכל“) האָט קאנט געוואָלט בעד ווייזען, ווי אזוי אונזער שכל מוז זיך פערפלאַנטערן אין סתירות, ווי נאָר ער פערפלאַזט דאָס פעלד פון ערפאָהרונג. אויף יעדער שאלה וועגען זאכען, וואָס ליעגען מחוץ פון דער ערפאָהרונגס־וועלט מוז ער מיט דערזעלביגער נויטווענדיגקייט אַרויסשטעלען ענטפערס, וואָס געהען להיפך איינער דעם אַנדערן. די וועלט מוז האָבען אַ גרעניץ — און האָט ניט קיין סוף. זי מוז האָבען אַ בעשאַפער און קאָן ניט זיין קיין פראָדוקט פון אַ בעשאַפונג. און אזוי ווייטער.

קאנט איז דערמיט אויסען געווען צו בעקרעפטיגען דעם געדאַנק, אַז די פערענטפערונג פון אַזעלכע פראַגען שטייגען אַריבער די כחות פון דעם מענשליכען שכל. אָבער אָט דער דערקענטניס־טעאָרעטישער געדאַנק האָט געמוזט פאַלען אין איינעם מיט דער גאַנצער טעאָריע וועגען דער „זאך אין זיך“. העגעל'ן איז שוין אויסגעקומען נאָר משונה'דיג, אַז דער שכל זאָל ניט קאָנען דערקענען דעם איין־סוף. „אַ משונה'דיגער רעזולטאַט“, שרייבט ער, „בעת דאָס אונגענדליכע איז דאָס שכל'דיגע, איז נאָר זאָגען, אַז דער שכל קאָן ניט דערקענען דאָס שכל'דיגע.“**

איז — וואָס האָט קאנט בעוויזען מיט זיינע אַנטינאָמיען? ניט קיין אַנדער זאך, ענטפערט העגעל, ווי נאָר דאָס, אַז דער ווידערשפרוך איז „אַ נויטווענדיגע טהאוונג פון דעם שכל גופא“***. לויט העגעל'ס מיינונג, האָט קאנט געמאַכט נאָר אַזאַ גרין. ער, קאנט, האָט ניט בעמערקט, אַז „די אַנטינאָמיע געפינט זיך ניט

* וועגען די אַנטינאָמיען זעה ד. ג. 55—57.

** העגעל'ס לאַגיק, בר. 1, ז. 44.

*** דאָרטען.

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

נאָר אין די פיער ענינים, וועלכע ער האָט אַרויסגעכאַפט פון דער קאָסמאָנאָמיע, נאָר אין אַלע ענינים פון אַלע אַרטען, אין אַלע פאַרשטעלונגען, בעגריפען און אידעען.*)

אַבער לאַמיר קאָנט'ן דערוויילע לאָזען און אַ זייט. שוין פון דעם, וואָס מיר האָבען דאָ געזאָגט, ווערט קלאָר, אז צו דעם דער-קענטניס-טעאָרעטישען רואליזם מוז צומרעמען נאָך אַ פילאָסאָפישער פרינציפ, כדי עס זאָל קאָנען בעגרינדעט ווערן די טעאָריע פון דעם דיאַלעקטישען דענקען. דער פרינציפ איז יענער קאָרדינאַלער פונקט פון יעדער מעטאָפיק, לויט וועלכען אונזער שכל קאָן אַריינדרינגען אין דעם פערבאָרגענסטען תוך פון די וועלט-ערשיינונגען. שעללינג און העגעל האָבען געהאַלטען די דיאַלעקטישע דענק-מעטאָדע פאַר די איינציגע נויטווענדיגע געצייג פון דעם „ספעקולאַטיווען שכל“, מיט וועלכער ער קאָן אויפדעקען אַלע סודות פון דער וועלט.

אַ דריטער וויכטיגער פאַרבעדינג פאַר דער ווידערשפּרוכס-לאַגיק איז דער נאַטור-פילאָסאָפישער מאָניזם, די לעהרע, אז די וועלט בעשטעהט אין אַלע איהרע טיילען און ערשיי-נונגען פון איין-איינציגער סובסטאַנץ. „דאָס איינע און דאָס נאָר“ פון די עלעאָמען, — אָט וואו עס לייענט דאָס וויעגעלע פון דער דיאַ-לעקטישער לאַגיק.**)

און עס איז אַלץ איינס: זאָל מען, אין איינעם מיט די עלעאָמען און ספינאַזא, אוועקשטעלען אַנטגעגען דער וועלט פון די ערשיינונגען דאָס אייביגע „זיין“ אָדער די אייביגע „סובסטאַנץ“, אָדער מען זאָל, אין איינעם מיט העראַקליט און דער קלאַסישער דייטשער פילאָסאָף-פיע, בעטראַכטען די וועלט ווי אַ פראָצעס פון אייביגען ווערן, — אַלץ איינס מוזען מיר פון דעם מאָניסטישען שטאַנדפונקט אָננעהמען, אז די סתירות פון דער עמפירישער וועלט זענען עפעס אַזוינס, וואָס זענען אין תוך אַריין איין-און דיזעלביגע ניט פאַנאַדערצורייסענדע זאָך. און אָט די איינהייט פון דער וועלט דאַרף לייענען ניט ערגעץ וואו דרויסען פון די עמפירישע געגענוצען, נאָר דוקא אינוועניג אין זיי, דורכאויס צונויפגעפאלען מיט זיי. וואָס פאַר דעם געווענהליכען

(* העגעל'ס ענציקלאָפּעדיע, ער. ראָזענקראַנץ, זו. 71, 72.
**) וועגען די עלעאָמען זעה: „פילאָס.“ בד. 1, זו. 41-44 און 46-47.

שכל קומט אויס, אז עס איז אַ וויעדערשאַנדער איינס אויף דאָס אנדערע, מוז, ביי דעם טיעפערען אריינדרינגען אין דעם תוך פון דער זאך זיך ארויסשטעלען, אז עס איז א צונויפפאלען פון איינעם מיט דעם אנדערען.

מאטעריע און גייסט, רוח און בעוועגונג, פאסיוו און אַקטיוו, איינפאך און צונויפגעזעצט, אינוועניג און דרויסען, ליכט און פינ-סטערניס, לעבע און האַס, אורזאך און ווירקונג, גוט און שלעכט, אמת און שקר, שעהן און מאוס, פרייהייט און נויטווענדעדיגקייט, גע-זעץ און צופאל, לעבען און טויט, — דאָס אַלץ מוז אין דערזעלביגער צייט זיין א י י נ ס מיט זיין היפך — אין דער אַלגעמליכער איינהייטליכער סובסטאַנץ.

„גאָט איז טאָג און נאַכט, ווינטער און זומער, קריעג און פריער-דען, זאטקייט און הונגער“, זאָגט העראַקליט.*) און אין אַן אנדער אָרט שטעהט ביי איהם געשריבען: „לעבעדיגס און טויטעס, וואַ-כעדיגעס און שלאָפעדיגס, אַלט און יונג זענען נאָר ארויסווייזונגען פון איין און דערזעלביגער סובסטאַנץ, ווייל וואָס אין דער איצטיגער צייט שטעלט מיט זיך פאַר אַט די זאך, וועט באַלד ווערן יענע זאך, און דאָס, וואָס איז אין דער איצטיגער צייט יענע זאך, וועט פון איהר צד ווערן אזא, ווי אַט די, ווארום אקוראט ווי מען קאָן פון דעם זעלביגען לעהם פאַרמירען פיגורען און וויעדער צונויפקנעמען, און ווייטער פאַרמירען, און וויעדער צונויפקנעמען און אזוי, איבערגע-ביטען, עד אין סוף, אזוי האָט אויך די נאַטור פון דער זעלביגער מאַ-טעריע אַפריהער בעשאַפען אונזערע אור-עלטערן, דערנאָך אונזערע עלטערן און דערנאָך אונז אַליין.“**)

אַט דער בליק זיינער שטימט אין גאַנצען צונויף מיט זיין שפרוך: „דאָס אַנטגענגעזעצטע איז איינס“, אָדער, ווי אַריסטאָטעל פאַרמולירט זיין געדאַנק: „אַלץ עקזיסטירט און עקזיסטירט ניט אין איין און דערזעלביגער צייט.“

עריגענא, ניקאָלאַי דער קוואַנער און דזשיאָרדאַנאָ ברונאָ זענען אין דערזעלביגער צייט געווען מאַניסטען און דיאַלעקטיקער, — דיאַלעקטיקער, לכל הפחות אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל זיי האָבען

* פויל שוסטער, העראַקליט פאָן עפעזוס (אַקטאָ סאַצ. פילאָלאָג. לפס. בד. 3) ז. 186, פראַגמענט 67.
** דאָרטען גופא. ז. 173, פראַגמענט 59. פגל. „פילאָס.“ 1, 44-45.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

געהאלטען פון דעם פּרונציפּ, אז די היפּכים טרעפּען זיך צונויף. *) ביז צו א געוויסען גראד איז אויך ספּינאַזא, דער פּאָטער פון דעם מאָדערנעם מאָניזם, — דעם נייט מאטעריאליסטישען און נייט אידעאליסטישען, — געווען א דיאלעקטיקער, און זיין מימרא: „יעדע בעשטימונג איז א פּערניגונג“ („אַמנים דער טערמינאַציע עסט נענאַציע“) ווערט בעזונדערס אונטערגעשטריכען פון העגעל'ן און פון מאַרקס'ן. „די בעשטימונג געהערט נייט צו דעם זיין פון דעם ענין, נאָר גיכער צו זיין נייט-זיין“, זאָגט ספּינאַזא היבש דיאלעקטיש.**)

דאָרף מען נאָך צוגעבען, אז דער פּאַנאָדערבליהען פון דער דיאלעקטיק אין דער דייטשער קלאַסישער פּילאָסאָפּיע איז געווען ענג צונויפגעבונדען מיט דעם אידעאליסטישען מאָניזם? דער עמיר-שער פּאַנטעאיסט פּיכטע איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט צו-נויפגעפּאַרט דעם מאָניזם מיט דער דיאלעקטיק. שעללינג, העגעל און מאַרקס זענען נאָר גענאַנגען אין זיינע שפּורען.***)

יעדער דיאלעקטיקער אַז אַ מאָניסט, אָבער נייט יעדער מאָניסט מוז דוקא זיין א דיאלעקטיקער. געוויס האָט דער מאָניזם א נאַטירליכע אינוועניגסטע טענדענץ צו דיאלעקטיק, אָבער די טענדענץ קאָן געהאַלטען ווערען אין צוים, ווען מען זאָל אָננעהמען, אז רוים און צייט האָבען א רעאַלע עקזיסטענץ אין דער דרויסענדיגער וועלט. אויב רוים און צייט זיינען אין דער אמת'ן אייביגע רעאַלע יסודות פון דעם זיין, קאָן יעמאָלט אויך דער מאָניסט גאָרנישט האָבען אַנטקעגען דעם, אז די אַנטקע-

*) זעה „פּילאָס.“ בד. 1, ז. 165 און 175 און פּאַל..

**) זעה ספּינאַזא'ס פּריווע-וועקסעל, דייטשע אויסגאַבע פון קירבמאַן, 1871, זייטע 176.

***) וועגען דעם דיאלעקטישען מאָניזם ביי העגעל'ן זעה ספּעציעל זיין לאַגיק, בד. 1, ז. 116—117, וואו עס ווערט בעוויזען, אז גאָט, וואָס איז „דער קבוץ פון אַלע רעאַליטעטען“ מוז אוינשליסען אין זיך אַלע ווידערשפּרוכען. ווייל רעאַליטעט איז בעשטימונג און „אַמנים דעמער-מינאַציע עסט נענאַציע“. „דיעזער זאַמץ איז פּאַן אונגענדליכער וויכטיג-קייט“ זאָגט העגעל. דיעזעלביגע ווערטער חזר'ט איבער מאַרקס אין „קאָ-פּיטאַל“, בד. 1, ז. 619 און אויך אין בד. 2 און בד. 3. דאָס זעלבע שוהט ענגעלס אין אַנטוידוהרינג, ז. 145.

גענגעזעצטע אייגענשאפטען און ערשיינונגען פון דער וועלט, — ווי גרויס זייער אינוועניגסטע איינהייט זאל ניט זיין, — זאלען זיך פאנאנדערשיידען איינס פון דעם אנדערן אָדער לפי דעם אָרט, וואָס זיי פערנעהמען אין דעם רוים, אָדער לפי דער צייט, אין וועלכער זיי טרעטען אַרויס.

עס פערשטעהט זיך, אז דאָ ווערט גערעדט וועגען אַזעלכע אייגענשאפטען און ערשיינונגען, וואָס שליסען איינע די אנדערע לגמרי אויס, ווי אַן ערך, לעבען און טויט. ווי איינערליי עס זאלען ניט זיין די פּראָצעסען, וועלכע מיר רופען אָן לעבען און טויט (און זיי קאָנען ווערען אידענטיש, ווען מיר פיהרען זיי, צום ביישפּיעל, צוריק צו איין־און־דערזעלביגער אַרט פון בעוועגונג), — אָבער דאָרטען, וואו עס איז דאָ לעבען און כ' ז מ ז עס איז דאָ לעבען, האָט דער טויט קיין אָרט ניט.

אויף אַזאָ'ן אופן קאָן מען מציל זיין דעם געזעץ פון ווידער־שפּורד און דעם זאץ פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען און איין־און־דיועלביגע זאץ וועט אין אַיין־און־דערזעלביגער צייט ניט דאַרפען זיין, „זי אליין און נאָך עפעס אַן אנדער זאץ“. רוים און צייט איז אַ שוין־וואַנד אַנטקעגען דער דיאַ־לעקטיק און דעריבער געהערט צו די וויכטיגסטע פּאַרבעדיג־גונגען פון דער דיאַלעקטישער לאַגיק, אז מען זאל אָבלייקענען די רעאַלע עקזיסטענץ פון רוים און צייט און בעטראַכטען זיי אין דעם ליכט פון דער אידעאַליסטישער פּילאָסאָפּיע, לכל הפחות, אין דעם זין, ווי דאָס האָט געטהאָן קאַנט אין זיין „טראַנסצענדענטאַלער עסטעטיק“: רוים און צייט זיינען דאָרטען „אַפּריאָרישע“ פּאַרמען פון אונזער „אַנשוואַונג“, — פּאַרמען וואָס בעלאַנגען נאָר צו דער אָרגאַניזאַציע פון דעם מענשליכען גייסט, און וואָס קאָנען ניט אָנגעווענדעט ווערען אויף דעם „דינג־אין־זיך“.*

דער אידעאַליסטישער בליק אויף רוים און צייט, די אָבלייק־קענונג פון זייער רעאַלער עקזיסטענץ דרויסען פון דעם מענשליכען גייסט, ברענגט אַרויס די דיאַלעקטישע לאַגיק ניט אזוי דורך דעם פּילאָסאָפּישען תּוך פון אַזאַ לעהרע, ווי דורך דעם

(* פּגל. „די פּילאָסאָפּיע“ באַנד 2, זז. 24—32.)

דער מאטעריאלִיזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

פֿ ס י כ אַ ל אַ ג י ש ע ן פֿונדאַמענט, אויף וועלכען זי רוהט. לאַזט מען אָן אַ זייט די פֿערוויקעלטע פֿילאָסאָפֿישע בעדייטונג פֿון אַבליקענען רוים און צייט און שטעלט מען אָן די גאַנצע אויפֿ־ מערקזאַמקייט אויף דעם פֿ ס י כ אַ ל אַ ג י ש ע ן פֿראַצעס, וואָס שפּיעלט זיך דערביי אַב אין אונזער דערקענטניס, איז יעמאַלט ניט שווער אָנצושטויסען זיך אויף אַזאַ מין זעהר וויכטיגען פרט: בעת מיר שמועסען זיך אַליין איין, אַז אין תּוֹך אַרײַן איז ניטאָ קיין רוים, ווערט יעמאַלט די פֿאַרשטעלונג פֿון דעם גאַנצען אונענדליך־ כען וועלט־אָרט אונבעוואוסט פֿערוואַנדעלט אין די פֿאַרשטעלען פֿון אַ „מאַטעמאַטישען פֿונקט“, און ווען מיר ווילען זיך פֿאַרשטעלען אַ וועלט אָהן אַ צייט, ווערט די רעאַלע צייט אונבעוואוסט צונויפֿגע־ שרומפט אין איין־איינציגען, אונענדליך קליינעם הֶר פֿ - ע י ן. אַט דער פֿסיכאָלאָגישער גלגול פֿון דעם אונענדליכען רוים און דער אונענדליכער צייט אין איין־איינציגען הֶרפֿע־ינ־דיגען פֿונקט איז אונענדליך וויכטיג פֿאַר דער דיאלעקטישער לאַגיק.

אויב די גאַנצע וועלט איז אין תּוֹך אַרײַן ניט מעהר ווי איין מאָמענטאַלער פֿונקט, און אויב אַלע געגענזעצען און סתירות פֿון דעם וועלט־געשעהן בלייבען אין זייער גאַנצער קאָנקרעטקייט, איז יעמאַלט מו ז דער מאָמענטאַלער פֿונקט ממילא זיין פּוּל און פּיעל פֿון אינוועניגסטע ווידערשפּרוכען און סתירות.*

(* אַז העגעל, דער גרעסטער און טיעפסטער דיאלעקטיקער, האָט גע־ גלויבט אין דער טראַנסצענדענטאַלער אידעאָלימעט פֿון רוים און צייט, קאָן מען זעהן פֿון אַ וויכטיגער שטעל אין זיין „ענציקלאָפּעדיע“. „דאָס דינג“, זאָגט ער, „האַט צוויי בעשטימונגען“: ערשמענס צו זיין „דיזענס“ און צווייטענס צו זיין דאָס „אויך“. דאָס „אויך“ איז יענס, וואָס קומט פֿאַר אין דער דרויסענדיגער אַנשוואונג, ווי די רוים־אויסשפּרויטונג (פֿערגלייך העגעל'ס „ענציקלאָפּעדיע“, ראָזענקראַנק'ס אויסגאַבע, ז. 216—213). באַריכות וועגען דער זייט פֿון העגעל'ס לעהרע רעדט ראָזענ־ קראַנץ אין זיין זעהר טיעפען בוך: „קריטישע ערלויטערונגען דעם הע־ געל'שען סיסטעם'ס“, קעניגסבערג, 1840, אין דעם קאָפימעל: „פֿראַבע אייגעס קאָמענטאַרס צו העגעל'ס לעהרע פֿון רוים און צייט“. אָבער — ווי זאָל מען צונויפֿבינדען דאָס אַבליקענען פֿון רוים און צייט מיט דער לעהרע פֿון דער קאַנקרעטער ענטוויקלונג, וואָס איז מעגליך נאָר אין דער צייט? אויף דער פֿראַגע האָט מען ביי העגעל'ן ניט קיין קלאָרען ענטפֿער. אַ פֿרוכ פּטור צו ווערען פֿון אַלע שוועריגקייטען, וואָס זענען

יע, אזוי איז דאָס: קאַנט'ס „טראַנסצענדענטאַלע עסטעטיק“
האָט אַליין געמוזט העלפּען אויסאַרבייטען אַ דענק־מעאָדע, וואָס
האַרמאָנירט אזוי שלעכט מיט זיין לעהרע, אז די „זאַך־אין־זיך“
קאָן ניט דערקענט ווערען. אָבער ניט נאָר די לעהרע פון דער
„טראַנסצענדענטאַלער אידעאָליטעט“ פון רוים און צייט, כמעט
אַלע אַנדערע געשפּענסטערהאַפטע זייטען פון קאַנט'ס פּילאָסאָפּיע
האָבען געמוזט אַריינטראַגען זייער חלק, כדי צו בעגרינדען די
געשפּענסטערהאַפטע ממשלה פון דער דיאַלעקטיק.

לאָמיר דאָ אָנמערקען יענע ראַליע, וואָס זיין לעהרע וועגען
די קאַטעגאָריען פון דעם פּערשטאַנד האָט געשפּיעלט אין דער
בעגרינדונג פון דעם דיאַלעקטישען דענקען.*

מיר רעדען שוין ניט וועגען דעם, וואָס די טאַבעלע פון יענע
קאַטעגאָריען איז ביי קאַנט'ן צונויפגעשטעלט ט ר י כ אַ ט אָ
מ י ש, לויט דעם בעריהמטען טריאַדישען פּרינציפּ פון טעזיס,
אַנטי־טעזיס און סינטעזיס, — אַ פּרט, וואָס האָט, — ווי דער
לעזער, וואָס איז בעהאַווענט אין דער מאַרקסיסטישער פּילאָסאָפּיע,
שטויסט זיך אָן, — געהאַט אַ גרויסע ווירקונג אויף דעם אויפבו
פון דער דיאַלעקטישער מעטאָדענלעהרע און דער דיאַלעקטישער
ענטוויקלונג־לעהרע. שוין אַ הויז דעם איז גרינג איינצוזעהן, ווי
אזוי קאַנט'ס לעהרע, אז די קאַטעגאָריען פון דעם פּערשטאַנד זיינען
א־פּריאָריש און אז מען קאָן זיי ניט אָנווענדען אויף דעם תּוך פון
דער וועלט, האָט געמוזט ווירקען אויף די ענטשטעהונג פון דער
דיאַלעקטישער לאַגיק: דער פּערשטאַנד שטעלט דאָך מיט זיך
פּאָר, לויט קאַנט'ן, אַ ניעדריגען אַרט פון דענקען, אידער דער
שכל און צו די „בעגרעניצטע“ קאַטעגאָריען פון דעם פּערשטאַנד
געהערען האָך אויך אזוינע קאַטעגאָריען, ווי רעאָליטעט און נעגאַ
ציע, אורזאַך און ווירקונג, זיין און ניט זיין, נויטווענדיגקייט און צו
פאַל.

* פּגל. „די פּילאָסאָפּיע“, בד. 2, ז. 41 און 44-46.

פּערבונדען מיט אַזאַ פּראָבלעם, האָט ניט לאַנג געמאַכט ב ע ר ג אַ ו,
מיט דעם פּאַנאַדערשיידען אין דעם בעגריף פון דער צייט גופא צוויי עלעך
מענמען: די „צייט“ און די „רעעלע דויער“, וואָס איז שאַפּעריש — עוואָ
לזשינו.

דער מאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאגיק

עס איז דעריבער קיין חדוש ניט, וואָס די שפעטערדיגע פילאָזאָפֿיע סאָפֿען האָבען זיך געפֿליסט צו בעווייזען, אז דער פֿערשטאַנד מיט זיינע קאָטעגאָריען קאָן ניט זיין קיין בעפעהל פֿאַר דער „אינטע־לעקטועלער אָנשוואַונג“ אָדער פֿאַר דעם „ספעקולאַטיווען שכל“. זיי, די לעצטערע, וועלען גאַנץ געוויס אַראָברייסען דעם שליער פֿון אַלע וועלט־סודות, ווי נאָר זיי וועלען פֿערלאָזען דעם שטאַנדר־פֿונקט פֿון דער „בעגרעניצטער רעפֿלקסיע“ מיט איהר שטרעבען פֿאַנאַנדערצורייסען און אַנטקעגענצושטעלען אַזעלכע בעגריפֿען, ווי רעאַליטעט און אָבלייקענונג, זיין און ניט־זיין.

אָבער אויב עס איז אַזוי, איז יעמאָלט ממיאָ קלאַר, אז אַלע אָט די אַנטקעגענזעצונגען און היפֿכים האָבען ניט קיין ברעקעל אַבסאָלומען בעמייט. אָדער זיי שפיעלען נאָר קיין ראָליע ניט אין דעם לעבען פֿון דער וועלט־סובסטאַנץ, ווי דאָס האָט געמיינט שעללינג (און יעמאָלט איז די סובסטאַנץ, ווי העגעל דריקט זיך אויס, „די נאַכט, אין וועלכער אַלע בהמות זיינען שוואַרץ“); אָדער די היפֿכים ליעגען אין דער סובסטאַנץ גופּא ווי בפֿירוש׳ע אינווענינסטע סתירות.

צו דעם לעצטען שלום איז געקומען העגעל. „די קריטיק פֿון דעם פֿערשטאַנדר׳ס פֿאַרמען“, זאָגט ער וועגען קאַנט׳ס פֿילאָסאָפֿיע, „האָט אַרויסגעבראַכט דעם רעזולטאַט, אז יענע פֿאַרמען קאָן מען ניט אָנווענדען אויף די זאַך־אין־זיך... אָבער אויב זיי זיינען ניט גענוג פֿאַר דער זאַך־אין־זיך, איז דער שכל ניט מחויב אונטערצו־וואַרפען זיך אונטער זייער ממשלה. אויף ער איז דאָך אַ זאַך־אין־זיך, ממיאָ מוז ער אויך פֿאַרשטעלען מיט זיך עפעס אַזוינס, וואָס געהט להיפֿך צו זיך אַליין.“*

אָט די אַלע דערקענטניס־טעאָרעטישע און מעטאָפֿיזישע אַר־גומענטען, וואָס האָבען געמאַכט מעגליך די דיאלעקטיק, טרעטען אַרויס נאָך מיט אַ שטאַרקערער קראַפט אין העגעל׳ס פֿילאָסאָפֿיע,

(* העגעל׳ס לאָגיק, בר. 1, ז. 31. דער פרט, וואָס פֿיכטע און העגעל האָבען אַרויסגעפֿונען אַנדערע קאָטעגאָריען, איידער קאַנט, פֿערענדערט ניט בשום אופן דעם עצם ענין, ד. ה. די שמעלונג פֿון אָט די דענקער צו די פֿערשטאַנדר־קאָטעגאָריען בכלל.

וואָס קאָן באַמט בעטראַכט ווערען פאַר דעם העכסטען שטאַפּעל פון דעם מעטאַפּיזישען דענקען.

העגעל האָט, ווי בעקאַנט, געזעהען די אינוועניגסטע נאַטור פון יעדער זאַך אין איהר לאַגישען בעגריף. (*) היות אָבער ווי יעדער בעגריף איז אַן אַקט פון דענקען, מוז ממיילא דער סך-הכל פון אַלע זאַכען, אָדער די גאַנצע וועלט, האָבען איהר אינוועניגסט טען תוך אין דעם סך-הכל פון די בעגריפען, ד. ה. אין דעם דענקען. דערפון דרינגט העגעל אַרויס זיין לאַגישען פאַנטעאיזם; דערפון אויך וואַקסט אַרויס זיין לעהרע, אַז דער אַבסאָלוטער בע-גריף, וואָס איז כולל אין זיך אַלע אַנדערע בעגריפען, איז די וועלט-נשמה, „די זעלע דער וועלט.“ (**)

עס וואָלט אונז אוועקגעפיהרט צו ווייט, ווען מיר וואָלטען געוואָלט בעווייזען בפרטיות, ווי אַלע פילאָסאָפּישע פאַרבערדינגען גען פון דעם דיאַלעקטישען דענק-מעטאָד האָבען געמוזט בעקומען אַ גאַנץ בעזונדערען פנים אויף דעם באַדען פון דער העגעל'שער פילאָסאָפּיע.

מיר וועלען זיך בענוגענען מיט דעם בעמערק, אַז די אַבלייקע-נונג פון דעם ווידערשפּרוך-געזעץ, — יענער צענטראַל-פונקט פון דער דיאַלעקטישער לאַגיק, — האָט געמוזט על פי הכרח אַרויס-פליסען שוין פון יענעם זין אַליין, וואָס העגעל לענט אַריין אין דעם וואָרט: „בעגריף“. ער פערשטעהט אונטער דעם וואָרט „בעגריף“ ניט נאָר די סומע פון אַלע הענליכע בשותפות'ע סימנים, וואָס בע-לאַנגען צו אַ וועלכער עס איז אַרט ערשיינונגען אָדער זאַכען. הע-געל'ס בעגריף נעהמט אין זיך אַריין אַ חוץ דעם—דעם גאַנצען סכום פון אַלע יענע ערשיינונגען און זאַכען, וואָס ווערן אַרומגענומען מיט אַ וועלכען עס איז בשותפות'ען נאָמען. אַזוי אויסגעטייטשט, איז דער בעגריף ניט קיין פּרוכט פון דער אַבסטראַהירענדער אַרבייט פון דעם מענשליכען געדאַנק, נאָר אַ מעטאַפּיזישער עצם, וואָס לייענט דרויסען פון דעם מענשליכען געדאַנק און וואָס מוז על'פי הכרח

(*) „די נאַטור איז אַנעם געגענטשאַנדעס הויסט זאָ פּיעל אַלס זיין בע-גריף“. העגעל'ס פילאָסאָפּיע דער געשיכטע, 1837, ז. 41. פּגל. וועגען דעם ענין אונזער „די פילאָסאָפּיע“, בד. 2 ז. 131—132.

(**) העגעל'ס „פּענאָמענאָלאָגיע דעם גיוסטעס“ (1822), ז. 126.

דער מאטעריאל־איזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

איינשליסען אין זיך ניט נאָר די עהנליכע סמנים, נאָר אויך אלע אנדערע סמנים, פון די ערשיינונגען און זאכען, אפילו יענע סימנים, וואָס געהן להיפך איינער דעם אנדערן.

„בעטראכט מען די זאך פילאָסאָפֿיש“, זאָגט העגעל, „איז דער בעגריף די הויפטזאך, די סובסטאנץ, עהנליך צו א שפראַצלינג, פון וועלכען עס ענטוויקעלט זיך דער גאנצער בוים... אויף אזאָן אופן איז דעם בעגריף'ס אינהאַלט די ג א נ צ ע נאָטור פון דער זאך, און די דערקענטנים גופא איז ניט קיין אנדער זאך, ווי די ענטוויק-לונג פון דעם בעגריף, די ענטוויקלונג פון דאָס, וואָס איז אין איהם איינגעשלאָסען.“*

כדי קלאָרער צו מאַכען די ראַליע פון העגעל'ס בעגריף-לעהרע פאַר דער דיאלעקטישער לאַגיק וועלען מיר דערמאָנען יענעם ביי-שפיעל מיט דעם דריי-עק, וועלכען מיר האָבען שוין בענוצט אַמאָל ביי דער דערקלערונג פון העגעל'ס פילאָסאָפֿיע.**

בעטראַכט מען דעם בעגריף „דריי-עק“ נאָר ווי אן אבסטראַקט טען אלגעמיינעם בעגריף, קאָן ער האָבען אין זיך נאָר יענע סימנים, וואָס טרעפן גלייך צו פאַר אלע דריי-עקען בכלל; לאָמיר זאָגען: דריי זייטען און דריי ווינקלען. דער פאַקט, אז ס'איז פאַראַן גלייכ-שענקליגע און ניט-גלייכשענקליגע, רעכט-ווינקליגע, שאַרף-ווינקליגע און שטומפֿ-ווינקליגע דריי-עקען ווערט אַראָבגעוואָרפען פון חשבון, בעת מען בויט דעם אלגעמין אבסטראַקטען בעגריף: „דריי-עק בכלל“, אָדער „סתם דריי-עק“. אויב אָבער דער בעגריף דאַרף אַריינגעהמען אין זיך ניט נאָר די סימנים, וואָס אלע דריי-עק האָבען בשותפות, נאָר אויך יענע, וואָס בעלאַנגען צו יעדען דריי-עק בעזונדער, יעמאָלט מוז דער מעטאָפֿיזישער דריי-עק, די דריי-עק סובסטאַנץ, זיין אין איין-און-דערזעלביגער צייט אַ רעכט-ווינקליגער און אַ שטומפֿ-ווינקליגער, אַ גלייכזייטיגער און אַ ניט-גלייכזייטיג-גער, ווייל אלע יענע סימנים געפינען זיך אין איהם, ווי אין אַ שפראַצ-לינג, פון וועלכען עס ענטוויקעלט זיך דער גאנצער בוים. אָבער מחמת דעם גופא מוז יעדער אלגעמיינער בעגריף איינשליסען אין זיך אן אינוועניגטען ווידערשפּרוך.

(* העגעל'ס „רעלוגיאַנס פילאָסאָפֿיע“ (1882), ערשטער באַנד. ז. 83.
(** „די פילאָסאָפֿיע“, צווייטער באַנד, ז. 132.)

דר. ה. זשויטלאָווסקי

„יעדער בעגריף“, זאָגט דעריבער העגעל, „שטעלט מיט זיך אין תוך אריין פאָר די א י י נ ה י י ט פון די פערשיידענע און פערשיידבארע מאָמענטען, וואָס ווערען א היפך איינער צו דעם אנדערן.“*

אַבער היות ווי דער בעגריף איז די נאָטור פון יעדער זאך, איז מוז יעדע זאך ממילא על פי טבע איינשליסען אין זיך אינוועניגסטע סתירות. „אַלע זאכען“, זאָגט דעריבער העגעל, „זיינען אין זיך גופא סותר זיך אליין.“**

אַט אין דערניצען, הייסט עס, ליעגט, לויט אונזער מיינונג, דער נאָר-נאָר פשוט'ער פירוש אויף „די סודות פון דער העגעל'שער דיאָ-לעקטיק“, וואָס זענען אוועקגעלעגט געוואָרען אין דעם פונדאמענט פונ'ם פילאָסאָפישען מאַרקסיזם.

3.

די פילאָסאָפישע פאַרבעדינגען פון דער דיאַלעקטישער לאַגיק ביי מאַרקס'ן און ענגעלס'ן.

אויב אונזער שכל איז ביכולת צו בענעהמען די „וועלט-סוב-סטאַנץ“; אויב יענע „סובסטאַנץ“ איז מאָניסטיש און רעאַליזירט זיך אין אַלע געגענוצען און ווידערשפרוכען פון דער וועלט אזוי, אַז אַלע אין איינעם זענען זיי ניט קיין אנדער זאך, ווי נאָר אַרויס-שיינונגען פון יענעם אייביגען, איין-איינציגען תוך; אויב, ווייטער, רויס און צייט, וואָס וואָלטען געקאָנט פאַנאָדערנעהמען די ווידער-אַנידריגע, סתירות'דיגע ערשיינונגען און פערטיילען זיי האַרמאָניש אין פערשיידענע ערטער אָדער אין פערשיידענע צייטען, זענען אין

* העגעל'ס „לאַגיק“, צווייטער באַנד, ז. 72. דערפון ווערט אויך קלאָר, פאַר וואָס העגעל מוז שוין אין דער פשוט'ער פערשיידענקייט זעהן אַ ווידערשפרוך. די פערשיידענע רעספעקטיווישע סימנים פון איין-און-דערזעלביגער אַרט ערשיינונגען (ווי צ. ב., רעכט-ווינקעליג און שמוּפּף-ווינקעליג א. אַז. וו.) מוזען סותר זיין איינער דעם אנדערן, ווען מען שרייבט זיי צו איין-און-דערזעלביגער זאך. פּגל. נאָך ז. 71.

** „אַלע דינגע זינד אַן זיך זעלבסט ווידערשפרעכענד“. לאַגיק ב. 67. ז. 67.

דער מאַמעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

דער אמת'ן ניט מעהר ווי אירעאַלע פראָדוקטען פון דעם מענשליכען בעוואוסטזיין, וואָס האָבען קיין ברעקעל ממשות ניט אין דער ווירקליכער וועלט; און לסוף: אויב די טבע פון אַ וועלכער עס איז זאָך דאַרפֿען מיר זוכען אין איהר בעגריף, און אויב יעדער בעגריף איז, ווי העגעל זויג, אַ מין „הען־קאָי־פאַן“ („איינס־און־אַלץ“) אין מיניאַטור, — יעמאַלט מוז פון אַלע אַט די הנחות על פי הכרח אַרויספליסען דער רעזולטאַט, אַז אַ דענקען, וואָס איז אויפגעבויט אויף די יסודות פון דעם פערשטאַנד, מיט זיינע קאַ־טעגאָריען פון „יע“ און „ניין“, וואָס ציטערט פאַר אַ ווידערשפּרוך, — אַז אַזאָ דענקען דאַרף מען בעטראַכטען ווי אַ נייערעִיגעִדען טיפּ פון דער מענשליכער דערקענטנים און די רעזולטאַטען, צו וועלכע ער קומט, קאָנען ניט זיין קיין חוב פאַר אַ טיעפערען בע־גרייפֿען די וועלט.

קאָן דאָ, ביי אַזאָ לאַגע, די פּאַרמאַל־לאַגישע קריטיק פאַרטיג ווערן מיט דער פּראַגע פון דער דיאַלעקטיק, אַפילו ווען יענע קרי־טיק זאָל זיין אַזוי גלענעצענד דורכגעפיהרט, זוי ביי טרענדעלעכ־בורג'ען און האַרטמאַנ'ען? מיר רעכענען, אַז ניין. לאָזט מען אומבעריהרט די פּילאָזאָפּישע פּאַרבעדינגען פון דער דיאַלעקטיק, וועלכע מיר האָבען אויבען פאַנאַנדערגעלעגט, איז יעמאַלט קאָן דער ריין לאַגישער אַנאַליז בשום אופן ניט דערגרייכען דעם ציעל.

העגעל אַליין איז דאָך אויך ניט געווען קיין קליין קינד אין דער פּאַרמאַלער לאַגיק. כמעט אויף יעדעס זייטעל, וואו מיר טרע־פען אָן זיינע גרעכסטע הטאים אַנטקעגען די געוועהנליכע געזעצען פונ'ם דענקען, שעהמט זיך העגעל ניט אַנצופיהרען אויך יענע ריין לאַגישע טענות מצד דער „דרויסענדיגער רעפּלעקסיע“, וואָס מיט זייער הילף קאָן יעדער איינער גאַנץ גרינג פאַנאַנדערפּלאַג־טערען זיינע סאָפּיזמען. אַן אַנדערש מאָל בענוגענט ער זיך דער־ביי מיט אַ פּעראַכטענדען ווינק אין זייער זייט, אָבער אָפטמאַל איז איהם וועניג, סאַטיריש אויסצולאַכען זיך פון דעם פּערשטאַנד מיט זיינע אַרגומענטען: ער פלייסט זיך אין זיי גוזא צו ענטפּלע־קען אינוועניסטע סתירות און דערביי פּערפּלאַנטערט ער זיך אַליין אַלץ מעהר אין ווידער־אַנאַנדען און ווידערשפּרוכען. דאָס אַלץ לאָזט איבער אויף דעם אויפּמערקזאַמען לעזער זעהר

א משונה'דיגען, — לאָמיר זאָגען נאָך מעהר: א שפּאַסיגען איינ-
דרוק. אָבער, וואָס בעווייזט דאָס? דאָס בעווייזט, אז פּאַר
העגעל'ן וואָלט זיך א סך בעסער געלוינט, ער זאָל האָבען אַרויסגע-
זאָגט זיינע געדאַנקען אין דעם דאָגמאַטישען טאָן פון א נביא און
זיך ניט האָבען אַריינגעלאָזט אין קאַמף מיט דעם „גראָבען פּער-
שטאַנד“, ווייל אָט דעם „רעספּעקטאַבלען בחור“, ווי ענגעלס רופּט
איהם אָן, „איז אין דער היימישער ספּערע פון זיינע פּיער ווענד פּשוט
ניט בייצוקומען“, ווי דערזעלביגער ענגעלס בעמערקט... דעריבער
האָבען טאַקע די העגעליאַנער געטהאָן א שכל גדול, ווען זיי האָבען
זיך אָבגעזאָגט פון יעדער פּאָלעמיק אויף דעם פּעלד פון דער פּער-
שטאַנדס-לאָגיק און האָבען בעפעסטיגט זייערע פּאָזיציעס פון יענער
זייט פּערשטאַנד, מחוץ למחנה פון דעם ווידערשפּרוך-זאָץ.

דער ערשטען אָנפאַל אויף דער דיאַלעקטיק האָבען איהרע געג-
נער געדאַרפט מאַכען ניט אויף איהר, נאָר אויף יענע פּילאָסאָפּישע
בעגרינדונגען, אויף יענע מאָטיווען, וואָס האָבען על פי נויטניקייט
געמוזט פּיהרען צו איהר. און אָט די אויפגאַבע איז שוין ווירקליך
דורכגעפּיהרט געוואָרען אַזוי גרינדליך, אז מען דאַרף גאָר בעסער
ניט. און דורכגעפּיהרט איז זי געוואָרען ניט פון דעם אָדער יענעם
איינצעלנעם דענקער, נאָר פון דער גאַנצער היסטאָרישער ענטוויק-
לונג פון דער פּילאָסאָפּיע, זינט העגעל'ס צייטען ביז אויף אונ-
זערע טעג.

פּיערבאָך האָט געמאַכט א תל פון העגעל'ס לעהרע וועגען
דעם בעגריף (*). די פּסיכאָלאָגיע און די דערקענטניס-טעאָריע פון
אונזער צייט האָבען אָבגעשאַפט דעם געפּעהרליכען דואַליזם פון
שכל און פּערשטאַנד. יענע אַלט-געבאַקענע טיילען פון קאַנט'ס
סיסטעם, וואָס פאַר זיי האָבען זיך אָנגעכאַפט די דיאַלעקטיקער,
זענען גאָר ניט שלעכט פּאַנאַנדערגעקליבען געוואָרען און פּערוואָר-
פען געוואָרען. די פּראָגע וועגען דער אידענטיטעט פון „זיין“ און
„דענקען“, וועגען דער מעגליכקייט צו בענעהמען די סוכסטאַנץ,
איז נאָך מעהר פּערשארפט געוואָרען, א דאַנק די ערפּאָלגען פון דער

(* וועגען פּיערבאָך'ן זעה „די פּילאָסאָפּיע“, 2, ז. 157—166. בע-
זאָנדערס ז. 159—160.)

דער מאטעריאלזום און די דיאלעקטישע לאַגיק

נערווען־פּיזיאלאָגיע. און דער מאַניום אליין, ווען מען נעהמט איהם אָן נאָר ווי אַ בעשיידענע היפּאָטעזע, וואָס דאַרף תמיד שטעהן אונטער דער קאָנטראָלע פון דעם קריטיציזם, קאָן שוין פון זיך ניט פיהרען צו דער דיאלעקטישער לאַגיק.

ניט ווילענדיג שווימט אַרויף די פראַגע: ווי אזוי האָט די „ווירערשפרוך־לאַגיק“ געקאָנט געפינען חן אין די אויגען פון אַזאַ וואָגיגען דענקער, ווי קאַרל מאַרקס? ווי אזוי האָט געקאָנט זיך לאָזען פערפיהרען פון איהר דערוועלביגער מאַרקס, וואָס האָט גע־שריעבען הילכיגע שירות ותשבחות אויף פיערבאַכין פאַר זיין אויפדעקען די סודות פון דעם העגעל'שען סיסטעם און דערפאַר, וואָס ער האָט געמאַכט אַ תל פון דער בעגריפ־ס־דיאַלעקטיק?*) דערוועלביגער מאַרקס, וואָס האָט נאָך אין דעם יאָהר פינף און פערציג פון דעם פאַריגען יאָהר־הונדערט, אַרויסגעזאָגט זיין מיינונג וועגען דער העגעל'שער פילאָסאָפיע אין אזוינע קורצע און כאַראַקטעריסטישע ווערטער: זי איז און בלייבט אַן אַלט ווייב, די פערוואַלעטע און פער'אַלמנט'טע העגעל'שע פילאָסאָפיע, וואָס פאַרבט און פוצט אויס איהר ביז צו דער חלשות'דיגער אַבסטראַקציע אויסגעדאַרטען לייב און וואַרפט אויגלעך איבער גאַנץ דייטשלאַנד נאָך אַ חתן. (**)

ווי אזוי האָט ער געקאָנט, זייענדיג אזוי נאָהענט צו דעם אמת, קומען צו דעם פעסטען גלויבען, אַז די העגעל'שע פילאָסאָפיע „טאָר מען ניט פשוט אַבשטופען אָן אַ זייט“, אַז אַט די אַלטע, פער־ווואַלעטע, „אַלמנותא“ מוז מען קודם, „קריטיש בייקומען“, ד. ה. „אַוועקוואַרפען איהר דרויסענדיגע פאַרם און אויסנוצען איהר אינ־וועניגסטען תוך“ — די בעוואוסטזיניגע דיאלעקטיק? (***)

ליידער געהען די ענטפערס אויף די פראַגען ניט אַריין אין די גרעניצען פון אונזער היינטיגער אַרבייט. איצטער איז פאַר אונז וויכטיג אויסצופאַרשען, ווי האָבען מאַרקס און ענגעלס איינגע־

*) זעה: מאַרקס אונד ענגעלס. די הייליגע פאַמיליע. פראַנקפורט א. מ. 1845, ז. 139.

**) ד. ג. ז. 16.

***) אַנטי־דיוהרינג, ז. 14.

פונדעוועט זייער דיאלעקטיק און צי האָט זיך זיי איבערהויפט
איינגעגעבען, „אריבערצוראטעווען“ זי אין זייער סיסטעם.

אין זיין פּאָלעמיק אַנטקעגען דיוהרינג'ען פלייסט זיך ענגעלס
מיט אַ סך ביישפּיעלען צו בעווייזען די ריכטיגקייט פון דער דיאַ-
לעקטישער לאַגיק. עס איז מיט זיינע בעווייזען דיוועלכונגע
מעשה, וואָס מיט העגעל'ס בעווייזען, פון וואָנען ענגעלס האָט זיי
דאָס רוב אַריבערגענומען. דער „געזונטער מענשליכער פּערשטאַנד“
געפינט אין זיי ניט קיין בעזונדערע שווערקיטען און ווען ער אי-
בערזעצט אין זיין לשון די ביישפּיעלען, וואָס מען ברענגט אַנטקע-
נען איהם, ווערט דער אונטערנעשטראַכענער ווידערשפּרוך, מיט
וועלכען מען וויל איהם די אויגען אויסשטעכען, אין גאַנצען פּער-
שוואַנדערן און דער דיאַלעקטישער רעזולטאַט פון דעם ביישפּיעל
בלייבט הענגען אין דער לופטען.

מיט דעם ענין וועלען מיר גאָך שפּעטער בעקאַנט ווערן
באריכות. דערוויילע מוזען מיר זיך אַ פּרעג טהאַן וואָס איז ביי
מאַרקס'ן געוואָרען פון יענע פּילאָסאָפּישע פּאַרבעדינגונגען וואָס זע-
נען נויטיג כדי צו בעגרינדען דעם דיאַלעקטישען דענקען? האָט ער
זיי אפשר מאַדריפּיצירט, בשעת ער האָט זיי אַריבערגעפלאַנצט אויף
אַ מאַטעריאַליסטיש פּעלד? האָבען זיי אויף אַזאַ אָפּן אפשר
אין גאַנצען פּערלאָרען דעם כח צו העלפּען בעגרינדען די ווידער-
שפּרוך-לאַגיק?

וואָס מעהר מען טראַכט זיך אַריין אין די פּילאָסאָפּישע אָנ-
שוואַונגען פון דעם מאַרקסיזם, אַלץ קלאָרער ווערט איינעם, אז
ביי מאַרקס'ן פּעהלען אַ סך פון יענע פּילאָסאָפּישע פּאַרבעדינגען,
וואָס האָבען אונז אינטערעסירט ביז אַהער און וואָס דערקלערען,
ווי אזוי די דיאַלעקטיק האָט געקאַנט אַרויסוואַקסען אין דער געשיכ-
טע פון דער פּילאָסאָפּיע; אז, אַנשטאַט זיי, האָט ער אַריינגעבראַכט
אין זיין סיסטעם אַנדערע פּילאָסאָפּישע חנחות, וואָס מאַכען די
דיאַלעקטיק ניט נאָר איבעריג און אומדערוויעזען, נאָר אפשר אויך
נאָר אוממעגליך, און אז די לאַגע ווערט בשום אָפּן ניט פּערבעסערט
דורכדעם, וואָס עס געפינען זיך אין זיינע אַנשוואַונגען אַ היבש
פּאַר פון יענע פּאַרבעדינגען, וואָס זענען נויטיג פאַר אַ דיאַלעק-
טישען דענקען.

כדי קלאָר איינצוזעהן דאָס, לאָמיר בעקאָנט ווערן מיט דעם גורל פון יענע פּילאָסאָפּישע פּאַרבעדינגען אויף דעם פעלד פון דעם מאַרקסיזם.

מיר ווערען דאָ קודם כל געוואָהר, אז מאַרקס האַט, — ווי מען האָט דאָס לכתחילה געקאָנט דערוואַרטען, — אַריבערטראָגען אין זיין סיסטעם דעם דערקענטניס-טעאָרעטישען דואַליזם. אויך מאַרקס שייַדט פאַנאַנדער צוויי טיפּען פון דענ-קען: דעם „מעטאָפיזישען“ (אָדער ריכטיגער: דעם פּאַרמאַל-לאָג-גישה) און דעם דיאַלעקטישען. אָט ווי ענגעלס כאַראַקטעריזירט די פאַנאַנדערשיידענדע שטריכען פון דעם מעטאָפיזישען טיפּ.

„פאַר דעם מעטאָפיזיקער“, זאָגט ער „זענען די זאַכען און זייערע אָבשטעמפּלונגען אין געדאַנק, — די בעגריפען, — פאַנאַנדערגעשיידטע, פעסטע, אומבעוועגליכע, איין פאַר אַלע מאָל געגעבע-נע ענינים פון דער פּאַרשונג, וואָס מוזען בעמראַכט ווערן איינער נאָך דעם אַנדערן און אָהן אַ צונויפּבונד מיט דעם אַנדערן. ער טראַכט אין אוממיטעלכאַרע געגענזאַצען. זיינע רעיד בעשטעהען פון יע — יע, ניין — ניין און וואָס איבער דעם שטאַמט פון שטן. פאַר איהם קאָן אַן ענין ניט זיין ער אַליין און אין דער זעלביגער צייט עפעס אַן אַנדער זאַך. פּאָזיטיוו און נעגאַטיוו שליעסען איינס דעם אַנדערן אַבסאָלוט אויס. אורזאַך און ווירקונג זענען אויך אַקוראַט אזוי געגענזאַצליך איינע צו דער אַנדערער.“

„אָט דער אופן דענקען“, איז מוסיף ענגעלס, „דוכט אונז אויס אויף דעם ערשטען בליק דערפאַר אזוי העכסט גלויבענסווערט, ווייל ער שטעלט מיט זיך פאַר דעם דענק-אופן פון דעם אזוי אָנגערופענעם געזונטען מענשליכען פערשטאַנד. אָבער דער דאָזיגער געזונטער מענשליכער פערשטאַנד, וואָס פאַר אַ חשוב'ער בחור ער זאָל ניט זיין אין דער שטוב-ספּערע פון זיינע פיער ווענד, לעבט איבער דורכאויס וואונדערבאַרע אַוואַנטיווען, ווען נאָר ער טהוט זיך אַ לאָז אין דער ברייטער וועלט פון פּאַרשונג; און דער מעטאָפיזישער דענק-אופן, אויף ווי ווייטע פעלדער ער זאָל, לויט דער טבע פון דעם ענין ניט זיין געזעצליך און אפילו נויטיג, מוז אַלע מאָל, פריהער אָדער שפּע-טער, אָנשטויסען זיך אָן אַ גבול, וואָס אויף יענער זייט פון איהם פאַלט ער אַריין אין איינזייטיגקייט, בעגרעניצטקייט, אַבסטראַקט-

קייט און פערליערט זיך אין ניט צו פאנאנדערבינדענרע ווידער-
שפרוכען, ווייל איבער די איינצעלנע זאכען בעמערקט ער ניט זייער
צונויפבונד, איבער דעם „זיין“ זעהט ער ניט דעם „ווערן“ און דעם
„פערשווינדען“ און איבער דער רוה פערגעסט ער די בעוועגונג.
מיט איין וואָרט, איבער די בוימער זעהט ער ניט דעם וואַלד.“ (*)

אזוי טהוט זיך בענעהן דער מעטאפיזיקער. „והילופיהן“, פער-
שטעהט זיך, ביי דעם דיאלעקטיקער. ער בעטראכט די זאכען נאָר
אין זייער צונויפבונד, „סוב ספעציע עטערני“, און טראַכט דורכאויס
אין סינטעזען. פאַר איהם עקזיסטירט יעדע זאך און עקזיסטירט
ניט. זיינע רעיד בעשטעהען פון יע — ניין, ניין — יע א. א. וו.

דער דערקענטניס-טעאָרעטישער דואליזם, וואָס ליעגט אין דעם
פונדאמענט פון דער נאָר וואָס געבראכטער ציטאטע, שפיעלט אין
דעם מאַרקסיסטישען סיסטעם דיזעלביגע ראָליע, וואָס אין אלע אַנד-
דערע דיאלעקטישע סיסטעמען. פון איין זייט מאכט ער, אז די
מעגליכקייט פון דעם דיאלעקטישען דענק-מעטאָד זאָל זיך לעגען
אויפ'ן שכל; פון דער אַנדער זייט איז ער אליין א פועליווצא פון
דעם אַבלייקענען אלע דריי העכסטע געזעצען פון דער לאָגיק.

ווייל די גאַנצע כאַראַקטעריסטיק, וואָס ענגעלס מאכט פאַר
דעם מעטאפיזישען דענקטיפ, איז אין תוך אַריין ניט קיין אַנדער
זאך, ווי א קורצע און שעהנע וויעדער-דערצעהלונג פון דעם, וואָס
העגעל האָט ארויסגעשטעלט אנטגעגען דעם געזעצ פון
א י ד ע נ ט י ט ע ט, וועמעס רעיד עם זענען „יע — יע“ און
„ניין—ניין“, דעם געזעצ פון ווי דער שפרוך,
פאַר וועמען א זאך אָדער זי עקזיסטירט אָדער ניט, און דעם געזעצ
פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען, לויט
וועלכען פּאָזיטיוו און נעגאטיוו שליעסען איינס דעם אַנדערן אב-
סאָלוט אויס.

אמת, די געבראכטע כאַראַקטעריסטיק בענוגענט זיך ניט מיט
דעם אינדירעקטען לויב אויף די דיאלעקטיק און כאַפט נאָך אַריין
די ענטוויקלונגס-טעאָריע. אויף דעם ערשטען בליק קאָן מען דער-
בער מיינען, אז זי ליידט א ביסעל פון א מוטויליגער קאָנסטרוקציע.

(*) אַנטידיוהרינג, ז. 7.

דער מאטעריאלזום און די דיאלעקטישע לאַגיק

אין דער אמת'ען. לאַמיר נעהמען אזעלכע דענקער, ווי צ. ב. קאנט, לאַמארק, דאָרווין, ספּענסער, העקקעל א. ד. גל. לויט ענגעלס'עם כאַראַקטעריסטיק דאַרפען מיר זיי אלעמען אָנרופּען מעטאָפיזיקער. ווייל אויף וויפּיעל זיי גלויבען אין דעם געזעץ פון אידענטיטעט, בעשטעהען זייערע רעיד פון יע — יע, ניין — ניין. אויף וויפּיעל זיי האַלטען פון דעם ווידערשפּרוך־זאָץ, אויף אזוי פּיעל מוזען זיי אָננעהמען, אז אַ זאָך — אָדער זי עקזיסטירט אָדער ניט. און אויף וויפּיעל זיי זענען ניט מסופּק אין דעם געזעץ פון דעם אויס־געשלאָסענעם דריטען, שליעסען פאַר זיי פּאָזיטיוו און נעגאַטיוו איינס דעם אנדערן אַבסאָלוט אויס. און די אלע געזעצען נעהמען זיי אָן, ווייל זיי דענקען, ווי די גאַנצע איבריגע מענשהייט, אויף דעם יסוד פון דער פאַרמאָלער לאַגיק.

הייסט עס, אז זיי זענען „מעטאָפיזיקער“. און פון דעסמוועג גען וועט קיינעם ניט ארויף אויפ'ן זין צו בעשולדיגען זיי, אז זיי בעטראַכטען די זאָכען „ווי פּאַנאַנדערנעשיידטע, פעסטע, אומבעוועג־ליכע, אין מאָל פאַר אלע מאָל נעגעבענע אָביעקטען פון דער פּאָר־שונג“. דאָס זענען גראַד די דענקער, וואָס האָבען מעהר פאַר אַלע־מען אויפגעטהאָן פאַר דעם ענטוויקלונגס־געדאַנק און פאַר דעם בע־טראַכטען די זאָכען אין זייער צונויפבונד, און ענגעלס אַליין ווייס גאַנץ גוט, אז מיט דער אונטרייקייט זייערער צו דער „מעטאָפיזיק“ האָבען זיי גאָר נישט ניט וואָס צו פּערדאַנקען דעם דיאַלעקטיקער העגעל'ן, ווייל אין דעם פרט פון ענטוויקלונג אין דער נאַטור זענען העגעל'ס געדאַנקען געשטאַנען אַ סך נידעריגער איידער די נאַטור־וויסענשאַפט פון זיין צייט. *

מוז מען זיך דעריבער פרעגען : פאַר וואָס וואַרפט דאָ ענגעלס צונויף אין איין טאָפּ זאָכען, וואָס האָבען קיין ברעקעל שיכות ניט איינע מיט די אנדערע ? אין דער אמת'ן אָבער איז אזא פּראַגע גע־רעכט נאָר אויף דעם ערשטען בליק. ענגעלס גלויבט בפּועל, אז עס איז דאָ אַן אינוועניגסטער צונויפבונד צווישען דער דיאַלעקטישער לאַגיק און דער ענטוויקלונגס־מעאָריע. ער איז זיכער ביי זיך, אז דער וואָס נעהמט נאָר אָן די ענטוויקלונג בכלל, מוז אויף אַ קאָנ־

* זעה : אַנטוויקלונג, ז. 16.

טעקווענטען אופן דערנעהן ביז צום אָבלייקענען די העכסטע געזע-
צען פון דער לאַגיק. דערביי וואָלט ער אויף קאַנט'ן, דאָרוויינ'ען א.
אז. וו. געקוקט ניט ווי אויף ניט־קאַנסעקווענטע „מעטאָפיזיקער“,
נאָך גיכער ווי אויף ניט־קאַנסעקווענטע דיאַלעקטיקער, וואָס זיי
אַליין איז נאָך ניט קלאָר דער פאַקט, אַז שוין די ערשיינונג פון
בעוועגונג אַליין קעהרט איבער מיט'ן דעק ארויף אַלע גע-
זעצען פון דער לאַגיק, ווייל די בעוועגונג געהט לגמרי להיפך צו דעם
זאץ פון ווידערשפּרוך.

אַזא בליק אויף דער בעוועגונג און ענטוויקלונג, ווי די גאַנצע
דיאַלעקטישע לאַגיק, איז אַריבערנעטראַגען אין דעם מאַרקסזיסם גלויב
פון דעם העגעל'שען סיסטעם, ווי מיר וועלען דאָס שפּעטער אונטען
זעהן. דערוויילע לאַמיר פאַרטיג ווערן מיט דער דורכמוסטערונג פון
אונזערע פּילאָסאָפּישע פּאַרבעדינגען ביי מאַרקס און ענגעלס.

איידער מיר פּערלאָזען דעם פּונקט פון דואליזם, דאַרפּען מיר
נאָך מאַכען אַ קליינע בעמערקונג. עס קאָן אויסדרוכטען, אַז ענ-
געלס געהט זיך אַ ביסעל פּאַנאַנדער מיט העגעל'ן אין דער אָבשאַד-
צונג פון דער פּאַרמאַלער לאַגיק, ווייל ער מאַכט דאָ אַזעלכע גרויסע
און שווער וועגענדע הנחות דעם „געזונטען־מענשען־ערשטאַנד“.
אין דער אמת'ן אָבער געהן אויך די הנחות ניט ארויס פון דעם גדר
פון העגעל'ס דערקענטניס־טעאָרעטישען דואליזם. אויך העגעל האָט
ניט געלייקענט, אַז די „מעטאָפיזישע“ דענק־מעטאָדע האָט געוויסע
רעכט. פאַר אייניגע פעלען האָט אויך ער איינגעזעהן, אַז דער פּער-
שטאַנדעס־דענקען איז אַבסאָלוט נויטווענדיג. „אויף אַלע פעלדער,
סיי טעאָרעטישע, סיי פּראַקטישע“, זאָגט העגעל, „טאָר דער פּער-
שטאַנד ניט פעהלען, ווייל אָהן דעם פּערשטאַנד קאָנען מיר ניט קור-
מען צו קיין פעסטעס און בעשטימטעס.“ דערהויפּט אָבער איז דאָס,
לויט העגעל'ן, אמת בנוגע דער פּראַקטיק, ווייל „פאַר האַנדלונגען איז
דער עיקר נויטיג כאַראַקטער; אָבער אַ מענש פון כאַראַקטער איז אַ
מענש פון פּערשטאַנד, וואָס האָט, ווי אַזוינער, בעשטימטע ציעלען
פאַר די אויגען און געהט צו זיי ניט אָבגעקעהרט.“ (* הייסט עס, אַז

(* זעה: פּראַנץ אונד היללערט. העגעל'ס פּילאָסאָפּיע אין ווערט-
ליכען אויסצוגען. בערלין (1898), ז. 30.

דער מאטעריאלזום אין די דיאלעקטישע לאַגיק

אויך לויט העגעל'ן זענען „די שטוביגע פיער ווענד“ פון דעם פער-
שטאנד גאנץ גערוים.

דערפון קאָן מען אַנב איינזעהן, ווי אומגעֶרעכט ערוואַרד פאָר-
האַרטמאַן איז געווען, ווען ער האָט פון דעם דיאַלעקטיקער געפאָר-
דערט, אז ער זאָל אויך אויף דעם פעלד פון דער פראַקטיק בלייבען
טריי זיין אויסדרוועהלטען דענק־מעטאָד. „אז דער דיאַלעקטיקער
ווייל“, זאָגט ער, „געהן איבער א דינעם אייז אָדער איבער א דינער
שטאַנג און איז זיך משער, צי דער אייז אָדער די שטאַנג וועט אויס-
האַלטען זיין משא אָדער ניט, צי זיי וועלען בלייבען גאַנץ אָדער זיי
וועלען דורכברעכען, וועט ער דען באמת ענטפערן זיך אליין מיט דעם
דיאַלעקטישען סינטעז פון דער אַלטערנאַטיווע? איז דאָס ניט ריכ-
טיגער אז ער וועט זיך זאָגען, אינוועניג טראַכטענדיג לויט דעם
נבוח'דיגען ווידערשפּרוך־זאָץ: האַלטען הייסט ניט דורכברעכען
און דורכברעכען הייסט ניט האַלטען. וועט דאָס האַלטען, געה איד,
אז ניט, בלייב איד.“ האַרטמאַן דרינגט דערפון ארויס, אז „דער
דיאַלעקטיקער קאָן ניט בלייבען ביים לעבען. ער מוז שוין אין דעם
ערשטען טאָג ברעכען האַלז און פיס, אויב ער וועט נאָר ניט אויפ-
הערען זיין אַ דיאַלעקטיקער און וועט זיך ניט איינאָרדענען אין דער
פראַקטיקע, לויט דעם, וואָס ער לייקענט אָב אין דער טעאָריע.“*

האַרטמאַן'ס אַרגומענט אַנטגענען דער דיאַלעקטיק טרעפט
דאָס מ אַ גראַד ניט אין ציעל. דער דיאַלעקטיקער, וואָס
האַט אויסגעביטען די פערשטאַנדעס־פאָרמעל: „אָדער — אָדער“
אויף דער דיאַלעקטישער פאָרמעל: „ניט נאָר, נאָר אויך“, בלייבט
געטריי צו זיינע פרינציפען אויך אין דעם פונקט: „ער איז, ניט
נאָר“ אַ דיאַלעקטיקער, „נאָר אויך“ — אַ ניט־דיאַלעקטיקער. אַ
ניט־דיאַלעקטיקער אויף דעם פעלד פון דער פראַקטיקע.

און אויך דער דואליזם פון טעאָריע און פראַקטיקע שטימט
זעהר גוט מיט דעם אַלגעמיינעם דואליזם אין דער דערקענטניס־טעאָ-
ריע, וואָס מוז אַלע מאָל פיהרען צו אַ וועלכער עס איז „דאָפּעלטער
בוכהאַלטעריע“, פון וועלכער די דיאַלעקטיק קאָן קיין מאָל ניט זיין
פריי.

(* האַרטמאַן, אינ'ם ציטירטען בוך, ז. 92.)

האַנדר אין האַנדר מיט דעם דואַליזם אין דער דערקענטניס־טהע-
אַריע, געהט ביי מאַרקס'ן, ווי ביי אלע דיאַלעקטיקער, דער נאַטור-
פילאָסאָפֿישער מאַניזם, אָבער מיט דעם גרויסען און פילאָסאָפֿיש
וויכטיגען אונטערשייד, וואָס ער זעהט די איינהייט פון דער וועלט
אין דער מאַטעריע און ניט אין אַ וועלכער עס איז גייסטיגער אָדער
איבער־מאַטעריעלער־סובסטאַנץ. „די איינהייט פון דער וועלט“,
זאָגט ענגעלס בפֿירוש, „בעשטעהט אין איהר מאַטעריאַליטעט.“*

אַט דער פילאָסאָפֿישער אונטערשייד איז ניט נאָר וויכטיג
פאַר דער אלגעמיינער וועלט־אַנשוואַונג. פון איהם הענגט זעהר
פיעל אָב דער גורל פון דער דיאַלעקטישער לאַגיק און קודם כל
איהר פילאָסאָפֿישע בעגרינדונג. ס'איז אמת, אז דער מאַניזם איז,
ווי מיר האָבען געזעהן, לויט זיין אינוועניגסטער נאַטור נאָך, נומה
אַבצולייקענען דעם געזעץ פון ווידערשפּרוך. אָבער דער מאַטערי-
אַליסטישער מאַניזם איז שוין בשום אופן ניט אזא גינסטיג פּעלד
פאַר דער דיאַלעקטישער לאַגיק, ווי דער אידעאַליסטישער מאַניזם.
דאָס קומט, דער עיקר, דערפון, וואָס אויף דעם פּעלד פון דעם מאַ-
טעריאַליזם פּערלירען א סך פילאָסאָפֿישע פּאַרבעדינגען זייער בע-
ווייז־קראַפט, אָדער זיי בעקומען אזא זין, וואָס פּאַרט זיך שוין זעהר
שלעכט מיט דעם דיאַלעקטישען דענקען.

לאַמיר נעהמען דעם וויכטיגסטען פון די פילאָסאָפֿישע פּאַר-
בעדינגען, וואָס אין זיי נויטיגט זיך די ווידערשפּרוך־לאַגיק: די
לעהרע, אז דער מענשליכער שכל קאָן אריינדרינגען אין דעם תוך
פון דער וועלט. איך רעכען זי פאַר דעם וויכטיגסטען פּאַרבעדינג דער
פאַר, ווייל קודם דארף מען זיין זיכער, אז דער שכל שפּיגעלט
דיכטיג אָב דעם תוך פון דער וועלט, איידער מען נעהמט זיך אונטער
ארויסצוטראַגען דעם פּסק, אז דער וועלט־תוך איז פול מיט אינ-
וועניגסטע ווידערשפּרוכען. עס איז, ווי איך האָב שוין אין אַן
אַנדער אָרט בעוווּזען,** זעהר גרינג צו בעמערקען, אז די לעהרע
פון דער אידענטיטעט פון „זיין“ און „דענקען“ איז א סך וועניגער

* ענגעלס, אַנטי־דיוהרינג, ז. 31

** אין מיינע פּאַרלעזונגען וועגען דעם נאַטור־פילאָסאָפֿישען מאַטע-
ריאַליזם, געזאַמעלטע שריפטען, בד. 2, ז. 66 ביז 75.

דער מאטעריאליזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

בעגרינדעט אויף דעם פעלד פון דעם מאטעריאליסטישען מאָניום, איידער אויף דעם פעלד פון דעם אידעאליסטישען.

אז דער מענשליכער גיט קאָן אריינדרינגען אין די סודות פון דעם וועלט־נייסט, וואָס איז אזוי ענג אויסגעבונדען מיט אונזער אייגענער נשמה, — דאָס דאַרף אויסדוקטען דעם אידעאליסטישן קלאָר ווי דער טאָג. ס'איז אָבער אַ גרויסע שאלה, צי אויך פאַר דעם מאטעריאליסטישן מוז זיין קלאָר ווי דער טאָג, אז דער מענשליכער מאַרף זאָל, ווי אַ קליין פיצעלע וועלט־מאטעריע, דוקא קאָנען וויסען אלץ, וואָס עס שפיעלט זיך אָב אין די איבעריגע טיילען פון דער וועלט־מאטעריע.

אמת, ענגעלס טראָגט אַריבער אין זיין מאטעריאליסטישע פילאָסאָפיע העגעל'ס אַרגומענט, פאַר וואָס מיר מוזען קאָנען דערקענען, „דאָס אונענדליכע“, און זאָגט, אז וויבאלד דענקען און בעוואוסטזיין, זענען פראָדוקטען פון דעם מענשליכען מאַרף“ און דער מענש אַליין איז אויך „ניט מעהר ווי אַ פראָדוקט פון דער נאַטור, וואָס ענטוויילעקט זיך אינאיינעם מיט זיין סביבה“, איז יעמאָלט „ממילא מובן, אז די פראָדוקטען פון דעם מענשליכען מאַרף, וואָס זענען דאָך אין דער לעצטער אינסטאַנציע אויך פראָדוקטען פון דער נאַטור, ווידערשפרעכען ניט, נאָר שטימען צונויף מיט די איבעריגע ערשיינונגען איהרע.“*

אָבער דאָ הענגט בעשיינפערליך אַליץ אָב פון דעם, וואָס איהר וועט אָנרופען „צונויפשטימען“. אַ צילינדרישער שפיגעל, צ. ב., שטעלט אויך מיט זיך פאַר „אַ פראָדוקט פון דער נאַטור“ אפּשר נאָך אין אַ „נאַטירליכערען“ זין, איידער בעוואוסטזיין און דענקען. און פון דעסוועגען ווערען אלע זאַכען, וואָס שפיגלען זיך אין איהם אָב, אזוי פּערהויקערט, אז אויב אויך אין אונזער מאַרף בעקומען זיי אַקוראַט אַזאַ פּערהויקערטען פנים, וויים איהר ניט, צי מען קאָן נאָך דאָ רעדען וועגען אַ „צונויפשטימען“ פון „דענקען“ און „זיין“. שווער קאָן אויסהאַלטען די קריטיק אויך אן אַנדער אַרגומענט, וואָס ענגעלס ברענגט אַנטקעגען די „קאַפּרזיען“ פונ'ם קריטיציזם און פון יענע פילאָסאָפישע שטרעמונגען, וואָס „פּרעגען אָב די

(* אַנטידיאָהרינג, ז. 22.)

מעגליכקייט צו דערקענען אָדער לפחות פּאַלשטענדיג צו דערקענען די וועלט.**) דעם הויפט־ענטפער אויף די אלע „קאפּריווען“ זעהט ענגעלס אין דער פּראקטישער טעטיגקייט פון דעם מענשען, אין דעם עקספּערימענט און אין דער אינדוסטריע. „אז מיר קאָנען“, זאָגט ער, „בעווייזען די ריכטיגקייט פון אונזער בעגרייפּען אַ וועלכע עס איז נאַטור־ערשיינונג דורך דעם, וואָס מיר מאַכען זי אַליין, וואָס מיר בויען זי אויף פון איהרע בעדינגונגען און צווינגען זי צו דינען אונזערע ציעלען, איז יעמאַלט מוז זיין סוף צו קאַנט'ס „דינג אין זיך.“**)

ענגעלס פּערנעסט, משמעות, אז פאַר דעם קאָנסקווענטען סוף ביעקטיוויטיט אין דער דערקענטיס־טעאָריע איז אונזער פּראַקטישער בענעהמען זיך און די ערפּאָלגען, וואָס מיר ברענגען אַרויס דורך איהם, אַקוראַט אַזעלכע פּאַרשטעלונגען אין אונז, ווי אלע אַנדערע פּאַרקומעניסען פון אונזער לעבען, — פּאַרקומעניסען, וואָס זייער דערקענטיס־טהעאָרעטישען ווערט האָט שוין דעקאַרט אַראַבנעדריקט ביז צו נול אין זיין פּאָלעמיק אַנטקעגען גאַסענדי.**) פאַר די אַבער, וואָס לייקענען אָב די מעגליכקייט צו דערקענען דעם תּוֹך פון דער וועלט, איז די עדות פון דער פּראַקטיקע נאָך גאָר אַ קליינער בעווייז. כדי פּראַקטיש אויסצונוצען אַ וואָסער עס איז זאָך, אָדער כדי אפילו אויפצובויען די זאָך, איז גאָר ניט נויטיג צו זיין בעקאַנט מיט אלע איהרע אייגענשאַפטען. עס איז גענוג, ווען מיר ווייסען אין וואָס פאַר אַ שייכות עס שטעהען עטליכע אייגענשאַפטען איהרע צו עטליכע אייגענשאַפטען פון די אַנדערע זאַכען, כדי מען זאָל קאָנען פּראַקטיש אויסנוצען זי צוליעב אונז זערע ציעלען, — אויב אַזאַ בעדיענען זיך מיט דער זאָך ליגט בכלל אין די כחות פון אַ מענשען.

אַ גוטע באַלעבאָסטע, צום ביישפּיעל, קאָן בענוצען די ווייסלעך פון אייער, כדי צו מאַכען דעם בעסטען פּודינג פון דער וועלט און פון דעסטוועגען פאַרט ניט האָבען קיין שום ידיעה וועגען די מערק־ווירדיגע אייגענשאַפטען פון יענעם כעמישען שטאָף. עס וואָלט

(* פּערגל: „די פּילאָסאָפּיע“, בד. 1, ז. 192—193.

(** דאָרטען גופא.

(*** פּר. ענגעלס. לודוויג פּיערבאַך (1888), ז. 18.

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

אויף פאר איהר ניט געווען קיין גרויסע מיה צו פראָדוצירען אייער „פון זייערע נאַטירליכע בעדינגונגען“. צוליב דעם דאַרף זי נאָר קויפען אויפ'ן מאַרק יענע „בעדינגונגען“ אין דער פאַרם פון אַ האָהן מיט הוהן.

איך האָף, מען וועט מיר מוחל זיין דעם אַ ביסעל צו גראַבען אָבער פאַרט זעהר פאסיגען ביישפיעל. האָט דען דער ארגומענט, אז מיר קאָנען אין דער לאַבאָראַטאָריע אויפבויען פּערוויקעלטע כעמישע פראָדוקטען אַ דערקענטניס-טהעאָרעטיש גרעסערע וואָג, איידער דער ביישפיעל מיט דעם האָהן און דער הוהן? דעם תּוֹך פון דער פשוט'ער כעמישער אַפיניטעט פּערשטעהען מיר דאָך אַקור ראַט אזוי וועניג, ווי דעם תּוֹך פון די פּערפלאַנטערסטע ערשיי-נונגען פון דעם לעבען!

לאַמיר אויף דאָס ניט פּערגעסען, אז די פראַקטישע אויבער האַרשאַפט איבער געוויסע, זעהר פּערוויקעלטע ערשיינונגען אין דער נאַטור איז ניט זעלטען אָנצוטערפען אויף אין דער ממשלה פון דער טיערוועלט. אייניגע מינים מילכען, צ. ב., קלויבען צונויף די איי-עלעך פון די גראַדליין, טראַגען זיי אריין אין זייערע קאַמערן און גיבען אַכטונג, אז פון זיי זאָלען אַרויס די יונגע רמשים, וואָס שפּילען ביי זי די ראָליע פון שטוב־פיה. אָבער — וועט וועמען עס איז אַרויף אויפ'ן זין אַרויסצודרינגען אויף דעם סמך, אז די מילכען האָבען „אן אויסשעפענדע דערקענטניס פון יענע ביאָלאָגישע ערשיינונגען, וואָס ווערען געצוואונגען צו דיענען זייערע ציעלען?“

וואָס פאר אַ ראָליע די פראַקטיק זאָל ניט שפּיעלען אין דער דערקענטניס-טעאָריע, — און דער איצטיגער פראַגמאַטיזם, צ. ב., האַלט פון איהר אַן „עולם ומלואה“, — איין זאך איז פון דעסט-וועגען קלאָר, אז די אידענטיטעטס-לעהרע, וואָס זאָגט, דאָס „דענ-קען“ קאָן ריכטיג אָבשפּיעגלען דאָס „זיין“, קאָן זיך זעהר וועניג אָנשפאַרען אָן איהר; און נאָך וועניגער ווערט איהר בעטימט, ווען מען וויל פון איהר מאַכען אַ פּילאָסאָפּישען פאַרבעדינג פאר דער דיאַלעקטישער לאַגיק, מחמת דעם נאָר פשוט'ען טעם, וואָס די פראַקטיק איז אַ נטי-דיאַלעקטיש, — אַ זאך, וואָס אויף די דיאַלעקטיקער מוזען, ווי מיר האָבען געזעהן, מודה זיין. און אויב האַרטמאַן האָט ניט געהאַט קיין רעכט, אויף דעם סמך

פון דער פראקטיקע אַכצופרעגען די מעגליכקייט פון דער דיאלעקטיק, וואָלט על כל פנים שוין געווען גאָר אַ משונה'דיגער פילאָסאָפֿישער שגעון — וועלען אויסנוצען די פראַקטיקע, כדי דירעקט אָדער אינדירעקט צו בעווייזען מיט איהר די נויט ווען די נויט פון א דיאלעקטישען דענקען.

דערפון איז צו זעהן, אז, אויף דעם יסוד פון דעם מאַטעריאַליסטישען מאָניזם, האָלט זיך די אידענטיטעט פון „דענקען“ און „זיין“ אויף היהנערשע פּיסלעך און ממילאָ קאָן דער גאנצער מאַטעריאַליסטישער מאָניזם האָבען ניט מעהר ווי אַ זעהר היפּאָטעטישען בעדייט. אויף אזא אופן קאָנען מיר אויף אַ וויילע גאַנץ גוט מסכים זיין מיט העגעל'ן און ענגעלס'ן, אז קאנט'ס אַנטינאָמיעס טרעטען ארויס ניט נאָר אין אונזער שכל אין בעשטימטע זעלטענע פעלען, — דאָרטען, וואו דער שכל שפּרייזט אריבער די גרעניצען פון דער ערפּאָהרונג, — נאָר אז זיי ליעגען אויך איינגעוויקעלט אין יעדען אַקט פון אונזער דענקען און פון דעסטוועגען קאָנען מיר אויך יעמאָלט ניט ארויסדרינגען פון די סתירות, וואָס הערשען כלומרשט אין אונזער דענקען, אז אויך די נאַטור מוז טראָגען אינוועניגסטע סתירות אין זיך. דערפון איז קלאָר, אז די מאַטעריאַליסטישע מאָדיפיקאַציע פון דעם מאָניזם און דער אידענטיטעט-לעהרע, וועלכע מאַרקס האָט אריינגעטראָגען אין העגעל'ס פילאָסאָפֿיע, האָט פון זיי געמאַכט זעהר שלעכטע העלפער אויף צו בעגרינדען די דיאלעקטישע לאָגיק.

נאָך אין אַ גרעסערען מאָס איז דאָס אמת פאר יענע פּערענ-דערונגען, וואָס זענען אין דער מאַרקסיסטישער פילאָסאָפֿיע פאָר געקומען מיט העגעל'ס לעהרע וועגען דעם בעגריף, ווי נאָר מאַרקס האָט אין איינעם מיט פייערבאָד'ן אָנגעהויבען איינזעהן, אז דער „גייסט“ איז „אַ פּראָדוקט פון דער מאַטעריע.“*

אין דער אמת'ן. זינט פייערבאָד האָט געמאַכט אַ תל פון דער בעגריפען-דיאלעקטיק, האָט פאָר מאַרקס'ן געמוזט ווערען קלאָר אז די בעגריפען זענען ניט אזוינע מעטאָפיזישע סובסטאַנצען, וואָס עקזיסטירען ערגעץ וואו אין דרויסען פון רוים און צייט. ער

* פּר. ענגעלס. לודוויג פייערבאָד, ז. 12—13 אין 21.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאגיק

האָט געמוזט מודה זיין פֿייערבאָד'ן, אז „דעם דענקען דארף מען דערקלערען פֿון דעם זיין, און ניט דעם זיין פֿון דעם דענקען“ (*), א פֿרינציפ, וואָס האָט, ווי אלעמען איז בעקאַנט, גענומען שפּילען די הויפט ראָליע אין דער מאַרקסיסטישער געשיכטס־פּילאָסאָפּיע. (**)

מאַרקס האָט גענומען פּערשטעהן אונטער דעם וואָרט בע־גריף ניט אַ וואָסער עס איז מיסטישען קערן, וואָס שליסט אין זיך איין און פֿון וועלכען עס וואַקסען אַרויס אַלע זאַכען און ערשיינונגען, וואָס ווערען אַרומגענומען פֿון איהם, נאָר ניט מעהר, ווי אַ „מעהר אָדער וועניגער אַבסטראַקטע אַבשטעמפלונג פֿון ווירקליכע זאַכען“.

ער האָט אָבער פּערגעסען, אז דער בעגריף, ווי אַ פּראָדוקט פֿון דער אַבסטראַהיראַרבייט פֿון אונזער שכל, האָט פֿאַר דער פּילאָ־סאָפּישער בעגרינדונג פֿון דער דיאַלעקטיק אַ גאַנץ אַנדער בע־דייט, איידער דער בעגריף — אַ סובסטאַנץ. ריכטיגער געוואָנט: ער האָט נאָר קיין בעדייט ניט, ווייל ער שליעסט ניט איין אין זיך דעם גאַנצען פֿון אלע קאָנקרעטע זאַכען און זייערע קאָנקרעטע אייגענשאַפטען, נאָר בעשטעהט נאָר פֿון אַ פֿאַר סמנים זייערע. עס איז קלאָר, אז אַזאַ אַבסטראַקטער בעגריף איז נאָר ניט מחויב צו האַבען אַן זיך וועלכע עס איז אינוועניגסטע סתירות.

ביי העגעל'ן איז, ווי דער לעזער געדענקט, אַ גאַנץ אַנדער זאַך. דאָרטען האָט, צ. ב., דער בעגריף: „איצטער“ דעם ווידערשפּרוך פֿון „טאָג“ און „נאַכט“ און זיך גופא. „טאָג“ און „נאַכט“ זענען, לויט העגעל, צוויי סותר'דיגע מאַמענטען, וואָס דרינגען דורך איינער דעם אַנדערען און אין זייער סתירות'דיגער איינהייט ליגענען זיי אין דעם בעגריף „איצטער“. דער ריבער מוז יענער בעגריף זיך רעאַליזירען אין דער ווירקליכקייט באַלד אין דער פֿאַרם פֿון „טאָג“, באַלד אין דער פֿאַרם פֿון „נאַכט“. אַ דאַנק דעם אינוועניגסטען ווידערשפּרוך קאָן ער ניט פּערווענען קיין איין הרף־עין רוה. דאָס זעהט מען איין קלאָר. אָבער פֿאַר וואָס זאָל אויך דער מאַרקסיסטישער בע־

(*) 5. פֿייערבאָד, ווערקע, כּד. 2 (1846), ז. 268. „דאָס דענקען איסט אויס דעם זיין, ניכט דאָס זיין אויס דעם דענקען צו ערקלערען“.

(**) פּגל. קאַרל מאַרקס. צור קריטיק דער פּאַלימישען עקאָנאָמיע (1859), ז. 4.

גריף, וואָס איז ניט מעהר ווי אַן אַבסטראַקציע, וועלכע דארף גאָר
ניט אַרײַננעהמען די סתירות'דיגע קאָנקרעטע אײַגענשאַפטען אין
זיך, — פאַר וואָס אויך ער זאָל זײַן פול מיט אַ ווידעראַנאָד צו
זיך אַלײַן און ניט האָבען קײַן ברעקעל מנוחה אויף דער וועלט,
— דאָס קאָן מען בשום אופן ניט פערשטעהן.

מיר ווילען, פערשטעהט זיך, ניט זאָגען דערמיט, אז מיר
זאָלען בעטראַכטען די בעגריפען, ווי „אומבעריהרליכע, אײַן פאַר
אַלע מאָל געגעבענע ענינים פון פאַרשונג“. ווי אַלץ אין דער
וועלט, האָבען אויך די בעגריפען זײער געשיכטע. זײ ווײַקלען זיך
פאַנאָנדער אין דער צײַט, און אין אײַנעם מיט דער צײַט, וואָס האָט
זײ אַרויסגעבראַכט, בײַטען זײ אויך זײער בעדײַט. אָבער דאָס איז
בשום אופן ניט קײַן פּוּעל־יוצא פון אײַנוועניגסטע סתירות, נאָר אַ
רעזולטאַט פון אַ סך נאַטירליכערע, גאַנץ פשוט'ע טעמים.

אז עס בײַטען זיך איבער די ערשײַנונגען, בײַט זיך אויך איבער
דער טײַטש פון דעם בעגריף, וואָס דער מענש האָט אויפגעבױט פאַר
זײ. ווערען אונזערע קענטניסען פאַנאָנדערגעוואַקסען אין דער בײַט
און אין דער טײַעף, מוזען, פערשטעהט זיך, אויך אונזערע בעגריפען
צופאַסען זיך צו די נײַע קענטניסען. און אַ חוץ דעם וואַריאַרט
דער בעטײַט פון אַ בעגריף, ווען פערשיעדענע מענשען לעגען
אין איהם אַרײַן אַ פערשײַדענעם זײַן. ווען עס רעדט זיך אָבער
זועגען אַ בעשטימטען בעגריף אין אַ בעשטימטען זײַן זײַנעם,
מוז ער גאַנץ זיכער בלײַבען אומבעריהרליך, אַ אײַן פאַר אַלע
מאָל געגעבענער ענין פאַר אַט דער געגעבענער אונטערזוכונג און
— „ווען דו רעדסט וועגען „אַלף“, איז טראַכט וועגען „אַלף“ און ניט
וועגען „בית“ (האַרטמאַן).

דער הײַנטיגער אײַן, אז דער מאַרקסיסטישער מאַטעריַ-
אַליזם איז בכלל ניט קײַן גײַנסטיגע פּלאַנץ
ערד פאַר דער דיאַלעקטיק, ווײַל זײַן דערקענטניס-
טעאָריע האָט ניט אין זיך קײַן צווינגענדע קראַפט און זײַן לעה-
רע וועגען בעגריפען נעהמט בײַ די בעגריפען אוועק יענעם אומרוה,
יענעם ברען צו בעוועגען זיך, וואָס זײ האָבען געמוזט האָבען בײַ
הענעל'ן.

נאָך ערגער פאַר דער פּוּל־אַסאָפּישער בעגרינדונג פון דער דיאַ-

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

לעקטיק זענען יענע ענדערונגען, וואָס מאַרקס האָט אַריינגעטראַגען אין דער לעהרע וועגען רוים און צייט. זיי נעהמען אַוועק אין גאַנצען די מעגליכקייט פילאָסאָפֿיש ווי עס איז צו פּערענטפּערען די נויטווענדיגקייט פון אַ דיאַלעקטישען דענקען.

די ענדערונג, וואָס מאַרקס האָט, אין איינעם מיט פייער-באַד'ן, אַריינגעטראַגען אין דער לעהרע פון רוים און צייט, בעשטעהט אין דעם, וואָס ער האָט, ווי כמעט אלע מאַטעריאַליסטען, אָנגעהויבען גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון אַ „ריינעם“ רוים און אַ „ריינער“ צייט, וואָס זענען גאַנצאָהענגיג פון די זאַכען און די ער-שייבונגען, מיט וועלכע זיי זענען אָנגעפילט.

רוים און צייט, זאָגט ענגעלס, זענען די גרונדפאַרמען פון יעטווערען „זיין“ און גראַד דערפאַר, וואָס די צייט הענגט ניט אָב פון יענע ענדערונגען, וועלכע שפּילען זיך אָב אין איהר, קאָן מען מעסטען די צייט. די צייט, אין וועלכער עס קומען ניט פאַר קיין שום ענדערונגען, איז די „ריינע“ צייט, די „אַמת'ע“, די צייט אין איהר אייגענעם זין. און דאָס אייגענע איז אויך מיט דעם רוים. נאָר דער „ריינער“ רוים, וואָס איז מיט קיין זאַך ניט אָנגעפילט, איז דער „אַמת'ער“ רוים, דער רוים, ווי ער איז אין זיך גופאַ.*

כדי צו פּערשטעהן די ראַליע פון אַזאַ בליק אויף רוים און צייט אין דער פילאָסאָפֿישער בעגרינדונג פון דער דיאַלעקטיק, מוז

(* די שטעלונג פון דער מאַרקסיסטישער פילאָסאָפֿיע צו דעם רוים-און-צייט-פּראָבלעם איז אַזוי וויכטיג, אַז מיר מוזען דאָ ברענגען דעם גאַנצען ציסטאָם, וואָס אויף זיין סמך האָבען מיר אויבען איבערגעגעבען ענגעלס'ס בליק: „די גרונדפאַרמען אַללעס זיינס זינד רוים אונד צייט, אונד איין זיין אויסער דער צייט איסט איין עבענזאָ גראַסער אונזיגן, זוי איין זיין אויסערהאַלב דעם רוימעס... נאָך העררן דיהרוינג עקסיס-טירט די צייט נור דורך די פּערענדערונג, ניכט די פּערענדערונג אין אונד דורך די צייט. „עבען ווייל די צייט פאַן דער פּערענדערונג פּערשיעדען, אונאַבהענגיג איסט“, קאַנן מאַן זי דורך די פּערענדערונג מעסטען. דען צום מעסטען געהערט איממער איין פאַר דעם צו מעסטענדען פּערשיעדענעס. אונד די צייט, אין דער קיינע ערקעננבאַרע פּערענדערונגען פאַרגעהן, איסט ווייט ענטפּערנט דאַפּאָן. „קיינע“ צייט צו זיין; זי איסט פּיעלמעהר די „ריינע“, פאַן קיינען פּרעמדען ביימישוונגען אַפּפּיצירטע אַלזאָ די „וואַח-רע“ צייט, די צייט „אַלס זאַלכע“. אַנטי-דייהרוינג, ז. 41-42.

מען קודם־כל האָבען אין זין, אז די ראַליע איז ניט נאָר אזא פשוט'ע ווי עס קאָן זיך אויסדוקטען אויף דעם ערשטען שיין. נעהמט מען אָן מאַרקס'עם געדאַנק וועגען רוים און צייט אין זיין גאַנצער פאַר־אַריסטאָטעלישער נאַאיוויטעט, מוז מען באמת זיך אויסאיינען ביו צו א געוויסען גראַד מיט דעם דיאַלעקטישען דענקען. גלויבען אין דער עקזיסטענץ פון א לעדיגען רוים הייסט אָננעהמען, אז אן אַבסאָלוטער גאָרנישט קאָן עקזיסטירען, און גלויבען אין דער עק־סיסטענץ פון א „ריינער“ צייט הייסט צוגעבען, אז אן אַבסאָלוטער גאָרנישט קאָן פליסען אייביג און ניט איבערגעריסענערהייט. וואָס דאַרף מען א בעסערען בעווייז פאַר דער דיאַלעקטישער לאַגיק, וואָס זאָגט, אז זאַכען קאָנען יעדעקזיסטירען און ניט־עקזיסטירען אין איין און דערזעלביגער צייט?

ווייל מען דעריבער באמת מסכים זיין, אז רוים און צייט עק־זיסטירען רעאל ניט נאָר, ווי עמפירישע ערשיינונגען, וואָס זענען אַפּשר געבונדען אָן דער מענשליכער פּסיכאָ־פּיזישער אָרגאַניזאַציע, נאָר ווי מעטאָפּיזישע וועזענס, וואָס זענען א ברעקעל ניט געבונדען אָן אונזער אַרט אָנשויען, ווי וועזענס, וואָס ליגען אין גאַנצען דרויסען פון אונז, מוז מען אויך מודה זיין אין זייער דיאַלעקטישען כאַראַקטער. דאָס איז אַפּשר געוועזען איינער פון די טעמים, פאַר וואָס מאַרקס און ענגעלס האָבען זיך אָנגעכאַפט אָן דער עק־זיסטענץ פון דעם „ריינעם“ רוים און דער „ריינער“ צייט. מאַרקס און ענגעלס האָבען אָבער משמעות פּערנעסען, אז, ניט קוקענדיג אויף דעם דאָזיגען דיאַלעקטישען כאַראַקטער פון רוים און צייט, זענען יענע „גרונד־פּאָרמען פון דעם זיין“ ניט נאָר ניט אין שטאַנד צו בעגרינדען די דיאַלעקטיק אין אַלע אַנדערע זאַכען און ערשיינונג־גען פון דער וועלט, — אדרבא! זיי מאַכען א תל פון יעדער דיאַלעקטיק אין די רומליך־צייטליכע ערשיינונגען.

ברענגט מען רוים און צייט פאַר א קרבן דעם דיאַ־לעקטישען דענקען, קויפען מיר מיט דעם קרבן אויס אַלע איבעריגע רומליך־צייטליכע ערשיינונגען פון דער נויטיגקייט צו האָבען וועל־כע עס איז אינעוועניגסטע סתירות אין זיך.

די מעשה איז שוין געווען בעקאַנט פייערבאַד'ן, וואָס האָט אויך אזוי ווי מאַרקס געהאַלטען רוים און צייט פאַר „וועזענטליכע

דער מאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאגיק

בעדינגונגען", „פארמען פון דעם שכל און געזעצען סיי פון דעם זיין, סיי פון דעם דענקען". ער, פייערבאך, האָט אָבער אויסגע- נוצט דעם געדאנק, כדי אין אַ מייסטערהאפט קלאָרען אַנאַליז צו בעווייזען דעם גאנצען באַנקראַט פון דער דיאלעקטישער לאַגיק.

„די עקזיסטענץ פון די ערשיינונגען אין דעם רוים", זאָגט ער, „דאָס איז דער אמת פון די לאַגישע פערשיידענקייטען". „די זון איז ניט דאָרטען, וואו דער מערקור. דער מערקור ניט דאָרטען וואו די ווענערע, דאָס אויג ניט דאָרטען וואו דער אויער און אזוי וו." „אַברוימען פאר די פערשיידענע זאַכען פערשיידענע ע-ר-טער, רוימליך פאַנאַדערשיידען, וואָס איז קוואַליטאַטיוו פערשיידען — אַט דאָס איז דער בעדינג פון יעדער עקאָנאָמיע, אפילו דער שכל'דיגער". און כנוגע צו דער צייט, זאָגט פייערבאך: „נאָר די צייט ניט אונז אַ מיטעל אין די הענד, וואָס דורך איהם קאָנען מיר אין איין-און-דעמזעלביגען וועזען פעראייניגען די גע- געזעצליכע און ווידערשפרעכענדע אייגענשאַפטען אזוי, ווי זיי ווערען פעראייניגט אין דער ווירקליכקייט".*

היינט עס, קורץ און גוט: איין-און-דזעלביגע זאך קאָן ניט אין איין-און-דערזעלביגער צייט זיין זי אליין און נאָך עפעס אן אַנדער זאך פשוט דערפאר, וואָס די ווידערשפרעכענדיגע איי- גענשאַפטען, וועלכע מיר שרייבען-צו יענער זאך, זענען אָבער- טיילט איינע פון די אַנדערע אָדער אין דעם רוים, אָדער אין דער צייט.

מיר האָבען ביז אַהער דורכגעמוסטערט די פילאָסאָפישע אַנ- שוואונגען פון דעם מאַרקסיוזם, וואָס קאָנען האָבען אַ שייכות, — אַ פאָזיטיווע אָדער אַ נעגאַטיווע, — צו דער דיאלעקטישער לאַגיק, און אונזער לייסטער וואָלט ניט געוועזען פארפול, ווען מיר וואָלטען דורכגעלאָזען יענעם בעווייז פאר דאָס דיאלעקטישע דענקען, וועלכען ענגעלס געפינט ארויס אין דער גאַנצער געשיכטליכער ענטוויקלונג פון דער פילאָסאָפיע. ער איז אָהן שפּאַס איינגעגלויבט אז אַלע בעסערע דענקער און פילאָסאָפּען האָבען געהאַלטען פון דער ווידער- שפרוד-לאַגיק, און אז די גאַנצע געשיכטע פון דער פילאָסאָפּיע,

(* פייערבאך, ווערקע, בך. 2, ז. 332—335.)

דערהויפט פון קאנט'ן אָן, האָט געשטרעבט ארויסצוארבייטען דעם מעטאָד פון דענקען, וואָס איז אזוי טייער ענגעלס'ן.*)

אין גאַנצען פאנאנדערקלייבען זיך אין יענעם בעווייז קאָנען מיר איצטער ניט, ווייל ער איז פערבונדען מיט דעם אנאָליז פון דעם מאַרקסיסטישען „היסטאָריזם“, וואָס לערנט, אז די אמת'ן זענען נאָר אמת'ן פאַר פערשיידענע, בעגרעניצטע היסטאָרישע עפאָכען און אז דער לעצטער גליעד פון אַ היסטאָרישער ענטוויקלונג איז דער לעצטער אמת פאַר יענעם ענין, וואָס האָט זיך היסטאָריש ענטוויקעלט. דער „היסטאָריזם“ איז איינער פון די גרונדזיילען, אויף וועלכע עס רוהט די מאַרקסיסטישע מעטאָדען-לעהרע. איצטער זיך אָבגעבען מיט איהם וואָלט הייסען אריבערשרייטען די גרעניצן פון אונזער איצטיגער אַרבייט. לאָמיר זיך דעריבער בענוגען נען מיט אַ פאָר בעמערקונגען.

ערשטענס, האָט די גריכישע פילאָסאָפיע ניט אין איהר גאַנצן צען פערנעהם געהאַלטען פון דעם דיאלעקטישען דענקען. די אייגענטליכע דיאלעקטישע לאָגיק האָט געהערשט נאָר אין דעם פאַר-סאָקראַטישען פעריאָד פון איהר ענטוויקלונג, דער עיקר ביי הער-ראַקליט און די סאָפּיסטען, הייסט עס, אין אַזא צייט, ווען די פילאָסאָפיע איז נאָך אַליין ניט געווען קלאָר אין די גרונדגעזעצען פון דעם מענשליכען דענקען.

אַריסטאָטעל'ן האַלט ענגעלס פאַר דעם אוניווערזאַלסטען קאַפּ צווישען די גריכישע פילאָסאָפּען, וואָס זענען, נאָך זיין מיינונג נאָך, אַלע געווען געבוירענע דיאלעקטיקער. אויך איהם שפאַנט ענגעלס איין אין זיין פילאָסאָפּישען טריאומף-וואַגען, ווייל ער האָט „אויסגעפאַרשט די וועזענטליכסטע פאַרמען פון דעם דיאלעקטישען דענקען.“**)

ענגעלס פערגעסט אָבער צו דערצעהלען, אז אַריסטאָטעל איז געווען דער ערשטער, וואָס האָט בעגרינדעט דעם לאָגיקישען ווידערשפּרוך-געזעץ און האָט בעוויזען זיין אַבסאָלוטע נויטיגקייט פאַר דעם מענשליכען דענקען. געוויס האָט ער אויך אויסגעפאַרשט

* אַנטי-דיוהרינג. ז. 15 און 5.

** דאָרטען גופא.

דער מאטעריאלִיזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

די „וועזנטליכע פאָרמען פון דעם דיאלעקטישען דענקען“, אָבער ער האָט דאָס געטהאָן, כדי קלאָר צו מאַכען, פאַר וואָס מען טאָר זיך אויף זיי ניט פערלאָזען.

צווייטענס. די ווידערבעלעבונג פון דער דיאלעקטיק אין דער קלאַסישער דייטשער פילאָסאָפיע און דאָס שטרעבען פון יענער פילאָסאָפיע צו הענגעלס דיאלעקטיק איז נאָך אבסאָלוט קיין בעווייז ניט, אז די דיאלעקטישע לאַגיק איז ריכטיג. לאַמיר ניט פער-געסען, אז די דייטשע פילאָסאָפיע האָט געשטרעבט צו אַ סך אזוינס, וואָס ענגעלס אליין וועט מודה זיין, אז עס האָט זיך ניט גע-לוינט צו יאָגען זיך נאָך דעם. מיר וועלען נאָר דערמאָנען אַן הענגעל'ס „אבסאָלוט“.

אויף אזאָן אַופן זעהען מיר, אז קיין איינע פון די פילאָסאָ-פישע פאָרבעדינגונגען, וואָס זענען געלעגען אויף דעם גרונד פון דער הענגעל'שער דיאלעקטיק קאָנען, אויף דעם פעלד פון דעם מאַטע-ריאַליזם, ניט בעגרינדען אַפּריאָרי די דיאלעקטישע לאַגיק פון מאַרקס.

עס בלייבט פאַר אונז דעריבער נאָך פאנאנדערצוקלייבען זיך אין די צוויי אנדערע וועגען, וואָס מיט זייער הילף קאָן מען בעגרינדען די ריכטיגקייט פון דער דיאלעקטישער לאַגיק: ער-שטענס — אַנאַליזירען יענע קריטישע אָנפאלען, וועלכע די דיאלעק-טיק מאַכט אויף דער פאָרמאלער לאַגיק און צווייטענס אָבשאַצען יענע פאקטען, מיט וועלכע ענגעלס אילוסטרירט און בעקרעפ-טיגט זיינע גרונדהנחות.

4

די קריטיק פון דער פאָרמאלער לאַגיק ביי הענגעל און מאַרקס.

מיר זיינען געבליבען שטעהן ביי דעם בעווייז, אז קיין איינע פון די פילאָסאָפישע פאָרבעדינגונגען, וואָס ליגען אויף דעם גרונט פון הענגעל'ס דיאלעקטיק, קאָן ניט בעגרינדען די מאַרקס-טישע דיאלעקטיק אַפּריאָרי און אז עס בלייבען נאָר צוויי וועגען, ווי אַרויסצובריינגען די ריכטיגקייט פון דער דיאלעקטישער לאַגיק:

ערשטענס די קריטיק פון דעם „מעטאפיזישען“ דענק-מעטאָד, וואָס דאַרף בעווייזען די פאַלשקייט פון דער פּאַרמאַלער לאַגיק, און צווייטענס די פאַקטען פון דער וויסענשאַפֿט און דעם לעבען, וואָס זאָלען אונז צווינגען צו גלויבען אין דעם אמת פון איהר היפּף, — דער דיאַלעקטיק.

מיט דעם ערשטען פון די צוויי וועגען וועלען מיר זיך איצטער בעשעפטיגען.

לאַמיר זיך דערמאָנען, ווי ענגעלס כאַראַקטעריזירט דעם מע-טאָפיזישען טיפּ דענקען. דער מעטאָפיזיקער, זאָגט ער, דענקט אין אונמיטעלבאַרע היפּכים. זיינע רעד בעשטעהען פון „יע־יע“, „ניין־ניין“... פאַר איהם עקזיסטירט אַ זאַך, אָדער זי עקזיסטירט ניט. פאַר איהם קאָן די זאַך ניט זיין זי גופא און אין דערזעלביגער צייט עפעס אַן אַנדער זאַך. פּאָזיטיוו און נעגאַטיוו שליסען איינס דאָס אַנדערע אַבסאָלוט אויס“.

שוין פריהער, בעת מיר האָבען ציטירט די גאַנצע שטעל, האָבען מיר בעמערקט, אז יענע כאַראַקטעריסטיק וויל חוּק מאַכען פון די דריי העכסטע געזעצען פון דער לאַגיק.

ליידער האָבען ענגעלס און מאַרקס זיך ערגעץ ניט אַרײַנגע-לאָזען אין אַ טיעפערען אַנאַליז פון יענע געזעצען, כדי די פאַלשקייט פון זיי ניט נאָר צו אילוסטרירען מיט איינצעלנע ביישפּילען, נאָר אויך צו בעווייזען אויף דעם גרונט פון אַן אַלגעמיינער, פּרינציפּ פּיעלער קריטיק. זיי האָבען משמעות, געגלויבט, אז אַזאַ אַרבייט איז שוין אין נאַנצען איבעריג, נאָך דעם ווי העגעל האָט אזוי פּיעל מיה אָנגעווענדעט, זי דורכצופיהרען.

על כל פנים, בעגעהט זיך ענגעלס מיט דער פּראַגע, אקוראַט ווי זי וואָלט שוין לאַנג־לאַנג געווען אַ פּערענטפּערטע, און אַ פּער-ענטפּערטע, פּערשטעהט זיך, צו גונסטען פון דער דיאַלעקטיק. און צו דער דיאַלעקטישער לאַגיק שטעלט ער זיך, ווי צו אַ שטה, וואָס איז שוין לאַנג און אומעטום אָנגענומען געוואָרען אין דעם פּילאָ-סאָפּישען געדאַנק, אַנטקעגען וועלכער עס קאָן נאָר קעמפען אַזאַ שנעז, ווי דער אָבגעשטאַנענער דיוהרינג.

איך ווייס ניט, צי עס איז נויטיג אָבצושטעלען זיך באַריכות אויף דעם בעווייז, אז אַזאַ שטעלונג צו דעם פּראָבלעם שטימט

דער מאַטעריאַליזם און די דיאַלעקטישע לאַגיק

א ברעקעל ניט צונויף מיט דער ווירקליכער לאַגע אין דעם וויסענ-
שאַפֿטליכען און דעם פּילאָסאָפּישען געדאַנק.

אחוץ מאַרקס, ענגעלס און אַ צוויי-דריי פון זייערע פּילאָסאָפּ-
פּישע אָנהענגער, גלויבען נאָך איצטער אין דער דיאַלעקטישער
לאַגיק די באַמת-אַבגעשטאַנענע, פּערמאַנירטע פּילאָסאָפּיען פון דער
„פּילאָסאָפּישער געזעלשאַפֿט“ אין בערלין (אויב זי לעבט נאָך אויף
דער וועלט) און אפשר נאָך אזעלכע נאָר ניט קיין פּערזענטאַבעלע
פּיגורען, ווי יוליאַוס באַהנזען, דער מחבר פון אַ צוויי בענדיגען
ווערק: „דער ווידערשפּרוך אים וויסען אונד וועזען דער וועלט“,
וואָס האָט, ווי עס ווייזט אויס, אויף „גערעמעט“ און ערגעץ-וואוּהיין
„אַריבערגעטראָגען“ די העגעל'שע דיאַלעקטיק.*

אַנווייזען אויף דעם מאָדערנעם געדאַנק האָבען דעריבער די
מאַרקסיסטען אין דער פּראַגע נאָך אַ סך וועניגער רעכט, איידער
אין אלע אַנדערע פּראַגען, סיידען מען זאָל אונטער דעם „מאָדערנעם
געדאַנק“ פּערשטעהן נאָר די ווערק פון קאַרל מאַרקס און פּריערדיק
ענגעלס.

אַבער אויף אין דעם פאַל וואָלט דאָס געהייסען אינדירעקט-
ערהייד אָבשיקען צו העגעל. און דעריבער מוזען מיר,
אויב מיר ווילען בעקאַנט ווערען מיט דער מאַרקסיטישער קריטיק
פּונ'ם „געזונטען מענשענפּערשטאַנד“, זיך ווענדען צו איהר ער-
שטען קוואַל, צו העגעל'ס „לאַגיק“.

מיר וועלען זיך דערביי בענוגענען ניט מעהר, ווי מיט דעם
אַנאַליז פון יענע אַרגומענטען, וועלכע העגעל האָט אַרויסגערוקט
דירעקט אַנטקעגען די דריי העכסטע געזעצען פון דעם פּאַרמאַל-
לאַגישען דענקען. דערביי וועלען מיר געפינען, אז העגעל'ס טענות
און פּלפּולים האָבען אַ געוויסען וואָג נאָר אויף דער טעריטאָריע
פון דעם העגעל'שען אידעאליזם. מחוץ לתהום פון העגעל'ס פּי-
לאָסאָפּיע פּערלירען זיי יעטוועדען זיין, און דער מאַרקסיזם מאַכט
ניט קיין אויסנאַהם אין דעם פּונקט; אויף לויט די יסודות פון
זיין פּילאָסאָפּיע פּערלירט העגעל'ס אַרגומענטאַציע איהר גאַנצע
ווערט.

(* וועגען באַהנזענען, זעה האַרטמאַן'ס: „פּילאָסאָפּישע פּראַגען דער
געגענוואַרט“, דעם קאַפּיטעל: „די רעאַל-דיאַלעקטיק“.

לאָמיר אָנהויבען מיט דער קריטיק פון יענעם ערשטען געזעץ פון דעם לאָגישען דענקען, וואָס רופט זיך דער געזעץ פון אידענטיטיטעט און וואָס זאָגט, אז יעדע זאך איז אידענטיש מיט זיך אליין, אָדער אז „אלף איז גלייך אלף“. די גאנצע העגעל'שע קריטיק פון יענעם געזעץ אויף וויפיעל זי פערדיענט אַנאַליזירט צו ווערען, ציהט זיך צונויף צו צוויי פונדאמענטאלע פונקטען.

ערשטענס ווארפט העגעל ארויף אַ חשד פון ספק אויף יענעם גלויבען, אז דער דאָזיגער געזעץ איז אלגעמיינ־גילטיג, ד. ה. א געזעץ פאַר יעטוועדען דענקענדען מוח. קיינער, זאָגט ער, קאָן קיין מאָל ניט דערווייזען, אז אַלע מענשען זאָלען על פי הכרח מווען גלויבען אין דעם זאץ פון אידענטיטעט. מען ווייזט אָן אויף די מענשליכע ערפאהרונג. אָבער אין דער אמת'ען בעטייט דאָס נאָר, אז מיר שיקען אָב די פראגע צו דער אינדיווידועלער ערפאהרונג פון יעדעס איינעם און דערביי זענען מיר זיכער, אז „אויב מען וועט וועמען עס איז זאָגען: „אלף איז אלף, אַ בוים איז אַ בוים, וועט יעדער תיכף ומיד מסכים זיין מיט דעם“. אָבער דאָס הייסט דאָך נאָך ניט, אז „דער עקספערימענט מיט דעם אַבסטראַקטען זאץ — אלף גלייך אלף — זאָל מען האָבען דורכגעמאכט מיט יעטוועדען בעוואוסטזיין“. ממילא איז די זיכערקייט, אז דער אידענטיטעט־זאץ איז אלגעמיינ־גילטיג, אויפגעבויט ניט מעהר, ווי אויף „דער פערזיכערונג, אז ווען מען וואָלט געמאכט אזא פראוואו, וואָלט מען אין דעם רעזולטאט בעקומען זיין אלגעמיינע אַנערקע-נונג.“*)

העגעל'ס גאנצער ארגומענט איז דאָ אויפגעבויט, לויט אונזער מיינונג, אויף אַן אונבעוואוסטען אָדער מיט־א־כיוון'דיגען צונויפ־פלאַנמערען פון צוויי ענינים. בעת ער גיט איבער די מיינונגען פון דעם געגנער, רעדט ער וועגען עמפירישע אינדעטיטעט־זאצען, ווי צ. ב. אז אַ בוים איז אַ בוים, גאָט איז גאָט. און בעת ער ענטפערט דעם געגנער האָט ער שוין אין זיין נאָך די אַבסטרעקט־טע פאַרמעל פון אַלע יענע זאצען: אלף גלייך אלף. עס איז אָבער אַ גרויסע נפקא מינה צווישען די צוויי ענינים.

*) העגעל'ס לאָגיק. בד. 2. ז. 34.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאגיק

אויב מען וואָלט געוואָלט פּרוּואווען אויף אלע מענשען דורכ-
פיהרען דעם עקספּערימענט מיט דער אבסטראַקטער פּאַרמעל פּון
דעם אירינטעט-זאָי, וואָלט מען געקאָנט לכתחילה פּאַראַוים זאָנען,
אז ער וועט זיך בשום אופן ניט איינגעבען. צווישען די וועניג
געבילדעטע אָדער נאָך ניט דערוואַקסענע, וואָס זענען ניט גע-
וועהנט צו דעם אבסטראַקטען דענקען, וועלען זיך געוויס געפינען
אויף אזוינע, וועמען יענער געזעץ וועט אין גאַנצען מטישטש מאַ-
כען, און פּון דעסטוועגען וועט קיינער פּון זיי קיינמאָל ניט זיין אין
ספּק, אז אַ בוים איז אַ בוים און אַ שטאַט אין אַ שטאַט.

שוין לאַקק האָט ריכטיג בעמערקט וועגען דעם זאָץ פּון ווידער-
שפּרוך, אז קינדער דערוויסען זיך פּון דער ערפּאהרונג, אז „ביטער
איז ניט זיס“, אַ סך פּריהער איידער זייער מוה קאָן בענעהמען
די אבסטראַקטע פּאַרמעל פּון דעם ווידערשפּרוך-זאָץ, אז „אַלף איז
ניט-אַלף“. דער לאַגישער אידענטיטעט-זאָץ: „אַלף גלייך אַלף“ איז
דאָך אָבער ניט קיין אַנדער זאָך, ווי נאָר די אבסטראַקטע פּאַרמעל
פאר אלע עמפּירישע אידענטיטעט זאָצען און פּאַלעט אין גאַנצען מיט
זיי ציוניר. און אויב קיינער איז ניט אין ספּק, אז אַ שטאַט איז אַ
שטאַט און דגל, קאָן אויך קיינער ניט הושר זיין דעם אמת פּון
„אַלף גלייך אַלף“.

געוויס מוז מען מודה זיין, אז אזא מין עקספּערימענט מיט
די עמפּירישע אידענטיטעט-זאָצען איז נאָך ניט געמאַכט געוואָרען
און קאָן קיין מאָל ניט דורכגעפיהרט ווערען אויף אלע מענשען.
דערבער בלייבט די אלגעמיינגילטיגקייט פּון דעם אידענטיטעט-זאָץ
נאָך עד היום ניט מעהר ווי אַ זעלבסטפּערשטענדליכע „פּערוז-
כערונג“.

אָבער אז אזא „פּערוזכערונג“ איז געבויט אויף אַ גוטען פּונ-
דאמענט האָט העגעל געמאַגט איינזעהן שוין פּון דעם פּאַקט אליין,
וואָס אלע מענשען, וואָס זענען נאָר ביים קלאַרען פּערשטאַנד, וויווען
ארויס אַ געוויסע פּראַקטישע טעטיגקייט. די פּראַקטיקע אָבער,
— און דאָס האָט העגעל אליין, ווי מיר האָבען געזעהן, געמוזט
מודה זיין, איז איינגעפונדעוועט אויף די דענק-פּאַרמעל פּון דעם
„פּערשטאַנד“, ד. ה. אויך אויף דעם אידענטיטעט-זאָץ בתוכם.

דר. ה. זשימלעווסקי

און בכלל איז די פראקטיקע דער בעסטער בעווייז, אז מיר
דענקען לאַגיש און ניט דיאלעקטיש.

א צווייטע טענה העגעל'ס אנטקעגען דעם זאץ, וואָס אינטער-
רעסירט אונז איצטער, בעשטעהט אין דעם, וואָס ער, דער זאץ
„איז אין זיין פאָזיטיווען אויסדרוק, אַלף גלייך אַלף, ניט מעהר
ווי דער אויסדרוק פון א וויסער טאוטאָלאָגיע. און דעריבער,
זאָגט ער ווייטער, „האָט מען שוין לאנג ריכטיג בעמערקט, אז
יענער געזעץ פון דענקען האָט ניט קיין ברעקעל אינהאַלט און פיהרט
ניט צו ווייטערע רעזולטאַטען.“*

די טענה איז אין זיך גופא זעהר אַ ריכטיגע און דערמאָנען
דעם עולם וועגען איהר איז אין העגעל'ס צייטען נאָך געוויס
ניט געווען קיין איבעריגע זאך, ווייל, ניט קוקענדיג אויף קאַנט'ס
טיעפע און גרינדליכע אויספאָרשונגען אין דער דערקענטניס-טער
אַריע, האָט נאָך יעמאָלט ניט אויפגעהערט דער גלויבען, אז די
פאָרמאַלע לאַגיק איז אַ קוואַל פון אונזער דערקענטנים.

אַבער העגעל'ס ריכטיגע טענה ריהרט אַ ברעקעל ניט אָן די
ריכטיגקייט פון יענעם לאַגישען געזעץ גופא. אין דער אמת'ען דאָרף
מען ניט פערנעסען, אז די פאָרמעל: „אַלף גלייך אַלף“, — ווי
אויך אלע אַנדערע לאַגישע געזעצען בכלל, — קאָן ניט דיענען
ווי אַ וועג צו זען אַן אויף דעם פעלד פון וויסענשאַפטליכער
פאָרשונג. זיי זענען אָבער, אויב מען קאָן זיך אזוי אויסדריקען,
אַ ה ת ר א ה - א ו י פ ש ר י פ ט. די התראה-אויפשריפט, וואָס
שטעהט ביי דער גרעניץ פון יעדער וויסענשאַפט איז מתרה יעדען
איינעם, ער זאָל ניט אַריבערטעמען דעם גבול פון דענקען, ווייל
דאָס קאָן זיין אַ סכנה פאַר די רעזולטאַטען פון זיין פאָרשען.

און אז אַזא התראה-אויפשריפט קאָן צייטענווייז זיין זעהר אַ
ניצליכע זאך, — דאָס בעווייזט אונז דער ביישפיעל פון דער
דייטשער קלאַסישער פילאָסאָפיע, וואָס האָט געפונען איהר קלאַנג
ליכען סוף אויף יענער זייט גרעניץ פון דער פאָרמאַלער לאַגיק.
איצטער, אז מיר ווייסען שוין דעם צרה'דיגען גורל פון דער דיי-
טשער קלאַסישער פילאָסאָפיע, וואָלט מען צו דער התראה נאָך גע-

* ד. ג. ז. 46.

קאָנט צושרייבען: „דאָ איז פּעראָמגליקט געוואָרען און זיך אראַב־
געקאַלערט אין אַבגרונט די טיעפֿזיניגסטע פון אַלע פּילאָסאָפּיען“.

העגעל'ס איבעריגע ארגומענטען, וואָס דארפֿען בעווייזען די
פּאַלשקייט פון דעם אידענטיטעט־זאָץ זענען אָדער ריינע
סאָפּיסטיק, ווי צ. ב. ווען ער לעגט פּאַנאַנדער דעם געדאַנק,
אַז דער אידענטיטעט־זאָץ ש ל י ע ס ט א י ז י ז י ז
ג ו פ א א י ז י ז ד ע ר ש פ ר ו ז, ווייל אידענ־
טיטעט, איינערליקייט איז דאָך פּערשיידען פון פּערשיידענקייט,
ממילא האָט דאָס אין זיך אין דערזעלביגער צייט אי די איינערלי־
קייט, אי די פּערשיידענקייט, אָדער זיינע טענות האָבען נאָר אַ זין
אין די גרעניצען פון זיין אייגענער, העגעל'שער פּילאָסאָפּיע, ווי צ. ב.
ווען ער זאָגט, אַז יעדע בעשטימטקייט איז אַן איבערגאַנג צו אַ גע־
גענוואַץ; אָדער זיי בעשטעהן אויס איראָניע און חוזק־מאַכען פון
דעם לאַגישען דענקען, וואָס דאָס איז, ווי יעדער סאָוס, גוט נאָר
יעמאַלט, ווען ער ווערט סערווירט צו אַ סאָלידערען מאַכל.

לאַמיר דאָ בעמערקען, אַז אַ גרויסען טייל פון יענע העגעל'שע
סאָפּיזמען האָט מאַרקס אריבערגענומען אין זיין „קאָפיטאַל“,
דערהויפּט אין זיין ווערט־לעהרע, וואו צ. ב. זיין אַנאַליז פון דער
פּאַרמעל: 20 אַרשין לייזענט גלייך 20 אַרשין לייזענט און די
ווידערשפּרוכען, וואָס ער געפינט אין איהר, זעהען זעהר ענהליך
אויס צו העגעל'ס אַנאַליז פון דער פּאַרמעל: „אַלע גלייך אַלע“.

מיר רעכענען פון דעסמוועגען ניט פאַר נויטיג אַבצושטעלען
זיך דאָ און קריטיש פּאַנאַנדערפּאַלמעסען יענע אַבסטראַקטע דיא־
לעקטיק פון מאַרקס'עס „קאָפיטאַל“, ווייל מיר זענען אַליין ניט
זיכער: האָט מאַרקס באַמת געגלויבט אין די אַלע דיאלעקטישע
קונץ־שטיק, אָדער ער האָט פשוט מיט אַ כיוון קאָקעטירט מיט
העגעל'ס גאַנגען אין בעווייז, ווי ער האָט מיט אַ כיוון „קאָקעטירט“
(זיין אייגענער אויסדרוק) מיט העגעל'ס מערמינאַלאַגייע.

על־כל־פּנים, וואָלט אויך אויף דעם ביישפּיעל פון מאַרקס'עס
„20 אַרשין לייזענט גלייך 20 אַרשין לייזענט“ ניט שווער געווען צו
בעווייזען, אַז די דיאלעקטישע קריטיק פון דעם אידענטיטעט־זאָץ
האַלט ניט אויס קיין קריטיק, ווייל זי איז כמעט אין גאַנצען אויפ־
געבויט אויף יענעם געדאַנק, אַז שוין די פשוט'ע פּערשיידענקייט

איז אזוי גוט ווי א ווידערשפרוך, — א געדאנק וואָס איז גאָנץ ריכטיג, ווען מען שטעלט זיך אויף דעם שטאַנדפונקט פון העגעל'ס בעגריפס־לעהרע. דער געדאנק ווערט אָבער מגולגל אין אַ קלאָרען סאָפּיום, ווי נאָר מען פערלאָזט, אין איינעם מיט מאַרקסען, העגל'ס בליק אויף דעם בעגריף.

די קריטיק פון די צוויי אנדערע אויבערשטע געזעצען פון דעם לאַגישען דענקען, — דעם זאץ פון ווידערשפרוך און פון אויס־געשלאָסענעם דריטען, — איז ביי העגעל'ן אקוראט אזוי שוואַך פונדאמענטירט, ווי זיין קריטיק פון דעם אירענטימעט־זאץ. דער רעזולטאט, צו וועלכען ער קומט, קאָן פאָרמולירט ווערען מיט זיינע אייגענע ווערטער אזוי: „גלייכקייט איז אין דערזעלביגער צייט גלייכקייט און ניט־גלייכקייט; ניט־גלייכקייט — אין דערזעלביגער צייט ניט־גלייכקייט און גלייכקייט.“*

די פיין צונויפגעפלאַכטענע סאָפּיזמען, וואָס מיט זייער הילף האָט העגעל ארויסגעבראכט יענעם רעזולטאט, זענען אין גאנצען פנאנדערענקניפעלט געוואָרען פון האַרטמאָנען און ווערען צוריק־געפיהרט צו דער פשוט'ער „ענטדעקונג“, אז יעדער איינער פון יענע בעגריפען איז, ערשטענס, ג ל י י ד צו זיך אליין און דערנאָך א ו נ ט ע ר ש י י ד ע ט ער זיך פון זיין היפך. הייסט עס, אז ער איז גלייך און ניט גלייך אין איין־און־דערזעלביגער צייט.

האַרטמאָן האָט אָבער ניט בעמערקט, אז העגעל אליין האָט אלע מאָל גאנץ גוט געוואוסט, וואָס די „זיך־גופא־פרעמד־געוואָרענע רעפּלעקסיע“, ווי ער רופט אָן די פאָרמאלע לאַגיק, קאָן איהם ענט־פערען. די „זיך־גופא־פרעמד־געוואָרענע רעפּלעקסיע“ מיידט אויס אלע נעצען פון דער העגעל'שער סאָפּיסטיק מיט דער פשוט'ער בעמערקונג, אז יענע בעגריפען „אויף וויפיעל זיי זענען גלייך איינער צו דעם אנדערען, אויף אזוי פיעל קאָנען זיי ניט זיין ניט גלייך.“** (העגעל ענטפערט אָבער דערויף, אז די אלע קאָמפּראַמיס־פאָרמולען: „אויף וויפיעל — אויף אזוי פיעל“; „פון איין זייט — פון דער אנדער זייט“ און „נעהמט מען אין אַנבעטראַכט“, דארפן ניט אַנשטעהן פאר אַ טיפּען דענקער. עס פערשטעהט זיך, אז ווען מען

(* ד. ג. ז. 42.

** ד. ג.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאגיק

ווארפט זיי אלע אראָב פון השבון, מוזען מיר קומען צו דעם אויס-
פיהר, וואָס איז אזוי וויכטיג פאר דער דיאלעקטיק :
„אויב צוויי זאכען, זאָגט העגעל, זענען ניט אין גאנצען גלייך
איינע צו דער אנדערער, זענען זיי אין איין־און־דערזעלביגער צייט
גלייך און ניט־גלייך. גלייך זענען זיי שוין אין דעם אלײן, וואָס זיי
ביידע זענען זאכען און זענען ב כ ל צ ו ו י , — יעדע איינע
פון זיי איז דאָך א זאך און יעטוועדע שטעלט מיט זיך פאַר איינס,
הייסט עס יעטוועדע איז די זעלביגע זאך, וואָס די אנדערע, — און
ניט גלייך זענען זיי לויט דעם אָננעהם.“*

די מעשה דערפון איז אָבער, — זאָגען מיר צו דעם מאַרקסיזם,
— וואָס אראָבואַרפען אָט די אלע „אויף וויפיעל — אויף אזוי
פיעל“ פון השבון האָט א רעכט נאָר דער, וואָס שטעהט אין די גרע-
ניצען פון העגעל'ס בעגריפס־לעהרע. אויב איינער גלויבט, אין איי-
נעם מיט העגעל'ן, אז „גלייכקייט“ און „ניט גלייכקייט“ זענען צוויי
מאָמענטען פון איין־און־דעמזעלביגען בעגריף : „פערשידענקייט“,
— צוויי מאָמענטען, וואָס דארפען „אריינדריינגען איינער אין דעם
אנדערען“, כדי זיי זאָלען קאָנען וואוינען אין איין־און־דעמזעלביגען
בעגריף, — יעמאָלט, פערשטעהט זיך, האָבען די אלע „נעהמט־מען-
אין־בעטראַכט“ען קיין ברעקעל בעדייט ניט. אָבער פארוואָס מאַרקס
וויל זיי ניט נעהמען אין בעטראַכט קאָן מען שוין לחלוטין ניט פער-
שטעהן. ניט האָט ער דאָס ערגעץ־וואו דערקלערט, ניט קאָן דאָס
דערקלערט ווערן פון דעם שטאַנדפונקט פון דער מאַרקסיסטישער
בעגריפס־לעהרע.

נאָך מאַרקס'ען זענען דאָך די בעגריפען ניט מעהר, ווי א מעהר
אָדער וועניגער א ב ס ט ר א ק ט ע קאָפיע פון די ווירקליכע
זאכען. בתור אבסטראַקציע איז דער בעגריף נאָר א ו י א ז ו י
פ י ע ל אמת, א ו י א ז ו י פ י ע ל ער אבסטראַהירט פון
אלע אנדערע אייגענשאַפטען פון די זאכען און שטרייבעלט אונטער
זייער בשותפות'שע סימנים. א פאלאץ און א דאָרף־הייזעל האָבען
געוויס א סך בשותפות'שע סימנים, לויט וועלכע מען קאָן זיי ארומ-
נעהמען מיט איין בעגריף. אָבער זייער גלייכקייט איז פאַרט אן

(* ד. ג.)

אבסטראקציע, וואָס האָט א ווערט און א קראפט נאָר א ו י פּ א ז ו י פ י ע ל, א ו י פּ ו ו י פ י ע ל מען אבסטראהירט פון זייער פערשיידענקייט. און דער קריטיקער פון דער „אבסטראקטער גלייכהייט“ אין דעם געזעלשאפטליכען לעבען האָט וועניגער פון ווער מען עס איז אן אנדערען געדארפט זיך לאָזען באַנגען אין דעם געז פון דער העגעל'שער סאָפיסטיק.

מיר ווייסען שוין, אז אויך דעם געזעץ פון דעם אויסגעשלאַסע־ נעם דריטען לייקענט ענגעלס אָב אין זיין כאַראַקטעריסטיק פון דער מעטאָפיזישער דענקמעטאָדע. „פאָזיטיוו און נעגאטיוו שליסען איינס דאָס אנדערע אויס!“ — איראָניזירט ער אויף זיין חשבון.

און — וויעדער אַמאָל — עס איז גרינג צו פערשטעהן, פאַר- וואָס אַזא געדאַנק מוז אויסקומען לעבערליך, ווי נאָר מען שטעלט זיך אויף דעם שטאַנדפונקט פון העגעל'ס לאָגיק. „פאָזיטיוו“ און „נעגאטיוו“ זענען דאָך, לויט העגעל, קודם כל צוויי מאָמענטען פון איין-און-דעמעלביגען בעגריף, דאַרפֿען זיי „איינער דעם אנדערן דורכדרינגען“ וכ"ו. הייסט עס, אז אויב דער פערשטאַנד נעהמט פאַנאנדער די צוויי מאָמענטען, בעווייזט ער דערמיט (אזוי מיינט העגעל), אז ער איז ניט בכוח אריינצונעהמען אין זיך דעם „ספעקור ליאטיווען“ זין פון דעם בעגריף.

אָבער יענס איז דאָך העגעל און דאָס איז נאָר מאַרקס. וואָס דער אידעאליסטיק העגעל מעג, טאָרען ניט טהאָן די מאַט- טעריאליסטיק און ענגעלס. זיי טהוען דאָס אָבער. העגעל'ס קריטיק פון דעם דריטען לאָגישען געזעץ געפינט ענגעלס פאַר בעזונדערס וויכטיג; דער עיקר איז ער מסכים מיט דער קרי- טיק פון יענער „פלאַטשיגקייט“ פון אונזער פערשטאַנד, וואָס אַ דאַנק איהר בעטראַכטען מיר דאָס פאָזיטיווע און דאָס נעגאטיווע ווי צוויי פערשיידענע, נאָך מעהר, ווי צוויי אנטגעגען-לויפֿענדע ריכטונג- גען פון איין-און-דערוועלביגער ערשיינונג. (*)

לאָמיר דעריבער זעהן, ווי העגעל קריטיקירט די דאָזיגע „פלאַטשיגקייט“.

(* זעה אַנטידיוהרינג. ז. 122. די גאַנצע שטעל ברענגען מיר אין דעם נעקסטען קאַפיטעל.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

„א שעה וועג אין דער ריכטונג צו מזרח און אקוראט אזוי פילע שעה אין דער אומגעקעהרטען ריכטונג צו מערב זענען מבטל דעם ערשטען וועג“, אקוראט ווי מינוס אלף און פליוס אלף זענען גלייך נול. אָבער דאָס איז נאָר על פי דעם פערשטאַנדר. על פי דעם העכער רען שכל, וואָס טראַכט דיאַלעקטיש, קומט דאָס אויס אנדערש. „דער וועג“, זאָגט העגעל, „וואָס איז דורכגעגאנגען געוואָרען אין דער ריכטונג צו מזרח און צוריק צו מערב, שטעלט מיט זיך פאַר א סומע פון צוויי פּעריאָדען צייט“. ובכן זענען די צוויי וועגען ניט גלייך נול, נאָר שטעלען מיט זיך פאַר צוויי „שעה“ וועג, אקוראט אזוי, ווי, לויט דער דיאַלעקטיק, זענען אויך פליוס אלף און מינוס אלף ניט נול; זייער רעזולטאַט איז גלייך צו צוויי אלף'ן. (*

אָט דאָס איז אין קורצען דער גרונד־געראַנק העגעל'ס, און דער בעסטער ענטפּער אויף איהם איז — לאַזען איהם שפיגען ווייטער אויף דעם זעלביגען שטייגער. אין דער אמת'ען! פאר וואָס זאָל מען זיך עפעס בענוגענען ניט מעהר ווי מיט איין נעגאַציע פון דעם דורכגעגאנגענעם וועג? פאר וואָס ניט דורכמאַכען די זעלביגע פּראָצעדור אַ טויזענד מאל נאָכאַנאַנד אהין און צוריק? אַ דיאַלעקטי־קער, וואָס וואָלט וועלען אויף דעם אָפּן מאַכען אַ ריזע דיאַלעקטיש, וואָלט, אמת, באַלד פון די כוחות אויסגעגאנגען און וואָלט קיין איין שריט ווייטער ניט געמאַכט. דערפאַר וואָלט ער אָבער געקאָנט זיך טרייסטען מיט דעם, אז ער בעקומט אין רעזולטאַט אַלץ גרעסערע און גרעסערע „סומען צייט“. אי וואָס: די ריכטונג? מעג דאָך דער דיאַלעקטיקער אין גאַנצען ניט טראַכטען וועגען אַזאַ מין זאָך ווי ריכטונג, און בעת מען רעדט וועגען אַ מהלך וועג פון איין פונקט ביז צו אַן אנדערן אין איין בעשטימטער ריכטונג, איז דאָך איהם ניט פּערוועהרט מנגל צו זיין די פּראָגע פון רוים אין אַ פּראָגע פון צייט און טראַכטען נאָר וועגען יענעם פּאָזיטיווען סכום צייט, וואָס מען קאָן אַרויסשלאָגען, בעת מען „נעגירט“ און מען נעגירט וויעדער צוריק איין־און־דעמזעלביגען וועג...

ניט ווילענדיג ווערט מען דערביי דערמאָנט אַן אַ פאַר קלוגע ווערטער פון ענגעלס'ן, וואָס ער האָט, לידער, געזאָגט ביי אַ וועניגער

(* העגעל'ס לאַגיק. בד. ז. ז. 54—58.)

פאסענדער געלעגענהייט: „ביי דער נעגאציע פון דער נעגאציע וואָס זאָל בעשטעהן אין דער קינדערשער בעשעפטיגונג, כסדר צו שטעלען דעם אלף און אויסצומעקען איהם, קאָן קיין אנדער זאך ניט אַרויסקומען, ווי נאָר די טפשות פון דעם וואָס פערנעהמט זיך מיט אזא נורדער פראָצעדור.“*

אויף דעם זעלביגען שניט זענען אויפגעבויט כמעט אלע אר- גומענטען העגעל'ס אנטקעגען דעם געזעץ פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען. זיי האָבען נאָר איין איינציגען ווערט: זיי בעווויזען, אז אין יעדער ערשיינונג זיינען דאָ אַ סך זייטען, וועלכע קאָנען ניט אַרומגענומען ווערען מיט אַ מאָל פון דעם אַבסטראַקטען דענקען און בעגרייפֿען, און אז בעת דער מאַטעמאָטיקער זאָגט, צ. ב., אז דער נעגירטער וועג איז גלייך נול, אז דער וואָס דאַרף געהן צוואַנציג מייַל און איז אָבערגאַנגען הין און צוריק צו פינף מייַל, איז דער סכום וועג, וואָס ער האָט געמאַכט גלייך נול, ווייל איהם שטעהען נאָך פאָר די גאַנצע צוואַנציג מייַל, הייסט דאָס ניט, אז אלע פראָ- צעסען וואָס זענען דערביי פאָרגעקומען זענען גלייך נול. עס זענען דערביי געווען געוויסע אָנשטרענגונגען. געוויסע סומען פון צייט האָבען זיך „צו'ערדיערט“ צו דעם אייביגען וועלט'דיגער, — צו רע- דען אין בערגסאָן'ס לשון, — און אין דעם לעבען פון דעם ריווענ- דען האָט דער היין-אוי-הער-נאַנג איינגעקריצט שפורען, אויף אייביג ניט אויסצומעקען.

דאָס אלץ איז זעהר ריכטיג. אָבער דאָס אלץ האָט קיין ברעקעל שייכות ניט צו דער לאַגישער פראַגע. זי, די לאַגיק, אָדער אין אונזער פאל די מאַטעמאָטיק, וואָס איז געבויט אויף דער לאַגיק, וויל לכתחילה זיין אַבסטראַקט, אַרויסשעהלען נאָר איין ענין פון די אלע ענינים, מיט וועלכע ער איז אין דער ווירקליכקייט צונויפ- געבונדען, כדי אויסצושטודירען זי ין טבע און זי ין ראַליע אין דעם אַלגעמיינעם רעזולטאַט. העגעל מעג ניט האַלטען דער פון, ווייל ער גלויבט, אז דער בעגריף איז בטבע ניט קיין אַב- סטראַקציע פון רעעלע ערשיינונגען, נאָר דער מעטאָפיזישער קערענ- דעל, פון וועלכען עס שפראַצען אַרויס אלע רעעלע ערשיינונגען

* אַנטידייחרינג. 145.

דער מאטעריאלזום און די דיאלעקטישע לאגיק

מיט א מאָל. מאַרקס האָט זיך אָבער אוועקגעשטעלט אויף דעם יסוד פון דער מאטעריאַליסטישער דערקענטניס־טעאָריע, וואָס זעהט אין דעם בעגריף נאָר אַן אַבסטראַקציע פון ווירקליכע פּאַסירונגען און פּראָצעסען, און ממילא איז ער מהויב צו האַלטען זיך פאַר דעם כלל־גדול אויף בנוגע צו דעם געזעץ פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען. אויך ער מוז גלויבען, אַז די נעגאַטיווע ריכטונג איז אין גאַנצען מבטל די פּאָזיטיווע ריכטונג, אויב ביידע זענען פון דערזעלביגער גרויס, ד. ה., אַז מען מוז אָהן אַ ברעקעל איראַניע איבער'חור'ן מיט דעם „מעטאָפיזיקער“: „פּאָזיטיוו און נעגאַטיוו שליסען איינס דאָס אַנדערע אויס“.

צו אַן הענליכען רעזולטאַט קומען מיר, ווען מיר טראַכטען זיך אַריין אין העגעל'ס קריטיק פון דעם ווידערשפרוך־געזעץ.

דעם גאַנצען כוח פון זיין אויסערגעווענהליכען פּלפּול האָט העגעל אָנגעווענדט צו דערווייזען, אַז דער ווידערשפרוך איז דער אינוועניגסטער אמת פון אַלץ וואָס איז דאָ אויף דער וועלט. בעת דער העכערער מענשליכער שכל, וואָס איז אַ שפּיעגעל פון דעם וועלט־שכל, טראַכט דעם בעגריף: „תוך“ („וועזען“), אזוי וויקלען זיך פון איהם אַרויס איינצעלנע בעגריפען, ווי „איינערליקייט“, „פּערשיידענקייט“, „היפּף“. די אַלע בעגריפען זענען נאָך גאָר די ערשטע, נידעריגערע פּאַזען פון זיין פּאַנאַנדערוויקלען זיך. זיי געהערן נאָך צו די „בעשטימונגען פון דער רעפּלעקסיע“. די דאָר־זיגע בעשטימונגען בלייבען אָבער ניט שטעהן אויף איין אָרט. די אינוועניגסטע דיאַלעקטיק טרייבט זיי צו אַ ווייטערדיגער ענטוויקלונג און סוף־סוף געהען זיי אַליין איבער אין דער „אַ ב ס אַ ל ו - ט ע ר“, דער גאָר אמת'ער בעשטימונג, אין דעם בעגריף „ווידער־שפרוך“ וועמעס געזעץ העגעל פּאַרמולירט אזוי: „אַלע זאַכען ווי־דערשפרעכען זיך אַליין“.

עס איז קלאָר, אַז וויבאַלד מען האַלט מיט העגעל'ן, אַז אַלץ, וואָס איז אמת אין בעגריף, מוז זיין אמת אין דער ווירקליכקייט, און וויבאַלד מען איז מסכים מיט איהם, אַז דער ווידערשפרוך איז אַ נויטווענדיגער (דער נויטווענדיגסטער!) מאָמענט אין דעם בעגריף: „תוך“, איז יעמאָלט ממילא געדרונגען, אַז דער ווידער־

שפרוך מוז זיין א נויטווענדיגסטער עלעמענט אין דעם תוך פון יעדער ווירקליכקייט.

דערביבער האָט העגעל לאַנג געוויס געהאט דאָס רעכט צו זאָגן: „איינער פון די גרינדליכסטע אבער-גלויבענס פון דער נאנצער לאַגיק, וואָס האָט געהערשט ביז אהער, ווי אויך פון דער געווענהלדיכער פאָרשטעלונג, בעשטעהט אין יענער איבערצייגונג, אז דער ווירדערשפרוך שטעלט ניט פאָר מיט זיך אויך אזא תוך-האפטע און איממאנענטע בעשטימונג, ווי די איינערלייקייט... מען פערזיכערט, אז עס קאָן ניט זיין קיין זאך, וואָס זאָל ווידערשפרעכען זיך גופא.“ פון דעסמוועגען, מיינט העגעל, „וואָס איז שייך צו דער פערזיכערונג, אז אין דער נאטור איז קיין אינוועניגסטער ווידערשפרוך כלומר'שט ניטאָ, דארפן מיר פון אלערליי אינשמועסונגען ניט מבלבל ווערן: אן אבסאָליוטע בעשטימונג מוז עס פייח'דיג זיך געפינען אין איטליכער ערפאָהרונג, אין יעדער ווירקליכקייט, ווי אויך אין יעדער בעגריף.“*

פון די ווערטער געהט ארויס קלאָר ווי דער טאָג, אז העגעל לייקענט אָב דעם געזעץ פון ווידערשפרוך אויף דעם סמך פון אזעלכע ארגומענטען, וואָס קאָנען האָבען א וועלכע עס איז קראפט נאָר אין די גרעניצען פון זיין אייגענער פילאָסאָפיע. א וויב דער ווידערשפרוך איז באמת אן „אבסאָלומע בעשטימונג“ פון דעם „תוך“ פון די זאכען און אויב אלץ, וואָס געפינט זיך אין דעם בעגריף: „תוך“, מוז זיך געפינען אין איטליכער ווירקליכקייט און אין איטליכער ערפאָהרונג, איז יעמאָלט, פערשטעהט זיך, זיכער, אז יעדער זאך מוז האָבען איהר ווידערשפרוך אין זיך גופא.

אָבער — אלץ דיזעלביגע שאלה! מאַרקס שטעהט דאָך ניט אויף דעם שטאַנדפונקט פון העגעל. די בעגריפען האָבען פאר איהם שוין אויפגעהערט צו זיין „אבסאָליוטע תוך-בעשטימונגען“, זיי זענען דאָך ניט מעהר ווי אבסטרעקציעס פון איינצעלנע ערשיינונגען, ווי אזוי קאָן ער אַפּריאָרי דערווייזען, אז דער אינוועניגסטער ווירדערשפרוך מוז עקזיסטירען אין דער וועלט?

* לאַגיק, בד. 2. ז. 68.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

על-כל-פנים איז קלאָר, אז העגעל'ס אַפּריאָרישע חשבונות, פאַר וואָס דער ווידערשפרוך מוז זיין איממאנענט אין דעם תּוֹך פּון יע-דער זאָך, קאָנען ניט זיין קיין טעם-מספיק פאַר אַ מאטעריאַליסט פּון מאַרקס' חדר. פאַר די תּלמידים פּון דעם דיאלעקטישען מאטעריאַ-ליוזם איז ניטאָ קיין אַנדער וועג, ווי צו בעווייזען אויף דעם סמך פּון דער ערפּאָהרונג גופא, אַז די ווידערשפרוכען קומען ווירקליך פאַר אין אַלע רעאַלע ערשיינונגען.

ווי עס איז בעקאַנט האָט ענגעלס אין זיין פּאָלעמיק אַנטקע-גען דיוהרינגען אַ פּרוב געטהאָן צו ברענגען אַזא בעווייז פּון דער ווירקליכקייט. מיר וועלען זיך דעריבער מווען באַריכות אָבשטע-לען אויף דעם אַנאַליז פּון יענע רעאַלע פּאָסטען, וועלכע ענגעלס ברענגט, זיי זאָלען ערות זאָגען אויף דעם אמת פּון דעם דיאלעקטי-שען דענקען. דאָס וועלען מיר טהאָן אין דעם נעקסטען קאַפיטעל, דעם לעצטען פּון אונזער היינטיגער אַרבייט.

דערוויילע דאַרפען מיר אָבער אַ ריהר טהאָן, לכל הפחות אין קורצע שטריכען, אויך די פּראַגע וועגען אורזאָך און ווירקונג, וואָס איז זינט לייבניצען פאַר אַ סך דענקער געוואָרען אַ פּערטער גרונד-געוועזן פּון דער פּאַרמאַלער לאַגיק, אונטער דעם נאָמען: „דער גע-זעץ פּון דעם גענוגיגען גרונד“, פּון דעם טעם-מספיק. מיר טהוען דאָס, ווייל ענגעלס רוקט אַרויס אויך דעם געזעץ, ווי איינעם פּון די פּונקטען, אין וועלכע דער דיאלעקטיקער געהט זיך פּאַנאַרער מיט דעם „מעטאָפיזיקער“.

עס פּערשטעהט זיך, אַז מיר וועלען ביי דעם אַנאַליז אין גאַנצען לאָזען אַן אַ זייט די דערקענטניס-טהעאָרעטישע און מעטאָפיזישע עלעמענטען פּון דעם פּראָבלעם און מיר וועלען זיך בעגרעניצען נאָר מיט איהר ריין פּאַרמאַל-לאַגישער זייט.

„קוקט מען זיך צו נעהנטער“, זאָגט ענגעלס, „געפינען מיר, אַז אורזאָך און ווירקונג ביימען כסדר זייערע ערטער“ און „דאָס, וואָס איז דאָ אָדער איצטער געווען אַ ווירקונג, וועט ווערען דאָרטען אָדער יעמאָלט אַן אורזאָך און אומגעקעהרט.“^(*)

אויף דעם ערשטען בליק קאָן מען מיינען, אַז אין תּוֹך אַריין

(*) אַנטי-דיוהרינג, ז. 8.

דר. ח. זשימלאַווסקי

ווייל ענגעלס ניט מעהר ווי אַרויסברענגען יענעם כמעט אומעטום ריכטיגען געדאַנק, אַז עס קאָן ניט זיין אין דער נאַטור, דער גע-
שיכטע און דער טעכניק אַזעלכע ערשיינונגען, וואָס זאָלען אומע-
טום און ביי אַלע אומשמענדען שפיעלען נאָר די ראַליע פון אורזאַכען,
אַדער נאָר די ראַליע פון ווירקונגען.

נאָך מעהר, עס קאָן איינעם אויסדוקטען, אַז ענגעלס' פּערוזי-
כערונג געהט נאָר להיפך צו דער דיאַלעקטיק, ווייל מען קאָן פון
איהר אַרויסדרינגען, אַז דאָס וואָס איז דאָ אַדער איצטער אַ וויר-
קונג, קאָן ניט זיין דאָ אַדער איצטער אַן אורזאַך, און דאָס, וואָס
איז דאָרטען אַדער יעמאַלט געווען אַן אורזאַך, האָט ניט געקאָנט
זיין דאָרטען אַדער יעמאַלט אַ ווירקונג. דער אויסטייטש געהט
ניט אויף דעם ערשטען בליק להיפך צו ענגעלס' גרונד-געדאַנק ווע-
גען אורזאַך און ווירקונג און ממילא מוז ער אַליין אויף צוגעבען,
אַז פאַר יעדער געגעבענער צייט און פאַר יעדען געגעבענעם אָרט
שלעסען אורזאַך און ווירקונג לגמרי איינע די אַנדערע אויס. און
דאָס איז דאָך אַלץ, וואָס די פאַרמאַלע לאַגיק קאָן פאַדערען פון
אונז.

עס איז אַבער קלאָר, אַז אויף אַזאַ מין אַרומנעהמען דעם ענין
קאָן דער דיאַלעקטיקער בשום אופן ניט מסכים זיין. ער, וואָס
לייקענט לגמרי אַב דעם געזעץ פון דעם אויסגעשלאָסענעם דריטען,
מיט זיין פאַרמעל: „אַדער — אַדער“, קאָן ניט צוגעבען, אַז יע-
דע געגעבענע ערשיינונג זאָל אין יעדער געגעבענער צייט זיין
אַ ד ע ר אַן אורזאַך, אַ ד ע ר אַ ווירקונג. און עס איז נאָר קיין
ספּק ניט, אַז ענגעלס איז אויף אין דעם פונקט זיך ניט פּערנאַנדער-
גענאַנגען מיט די „דיאַלעקטיקער“, ווען אַפילו זיין געדאַנק איז
ניט אַרויסגעזאָגט געוואָרען מיט דער געהעריגער פינקטליכקייט.
אַט פאַר וואָס עס וועט ניט שאַטען, ווען מיר וועלען קלאָרער
מאַכען די ריכטיגקייט פון דער פאַרמאַלער לאַגיק אויף אין דעם
פונקט.

איך שים אַרויס אַ קויל און זי לעכערט דורך אַ ברעט. די
לאַך אין ברעט איז די ווירקונג, דאָס דורכפליהען פון דער קויל איהר
אורזאַך. וואָלטען אַלע ערשיינונגען פון אורזאַך און ווירקונג גע-
ווען אַזוי איינפאַך, ווי דער נאָר וואָס געבראַכטער פאַל, וואָלטען

דער מאטעריאלִיזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

מיר זיך געקאָנט בענוגענען מיט איהם און מכבד זיין דעם דיאָ-
לעקטיקער מיט דער אויפגאבע, ער זאָל אונז בעווייזען, ווען און
וואו די ווירקונג — די לאַך אין ברעט — קאָן וויעדער ווערען צו
אן א ו ר ז א ז פאר א נייעם דורכפליהען פון א קויל.

אַבער אזוי איינפאך ווי אין אונזער ביישפיעל איז ליידער
קיינמאָל ניט די שייכות צווישען אורזאך און ווירקונג אין דעם
גרויסען פלאַנטער פון דעם וועלט־געשעהן. פון דעסמוועגען ווי פער-
קניפעלט דער דאָזיגער פלאַנטער זאָל ניט זיין, קאָן מען ארויס-
שמעלען דעם כלל־גדול, אז דאָס וואָס איז „איצטער אָדער דאָ“ אן
אורזאך קאָן אין תוך אַרײַן בשום אופן ניט ווערען א ווירקונג, אויב
מען זאָל אונטער דעם וואָרט: „דאָס“ אלע מאָל פערשמעהן א י י ן
בעשטימטע ערשיינונג, אין איין בעשטימטען מאָמענט צייט, אין
איין בעשטימטער שייכות.

אין א געוויסער בעשטימטער שייכות איז א פאָטער די אור-
זאך פון זיין זוהן, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס ער אַליין האָט ניט
אויפגעהערט צו זיין דער זוהן פון זיין פאָטער. ווי אן אורזאך
פון זיין זוהן וועט ער אין דערזעלביגער שייכות קיין מאָל ניט
קאָנען ווערען זיין ווירקונג, ווען אפילו יענער קאָן אין זיין צייט
ווערען א פאָטער. יעדער איינער פון זיי איז, על פי דעם וואָרט,
אין איין־און־דערזעלביגער צייט סיי א פאָטער, סיי א זוהן. אָבער
זאָגען, אז ביי זיי פאלען צונויף אין איינעם די בעגריפען אור-
זאך און ווירקונג קאָן נאָר יענער, וואָס וואַרפט אין גאַנצען אַראָב
פון השבון די „פון איין זייט — פון דער אַנדער זייט“, „גענומען
אין בעטראַכט“ און די „אויף וויפיעל — אויף אַזויפיעל“, וואָס
זענען אזוי פּערהאַסט געווען ביי העגעל'ן.

געוויס קאָן ענגעלס ניט זיין אזוי נאַאיוו, ער זאָל לאָזען דעם
זיידען נאָך א מאָל געבוירען ווערען פון דעם אייגענעם אייניקעל.
אַבער מיר האָבען קיין ברעקעל גרונד ניט צו זיין זיכער, אז ביי
אַנדערע ערשיינונגען, וועמעס געגענויטיגע שייכות'ען עס ליגען
ניט אזוי קלאָר אויף דער האַנד, וואָלט אפשר ענגעלס ארויסגעפונען,
אז „ווען מען קוקט זיך צו נעהנטער צו דער זאך“, פאלען אורזאך
און ווירקונג אין איין און דערזעלביגער שייכות צונויף. גלויבט
ער דאָך אין דער אינוועניגסטער קרובה'שאפט פון פאָזיטיוו און

נעגאטיוו, איז ער דאָך זיכער אין דעם, אז יעדע זאָך קאָן אין איין און דערזעלביגער צייט יע־עקזיסטירען און ניט־עקזיסטירען, זאָגט ער דאָך אונז, אז אורזאָך און ווירקונג געפינען זיך ניט אין אַן אַבסאָלוטען לאַגישען היפּף איינע צו דער אנדערער! עס קאָן דע־ריכער זיין, אז אונזער ביישפּיעל מיט זייע און אייניקעל וועט זיין פאַר דעם דיאַלעקטיקער ניט קיין שטאַרקערער אַרגומענט איידער דער ביישפּיעל פון קויל און ברעט. מען מוז מהמת דעם זיך אַ ביסעל טיעפער אַריינלאָזען אין דעם ענין און זעהן, צו וועלכע דע־זולטאַמען מען קומט, ווען מען קוקט זיך באמת צו אַ ביסעל נעהענ־טער צו דער זאָך.

לאָמיר צוליעב דעם זיך שטעלען אויף אַ שטאַנדפונקט, וואָס איז זעהר נאָהענט צו די אנשויאונגען פון דעם דיאַלעקטישען מאַט־טעריאַליזם גופא און לאָמיר בעטראַכטען יעדע זאָך אין דער וועלט, ווי אַ צייטווייליגען קאָמפּלעקס פון געוויסע „קרעפטען“, אָדער ריכטיגער ווי אַ קאָמפּלעקס פון פּיעלע, פּערשיידענע אַרטען ב ע־ו ו ע נ ג ע ז, וואָס האָבען זיך אויף אַ צייט אויסגעבאַלאַנסירט אין איהר און האַלטען זיך אויף אין אַ לפי־ערך־דיגען גלייכגעוויכט, פון וועלכען זי וועט וויעדער אַרויסגעפיהרט ווערן דורך די קראַפט פון דער אַלגעמיינ־וועלטליכער בעוועגונג.

דערביי איז וויכטיג צו געדענקען, אז די פּערשיידענע אַרטען בעוועגונג, פון וועלכע די „זאָך“ בעשטעהט, נעהמען אַן אַנטייל אין איהר ניט אין אַ גלייכען סכּום, נאָר אין אַ געוויסער אינוועניגסטער פּראָפּאָרציע, וואָס איז פּערשיידען פאַר די פּערשיידענע זאַכען.

איך רעכען, אז אויך דער דיאַלעקטישער מאַטעריאַליסם וועט נאָר נישט האָבען אַנטגעגען דעם דאָזיגען געדאַנק, אויב ער איז נאָר ניט ברעה צו געהן להיפּף צו די דאַטען פון דער פיזיקאַלישער בע־מיע, וואָס זוכט אויסצופאַרשען, וועלכע פּערשיידענע אַרטען בעווע־גונג נעהמען אַן אַנטייל אין דער בעשאַפונג פון דער „זאָך“ און אין אַ וועלכער אינוועניגסטער שיכות געפינען זיי זיך אין איהר. ביי איין זאָך צ. ב. איז יענע אינוועניגסטע שיכות אַזא, אז עס איז גע־נוג אַרויסצורופען אַ קלייניקען שינוי אין יענער אַרט בעוועגונג, וואָס מען רופט וואַרעמקייט, כּדי אין דער זאָך זאָך אין גאַנצען צו־שטערט ווערן דאָס גלייכגעוויכט. צו אַנדערע קאָן מען צופיהרען

בעדייטענדע סכום/ען פון וואַרעמקייט און דאָס גלייכגעוויכט ווערט
ניט אָנגעריהרט (וועניגסטענס זעהט זיך דאָס ניט אָן).

און דאָס אייגענע, וואָס מיט דער וואַרעמקייט, איז אויך מיט
יעדער אַנדער אַרט בעוועגונג. לאַמיר דאָ דערמאָנען, לאָז זיין, נאָר
יענע ווירקונג, וואָס אַ קליינער שאַרפער געגענשאַט אַן אַרויסריר
פען אין אַ כלי פון לאַבילען גלאָז, אין אַן אַזוי אָנגערופענעם „באַלאַ-
ניער פּלעשעל“. עס איז גענוג אַרייַנוואַרפען אין אַזאַ פּלעשעל אַ קליין
שפיציג שטיינדעל און עס לייכט אַ טרייסעל טהאָן, כדי אין גאַנצען
צו צושטערען דעם מאַלעקולאַרען גלייכגעוויכט פון דער כלי, כדי
אין גאַנצען איבערצובייטען אין איהם דעם צושטאַנד פון יענער
אַרט בעוועגונג, וואָס רופט זיך בעהעפטונגס־קראַפט: דאָס פּלע-
שעל פּליהט זיך פאַנאַדער אין פיצלעך.

אויף דעם ביישפּיעל וועלען מיר אַ פּרוּאוּו טהאָן קלאַר מאַכען
די ל אָ ג י ש ע שיכות פון אורזאָך און ווירקונג. וואָס איז דאָ
געווען די אורזאָך, וואָס — ווירקונג?

אין דער בעשריעבענער ערשיינונג האָבען זיך משתתף געווען
דריי „זאַכען“: די האַנד, דאָס שטיינדעל, די כלי. זיי אַלע זענען
אַרייַנגעריסען געוואָרען אין אַ בעוועגונג פון איין און דערזעלביגער
אַרט. און פון דעסוועגען איז דער רעזולטאַט פון דער בעוועגונג
געווען פּערשיידען פאַר יעדען פון זיי. בעת האַנד און שטיינדעל
זענען ניט ארויסגעפיהרט געוואָרען פון זייער מ אָ ל ע ק ו ל א -
ר ע נ גלייכגעוויכט, ד. ה. פון יענער צווישען־שיכות, אין וועלכער
עס האָבען זיך ביי זיי אויסגעבאַלאַנסירט די פּערשיידענע קרעפֿ-
טען, — איז דאָס פּלעשעל צופאַלען אין שטיקער. הייסט עס, אַז
דער בולט'ער רעזולטאַט פון דער בעוועגונג איז געווען דער איבער-
געאַנדערשטער גלייכגעוויכט פון איין „זאָך“, פון דער כלי. דער
נאָהענטסטער אורזאָך פון דעם רעזולטאַט איז געווען די בעוועגונג
פון דעם שפיציגען שטיינדעל, וואָס האָט זיין גלייכגעוויכט ניט
פּערלאָרען; אַ ווייטערע אורזאָך איז געלעגען אין דער בעוועגונג
פון דער האַנד, און דערביי איז דער גאַנצער ארויסגעקומענער
עפּעקט געווען בעדינגט דורך יענע בעשטימטע צווישען־שיכות'ען,
אין וועלכע עס האָבען זיך אויסגעבאַלאַנסירט די קרעפטען, וואָס
פון זיי זענען בעשטאַנען האַנד, שטיינדעל און כלי.

די ערשיינונג אין איהר טאָמאָליטעט איז גאָנץ געוויס ניט מעהר ווי איין רינגעלע אין די אָהן־צאָהליגע רינגעלעך, פון וועלכע עס בעשטעהט דער אונגערליכער וועלט־פראָצעס. אָבער אויב מיר זאָלען זי אויסשניידען פון דער גאָנצער נעץ וועלט־ערשיינונגען, כדי זי בעסער צו אַנאַליזירען און אויב מיר וועלען אָבשטעלען אונז זער אויפּמערקזאַמקייט אויף דעם ל ע צ ט ע ן רעזולטאַט און דער נאָהענטער אורזאָך, איז גאָנץ לייכט איינצוזעהן, אז אורזאָך און ווירקונג שליסען דאָ לגמרי איינע די אנדערע אויס, ד. ה., אז אין איין־אונדערזעלביגער צייט און אין איין־אונדערזעלביגען אָרט קאָנען זיי ניט פערביעטען ווערן איינע אויף דער אנדערער. די פערענדערונג אין דעם צושטאַנד פון איין „זאָך“ איז געווען די ווירקונג, די בעוועגונג פון דער ניט־פערענדערטער זאָך איז געווען די אורזאָך דערפון.

געוויס ווייסען מיר, אז ווען צוויי זאַכען שטויסען זיך צונויף, קומען דאָס רוב די פערענדערונגען פאַר ניט אין איינער פון זיי, נאָר אין ביידע מיט אַמאָל; אין ביידע ליידען דורך אַ פערענדערונג איין אָדער מעהרערע קרעפטען, פון וועלכע די „זאַכען“ בעשטעהען. אָבער דער לאָגישער פּוּעל־יוצא ווערט דערפון ניט קיין אנדערער.

פון אַלע מעגליכע קאָמבינאַציעס, וואָס קאָנען דאָ פאַרקומען און קומען באַמט פאַר אין דעם לעבען פון דער וועלט, נעהמען מיר אַרויס נאָר צוויי פעלען, וואָס צו זיי קאָנען, לויט אונזער מיינונג, צוגעפיהרט ווערן אַלע אנדערע.

דער ערשטער פאַל שפיעלט זיך אָב יעמאָלט, ווען די פערענ־דערונגען קומען פאַר אין ביידע „זאַכען“ צו דערזעלביגער צייט. צו דעם טיפּ קאָן מען צופיהרען כמעט אַלע ערשיינונגען פון דער ניט־אָרגאַנישער נאַטור. דאָ ווירקט דער קרעפטען־קאָמפּלעקס פון איין זאָך אויף דעם קרעפטען־קאָמפּלעקס פון דער אנדער זאָך. דער ערשטער קרעפטען־קאָמפּלעקס איז די אורזאָך פון דער פערענדערונג, וואָס קומט פאַר אין דעם צווייטען, און דער צווייטער קרעפטען־קאָמפּלעקס איז די אורזאָך פון יענער פער־ענדערונג, וואָס איז אַרויסגעקומען אין דעם ערשטען. די פשוט'סטע ערשיינונג פון דער אָרט, איז — ווען מיר רייבען אַ שטיין אָן אַ שטיין פון גלייכער האַרטקייט. די פערענדערונג אין דער דרויסען־

פאָרם פון איין שטיין איז א פועל־יוצא פון דעם קרעפטען־קאָמפֿ-
לעקס, וואָס אין דעם אנדערן שטיין, און אומגעקעהרט. הייסט עס,
אז אויך דאָ געהט די אורזאָך ניט איבער אין דער ווירקונג און די
ווירקונג ווערט ניט קיין אורזאָך.

מיט דעם צווייטען פאל האָבען מיר צו טהאָן אומעטום, וואו
צוויי „זאכען“ שטויסען זיך צונויף אויף צוזאָן אַרט, אז די ערשטע
רופט ארויס אַן ענדערונג אין דער צווייטער און באַלד אויפ'ן שטעל
טהוט זי אַליין אונטערפאלען אונטער דער ווירקונג פון יענער ענ-
דערונג, וועלכע זי האָט אַרויסגערופען. דאָס איז די עפטערע
פאָרם פון יענער שותפות־ווירקונג, מיט וועלכער מיר בעגענען זיך
אין דעם סאָציאלען לעבען און אין דער מענשליכער געשיכטע.
א געוויסער צושטאַנד פון פראָדוקטיווי־קרעפטען, צ. ב., האָט ארויס-
גערופען, לויט מאַרקס'ען, א געוויסע ענדערונג אין דעם גייסטיגען
צושטאַנד פון דער מענשהייט, וואָס האָט געפיהרט צו א גרעסערער
התמדה אין דער וויסענשאַפט פון מעכאַניק. אָט די פערשטאַרקטע
בעשעפטיגונג מיט מעכאַנישע פראָבלעמען האָט פון איהר זייט גע-
פיהרט צו נייע ערפינדונגען, וואָס האָבען וויעדער־אַמאָל א הויב
געטהאָן די ענטוויקלונג פון די פראָדוקטיווי־קרעפטען.

בלייבט מען בלויז ביי דעם אבסטראַקטען אויסדרוק, איז די
„עקאָנאָמיק“ (דער צושטאַנד פון די פראָדוקטיווי־קרעפטען) געווען
אויף־אַמאָל אי אַן אורזאָך, אי א ווירקונג, אקוראַט אזוי, ווי אויך
דער „גייסטיגער פאַקטאָר“ האָט געשפיעלט דיזעלביגע דאָפּל־דאָ-
ליע. אָבער ביי דעם טיעפערען, פינקטליכערען אַנאַליז פון דעם
פראָצעס זעהט מען אַלע מאָל איין, אז די אורזאָך איז דאָ פריהער
געווען א צי י ט ל י ד בעשטימטע ענטוויקלונגס־פּאַזע פון דער
עקאָנאָמיק, וואָס האָט אַרויסגעבראַכט ווי א ווירקונג א צי י ט -
ל י ד בעשטימטע ענדערונג אין דעם צושטאַנד פון דער וויסענ-
שאַפטליכער מעכאַניק. און אָט די בעשטימטע ענטוויקלונגס־פּאַזע
פון דער וויסענשאַפט איז פון איהר זייט געוואָרען אַן אורזאָך, אָבער
נאָר פאַר נ י ע, צייטליך אַ סך שפעטער ליעגענדע ענדערונגען
אין דער עקאָנאָמיק, וואָס טרעטען ערשט איצטער ארויס ווי א
ווירקונג פון דעם „גייסטיגען פאַקטאָר“.

די צי י ט איז די מחיצה צווישען אורזאָך און ווירקונג

ביי איין און דערזעלביגער זאך און לאָזט זיי ניט צונויפגעגאָסן ווערן אין איינעם, — די זעלביגע צייט, וואָס נעהמט פאָנאָדער, ווי מיר האָבען פריהער געזעהן, אין איינעם מיט דעם רוים די ווי דערשפרוכען פון דער וועלט און פערטהיילט זיי אויף פערשיידענע ערטער אין פערשיידענע מאָמענטען; די זעלביגע „ריינע“ צייט, וועלע העגעל האָט געלייקענט און אין וועלכער מאַרקס און ענגעלס האָבען געגלויבט.

דערפון איז געדרונגען, אז דער מאַרקס יס טישער מאַטעריאַליזם, וואָס גלויבט אין „ריינע צייט“, האָט קיין ברעקעל גרונד ניט דיאַלעקטיש צונויפצוטישען אורזאך און ווירקונג.

די נאָטור, לפחות, די וואָס מיר קענען עמפיריש, נעהמען מיר אויף ניט לויט די געזעצען פון דער דיאַלעקטיק, נאָר לויט די געזעצען פון דער לאָגיק, — אַלץ איינס, ווי איהר וועט קוסען אויף יענע לאָגישע געזעצען: ווי אויף אַפּריאָרישע פאַרמען פון אונזער שכל, די איינציגע ברילען, דורך וועלכע מיר קאָנען קוסען אויף דער וועלט, ווי דאָס טהוט קאנט, אָדער ווי אויף „מעהר אָדער וועניגער אַבסטראַקטע קאָפּיעס“ פון די ווירקליכע ערשיינונגען, ווי דאָס טהוט מאַרקס.

5.

„די וועלט, ווי מאַטעריע און... ווידערשפרוך“.

ענגעלס שרייבט:

„כל זמן מיר בעטראַכטען די זאכען אין זייער לעבלאָזער רוח, יעדוועדע בעזונדער, איינע לעבען דער אנדערער, וועלען מיר, פער- שטעהט זיך, ניט אָנשטויסען זיך אויף ווידערשפרוכען. מיר געפינען דאָ געוויסע אייגענשאַפטען, וואָס זענען אָפט עהנליך, אָפט פערשיידען, אָדער נאָר ווידערשפרעכיג, אָבער אין דעם געגעבענעם פאל זענען זיי (די אייגענשאַפטען) פערטיילט אויף פערשיידענע זאכען און ממילא בעהאַלטען זיי ניט אין זיך קיין שום ווידערשפרוך.“

דער מאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאגיק

אויף וויפיעל מען קאן זיך בעגרעניצען מיט אַט־דעם פּאַרשונגס־פעלד, אויף אזויפיעל קאַנען מיר אויסקומען מיט דער הילף פון דעם גער־וועהנליכען מעטאפיזישען דענקען. גאַנץ אַנדערס ווערט דאָס אָבער, ווען מיר בעטראַכטען די זאַכען אין זייער בעוועגונג, זייער פּערענדע־רונג, זייער לעבען, זייער בייט־ווירקען איינע אויף דער אַנדערער. די בעוועגונג גופא איז א ווידערשפּרוך; אפילו די פשוט'ע מעכאַני־שע בעוועגונג אין'ם רוים קאָן פּאַרקומען נאָר אויף אַזאַן אופן, אַז אַ וואָסער עס איז קערפּער געפינט זיך אין איין און דעמזעלביגען צייט־מאָמענט אין איין אָרט און אין דערזעלביגער צייט אין אַן אַנדער אָרט, — אין איין־און־דעמזעלביגען אָרט און ניט אין איין־און־דעמזעלביגען. די שטענדיגע פּערווירקליכונג און די גלייכצייטיגע פּער־ענטפּערונג פון דער סתירה, — אַט דאָס איז דאָס — בעוועגונג.*

אזוי זאָגט ענגעלס. דערצו מוז מען צוגעבען, אַז, לויט דער לעה־רע פון מאַרקס, האָט יעדער ווידערשפּרוך זיין אייגענע בעוועגונגס־פּאַרם, אין וועלכער ער ווערט רעאַליזירט. „אין דערינען“, זאָגט מאַרקס, „בעשטעהט בכלל די מעטאָדע, ווי צו פּערענטפּערן ווידער־שפּרוכען. עס איז צ. ב. א ווידערשפּרוך, אַז אַ קערפּער זאָל שטענדיג האַלטען אין פּאלען אויף אַן אַנדער קערפּער און אַקוראַט אזוי שטענ־דיג האַלטען אין אַנטפּליהען פון איהם. דער עליפּסיס שטעלט דאָס מיט זיך פּאַר יענע פּאַרם פון בעוועגונג, וואָס אין איהר ווערט יענער ווידערשפּרוך אין גלייכער מאָס סיי פּערווירקליכט, סיי פּערענט־פּערט.“**

דער בליק אויף בעוועגונג ווי אויף א פּערווירקליכטען ווידער־שפּרוך, ווי אויך דאָס רוב פון די אַנדערע ביישפּיעלען, וואָס מיר וועלען נאָך ברענגען שפּעטער, האָבען מאַרקס און ענגעלס אַריבערגע־נומען פון העגעל'ן. ווען וואָס עס איז בעוועגט זיך, — זאָגט העגעל, — קומט דאָס פּאַר ניט אזוי, אַז אין איין „איצטער“ געפינט זיך די זאַך דאָ און אין אַן אַנדער „איצטער“ געפינט זי זיך דאָרטען. נאָר דאָס קומט פּאַר אזוי, אַז אין איין־און־דעמזעלביגען „איצטער“ פּער־

(* אַנטוידוהרינג, ז. 120.

** קאַרל מאַרקס, דאָס קאַפיטאַל, בד. 2, ז. 69.

וויילט די זאך סיי דאָ, סיי ניט דאָ, און אין דעם „דאָ“ געפינט זי זיך און געפינט זיך ניט. (*)

אזא בליק אויף בעוועגונג איז זעהר וויכטיג פאר מאַרקס' דיאָ-לעקטישען מאַטעריאַליזם, וואָס איז אויפגעבויט אויף זיין דיאַלעקטישער לאַגיק. אויב ס'איז אמת, וואָס ענגעלס זאָגט, אז די בעוועגונג איז די „עקזיסטענץ-פאַרם פון דער מאַטעריע“ און אויב דער ווידער-שפּרוך שטעלט מיט זיך פאַר די פּערבאַרגענע טרייב-פּעדער פון דער בעוועגונג, אזוי צו זאָגען, איהר „נאַטוראַ נאַטוראַנס“, איז יעמאַלט ווערן אלע אַרגומענטען אַנטגעגען דער דיאַלעקטישער לאַגיק בטול מיט איין קלאַפּ. דאָס איז דערפאַר, ווייל אין דער מאַטעריאַליסטישער פּילאָסאָפּיע פון קאַרל מאַרקס ווערט אַלץ צוגעפיהרט צו בעוועגונג און ממילא אויך צו דעם ווידערשפּרוך, וואָס ליעגט אין איהר יסוד. דער ווידערשפּרוך, דער יסוד פון בעוועגונג, מוז, — דאָס איז קלאַר, — זיין אויך דער יסוד פאר יעדוועדער ערשיינונג און פאר יעדער זאך אין דער וועלט. און די פאַרמאַלע לאַגיק, וואָס רופט אויס, אז אַ ווידערשפּרוך קאָן נאָר ניט געמאַלט זיין, גיט ארויס מיט דעם גופאַ זיך אַליין אַ כתב, אז זי איז ניט ביכולת צו פּערשטעהן די ערשיינונג-גען פון דער נאַטור.

צום גליק פאַר דער פאַרמאַלער לאַגיק און פאַר דעם געזונטען מענשליכען שכל איז אַט דער קאַרדינאַלער פונקט אין דער לעהרע פון דעם דיאַלעקטישען מאַטעריאַליזם אזוי שוואַך ביי מאַרקס און ענגעלס אוועקגעשטעלט, אזוי וועניג דורכגעטראַכט און — דער עיקר — אזוי שלעכט צונויפגעשטימט מיט די אַנדערע גרונדפּעסטען פון דעם אייגענעם דיאַלעקטישען מאַטעריאַליזם זייערען, אז ס'איז עננוג זיך אַ ביסעל טיעפּער אַריינטראַכטען אין דעם ענין, כדי צו בעמערקען, ווי שאַקעלדיג די הינערשע פּיסלעך זענען, אויף וועלכע ער האָט זיך ביז אהער געהאַלטען.

אין דער אמת'ן! די וועלט, פּערוזיכערט אונז מאַרקס, בעשטעהט פון מאַטעריע און בעוועגונג, און בעוועגונג איז אַ זיך פּערווירקליכענ-דער ווידערשפּרוך.

לאַמיר קודם קלאַר ווערן, א י ז ו ו אָ ס בעשטעהט דער

(*) זעה הענגעל'ס לאַגיק, בר. 2, ז. 69.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאגיק

ווידערשפרוך פון בעוועגונג? פערגלייכט מען די ענטפערס פון מארקס און ענגעלס, וועלכע מיר האָבען אויבען געבראכט, איז ניט שווער צו בעמערקען, אז זיי נעהמען אויף די זאך פון צוויי פערשיידענע זייטען. ענגעלס בעטראכט זי, אזוי ווי העגעל אין דעם אויבען אָנגעפיהרטען ביישפיעל, מעהר פון דעם אָ נ ט אָ ל אָ ג י ש ע ן שטאַנדפונקט, וואָס האָט אין זיין די גרונד־געזעצען פון דעם אַל־וועלטליכען ז י י ן . מארקס וויעדער בעטראכט די בעוועגונג מעהר פון דעם ד י נ א מ י ש ע ן שטאַנדפונקט. בעוועגונג דערקלערט ער, — דאָס איז אַ ווידערשפרוך צווישען צוויי אָ נ ט אָ ל אָ ג י ש ע ן ז ע צ ט ע ש ט ר ע ב ו נ ג ע ן , ווי פליהען און פאלען.

ביידע ענטפערס אָבער האַלטען זעהר וועניג אויס די קריטיק, און אין בעסטען פאל, האַרמאָנירען זיי שלעכט מיט יענעם אַלגעמיינסטען גרונד־זאָץ פונ'ם מאטעריאליוזם, אין וועלכען אויך מארקס און ענגעלס האָבען געגלויבט, און וואָס זאָגט, אז „ פ ו ן ג אָ ר נ י ש ט ק אָ ן ג אָ ר נ י ש ט אַ ר ו י ס ק ו מ ע ן “.

לאָמיר פריהער דורכנעהמען ענגעלס'עם אָ נ ט אָ ל אָ ג י ש ע ן ענטפער.

זיין אויסטייטש פון בעוועגונג מוז מען, פערשטעהט זיך, אָנ־נעהמען אין דעם זין, אז בעת דער קערפער בעוועגט זיך, געפינט ער זיך א י ן ג א נ צ ע ן אין איין ארט און אין דערזעלביגער צייט א י ן ג א נ צ ע ן אין אַן אנדער אָרט. אָבער אויב יאָ אזוי, אויב ער געפינט זיך אַל ע ז י י נ ע ט י י ל ע ן אין איין אָרט, איז יעמאָלט זיין גלויכצייטיגער זיין אין אַן אנדער אָרט אַן אמת'ע ענטשטעהונג פון גאָרנישט. ווייל — פון וואנען האָט ער גע־זאָלט קומען אין דעם אנדער אָרט? פון דעם ערשטען? אָבער דער קערפער האָט נאָך גאָר ניט פערלאָרען זיין פריהערדיגען אָרט: ענ־געלס זאָגט אויסדריקליך, אז ער געפינט זיך נאָך אין איהם. פער־לאָזט ער אָבער אין דער בעוועגונג יענעם פריהערדיגען אָרט, קאָן ער אין דערזעלבער צייט ניט בלייבען אין איהם, ווייל זיין בלייבען דאָ וואָלט וויעדער געווען אַן ענטשטעהונג פון גאָרנישט.

דאָס ווערט נאָך קלאָרער, ווען מען האָט אין זיין דעם סכום פון דער מאטעריע און איהר וואָג, וואָס מאַכען אויס דעם קערפער. בעת ער געפינט זיך אין רוה, פערנעהמט דער קערפער, לאָמיר זאָגען, איין

דר. ה. זשימלאָווסקי

קוביק-מעטער און ווענט א צענטנער. יעדער אָרט, וואָס ער פער-
נעהמט, איז אָנגעלאָרען מיט א צענטנער מאַטעריע. און אויב אין
דער בעוועגונג פערנעהמט ער, זוי ענגעלס מיינט, צוויי ערטער,
— ער געפינט זיך אין דעם פריהערדיגען און אין דעם שפעטערדיגען
אָרט, — איז מען געצוואונגען אָנצונעהמען, אז אין ביידע ערטער
האָט ער צו א צענטנער מאַטעריע, ד. ה. אז איין צענטנער מאַטעריע
ווערט דאָ געבוירען פון גאָרנישט.

מען קאָן געוויס ניט לייקענען, אז אָט דער ארגומענט אונזערער
אנטגעגען דער דיאלעקטיק פון בעוועגונג וואָלט אין גאַנצען פערלאָ-
רען זיין „צענטנער-שווערע“ וואָג, ווען מיר וואָלטען געפרוכט ארויס
שמעלען איהם אנטגעגען העגעל'ן. מען טאָר ניט פערגעסען, אז יענער
דענקער האָט אויף דעם שאַרפסטען אופן געלייקענט דעם גרונד געזעץ
פון דעם מאַטעריאַליזם, דעם „עקס ניהיליאָ ניהיל“, און האָט איהם
געהאלטען פאַר איינעם פון די געפעהרליכסטע אַפיקורסות. (* דעם
גרונד-פרינציפ פון זיין גאַנצער נאַטור-פילאָסאָפיע, „דאָס ווערדען“,
האָט ער פערשטאַנען פשוט כמשמעו: זוי א ווערן פון גאָרנישט.
ער האָט, צ. ב., געלייקענט, אז די וואָלקענס זאָלען זיך אויפבויען פון
דעם וואַסער-דונסט און האָט קאַטעגאָריש פערזיכערט, אז בעת'ן
אויסדונסטען ווערשווינדט דאָס וואַסער לנמרי און ווערט אויפ'סניי
געבוירען אין די וואָלקענס און דעם רעגען „ א ב ס א ל ו ט פ ו ן
ג א ר נ י ש ט **,“ קוים האָט העגעל געגלויבט אין אַן ענטשטעהונג
פון גאָרנישט, מעג מען איהם אויך מוחל זיין דעם גלויבען, אז ביי
דער בעוועגונג געפינט זיך דער קערפער אין איין-און-דעמועלביגען
„איצטער“, „סיי דאָ, סיי ניט דאָ“.

אָבער דאָס קאָן מען בשום אופן ניט מוחל זיין מאַרקס'ען. זוי
יעדער מאַטעריאַליסט, האָט ער געמוזט אָננעהמען — און ער האָט טאָ-
קי זיכער געגלויבט — אז די ענטשטעהונג פון גאָרנישט איז אַן אונ-
מעגליכע זאַך. „עס איז מובן ממילא“, זאָגט ער אין איינער פון זיינע
אַנמערקונגען צום „קאַפיטאַל“, „אז, ווי לוקרעץ זאָגט, גיל פאַססע

(* זעה העגעל'ס ענציקלאָפּעדיע (עד. ראָזענקראַניץ), ז. 112-113.
**) זיינע אייגענע ווערטער. זעה פראַנץ און היללערט: „ווערטער-
ליכע אויסצוגע א. א. וו.“ §§ 86-88.

דער מאטעריאליוזם און די דיאלעקטישע לאַגיק

קרעארי דע ניהילאָ. פון גאַרנישט קאָן גאַרנישט ארויסקומען.*) און ווי וויכטיג דער זאץ איז פאר איהם געווען, זעהט מען דערפון, אז ער חזר'ט איהם איבער סיי אין דעם צווייטען באַנד, סיי אין דעם דריטען.**)) אויך ענגעלס פערגעסט ניט צו דערמאָנען יענעם געזעץ אין זיין פאָלעמיק אַנטגעגען דירינגען. „פון גאַרנישט“, זאָגט ער, „קאָן מען, אָט זעהט איהר דאָך, ניט קומען צו עפעס „אָהן אַ בעשאַ-פונגס-אַקט“***))

און אויב עס איז אזוי, איז זייער ערשטער חוב געווען, אָבזאָגען זיך פון יענע דיאלעקטישע מיינונגען, וואָס געהן להיפך צו דעם גע-זעץ, פון וועלכען זיי האָבען געהאַלטען אזוי שטאַל-און-אייזען. וואָלט מאַרקס קאָנסעקווענט געבליעבען טריי צו זיינע אייגענע מאטעריאַ-ליסטישע גרונד-פּעסעטען, וואָלט ער אויף קיין פאל ניט געקאָנט ארי-בערטראָגען אין זיין סיסטעם העגעל'ס קוק אויף בעוועגונג. אינאיי-נעם מיט פייערבאָד'ן וואָלט ער אַנטגעגען העגעל'ס סאָפּיומען אוועק-געשטעלט אַ סך אַ געזינטערען געדאַנק פון דעם מענשליכען פּער-שטאַנד, וואָס זאָגט, אז „די פּערוויילונג אין איין געוויסען אָרט איז אַ פּאָזיטיווער אַקט“. „איך בין ניט דאָרטען“, זאָגט פייערבאָד, „ווייל איך בין דאָ“. דאָס ניט-זיין דאָרטען איז אויף אזאָן אופן דער פּועל-יוצא פון דעם פּאָזיטיווען קלאָרען זיין דאָ“***))

אויב אָבער מאַרקס האָט אַבסאָלוט אָנגעשפּאַרט אַריבער צו דער טען הענגעל'ס לעהרע וועגען בעוועגונג, האָט ער געדאַרפט מטריח זיין זיך און אויך אַריבער רעטען די נויטיגע פּלאַנץ-ערד פאַר איהר, — די אַבלייקענונג פון „עקס ניהילאָ ניהיל“, ד. ה. אָבזאָגען זיך פון דעם מאטעריאַליזם. נאָר יעמאָלט, אמת, וואָלט ער שוין ניט נויטיג געהאַט צו פּלאַנצען אַן אייגענעם פּילאָסאָפּישען גאָרטען! אונזער גאַנצע אַרגומענטאַציע קאָן חרוב ווערן, אויב מען זאָל צולאָזען דעם אַבסורד און אויסטייטשען די שטעלע, וואָס מיר האָבען

* מאַרקס, קאָפיטאַל, בד. 1 (פּיערטער אויפּל.), ז. 117, אַנטמערקונג 27.

** דאָס קאָפיטאַל, בד. 2 (1893), ז. 307 און בד. 3, ערשטע אַבמיו-לונג, ז. 13.

*** אַנטמידוהרינג, ז. 45.

**** זעה פייערבאָד'ס ווערקע, בד. 2, ז. 333.

אויבען געבראכט פון ענגעלס'ען אין אזא זין, אז ביי דער בעוועגונג געפינט זיך דער קערפער נ י ט מיט אלע זיינע טיילען אין איין אָרט און אין דערזעלביגער צייט אין אן אנדער אָרט. דער ווידער-שפרוך פון דער בעוועגונג וואָלט, לויט דעם פירוש, בעשטאנען אין דעם, וואָס בעת איין טייל פון דעם קערפער געפינט זיך אין איין אָרט, געפינט זיך אן אנדער טייל זיינער אין אנדער אָרט. אָבער, ווען אפילו מיר זאָלען צוגעבען, אז אזא צושטאנד פון דעם קערפער, ביי וועמען די פערשיידענע טיילען פערנעהמען פערשיידענע ערטער אין'ם רוים, קאָן אָנגערופען ווערן א ווידערשפרוך, בלייבט יעמאָלט די קשיא: פאָרוואָס האָט ענגעלס ענטפלעקט דעם דאָזיגען ווידער-שפרוך נאָר אין זיך בעוועגענדע קערפערס, פאר וואָס ניט אויך אין רוהענדע? אויך ביי די קערפער אין רוה פערנעהמען דאָך די פער-שיידענע טיילען פערשיידענע ערטער אין רוים, הייסט עס, אז אויך זיי זענען אין איין אָרט (דעם אָרט פון איין טייל) און אין דערזעלבער צייט אויך אין אנדערע ער-טער (אין די ערטער פון די אנדערע טיילען). און ווען מען זאָל שוין געהן אזוי ווייט און געפינען אן אינווענינטמען ווידערשפרוך אויך אין דעם רוה-צושטאנד פון א קערפער, וואָלט מען מיר יעמאָלט גריילעך געוואָלט וויסען, וועלכע בעוועגונגס-פאָרם איז צוגעמאָסטען צו יענעם ווידערשפרוך, אין וועלכער בעוועגונגס-פאָרם ווערט די רוה „אין גלייכער מאָס פערווירקליכט און פערענטפערט“...

ניט פיעל סאָלדער בעגרינדעט איז אויך יענער פירוש אויף דער דיאלעקטיק פון בעוועגונג, וואָס געפינט זיך אין די אויבען געבראכטע ווערטער פון מאַרקס. די בעוועגונג, זאָגט ער, איז א רעזולטאט פון צוויי אנטגעגען-געזעצטע שטרעכונגען, ווי צ. ב., פון דער צענטריפע-טאָלער און דער צענטריפוגאָלער, און דעריבער איז זי א רעזולטאט פון א ווידערשפרוך.

א חוץ דעם, וואָס אן אנטאָגאָניזם פון רעאלע קרעפטען קאָן נאָך ווייט ניט בעטראַכט ווערן ווי אן אינווענינטמען ער לאָגיר-שער ווידערשפרוך, — זייער ווידערשטרייט וואַקסט ארויס ניט פון אינווענינט, נאָר פון דעם, וואָס זיי געהען אין פערשיידענע ריכטונגען און שמויסען זיך צונויף אין איין קערפער, און אויב א

קערפער וואָלט געשטאַנען אונטער דער מאכט פון נאָר אַ צענט-ריפעטאַלער אָדער נאָר אַ צענטריפּונאַלער „קראַפט“, וואָלט צו קיין ווידערשטרייט ניט געקומען, — אַ חוץ דעם, זאָג איך, דאַרף מען דאָך ניט פּערנעסען, אַז סײַ די צענטריפּעטאַלע, סײַ די צענטריפּונאַלע קראַפט, זענען, — אויב מען זאָל ניט קוקען אויף זיין אַנטראַפּאָ-מאַרפּיש, ווי אויף ווילענס-שטרעכונגען, — אין עצם אויך ניט קיין אַנדער זאך ווי געוויסע אַרטען פון בעוועגונגען. בתּור בעוועגונגען מוז יעדע איינע פון זיי שוין אין זיך גופא האָבען דעם אינוועניגסטען ווידערשפּרוך, און עס פּרעגט זיך ווידער די שאלה: אין וואָס בע-שמעהט דער ווידערשפּרוך פון יעדער בעוועגונג? אין דער געשיכטע פון דעם פּילאָסאָפּישען געדאַנק קאָן מען געפּינען אַ סך ענט-פּערס אויף דער דאָזיגער שאלה, אָבער זיי האָבען קיין שייכות ניט צו דער דיאלעקטישער לאַגיק. דער איינציגער ענטפּער, וואָס מאַרקס קאָן אונז געבען אויף דער שאלה, איז דער, וועלכען ענגעלס האָט אַרביבערגענומען פון העגעל'. אָבער יענער ענטפּער שמעהט, ווי מיר האָבען געזעהן אין אַן אַמת'ען רעאַלען אַנטאַגאָניזם מיט דעם גרונד-געדאַנק פון דער מאטעריאַליסטישער פּילאָסאָפּיע, — „דעם עקס-ניהילאָ ניהיל“.

אגב ווילען מיר דאָ בעמערקען, אַז דער בליק אויף בעוועגונג, וואָס איז אויסגעדריקט אין דעם ציטאַט פון מאַרקס, שמעקט צופּיעל מיט יענעם פּיליסטערישען וועלט-בליק, וועלכער זעהט אין דער בע-וועגונג נאָר דעם פּראָדוקט פון אַ קאַמף, פון אַ קרעפּטען-שטרייט, וואָס שטויסט דעם קערפּער אין פּערשיידענע ריכטונגען. אָהן קאַמף איז ניטאָ קיין בעוועגונג, — דאָס איז דער יסוד פון דעם בליק, וואָס איז שוין אַרויסגעזאָגט געוואָרען פון העראַקליט'ן.

אין דער אַמת'ען איז די מעשה פּונקט פּערקעהרט. ניט די בע-וועגונג איז דער רעזולטאַט פון אַ קאַמף, נאָר דער קאַמף איז אַ פּראָ-דוקט פון בעוועגונגען, וואָס געהען אין פּערשיידענע ריכטונגען און שטויסען זיך צונויף. און דאָרטען, וואו דער צונויפּשטויס איז אַם שטאַרקסטען, דאָרטען הערט די בעוועגונג נאָר אויף, ד. ה., זי געהט איבער אין אַן אַנדער פּאַרס, וואָס האָט ניט קיין אַנטגעגענעזעצטע בעוועגונג אַנטגעגען זיך. דעריבער זאָגט אונז אויך דער גרונד-געזעץ

פון דער מעכאניק, אז יעדע בעוועגונג געהט אין דער ליניע פון דעם קלענסטען ווידערשטאַנד.

די עליפטישע בעוועגונגס-פּאַרם, וועלכע מאַרקס ברענגט ווי אן אילוסטראציע צו זיין געדאַנק, ווי יעדע בעוועגונגס-פּאַרם בכלל, דיענט אונז פאַר אַ סימן, אז די שטרייטענדע קרעפט ווירקען דאָ אויף דעם קערפער ניט איינע פונקט להיפף צו דער אַנדערער. וואָלט דאָס געווען אזוי, וואָלט דער קערפער געמוזט בלייבען שטעהן. אויב ער בעוועגט זיך אין דעם עלליפסיס, הייסט עס, אז אין דעם גענעבענעם פאַל איז די ליניע פון דעם קלענסטען ווידערשטאַנד אַן עלליפסיס. דערפון איז גערונגען, אז די בעוועגונג איז ניט נאָר ניט קיין פועל-יוצא פון אן אינווענינסטען לאַגישען ווידערשפּרוך, — אויף וואָס ענגעלס לעגט אזוי פיעל געוויכט, — זי איז אפילו ניט קיין רעזולטאַט פון אַ רעאַלען קרעפטען-שטרייט, ווי דאָס דערקלערט מאַרקס. די קרעפטען גופא זענען שוין ניט קיין אַנדער זאַך ווי אַר-טען פון בעוועגונג. מױלאַ מוז מען קומען צו דער אונטערשטער שורה, אז פון דער בעוועגונג קאָן מען קיין איין איינציגען בעווייז ניט ארויסקוועטשען צוליעב דער דיאַלעקטישער לאַגיק פון מאַרקס און ענגעלס.

א צווייטער וועלט-ווידערשפּרוך איז, לױט ענגעלס, דער פאַקט פון אונענדליכקייט.

די „אונענדליכקייט“, זאָגט ער, „שטעלט מיט זיך פאַר אַ ווי-דער שפּרוך און איז פול מיט ווידערשפּרוכען. דער ווידערשפּרוך בע-שטעהט שוין אין דעם, וואָס די אונענדליכקייט דאַרף צוניפגעשטעלט ווערן אויסשליסליך פון ענדליכע גרויסען, ווי דאָס איז אויך אין דער ווירקליכקייט. די בעגרעניצטקייט פון דער מאַטעריעלער וועלט פיהרט צו ניט קיין קלענערען ווידערשפּרוך, איידער איהר אומבעגרעניצט-קייט, און יעדער פּראַוו אַבזושאַפען יענע ווידערשפּרוכען פיהרט צו נייע, נאָך גרעסערע. דוקא ווייל די אונענדליכקייט איז אַ ווידער-שפּרוך, ביכרעט זי דאָס אַ פּראָצעס, אַן אונענדליכען אין צייט און רוים. מבטל זיין דעם ווידערשפּרוך וואָלט געהייסען מאַכען א סוף צו דער אונענדליכקייט.“ (* וואָס איז שייך אונענדליכקייט, מוזען

(* אַנטײדווחרינג, ז. 58.

מיר זיך מודה זיין, אז מיר ווייסען אין דער אמת'ען ניט, ווי איז דאָ די מעשה מיט איהר אין דער ווירקליכקייט. די וויסענשאַפֿט, קודם די עקזאָקטע נאַטור-וויסענשאַפֿט, איז, נאָך אונזער מיינונג נאָך, ניט נאָר אומגערעכט, ווען זי בענוגענט זיך נאָר מיט ענדליכע ערשיינונג-גען אין דעם הימעל פון אונענדליכקייט, לאָזט זי איבער „דען פּילאָר-זאָפּען און דען שפּאַטצען“.

מיר ווייסען נאָר, אז די היפּאָטעזע פון אונענדליכקייט, וואָס וואַקסט על פי נויטווענדיגקייט אויס אין אונזער שכל, געהט להיפּף צו דער אנדער היפּאָטעזע, וואָס איז פּונקט אזוי אונפערמיידליך אין אונזער דענקען, און וואָס זאָגט, אז ערגעץ וואו דאַרף דאָך זיין אַ סוף. על כל פנים איז אין דעם בעגריף פון אונענדליכקייט גופא קיין ברעקעל ווידערשפרוך ניטאָ, ווען אפילו דאָס אונענדליכע זאָל בעשטעהן „פון לויטער ענדליכע גרויסען“. האָט דאָך דער פּשוט'ער בעגריף פון אַ גאַנצען, וואָס בעשטעהט פון איינצעלנע טיילען, פון אַ וואָלד, וואָס בעשטעהט פון איינצעלנע בוימער, קיין שמץ פון אַן אינוועניגסטען ווידערשפרוך אין זיך.

א הויך דעם מיינען מיר, אז מען קאָן נאָך ניט פּערוועהרען צו זיין מסופק אויך אין דעם אנדער געדאַנק פון ענגעלס, אז יעדע אונענד-ליכקייט מוז זיך רוקא רעאַליזירען אין אַ וועלכען עס איז פּראָצעס. לאָמיר דערמאָנען אַן דעם אונענדליכען ריינעם רוים, אין וועלכען אויך מאַרקס און ענגעלס האָבען געגלויבט. *

אזוי ווי דער רוים איז אונענדליך, האָט ער בעדאַרפט, לויט ענ-געלס, ערשטענס בעשטעהן פון לויטער ענדליכע טיילען, וואָס איז שוין פאַר זיך ניט אמת. צווייטענס, האָט ער געדאַרפט זיין אַ פּראָ-צעס, און דאָס איז ער אויך ניט, ניט קוקענדיג דערויף, וואָס דער „ריינער“ רוים איז אין תוך אַרײַן ווי מיר האָבען דאָ שוין אויבען בעמערקט, — „א ווירקליכער ווידערשפרוך, ווייל ער איז אַ רעאַל-עקזיסטירענדע אבסאָלוטע לעדיגקייט.“

(* „אויבגיט אין דער צײַט, אונענדליכקייט אין דעם רוים בע-שמעהט שוין לכתחילה און לויט דעם פּשוט'סטען פּשט פון דעם וואַרט אין דעם, צו קיין זײַט ניט צו האָבען קיין ענד, ניט צו פּאַרענט, ניט צו הינטען, ניט צו אויבען, ניט צו אונטען, ניט צו רעכטס אָדער צו לינקס.“ אַנטײַדיהרינג, ז. 88.

דר. ת. זשימלאָווסקי

דערפון איז גערונגען, אז די אונערליכקייט דארף ניט דוקא זיין קיין ווידערשפרוך און זי מוז אויך ניט זיין קיין פראָצעס, און ממילא איז אויך דער צווייטער בעווייז פאר דער דיאלעקטיק אין דער נאטור בטל ומבוטל.

לאָמיר איצטער איבערגעהן צו די איבעריגע ווידערשפרוכען, וואָס ענגעלס'ען האָט זיך איינגעגעבען צו ענטדעקען „אין דער דער-קענטנים און דעם וועזען פון דער וועלט“.

מיר וועלען אָנהויבען פון דער „דערקענטנים“, פון דער מאַטעמאטיק.

פון די דיאלעקטישע עלעמענטען אין דער מאַטעמאטיק, וואָס דערווייזען כלומרשט די געזעצמעסיגקייט פון דעם ווידערשפרוך, שטעלט ענגעלס ארויס כמעט אלע יענע פאקטען, אויף וועלכע הער געל האָט שוין אָנגעוויזען: דער ווידערשפרוך אין דעם דיפערענציאל-שבון, די צוגלייכונג פון א גלייכער ליניע צו א קרומער אונטער געוויסע בעדינגונגען, די צוגלייכונג פון „א“ אין דער פאָטענץ $\frac{1}{2}$ צו דעם קוואַדראַט-וואָרצל פון „א“ און לסוף די אָנווענדונג פון קוואַדראַט-וואָרצלען פון מינוס איינס.

„דאָס לעצטערע“, זאָגט ענגעלס, „שטעלט מיט זיך פאַר ניט נאָר א ווידערשפרוך, נאָר אפילו אן אַבסורדען ווידערשפרוך, אן אמת'ען ווידערזין.“ „און פון דעסמוועגען“, לעגט ער צו, „איז דער קוואַדראַט-וואָרצלען פון מינוס איינס אין א סך פעלען א נויטווענד-דיגער רעזולטאט פון ריכטיגע מאַטעמאטישע אויסרעכענונגען; נאָך מעהר, וואו וואָלט אַהינגעקומען די גאַנצע מאַטעמאטיק, די העכערע און די נידעריגערע, ווען מען וואָלט איהר פערוועהרט צו אַפערירען מיט די קוואַדראַט-וואָרצלען פון מינוס איינס.“ (*)

בנוגע צו די אלע פאקטען מוז מען קודם כל בעמערקען, אז ווען אפילו זייער ווידערשפרוכפולער כאַראַקטער זאָל דערווייזען ווערן בלי שום ספק, וואָלטען זיי אויך יעמאָלט נאָך ניט געווען קיין בע-ווייז פאר די עקזיסטענץ פון ווידערשפרוכען אין דער רעאַלער ווירטליכקייט. ווייל פון די ווידערשפרוכען, וואָס געפינען זיך אין

(*) אַנטי-דיאָוויזשן, ז. 122.

דער מאטעריאלאזיס און די דיאלעקטישע לאגיק

דעם מענשליכען שכל, קאָן מען ניט ברענגען קיין ראיה אויף ווידער-
שפרוכען, וואָס געפינען זיך אין דער נאטור.

ענגעלס אליין זאָגט זעהר ריכטיג אין איין אָרט, אז „אין דעם
וועלען בעווייזען די רעאליטעט פון אַ וועלכען עס איז רעזולטאט פון
געדאנק דורך דעם, וואָס מען שטיצט זיך אויף דער אידענטיטעט
פון זיין און דענקען, איז גראַד געלעגען איינע פון די ווילדעסטע
פיעבער-פאָנטאזיעס העגעל'ס.“*) אַנטגעגען די פיעבער-פאָנטאזיעס
האָט קארל מאַרקס געקעמפט גאנץ ענערגיש. נאָר אין גאַנצען בע-
פרייען זיך פון זיי האָט ער, משמעות, ניט געקאָנט.

דער עיקר אָבער, וואָס מען דארף האָבען אין זין, איז דער
פאָקט, אז די ווידערשפרוכען, וועלכע ענגעלס דעקט אויף אין די
מאטעמאטישע פאָרמולען און סימבאָלען, זענען שייך ווידער-
שפרוכען, אויסגעדוכטע, — ווידערשפרוכען אין דער דרויסענדיגער
פאָרם, ניט אין דעם אינוועניגסטען תוך.

זיי אלע קאָנען גאנץ גוט דערקלערט ווערן פון אַ פאָרמאָל-לאַ-
גישען שטאַנדפונקט, אויב מען זאָל זיי נאָר ניט בעטראַכטען „ווי
מעהר אָדער וועניגער אַבסטראַקטע קאָפיעס פון די זאָכען גופא“,
נאָר ווי „אַ פרייע בעשאַפונג און פראָדוקטען פון דעם פערשטאַנדס
כוח הדמיון“, ווי ענגעלס האָט אין אַן אנדער אָרט זעהר ריכטיג
אָנגערופען אנדערע מאטעמאטישע אויסדרוקען, וואָס געהן להיפך
צו זיין דיאלעקטישער לאַגיק.**)

דעם געזונטען מענשענפערשטאַנד איז ניט שווער צו דערקלע-
רען די אלע זיך ווידערשפרעכענדע פאָרמולען און סימבאָלען דער-
פאָר, ווייל ערשמענס ווערן אַ סך פון זיי אָנגעווענדט אין דעם מאַ-
טעמאטישען חשבון אויף דעם זעלביגען סמך, אויף וועלכען מיר
לאָזען ה י פ א ט י ש צו אַבסאָלוט אונמעגליכע זאָכען, כדי
דערנאָך בעסער און קלאָרער ארויסצוברענגען דעם אמת. און צוויי-
טענס קאָנען די אלע ווידערשפרוכען זעהר גרינג צוגעפיהרט ווערן צו
קאָנקרעטע ערשיינונגען, וואָס האָבען, ווי יעדע קאָנקרעטע ערשיי-
נונג, קיין ברעקעל ווידערשפרוך ניט אין זיך.

*) אַנטי־דיוהרינג, ז. 30.

***) פּגל. אַנטי־דיוהרינג, ז. 25.

דאָס ווייס יעדער איינער, וואָס איז בעקאנט מיט דער מאָד-
 דערנער וויסענשאפטליכער לאַגיק, און אין דעם קאָן זיך יעדער איי-
 נער פערזיכערן, ווער עס וועט איבערלייענען, לאָז זיין אין
 וואונדט'ס לאַגיק יענעם קאפיטעל, וואָס האָט צו טהאָן מיט דער
 לאַגיק פון די מאטעמאטישע וויסענשאפטען. דאָרטען קאָן דער לע-
 זער געפינען ניט נאָר די דערקלערונג פון דער ווידערזויניגער פאָר-
 מעל: „קוואַדראַט-וואָרצל פון מינוס איינס“, נאָר אויך פון
 אפשר נאָך אַ ווידערזויניגערער פאָרמעל: „מינוס קוואַדראַט-וואָרצל
 פון מינוס איינס.“ *

דער וויכטיגסטער רעזולטאט, צו וועלכען די מאָדערנע לאַגיק
 איז געקומען כּוונע צו די נעגאטיווע און אויסגעדוכטע גרויסען,
 זוערט זעהר ריכטיג פאָרמולירט פון וואונדטען אזוי: „דער לאַגיק-
 שער בעטייט פון די נעגאטיווע און די אויסגעדוכטע גרויסען ליעגט
 אין דעם, וואָס זיי בעשטימען אַ הויך די ריין מעטרישע שיכות'ען
 פון די גרויסען, אויך נאָך די פערשיידענע שיכות'ען פון זייער ריכ-
 טונג; דערביי דאַרף מען די בעגריפען ריכטונג און אויסציהונגען
 נעהמען אין אַ מעהר אַלגעמיינ-לאַגישען זין, וואָס נעהמט אין זיך
 אַריין די רוימליכע שיכות'ען נאָר ווי אַ ספּעציעלען פּאַל.“ **
 די צרה מיט דער דיאַלעקטישער לאַגיק ליעגט גראַד אין דעם,
 וואָס זי טראַכט וועניג וואָס וועגען די פערשיידענע ריכטונגען פון

* ווי וואונדט, לאַגיק, בר. 2 (1894), ז. 87—249.

** דאָרטען גופא, ז. 145. איין ביישפּיעל וועט אונז קלאַר מאַכען
 יענעם רעזולטאט. לאָז זיין, אַז אין דעם מיטען פון דער ליניע בע—צע
 איז אויפגעשטעלט געוואָרען אַ פּערפענדיקוליאַר אַ—דע, אַזוי אַז אַלע לי-
 נייעס: אַ—בע, אַ—צע און אַ—דע זענען אַכסאָלוט גלויך אין דער לענג;
 זוי שוידען זיך אָבער פּאַנאָדער אין דער ריכטונג פון דעם פונקט
 א. אַ—בע געהט רעכטס, אַ—צע לינקס און אַ—דע געהט אַרויף אין דער
 הויך. אויב מען זאָל זאָגען אַז די לענג פון אַ—בע איז גלויך „פּליוס
 איינס“, איז יעמאָלט די לענג פון אַ—צע „מינוס איינס“ און דער אַלגעב-
 רעאישער צויכען פאַר דער ליניע אַ—דע ווערט געפונען פון דער פּראַ-
 פּאַרציע: „פּליוס איינס שטעלט זיך צו אַ—דע, ווי אַ—דע צו מינוס
 איינס.“ ממילא איז אַ—דע אין קוואַדראַט גלויך צו מינוס איינס אין
 קוואַדראַט. אָדער: אַ—דע איז גלויך דעם קוואַדראַט וואָרצל פון מינוס
 איינס.

דער מאטעריאלזום און די דיאלעקטישע לאגיק

די פערשיידענע גרויסען. אזוי רעדט צ. ב. ענגעלס אין זיינע טענות אנטגעגען דיוהרינגען אזעלכע רעיד: „דער, וועמען עס האָט זיך איינגעגעבען פארטיג צו ווערן מיט העגעל'ס לעהרע וועגען, „וועזען“ ביו צו יענעם אָרט, וואו ער רעדט וועגען דער פלאַטשיגקייט פון אזוינע בעגריפען, ווי די בעוועגונג פון קרעפטען אין להיפף'דיגע ריכטונגען און ניט לויט דעם אינוועניגסטען ווידערשפרוך, וואָלט בע- כער געמאָהן, ווען ער וואָלט לגמרי אויפגעהערט צו געברויכען אזעל- כע געמיינ-פלעצער.“ *

אָבער ערשטענס האָבען מיר שוין אויבען געזעהן, מיט וועלכע לאַגישע סאָפּיזמען העגעל קעמפט אנטגעגען די לאַגישע „פלאַטיני- קייטען“. והשנית, דאָרף מען ניט פּערגעסען, אז עס זענען ליידער נאָך דאָ מאַמענטען אין דער געשיכטע פון דעם מענשליכען געדאַנק, ווען עס איז נאָר ניט קיין איבעריגע זאָך פאַר דער וויסענשאַפט — דערמאָנען אָן געוויסע, אלעמען בעקאַנטע „געמיינ-פלעצער“.

זאָגט אליין, איז דאָס ניט אַ קלאָרער געמיינ-פלאַץ, אן אמת'ע אויבענאויפגינג פלאַטיניגקייט, ווען מאַרקס זאָגט, אז „די מיטעל- אלטער האָט ניט געקאָנט לעבען פון קאמאָליציזם, ווי די אלטע וועלט האָט ניט געקאָנט לעבען פון פּאָליטיק“ (**). אָדער ווען ענגעלס דערצעהלט אונז, אז „מענשען דאַרפען עסען, טרינקען, שלאָפען, האָבען אַ וואוינונג און קליידער, הייסט עס, ארבייטען, איידער זיי קאָנען קעמפען פאַר הערשאַפט און בעשעפטיגען זיך מיט פּאָלי- טיקע, רעליגיע, פּילאָסאָפיע א. א. וו.“ (***)

און פון דעסטוועגען איז ענגעלס אַ ברעקעל ניט אין ספק, אז אין דעם אָנווייז אויף יענעם „מיט'ן האַנר אָנצוטאָפּענדען פּאַקט“ ליעגט איינער פון די אונשטערבליכסטע פּערדיענסטען פון קאַרל מאַרקס****). און ער איז גרייַלעך גערעכט, ווייל מאַרקס האָט אין דער אמת'ען בעווייעזען אַ גרויסען, אונשאַצבאַרען דיענסט דער געזעלשאַפטס-וויסענשאַפט מיט דעם, וואָס ער האָט אזוי שאַרף

* אַנטי-דיוהרינג, ז. 122.

** קאַרל מאַרקס, דאָס קאַפיטאַל בד. 1, (צווייטע אויפלאַגע), ז. 60.

*** זעה: פּר. ענגעלס, „קאַרל מאַרקס“. די וואַגע. פינפטער

יאַהרהאָנג. נומ. 85, ז. 550.

**** דאָרטען גופא.

אונטערנעשטריכען די מעכטיגע ווירקונג פון דעם עקאָנאָמישען פּאַקטאָר אין דער געשיכטע פון די פעלקער. ניט קוקענדיג דערויף, איז דער „אַנצוטאָפּענדער פּאַקט“, אַקוראַט אַזאַ טראַוויז, ווי די לעהרע פון די ריכטונגען, מיט וועלכע עס אָפּערירט די מאַטעמאַטיק. די נפּקא מיניאַ איז, הפּנים, נאָר אין דעם: האַלט מען פון אַ וועלכען עס איז אַלעמען בעקאַנטען געדאַנק, יעמאַלט רופּט מען איהם: „אַנצוטאָפּענדער פּאַקט“; אַז ניט גיט מען איהם אַ צור נעמעניש: „אַן אַלגעמיינער, אויסגעטראַגטענער פּלאַץ“. אַזעלכע ברוגז'דיגע, אומצופריעדענע צונעמענישען בעווייזען לחלוטין נאָר נישט און איידער מען ווענדט זיי אָן, איז ניט איבעריג צו דער-מאָהנען זיך אַז ענגעלס'עס אַ ווערטעל, וואָס ער האָט געזאָגט אַנט-קעגען דיוהרינגען: „אַזוינע אויסדריקען פון אומצופרידענקייט און פערדראָס קאָן מען אַנווענדען אומעטום און ממילאַ זענען זיי ערגעץ ניט אס פּלאַץ“*).

אַבער נאָר איבעריג זענען זיי אין אונזער פּאַל, ווען מיר קאָנען, מיט דער הילף פון אַזאַ „אַנצוטאָפּענדען פּאַקט“, ווי די פּערשיי-דענקייט פון ריכטונגען, דערקלערען כמעט אַלע מאַטעמאַטישע סימ-באָלען און צייכענס. די אַנטי-לאָגישע פּאַרם פון געוויסע מאַטע-מאַטישע סימבאָלען קאָן דעריבער בשום אופן ניט אַוועק נעהמען פון אונז אונזער כשר, לאָגיש רעכט — אין גאַנצען אַבצולייקענען די עקזיסטענץ פון אינווענינסטע לאָגישע זווידערשפּרכען אין דער נאַטור.

די דרויסענדיגע פּאַרם פון דעם מאַטעמאַטישען אויסדרוק איז ניט מעהר ווי אַ צייכען, אַ סימבאָל, אַן „אידעען-בעדערפענים פון דעם מאַטעמאַטיקער“. די „אידעען-בעדערפענים פון דעם מאַטע-מאַטיקער איז אָבער ווייט דערפון, צו זיין אַ צוואַנגגעזעצט פאַר דער רעאַלער וועלט“**). די דאָזיגע שעהנע ווערטער געהערען ווידער אַ מאָל ניט צו קיין אַנדערן, נאָר צו ענגעלס'ען גופאַ, וואָס פּערשטעהט אויסגעצייכענט דעם רעאַלטיזען בעדייט פון מאַטעמאַטישע סימ-באָלען דאָרטען, וואו זיי געהען להיפך צו זיין קאַמפּ אַנטגעגען דער פּאַרמאַלער לאָגיק.

* אַנטי-דיוהרינג, ז. 47.

** אַנטי-דיוהרינג, 40.

דער מאטעריאלזום און די דיאלעקטישע לאַגיק

אויף אזא'ן אופן זעהען מיר, אז די דערקלערונג פון מאטעריאל-
מאטשישע ווידערשפרוכען מאכט ניט דער לאַגיק קיין ברעקעל שווע-
ריגקייט. לאַמיר איצטער זעהען, אויף וויפיעל די רעאלע ערשיי-
נונג פון דער נאטור קאָנען צווינגען אונז, מיר זאָלען זיך אויסאינען
מיט די גרונדגעזעצען פון דער דיאלעקטישער לאַגיק.

פון אלע נאטור-ערשיינונגען ווייזט ענגעלס אָן, דער עיקר,
אויף די ערשיינונגען פון לעבען, ווי אויף אַ גבול פאר דעם
מעטאפיזישען דענקען. פון יענער זייט גבול, זאָגט ער, „ווערט
דאָס מעטאפיזישע דענקען אינזייטיג, בעגרעניצט, אַבסטראַקט און
פערפלאַנטערט זיך אין ניט פאנאנדערצובינדעדע ווידערשפרו-
כען“*).

אז די ערשיינונגען פון לעבען זענען זעהר אַ פערפלאַנטערטער
ענין; אז כדי צו פערשטעהן זיי, ווי דער סדר איז, מוזען מיר זיך
אפשר אָבזאָגען פון אַ סך דמיונות, וועלכע אונזער „נעוונטער מען-
שענפערשטאנד“ האָט אַרויסגעבראַכט, און אפילו פון אַ סך אמת'ען,
וועלכע די מעכאניש-פיזיקאליש-כימישע וויסענשאפט האָבען אויפ-
געבויט, — צו דעם געדאַנק ווערען מיר איצטער אלץ מעהר און מעהר
צוגעוואוינט, אַ דאַנק דער מאָדערנער ביאָלאָגיע און, דער עיקר,
אַ דאַנק דער אויסטייטשונג פון די ביאָלאָגישע פאַקטען, וועלכע
בערגסאָן שלאָגט פאַר אין זיין „בעשאפערישער עוואָלוציע“.

אָבער דער אַלטער מאטעריאליסט ענגעלס האָט געוויס ניט
געהאַט אין זין יענע נייע, אַנטי-מאטעריאליסטישע אַרגומענטען,
וואָס פאַרדערן, מיר זאָלען קוקען אויף די ערשיינונגען פון לעבען
מיט גאַנץ אַנדערע אויגען, איידער אויף די ערשיינונגען פון דער
ניט-בלעבטער נאטור, מיט וועלכע עס בעשעפטיגען זיך די מעכא-
ניק, די פיזיק און די כעמיע. ענגעלס איז אומצופריעדען מיט דעם
„מעטאפיזישען“ דענקען אין דער ביאָלאָגיע, מעהר נישט ווי דער-
פאַר, וואָס ער זאָגט זיך אויך דאָ ניט אָב פון די פאַרמאָל-לאָגישע
גרונדגעזעצען. דער מעטאפיזיקער, מיינט ענגעלס, לאָזט דאָ אַרויס
פון אויג זעהר אַ וויכטיגען פונקט:

„אין די טאַג-טעגליכע פעלען“, זאָגט ער, „ווייסען מיר צ. ב.

* אַנטי-דיוהרינג, ז. 7.

און מיר קאָנען בעשטימט אַרויסזאָגען, צי עס עקזיסטירט אַ וואָסער עס איז לעבעדיג וועזען אָדער ניט. ביי אַ מעהר פינקטליכער אונט מערוזוכונג אָבער געפינען מיר, אַז דאָס איז אָפט מאָל זעהר אַ שווערע מעשה; דאָס ווייסען אויסגעצייכענט די יוריסטען, וואָס האָבען אומזיסט זיך געפלייסט, אויפצושטעלען אַ ראַציאָנאלען גרע- ניץ, וואָס פון איהם אָן זאָל די טויטונג פון אַ קינד אין דעם לייב פון דער מוטער בעטראַכט ווערן, ווי אַ מאָרד. אין דעם זעלביגען גראַד איז אויך אוממעגליך אויף זיכער צו בעשטימען דעם מאָמענט פון טויט: די פיזיאָלאָגיע דערווייזט, אַז דער טויט שטעלט מיט זיך פאַר ניט קיין איינציטיגע, מאָמענטאלע פאַסירונג, נאָר אַ פראָ- צעס, וואָס געוועהרט גאַנץ לאַנג" (*).

דער מאַטעריאַליסט ענגעלס איז, ווי מיר זעהען דאָ און ווי מיר וועלען נאָך שפּעטער זעהען, זעהר ווייט פון דעם געדאַנק, אַז דאָס לעבען שטעלט מיט זיך פאַר אַ ספּעציפיש אַנדער זאָך, איידער יענע ערשיינונג, וועלכע מיר זענען געוואוינט אָנצונעהמען פאַר ניט לעבעדיגע, און אַז צוליעב דעם אַליין מוזען מיר אין דער ביאָלאָגיע אָנווענדען גאַנץ אַנדערע דענק-און פאַרשונגס-מעטאָדען, איידער אין דער ניט-אַרגאַנישער נאַטור. פאַר איהם איז לעבען ניט קיין אַנדער זאָך, ווי דיזעלביגע אַרטען פון בעוועגונג, וואָס מיט זיי ווערען מיר בעקאַנט אין דער מעכאַניק, פיזיק און כעמיע. זיין דיאַלעקטישע מעטאָדע איז אין דער ביאָלאָגיע נויטיג נאָר צוליעב דעם, כדי מיר זאָלען קאָנען פינקטליך דערקענען די קלענסטע איבער- גאַנגס-שטופען פון טויט-זיין צו לעבעדיג-ווערן און פון לעבעדיג-זיין צו טויט-ווערן. צוליעב אָט די קליינסטע איבער- גאַנגס-שטופען דאַרפען מיר זיך אָבזאָגען פון יענע דענק-געזעצען, וועלכע מיר ווענדען אָן אין דער פאַרמאַלער לאַנגיק.

אָבער — בלייבט ענגעלס אַלעמאָל טריי צו אַזאַ בליק אויף דעם ענין?

„הערר דיוהרינג“, שרייבט ער אין אַן אָרט, „האַלט משמעות זיינע לעזער פאַר זויג-קינדער. דער בעווייז פון איינצעלנע איבער- גאַנגען און פערבינדונגען צווישען די קלענסטע רינגעלעך אין דער

(* דאָרטען גופא).

דער מאטעריאל־זיס און די דיאלעקטישע לאַגיק

קײט פֿון'ס זײן, — אָט דאָס גראַד איז דאָך דער אינהאַלט פֿון די נאַטור־וויסענשאַפטען און אויב ערנעץ־וואו בלייבט דער ענין שטעקען, וועט קיינעם ניט אַרויף אויפֿן זינען צו דערקלערען די נײַערשיגענע בעוועגונג פֿון גאַרנישט; נאָר מען דערקלעהרט זי דורך אַן אַריבערטראַג, א פֿערוואַנדלונג אָדער א פֿערשפּרייטונג פֿון א פֿריהערדיגער בעוועגונג*.)

אונז דוכט, אז אין די ווערטער האָט ענגעלס אַליין אַרויס גע־געבען א פּסק אַנטגעגען דער נױטווענדיגקייט פֿון דער דיאלעקטי־שער לאַגיק אין דער ביאָלאָגיע. די פינקטליכע דערקענטניס פֿון די קלענסטע איבערגאַנגס שטופֿען איז די אויפֿגאַבע פֿון דער ווײַסענשאַפט בכלל. די ביאָלאָגיע מיט איהר גרונד־פּראָבלעם — „דאָס לעבען“ — איז דאָ ניט מעהר און ניט וועניגער מױחס, איידער די פיזיק אָדער די געאָלאָגיע.

אָדער דאַרף מען אפשר האָבען דעם דיאלעקטישען דענק מעטאָד, כדי צו דערקלערען, ווי אזוי בעוועגונג ווערט אַריבערגע־טראָגען, פֿערוואַנדעלט און פֿערשפּרייט?

בשום אופן וועל איך ניט לייקענען, אז די דערקלערונג פֿון בעוועגונג, ווי אויך די דערקלערונג פֿון איהרע טראַנספּאָרמאַציעס, פּאָדערט אזעלכע דענק־מיטלען, וואָס ליעגען א סך טיעפער איידער די אוצרות פֿון דעם געזונטען מענשען־פֿערשטאַנד. אָבער וואָס קאָן אונז דאָ דער דיאלעקטישער מאטעריאַליזם מיט זײן דיאלעקטישער לאַגיק העלפען? די דיאלעקטישע לאַגיק דערקלערט די בעוועגונג, ווי א ווידערשפּרוך; דער מאטעריאַליזם פּטר'ט אָב די שאַלה מיט דעם פּשוט'ען בעמערק, אז די בעוועגונג איז די „זײנס־פּאַרם פֿון דער מאטעריע“. ביידע גיעבען ניט א רוק די שאַלה ניט אויף איין שפּאַן פּאַראַויס.

א חוץ דעם: ווער־ווער, אָבער ענגעלס האָט אודאי קיין רעכט ניט אַרײן ציעהען די „ניט־דערקלערבאַרקייט“ פֿון לעבען אין א פֿערבינדונג מיט דער ניט־דערקלערבאַרקייט פֿון בעוועגונג. דאָס איז דערפּאַר, וואָס דער דיאלעקטישער מאטעריאַליזם נעהמט אויף דעם פּראָבלעם פֿון לעבען אין אזא פּשמות, אז אויב מען שטימט

(* אַנטײדוהרינג, ז. 44.)

איין מיט זיין גרונד-געדאנקען, איז יעמאָלט איבערהויפט ניטאָ קיין פרינציפיעלע מניעות, פינקטליך אויפצושטעלען יענעם מאָמענט, ווען לעבען ווערט פלוצלונג געבאָרען.

„דאָס לעבען“, זאָגט אונז ענגעלס, „איז ניט קיין אנדער זאך, ווי די זינס-פאָרם פון די איי-ווייסע-קערפער“ (*). עס איז דער- בער קלאָר, אז דאָרטען, וואו עס איז פאָראַן איי-ווייסעל; דאָרטען, וואו אזא מין קערפער ווערט אויפגעבויט פון ניט-אָרגאַנישע שטאָ- פען, — דאָרטען האָבען מיר אויך לעבען. ביי אזא פּעראַיינפאַכ- טער מעטאָדע צו פּערענטפּערן פּערשאַלטענע שאַלות, איז די דיא- לעקטישע לאַגיק נאָך מעהר אַ פינפטער ראָד צום וואַגען, ווי ערגעץ וואו אנדערס.

דער מאָמענט פון לעבען איז אונז געגעבען מיט דעם אויפבויר- מאָמענט פון דעם איי-ווייסעל. קורץ, שאַרף און געשאַסען. אויף אזא'ן אופן איז די דערקלערונג פון לעבען אַקוראַט אזוי גרינג פאַר דעם „מעטאָפּיזיקער“, ווי די דערקלערונג פון וועלכען איהר ווילט אַן אנדערן פיזישען אָדער כעמישען פאַקט. די דיאַלעקטיק האָט דאָ גאַרנישט ניט וואָס צו טהאָן. און אַקוראַט אזוי איבעריג איז זי ביי דער דערקלערונג פון טויט. „פון דעם מאָמענט אָן ווען עס הערט אויף די שטענדיגע פּערוואַנדלונג פון די בעשטאַנד-טיילען אין איי-ווייסע-קערפער“, זאָגט ענגעלס, „פון יענעם מאָמענט אָן הערט אויף צו עקזיסטירען דער איי-ווייסע-קערפער גופאַ. ער פאַלט פאַנאנדער, דאָס הייסט ער שטאַרבט אַוועק“ (**).

די וויסענשאַפט האָט, הייסט עס, צו איהר אייגענער פּער- וואונדערונג, די פינקטליכסטע מיטלען, ווי אזוי אויפצושטעלען די מאָמענטען פון לעבען און טויט. און אויב ערגעץ-וואו טהוט זיך עס ניט אזוי פלינק, ווי עס רעדט זיך, האָט דער מאַטעריאַליסט ענגעלס זועניגער פאַר אַלעמען דאָס רעכט צו זוכען די דערקלערונג פאַר „אַן ענטשאַטענער אָדער פּערוואַנדענער זינס-פאָרם“ ביי דעם ניט-זיין, אָדער, — וואָס דאָס איז די זעלביגע זאך, — ביי אַ נעמיש פון זיין און ניט-זיין, ד.ה. ביי דעם ווידערשרוף.

(* אַנטי-דיוהרינג, ז. 74.

(** אַנטי-דיוהרינג, ז. 75.

דער מאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאגיק

ענגעלס ווייזט אן נאָך אויף אַ פּאַקט פּון דער ביאָלאָגיע, וואָס דאַרף אונז דיקטירען די נויטווענדיגקייט פון דער דיאלעקטישער דענק-מעטאָדע.

„יעדע אָרגאַנישע בריאה“, זאָגט ער, „איז אין אימליכען הרף-עין דאָס און נישט דאָס, וואָס זי איז. אין יעדוועדען מאָמענט אַרבעט זי איבער שטאָפּען, וואָס קומען פון דרויסען און שייט אַרויס אַנדערע; אין יעדען מאָמענט שטאַרבען אָב קלייטעלעך פון איהר גוף און עס געשטאַלטען זיך נייע. אין אַ קירצערען אָדער לענגערען פּעריאָד צייט ווערט דער שטאָף אין גאַנצען בענייט, פּערביעטען מיט אַנדערע אַטאָמען פון דער מאַטעריע אַזוי, אַז יעדע אָרגאַניזם זירטע בריאה איז דאָס, וואָס זי איז, און אין דערזעלביגער צייט עפעס אַ גאַנץ אַנדער זאָך“*.)

דער טעות פון דעם דיאלעקטישען שלום שטאַמט דאָ, לויט אונזער מיינונג, פון דעם, וואָס דערביי ווערט געפיהרט אַ דאָפּעל-זיניגער שפּיעל מיט דעם וואָרט „דאָס“.

אונטער דעם וואָרט „דאָס“ פּערשטעהען מיר ערשטענס די געגעבענע מאָמענטאַלע ערשיינונג, אַ בעשטימטע אין דער צייט, — אַן ערשיינונג, וואָס ווערט, שטרענג גערעדט, אַלע וויילע לִגְמַרִי אַן אַנדערע. צווייטענס אָבער פּערשטעהען מיר אונטער דעם וואָרט „דאָס“ אַ סך פון געוויסע אַיִגֶנְשֶׁאָפּטען, וואָס בלויבען די אייגענע, אָדער כמעט די אייגענע, ביי דעם שמענדיגען פליעסען פון אַ וועלכער עס איז אַרט ערשיינונגען.

אַזוי צ. ב. בעשטעהט די פּלאַם אין יעדען נייעם הרף-עין ווירקליך פון גאַנץ אַנדערע שטאָף-טיילכעלעך, אידער אין דעם פּרוי-הערדיגען. אָבער היות ווי די נייע שטאָף-טיילכעלעך טרעמען אַרויס מיט די זעלביגע אייגענשאַפּטען, וואָס די פּרוי-הערדיגע, זאָגען מיר, אַז די פּלאַם איז געבליבען דיזעלביגע פּלאַם. שטרענג גע-רעדט אָבער, בלויבט זי דיזעלביגע פּלאַם אויך יעמאָלט, ווען מען לעשט זי אויס און צינדט זי וויעדער אָן. זי בלויבט דעריבער דאָס, וואָס זי איז, נאָר אויף אַזוי פּיעל, אויף וויפּיעל איהרע איצטיגע טיילכעלעך זענען בעשענקט מיט דיזעלביגע אייגענשאַפּטען, וואָס

* אַנטוידוהרינג, ז. 7. פּגל. אויך ז. 75.

די פריהערדיגע. זי איז געוואָרען אַן אַנדערע נאָר אויף אזוי פיעל, אויף וויפיעל איהרע טיילכעלעך זענען אין זיך גופא אַנדערע, נייע. דאָס אייגענע איז אויך מיט דעם לעבעדיגען אָרגאַניזם. אויף וויפיעל ער בעשטעהט פון גאַנץ נייע מאטעריעלע אַטאָמען, אויף אזוי פיעל איז ער געוואָרען אַן אַנדערער; אָבער אויף וויפיעל די אַטאָמען ווייזען אַרויס דיזעלביגע אייגענשאַפטען, וואָס די פרי-הערדיגע, אויף אזוי פיעל בלייבט ער דאָס, וואָס ער איז געווען. אין דער ווירקליכקייט, פערשטעהט זיך, זענען בכלל ניטאָ קיין צוויי צושטענדען אין דעם לעבען פון אַן אָרגאַניזם, וואָס זאָלען זיין אין גאַנצען גלייך איינער צו דעם אַנדערען, די גלייכקייט מיט זיך אליין איז אין דעם מענשליכען אָרגאַניזם, ווי אין דעם לעבעדיגען אָרגאַניזם ניזם בכלל, שטרענג גערערט, ניט מעהר ווי אַ פיקציע. אַ ווייט געהענדע עהנליכקייט, — אַט דאָס נעהמען מיר אָן פאַר גלייכקייט. די דיאַלעקטישע לאַגיק טרעט אַרויס אין דעם פאַל אין דער ראַליע פון אַ קאָמפּליקאַטן צווישען דעם נאַטיווען, טאַג טענליכען בליק אויף דער וועלט, — וואָס בעטראַכט אַ לעבעדיגען אָרגאַניזם, ווי עפעס אַ שטענדיגס, עפעס, וואָס איז תמיד גלייך זיך אליין, — און דעם וויסענשאַפטליכען בליק, וואָס שטרייכט אונטער מיט דער גאַנצער קראַפט דעם פאַקט, אַז דער אָרגאַניזם האַלט אין איין שטענדיגען בייטען-זיך.

אָבער אזאָ קאָמפּליקאַטן איז מעגליך אויך אין די גרעניצען פון דער פאַרמאָלער לאַגיק: מען דאַרף נאָר ניט אַרויס לאָזען פון אויג יענע „אויף וויפיעל — אויף אזוי פיעל“, „פון איין זייט — פון דער אַנדער זייט“, וועלכע הענעל האָט מבזה געווען מיט אזאָ פערדיסענער נאָז, און וואָס זייער אַרויס-יאָגען פון דער וויסענשאַפט וואָלט געהייסען אַ סוף צו דעם וויסענשאַפטליכען דענקען.

* * *

רעזומירען מיר אלץ, וואָס מיר האָבען געזאָגט וועגען דער דיאַלעקטישער לאַגיק אין איהר פערבינדונג מיט דעם מאטעריאַליזם, קומען מיר צו אַט וועלכע רעזולטאַטען: ר א ש י ת. די דיאַלעקטישע לאַגיק מיט איהר אַבלייקענען דעם ווידערשפרוד-געזעץ, דאַרף בעטראַכט ווערן ווי אַ פראָדוקט פון געוויסע פילאָסאָפישע פאַרבעדינגען, וואָס האָבען אָבער איצ-

ויער זאטעריאליום און די דיאלעקטישע לאַגיק

טער, א דאנק דער ווייטערדיגער ענטוויקלונג פון דעם מענשליכען געדאנק, פערלאָרען זייער פילאָסאָפישען בעדייט.

ש נ י ת. די צונויפֿפּאַרונג פון דער דיאלעקטישער לאַגיק מיט דעם מאטעריאליום נעהמט ביי איהר אוועק יעדען שאַטען פון א וואָסער עס איז טעאָרעטישער בעגרינדונג. די מאַרקסישע קריטיק פון דער פּאַרמאַלער לאַגיק וואָלט מען געקאָנט פערשמעהן און מוחל זיין, ווען מאַרקס'עס וועלט־אנשוואונג וואָלט געבליבען אין די גרעניצען פון דער העגעל'שער פילאָסאָפיע, פון וואָנען זי שטאַמט אָב. אָבער אויף דער פּלאַניזירער פון דעם מאטעריאליום טרעט יענע קריטיק אַרײַן אין א צונויפּשטויס מיט פּרינציפּען, וועלכע מאַרקס און ענגעלס האַלטען פאַר ריכטיגע.

ו ה ש ל י ש י ת. פאַר א וויסענשאַפּטליכער דערקלערונג פון די וועלט־ערשיינונגען איז די דיאלעקטישע לאַגיק לגמרי איבער דיג. אויף דעם ברייטען, ווייטען פעלד פון דער פּראַקטיק קאָן מען זי ניט אָנווענדען. זי מוז דאָ, אויס אייגענער איניציאַטיווע, איר בערלאָזען דעם פּלאַץ דער פּאַרמאַלער לאַגיק און אויף אַזאָ'ן אופן פיהרען צו א דערקענטניס־טעאָרעטישען דואליזם, וואָס קאָן מיט קיין זאך ניט פערענטפערט ווערן.

קורץ: פ י ל אָ ס אָ פ י ש איז זי ניט בעגרינדעט, פאַר דער וויסענשאַפּט איבעריג, אין דער פּראַקטיק מעהר שעדליך, איידער אָהן־נוצען, און ממילא האַלט זי אומעטום ניט אויס קיין קריטיק.

* * *

די דיאלעקטישע לאַגיק איז דער פונדאַמענט פון דעם דיאלעקטישען מאטעריאליום, דעם פילאָסאָפישען געביי פון מאַרקס און ענגעלס. אויף דער דיאלעקטישער לאַגיק רוהט די דיאלעקטישע ענטוויקלונגס־לעהרע. אויף דער דיאלעקטישער ענטוויקלונגס־לעהרע — די דערקענטניס־טעאָריע און די דיאלעקטישע מעטאָדען־לעהרע. אויף די דריי זיילען ווערט אויפגעבויט די נאַטור־פּילאָסאָפיע און די סאָציאָלאָגיע. נאָך העכער אויבען — די געשיכטס־פילאָסאָפיע; די קרוין פון דעם נאַנצען שטאַלצען געביי איז די טעאָריע פון דעם וויסענשאַפּטליכען סאָציאליוזם.

דר. ה. זשימלאָווסקי

אלע וויכטיגע טיילען פון דעם מאַרקסיסטישען סיסטעם האָ-
בען זייערע אייגענע פעהלערן, אָבער אויך אַ סך פעהלערן וואָס
שטאַמען דירעקט אָדער אינדירעקט אָב פון יענעם אונגליקליכען
שידוך, וואָס מאַרקס'ען האָט זיך פּערוועלט דורכפיהרען אין דער
פּילאָסאָפּיע: וויעדער אַ שידוך צווישען אַ לייכטען שמעטערלינג,
דער הענעל'שער ווידערשפרוך-לאָגיק, מיט אַ היפּאָפּאַטאַם, דעם מאַ-
טעריאַליזם.

די קריטיק פון דעם גאַנצען מאַרקסיסטישען סיסטעם פון
דעם שטאַנדפּונקט דאַרף נאָך ערשט געמאַכט ווערן.
מיר האָבען דערווילע געגעבען מאַטעריאַל צו דעם ערשטען
קאָפיטעל פון אזאָ עד היום נאָך נויטיגער אַרבייט.

דער שמונגארטער קאנגרעס

דער שטומגארטער קאנגרעס *

א סך בעזוכער פון דעם שטומגארטער אינטערנאציאָנאַלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס, — דערהויפּט, די „געסט“, — זענען אוועקגעפּאָהרען, זאָגט מען, זעהר ענטווישט. זיי האָבען געהאַפּט אויף אַ סך מעהר: זעהען מעהר כּוח און מאַכט פּון דער וואַקסענ-דער פּראָלעטאַרישער אַרמעע, מעהר התלּהבות ביי די קעמפּער פּאַר דער מענשהייטס בענייאונג; מעהר פּראַקטישע און רעזאָלוטע אַרויסטרעטונגען און אין דערזעלביגער צייט אַ גרעסערען אינטע-לעקטועלען און מאַראַלישען שאַפּען.

די רוסישע פּרעסע האָט שוין אויך געמוזט זיך רעכענען אַט מיט דער שטימונג פּון ענטווישונג, וואָס אייניגע האָבען אַרויס-געטראָגען פּון דעם שטומגארטער קאָנגרעס.

די צייטונג „מאָוואַרישטש“ פּערטיידיגט דעם קאָנגרעס מיט דער טענה, אַז פּאַר דעם אינטערנאציאָנאַל איז שוין אַריבער די צייט פּון יוגענדליכע התלּהבות, פּון „תּפּילות און זיסע קלאַנגען“. עס איז פּאַר איהם געקומען די צייט פּון ניכטערע אַרבייט, פּון וואָ-כעדיגע קלייניגקייטען און אַז אין דעם אומשטאַנד גופּא, — וואָס איז אפּשר זעהר וועניג מאַנגעמיש פּאַר די זייטיגע מענשען, — ליענט — גלויבט די צייטונג — די ערבות פּאַר דעם ערפּאָלג פּון דער אַרבייטער-בעוועגונג.

מיר דוכט אָבער, אַז דער קאָנגרעס נויטיגט זיך ניט אין אַזאַ פּערטיידיגונג, און די אַלע תּרעומות זענען אַ פּראָדוקט פּון מיט-פּערשטענדנים און קנאַפּע בעקאַנטשאַפּט מיט דעם ענין.

מען פּערגלייכט שטומגארט מיט לאַנדאָן, ציוריק, פּאַריז. מען פּערגעסט אָבער דערביי, אַז זינט פּאַריז האָט זיך די גאַנצע אַרגאַ-ניזאַציע פּון דעם קאָנגרעס שטאַרק איבערגעביעטען. ביי די פּרי-

(* סערה כּד. 2 (1908), ז. 227-265.)

זוערדיגע סאָציאַליסטישע צונויפפאָהרען פלעגט דער שווערפונקט ליעגען אין די זיצונגען פון דעם פלענום. די פראָמינענטערע פיהר דער פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם פלעגען אַרויסטרעמען פאַר די דעלעגאַטען, די געסט און דעם עולם מיט אַלץ, וואָס האָט ביי זיי, ביי יעדען איינעם, אָנגעוועהטיגט אויף דער נשמה.

זיי האָבען געדונערט אַנטגעגען דער אַלטער אָבגעלעבטער וועלט, אין דער פּערזאָן פון די מאַכטהאַבער אין יעדען איינצעלנעם לאַנד. זיי האָבען בעלויכטען אַלע נייערערעכטיגקייטען פון די הערשערע קלאַסען, וואָס זענען בעגאַנגען געוואָרען אין דעם פּער-פּלאַסענעם פּעריאָד. פאַר דעם פלענום פלעגען זיי פאַנאַנדער-עפענען די ליכטיגע האַריוואַנטען פון דער צוקונפּט, פלעגען בע-קאַנט מאַכען די חברים מיט דער לאַגע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אין זייער לאַנד, ביי זייער פּאַלקס. און דאָ גופאַ, פאַר דעם פלענום פלעגען פאַרקומען די שאַרפע ויכוחים צווישען פּער-שיידענע טאָערעטישע ריכטונגען און עס פלעגען פאַנאַנדערנע-קליבען ווערען די פּראַקציאָנערע און אָרגאַניזאַציאָנערע שטרייטיג-קייטען.

דער וואָס האָט אויפּמערקזאַם אויסגעהערט אַלץ, וואָס עס איז גערעדט געוואָרען אויף די עפענטליכע זיצונגען, פלעגט אוועק געהן, בערייכערט מיט אַ סך נייע קענטנים; זיין שטעלונג צו דער אַדער יענער פּראַגע, צו דער אַדער יענער פּאַסירונג, — אין דער פּאַרטיי אַדער אין דער וועלט, — פלעגט ווערן קלאָרער. אַ פּריינד אַדער אַ פּיינד, פלעגט ער מוזען בעוואונדערן יענע גייסטיגע ענערגיע, יענעם שטראָם פלאַמענדען געפיהל, וואָס פלעגען זיך אַרויס וויזען אויף דעם קאַנגרעס.

איצטער האָט זיך דאָס בילד אין גאַנצען געענדערט. די עפענטליכע זיצונגען פון דעם פלענום האָבען, — אין דעם פּרט פון היסטאָרישען בעדייט, — זיך אָבגערוקט כמעט אויף גאָר דעם לעצ-טען פּלאַן. דאָס געזעץ פון אַרבייטס-טיילונג האָט טריאומפּירט אויך אין די אַרבייטען פון דעם קאַנגרעס. אין איין צייל מיט דעם פלענום זענען אַרויסגעטרעטען נייע געבילדען, אין וועלכע עס דריקט זיך אויס די גייסטיגע אַרבייט פון דעם צונויפפאָהר. ערשטענס, זענען דאָס די ליטעראַרישע פּערעפּענטליכונגען

פון דעם אינטערנאציאנאלען ביוראָ. אויף דעם שטומגארטער קאָנ-
 גרעס האָבען זיי פיגורירט אין דער געשטאלט פון דריי בכבוד'ע
 בענד פון באלד אַ 2,000 זיימלעך. דער לעזער האָט געקאָנט גע-
 מינען אין זיי די בעריכטען וועגען דער טהעטיגקייט פון די פערשייד-
 דענע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס אין די פערשיידענע לענדער,
 בעריכטען וועגען די זיצונגען פון דעם אינטערנאציאנאלען ביוראָ
 גופא און אויך די רעזאָלוציעס, וואָס זענען פאָרגעשלאָגען געוואָרען
 פאר דעם קאָנגרעס, מיט ברייטליכע קאָמענטארען און מעמאָריאַ-
 לען צו זיי. אויב די בעריכטען פלעגען אויך פריהער געדרוקט ווערן
 פאר'ן קאָנגרעס און פלעגען פאנאָרערגעטיילט ווערן צווישען די
 דעלעגאַטען, פלעגט אָבער דער טעקסט פון די רעזאָלוציעס און
 זייער פערטיידיגונג מצד די אריינטראָגער, בעשעפטיגען די אויפ-
 מערקזאמקייט פון דעם פלענום.

אַ גאַנץ אנדער בעדייטונג האָבען אויך בעקומען די קאָמ-
 מיטעס, וועלכע מען קלייבט אויס, כדי צו בעטראַכטען יעדען
 איינצעלנעם פונקט פון דער טאָג-אָרדנונג און כדי אויסצואַרבייטען
 אַ מעגליכסט איינשטימיגע רעזאָלוציע.

פריהער האָבען אַזעלכע קאָמיסיעס געדיענט נאָר ווי אַ פלאַץ
 פאר אַ פראָבע-קאָמף, אין וועלכען די שטרייטענדע צדדים פלעגען
 אויספראַווען די פעסטקייט פון זייערע פאָזיציעס. אויף דעם
 אמסטערדאַמער קאָנגרעס פלעגט אין זיי שוין פאָרקומען די גענע-
 דאַל-פראָבע פון דער שלאַכט. אָבער נאָך אויף דעם שטומגארטער
 קאָנגרעס האָבען זיי זיך פערוואַנדעלט אין דעם הויפט שלאַכט-פעלד,
 כמעט דעם איינציגען אָרט, וואו עס ווערן אויסגעקעמפט די פער-
 שידענע ריכטונגען.

דעם פלענום פלעגט מען אויף דעם שטומגארטער קאָנגרעס
 ברענגען אַ פארטיגען רעזולטאַט, דעם אלכסון פון די אידעען-
 קרעפטען, וואָס האָבען זיך געשטעלט איינע דער אנדערער אין וועג.
 און נאָך שוין נאָך אַן אומרוהיגע קראַפט, אונטער דעם דרוק פון
 שוין נאָך וויכטיגע טעמים, פלעגט פאר דעם פלענום געפינען מוטא,
 וויעדער ארויס צוטיילען זיך פון דעם אלגעבראַאישען פלייס-מינוס,
 אין וועלכען זי איז געווען בע'חשבונו'ט און דערטרונקען אין די זי-
 צונגען פון דער קאָמיסיע. אָבער אויך אין דעם פאל איז איהר גורל

לכתחילה געווען בעשטימט אין זיצונגען, וואָס זענען, וויעדערראמאָל, פאַרגעקומען מהויז פון דעם פלענום: מיר מיינען דאָ די זיצונגען פון די נאַציאָנאַלע סעקציעס.

אויף דעם שטוטגאַרטען קאָנגרעס בעמערקען מיר אַן ערנסטער רע שטעלונג צו די אַרבייטען פון די איינצעלנע נאַציאָנאַלע סעקציעס. אָט די זיצונגען אין די סעקציעס מוזען מיר בעטראַכטען פאַר דעם דריטען נייען איינפיהר אין דער אָרגאַניזאַציע פון דעם קאָנגרעס. די דעלעגאַטען, וועמען די סעקציע פלעגט שיקען אין די קאָמיסיעס, פלעגען קומען צוריק אין דער סעקציע, פלעגען אָבגעבען אַ בעריכט וועגען אַלץ, וואָס דאָרטען איז פאַרגעקומען, און פלעגען מאַטיווירען די אָדער יענע שטעלונג, וועלכע די סעקציע דאַרף אָננעהמען בנוגע צו דער אָדער יענער פראַגע, צו דער אָדער יענער רעזאָלוציע. אויף די עפענטליכע זיצונגען פלעגען די חברים קומען שוין מיט אַ פאַרטיגען בעשלוס, צו וועלכער פון די קעמפּענדע רעזאָלוציעס צוצושטעהן.

אויף אַזאָן אופן זענען די פלענאַר-זיצונגען פּערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ פּלאַץ, וואו עס ווערן געמאַכט (און, געוועהנליך, שלעכט אויסגעהערט) די עפענטליכע דערקלערונגען מצד די אָדער יענע פּעלקער, אָרגאַניזאַציעס אָדער ריכטונגען, און וואו עס ווערן דורכגעפיהרט די אָפיציעלע אַבשטימונגען.

די „עמאַציאָנאַלע פונקציעס“ פון דעם קאָנגרעס, דער גאַנצער צאָרן זיינער און זיין גאַנצע האַפענונג, יענע „תפילות און זיסע קלאַנגען“, וואָס פאַר אַנדערע ליעגט גראַד אין זיי דער איינציגער חן פון די סאַציאַליסטישע קאָנגרעסען, האָבען זיך שוין אין אַמט סטערדאָס אויסגעטיילט אין בעזונדערע פּערוואַמלונגען, אַלץ וויעדער, מהויז דעם קאָנגרעס: די פּאַלקס-מיטינגען און די באַנקעטען.

אַ חוץ דעם האָבען אין שטוטגאַרט געמאַגט נאָך צוויי צונויפ-פּאַהרען, וועמעס דעלעגאַטען עס זענען אין דערזעלביגער צייט גע-ווען דעלעגאַטען צו דעם אינטערנאַציאָנאַלען קאָנגרעס. דאָס זענען געווען „די צווישן-פאַרלאַמענטאַרישע קאָמיסיע פון דעם אינטער-נאַציאָנאַל“ און „די ערשטע אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפּערענץ פון סאַציאַליסטישע פרויען“.

און דערצו, אויך נאָך אין ענגער שיכות צו דעם שטוטגאַרטער

קאנגרעס, האָט שטאַטנעפונען די ערשטע זיצונג פון די פערטער-
טער פון דער אלוועלטיכער סאַציאַליסטישער אַרבייטער־יונגער.
מען מוז בעקאנט ווערן מיט די אַלע ליטעראַרישע פּערעפּענט-
ליכונגען, מיט אַלע אַרבייטען פון די קאָמיסיעס און די טעקציעס,
מיט אַלע רעדעס אויף די מיטינגען און באַנקעטען, מיט די פּער-
זאַמלונגען פון די פּאַראַלעלע און ספּעציעלע זייטיגע צונויפּפּאַהרען
און זייערע זיצונגען, און ערשט דערנאָך צוגעבען צו זיי די פּלענאַרע
זיצונגען פון דעם קאָנגרעס גופּא, כדי אַרויסצוטראַגען אזא אָדער
אַן אַנדער ווערדיקט וועגען די וויכטיגקייט און דעם בעדייט פון דעם
גאַנצען קאָנגרעס.

ליידער זענען די רעפּאָרטער־פּונקציעס און דער סטענאַגראַף-
פּישער דיענסט פון דער פּאַרטיי־פּרעסע און די פּאַרטיי־סעקרעטאַר-
רען נאָך ניט איינגעאַרדנעט, ווי עס דאַרף צו זיין, און אַ סך פון
דעם, וואָס קומט פאַר אויף דעם קאָנגרעס גופּא אָדער אויף די זי-
צונגען, וואָס זענען פּערבונדען מיט איהם, געהט לנמרי פּערפּאַלען
פאַר דער געשיכטע.

לאָמיר האַפען, אַז מען דאַרף ניט לאַנג וואַרטען אויף דער
צייט, ווען דאָס אינטערנאַציאָנאַלע ביוראָ וועט אויף דעם גאַנצען
משך פון דעם קאָנגרעס אַרויסגעבען אַן אייגענע צייטונג, וואָס זאָל
מיט סטענאַגראַפּישער פינקטליכקייט איבערגעבען דער וועלט אַלע,
אפילו די קלענסטע קלייניגקייטען פון יענער באַמת גראַנדיעזער
וועלט־פּאַסירונג, וועמעס נאָמען עס איז דער אינטערנאַציאָנאַלער
סאַציאַליסטישער קאָנגרעס.

אַ ריין אינפּאַרמאַטיוועם בוך, וואָס זאָל צונויפּגעשטעלט ווערן
אויף דעם סמך פון אַזעלכע פּולע בעריכטען וועגען יעדען איינ-
צעלנעם צונויפּפּאַהר, וואָלט ניט נאָר געווען דער בעסטער היסטאָר-
רישער מאָמענט, ניט נאָר אַ קוואַל צו שטודירען די געשיכטע פון
דעם צווייטן־פּעלקער־ליכען סאַציאַליזם, נאָר אויך זיין עוואַנגעליום,
דאָס בעסטע פּראָפּאַגאַנד־מיטעל פאַר זיינע אידעען.

וואָלטען מיר שוין איצטער געהאַט אַזעלכע ביכער וועגען די
סאַציאַליסטישע צונויפּפּאַהרען, וואָלטען זיי אונז בעווייזען, אַז דער
שמוטגארטער קאָנגרעס דאַרף בשום אופן ניט אַראָבפּאַלען פאַר
זיינע פּאַרגענגער ניט לויט די וויכטיגקייט פון די געדאַנקען, וואָס

דר. ח. זשולאָווסקי

זענען אויף איהם אַרויסגעזאָגט געוואָרען, ניט לויט דעם ווערט
און דער טיעף פון די ליידענשאַפטען, וואָס האָבען זיך אַרויסגע-
ריסען אויף איהם, און אז אין אייניגע פונקטען, שטעהט ער נאָך
געוויס העכער פאַר זיי.

איך האָב ניט די פרעמענזיע צונויפשטעלען אזא בוך וועגען
דעם שטוטגאַרטער קאָנגרעס. עס פעהלען דערצו די נויטיגע מאַ-
טעריאַלען, וואָס זייער גרעסטער טייל איז אויף אייביג דערטרונקען
געוואָרען אין דעם שטראָם פון דער פערנאַנגענהייט, און קיין צייט
דערצו איז אויך ניטאָ.

האָבענדיג אין זין אונזערע שפּעציעלע אויפגאַבען, וועל איך
אַרויסנעהמען נאָר אין קאָפימעל פון אַט דעם בוך, — אמת, דעם,
נאָך מײַן מיינונג נאָך, אינטערעסאַנטעסטען, וואָס מען קאָן איהם
אַ נאָמען געבען: „נאַציאָנאַליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם אויף
דעם שטוטגאַרטער קאָנגרעס“. אין דעם ליכט פון אַט דעם קאַפי-
מעל וועל איך צעריהרען אויבען־אויף אויך די אַנדערע מאָמענטען
און רעזולטאַטען פון דעם צונויפפאַהר, די וויכטיגערע.

2.

און פון דעסטוועגען מוזען מיר מיטטיילען דעם לעזער אויך
אַ פאַר עפּיזאָדען פון די, וואָס זענען פאַרגעקומען מחוץ דעם קאָנ-
גרעס, כדי ער זאָל בעקומען אַ בעגריף וועגען דער מאַסע פון די
אינטערעסאַנטע, וויכטיגע אין טיעפע ענינים, וואָס זענען בעהאַנד-
לעט געוואָרען דרויסען פון זיינע ווענט.

איך וועל אָנהויבען מיט דעם „עמאַציאָנעלען טייל“, מיט יענע
„תפילות און זיסע קלאַנגען“, וואָס זייער צוועק איז — אויסצו-
דייניגען, אַבצופרישען די נשמה דורך דעם בעוואוסטזיין פון דער
גרויס, וואָס שטעקט אין יענער איינציג הייליגער זאך, אויף וועל-
כער עס אַרבייט איצטער די מענשהייט אין דער געשטאַלט פון
דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליסטישען פראָלעטאַריאַט.

איך ווייס ניט, צי וועט זיך אין דער גאַנצער געשיכטע פון
די פריהערדיגע סאָציאַליסטישע צונויפפאַהרען געפינען לאָז זיין
אין עפּיזאָד, וואָס זאָל זיך קאָנען פערגלייכען מיט דער רעדע פון

דעם שוויצארישען דעלעגאט ג ר י ל י ד , אויף דעם פאלקס-מיטינג, אונטער פרייען הימעל, אויף דעם קאנשטאטער פלעין. דער אלטער, גראהער ארבייטער אויף דעם פעלד פון דעם אינטערנאציאנאלען סאָציאַליזם, אליין אַרויסגעוואַקסען פון די טיער-פע שיכטען פון דעם פראַלעטאַריאַט, האָט אין זיין רעדע דערמאָהנט אָן יענער צייט, צוויי און פערציג יאָהר צוריק, ווען ער האָט אין איינעם מיט בעבעל'ן און נאָך אייניגע חברים אוועק געלעגט דעם פונדאמענט פאר דעם אינטערנאציאנאל אין דייטשלאנד, גראַד דאָ אין שטומגארט, גראַד אין דערזעלביגער „ליעדער-האללע“, וואו עס קומען פאַר די זיצונגען פון דעם קאָנגרעס.

„פון יענער מחנה זענען מיר געבליבען נאָר צוויי : אײַך און בעבעל. דערפאַר איז די מחנה גופא אויסגעוואקסען“, האָט ער געזאָגט, אַרומגעהענדיג מיט זיין בליק די הונדערט-טויזענט-קע-פיגע מאַסע. „אין דעם אַרבייטער קלאַס האָבען מיר פערזעעט די זדיעה פון דעם גרויסען און הערליכען מענשהייטס-אידעאַל, דעם אידעאַל פון דער צוקונפטיגער געזעלשאַפט. אין מיליאָנען הערצער האָט דער אידעאַל טיעפע וואַרצלען געלאָזען און קיין פאַליציי, קיינע שטראַפען קאָנען זיי ניט אַרויסרייסען (ש ט ו ר ע מ ד י ג ע א פ ל אָ ד י ס מ ע נ ט ע ז). „טיעה אין דעם מענשליכען האַרצען ליגעט איינגעגראָבען די בענקשאַפט נאָך גליק, די בענקשאַפט נאָך אַ געזעלשאַפט, אין וועלכען עס וועלען ניט זיין קיין קנעכט, עס וועט ניט זיין קיין עקספּלאָאטאַציע, — נאָך אַ געזעלשאַפט וואָס וועט בעפרייען אַלע אַרבייטליעבענדע מענשען פון די דאָנות, ווי אזוי פאַרטיג צו ווערן מיט די נויטען פון לעבען.“

„דיזעלביגע בענקשאַפט ליגעט טיעף בעהאַלטען אַפילו ביי יענע, וואָס זענען איצטער נאָך נאָר ניט בעוואוסט דערפון. אַפילו צווישען אונזערע געגנער געפינען זיך ניט וועניג מענשען, וואָס וועלען דערנאָך בעוואוסט ווערן פון זייער בענקשאַפט. און יעמאַלט וועט די געשיכטע מאַכען אַ גרויסען שפרונג פאַראויס (ש ט ו ר ע מ - ד י ג ע א פ ל אָ ד י ס מ ע נ ט ע ז). אָט דער ענדזיעל פון אונזערע שטרעבונגען מאַכט שטאַרק ווי שטאַהל אונזער קראַפט.“

„אויף מײַן נורל איז אויסגעפאַלען דאָס גליק מיט מיינע אוי-גען צו זעהען דעם מעכטיגען וואוקס פון דעם אַרבייטער-קלאַס אין

דר. ח. זשימלאָנסקי

די לעצטע פערציג יאָהר. ווי די אירען אונטער משה'ס פיהרער-שאפט, וואָס איז אויך געווען אַ מורד במלכות, טומלער און סטרייק-מאַכער (ש ט ו ר ע מ ד י ג ע פ ר ע ה ל י כ ק י י ט), האָבען געדאַרפט פערציג יאָהר אַרמוואַנדערן אין מדבר, איידער זיי זענען געקומען אין דעם צוגעזאַגטען לאַנד, אזוי האָט אויך די אַרבייטער-בעוועגונג איהר ארצייכען און זי וועט איינגעהמען יענע הייליגע לאַנד, אין וועלכען די מענשהייט וועט זיך אויפהויבען און וועט געהמען אַן אָנטייל אין דער הייליגער קולטורעלער ירושה פון דער גאַנצער מענשהייט" (ש ט ו ר ע מ ד י ג ע פ ל אָ ד י ס מ ע נ - ט ע ו).

אָט דאָס איז די לעבענס-פילאָסאָפיע פון יענעם זקן, דעם קעמפער, דעם סאַציאַליסט. דורכגעלעבט אין איינעם מיט זיין קלאַס, אין אייביגע צונויפשטויסען מיט דער בורזשואַזיע, די גאַנ-צע אימה פון דעם עקאָנאָמישען דרוק און דער עקספּלואַטאַציע, אויף זיין אייגענער הויט דורכגעשפיהרט אין דעם טאָג-טעגליכען קאַמף, וועלכע אומגעהויערע קרעפטען מען מוז אָנשטרענגען, וועלכע קרבנות מען מוז ברענגען, כדי אָבצוראַנגלען ביי דער בורזשואַזיע לאַזן זיין אַ ברעקעלע לעבענס-גליק פאַר דעם אַרבייטער-קלאַס, שטעהט ער איצטער, אַ קינד פון פאַלק, ביי דעם ברעג פון זיין קבר און זאָגט אָב אין זיין צואה צו די חברים דעם גלויבען אַ ין דעם מענשען, אָט דעם יסוד פון זיין גלויבען אין דעם סאָ-ציאַליזם; דעם גלויבען אין דעם מענשען, ווי אַ פּראָדוקט פון אַלע זיינע פיעל-יעהריגע מחשבות וועגען דעם לעבען און פון די איינ-דרוקען, וואָס דאָס לעבען האָט געמאַכט אויף איהם; דעם גלויבען אין דעם מענשען, ווי דעם לעצטען רעזולטאַט פון זיין גאַנצער דייכער ערפאַהרונג, ווי דעם טריאומפירענדען פינאַל פון אַ גאַנצען לעבען, געוויימעט דעם קאַמף פאַר דעם גליק פון דעם פאַלק. עפעס נביאים'שעס, עפעס אַלטי-ידעאישעס וועהעט דאָ פון זיין פיגור און פון זיינע קורצע רעיד.

אויב ס'איז אמת, וואָס גריליף האָט דאָ געזאָגט וועגען דער אַלגעמיינ-מענשליכער בענקשאפט נאָך אַ גערעכטער געזעלשאַפטס-אַרדנונג, איז פון דעסטוועגען ניט שווער צו פערשטעהן, פאַר וואָס די דאָזיגע בענקשאפט לעבט מעהר אין די הערצער פון דעם פּראָ-

לעמטאריאט, איידער אין די הערצער פון דער בורזשואזי. די קלאָ-
סען-לאַגע פון דער אַרבייטערשאַפט שטימט צונויף מיט איהר און
מאַכט זי נאָך שטאַרקער. ביי דער בורזשואזי ווערט אָבער יענע
בענקשאַפט אַריבערגעשריען און פערטויבט דורך איהר קלאַסען-לאַגע
און איהר קלאַסען-אינטערעס.

אויב אָט די בענקשאַפט ליעגט ערגעץ-וואו „טיעף אַרײַנגע-
גראָבען“ אין די הערצער פון דער בורזשואזיע איז דאָס סיידען נאָר
אין דער פאַרם פון אַ ספרונזשין, צונויף געדרעהט אין דרייען, צו-
נויפגעפרעסט און צונויפגעקוועטשט אין די שרױבען פון איהרע
קלאַסען-תּאוות. געוויס, ווי נאָר די נצחונות פון דער פּראָלעטאַ-
רישער רעוואָלוציע וועלען איהר קלאָר מאַכען, ווי וועניג פּרוכטבאַר
עס קאָן זיין איהר ווידערשטאַנד, וועט די בעפרייטע ספרונזשין
פון דער אַלגעמײן-מענשליכער בענקשאַפט זיך אויפ'ן שטעל אויס-
גלייכען און וועט בלי ספק אויפטהאָן איהרם: זי וועט אוועק נעה-
מען ביי דער בורזשואזי דעו אינוועניגסטען בעוואוסטזיין פון
איהר גערעכטיגקייט און וועט ניט אויפהערען צו ענבערן איהר אין
מוח דעם פאַקט, אַז דער אַלגעמײן-מענשליכער אמת און דער אַלגע-
מײן-מענשליכער יושר זענען אויף דער זייט פון דעם פּראָלעטאַ-
ריאַט. שוין איצטער רייסט זיך אָט די בענקשאַפט אַרויס ביי אַ
סך קינדער פון דער בורזשואזיע, וואָס פערלאָזען זייער אייגענעם
קלאַס און נעהען איבער אין דעם סאָציאַליסטישען לאַגער.

אָבער קאָמיר לאָזען די בורזשואזיע. די געשיכטע וועט שוין
שפעטער בעווייזען, צי איז אזאַ לעבענס-פּילאָסאָפיע ווי די, וואָס
בעזעעלט דעם אַלמען ג ר ו י ל י ד, האָט געטראָפּען דעם אמת,
אָדער זי איז געווען נאָר אַ ראַמאַנטישער נעפעל.

קאָמיר בעסער פרעגען, וואו האַלט דאָס איצטער מיט יענער
בענקשאַפט ביי דעם פּראָלעטאַריאַט גופאַ, ביי זיינע פיהרער אויף
דער אַרענע פון דעם סאָציאַליסטישען קאַמף? ווערט זי ניט פער-
שטעלט ביי איהם און ביי זיי דורך טויענעם קלייניגקייטען פון דעם
טאָג-געליכען לעבען?

ליידער, מוז מען ענטווערן: יע, זי ווערט זעהר אַפּט פער-
שטעלט און פערטונקעלט. דער עיקר, זענען די לעצטע יאָהרען
געווען זעהר וועניג גינסטיג פאַר יענער אַלגעמײן-מענשליכער

תשוקה. דער טיעפער גלויבען אין דעם נאָהענטען פריעדליכען טריאומף פון דעם סאָציאַליזם, — א טריאומף, וואָס איז פּערוואָהד רענט שוין א דאַנק דעם אָנוואַקסען פון די פּראָלעטאַרישע אַרמען, — א דאַנק דעם „שטימ־צעמל“, — האָט ניט אַרויסגערופען קיין נויטה אין וואָסערע איז אַנדערע געפיהלען, א חוץ דער ענערגיע אין דעם פּאָליטישען קאַמף און דעם בעוואוסטזיין, אַז דער „נאַטיר־ליכער נאַנג פון דער ענטוויקלונג“ וועט ממילא אַלץ פיהרען צום בעסטען אָט אויף דעם ערגסטען פון אַלע וועגען.

דער פּראָלעטאַריאַט האָט אין דער לעצטער צייט וועניג וואָס געטראַכט סיי וועגען די פּראַקטישע מיטלען, ווי אזוי שוין צו פּער־ווירקליכען דעם סאָציאַליסטישען אידעאַל, סיי וועגען די קאַמף־מעטאָדען, ווי אזוי אוממיטעלבאַר אָנצופאַלען אויף דער קאַפיטאַל־ליסטישער געזעלשאַפט.

אויף די אַלע פּראַגען און פּראָבלעמען האָט די הערשענדע וועלט־אנשוואַונג געגעבען א „וויסענשאַפּטליך“ בעגרינדעטען ענט־ווער: די ענטוויקעלונג פון דעם קאַפיטאַליזם, די פּערשטאַרקונג פון דעם אַרבייטער'ס פּאַזיציעס, דער פּאָליטישער און דער עקאָ־נאָמישער קלאַסען־קאַמף פון דעם פּראָלעטאַריאַט.

אָבער אָט דער ענטפּער האָט אויפגעהערט צו בעפריידיגען א בעדייטענדען טייל פון דער מאָדערנער אַרבייטערשאַפט. זי הויבט אָן זיך אוועק צו שטעלען די שאלה: אין וואָס זשע זאָל זיך אויס־דריקען מיין טאַג־געליכע סאָציאַליסטישע אַרבייט, א חוץ דעם ריינעם קלאַסען־קאַמף? און ווי אַן ענטפּער אויף דער פּראַגע ווערט געבוירען ביי איהר די — „בענקשאַפט“, די בענקשאַפט נאָך א וועלכען עס איז אוממיטעלבאַרען רעוואָלוציאָ־נערען אָנפאַל אויף דער בורזשואַזער געזעלשאַפט און נאָך א פּראָ־גראַם פון פּאַזיטיווע רעפּאָרמען, וואָס זאָלען שוין איצטער אַדמ־אַרבייטען די געזעלשאַפט אין א סאָציאַליסטישען גייסט.

נאָר אומדערוואַרטעט האָט זיך יענע בענקשאַפט נאָך א פּאַ־זיטיווער, ריין סאָציאַליסטישער פּאָליטיק פון דעם פּראָלעטאַריאַט אַרויס געריסען אויף א זיצונג פון דער אינטער־פּאַרלאַמענטאַרישער קאָמיסיע, צו דעם ענד פון איהרע אַרבייטען.

דאָס איז געווען אַ זעהר לעהר־רייכער עפיוּד, און איך וויל איהם ברענגען אין גאַנצען.

ט ר ו ל ס ט ר א פון האַלאַנד האָט אויפגעהויבען די פראגע, איז אפשר געקומען די צייט, מען זאָל זיך נעהמען און אויסארבייטען אן אייגענעם סיסטעם פון סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פאָליטיק. „מיט וואָס מיר בעשעפטיגען זיך אין די פאַרלאַמענטען“, האָט ער געזאָגט, „איז אין תוך אַרײַן בורזשואַזע פאָליטיק אָדער, אין בעסטען פאַל, שטאַטס סאָציאַליזם. דער גאַנצען סכסוך צווישען דעם רעוויזיאָניזם און דעם ראַדיקאַליזם וואַקסט אַרויס פון יענעם אומשטאַנד, וואָס מיר האָבען ניט קיין סיסטעם פון אייגענע פאָליטיק, וואָס מיר זענען נאָך געצוואונגען פאָליטיש צו אַרבייטען מיט די פאָליטישע מיטלען פון דער בורזשואַזער געזעלשאַפט. ווען מיר זעהען, אז אין פראַנקרײך האָט זיך בעוויזען אַ שטאַרקע אַנאַר־כיסטישע, לפחות, אַנטי־מיליטאַריסטישע שטרעמונג וואָס געפינט אָנהענגער אויך אין דײַטשלאַנד (די דײַטשען לײקע־נען), ווערט יעמאַלט קלאָר, אז אויך אַט דאָס פליעסט אַרויס פון דעמוזעלביגען מאַנגעל אין אן אייגענעם פאָליטישען סיסטעם ניט פאַר דער ווייטער צוקונפֿט, נאָר שוין פאַר דעם אונמיטעלבאַרען היינט.“

טרולסטראַ מאַכט דעריבער דעם פאַרשלאַג, „מען זאָל אויס־קלייבען אַ קליינע קאָמיטע אויסצופאַרשען די פראגע.“

ו ו א ל י א ן (פאַריזש): וואָס טרולסטראַ האָט אונז דאָ געזאָגט, איז זעהר אינטערעסאַנט. אָבער איך רעכען, ס'איז אומ־מעגליך שוין איצטער אויסצומאַלען די געשטאַלט פון דעם צוקונפֿ־טיגען פיהר. זשאַרעס האָט אַ מאָל צוגעזאָגט געבען אונז עפעס אַזוינס פון דעם מין (ש פ א ס ה א פ ט ע ש ט י מ ו נ ג). ער האָט אָבער פערגעסען זיין צוזאַג (זשאַרעס רופֿט זיך אָב: „איך פערגעס קיין מאָל קיין זאַך ניט.“ ש פ א ס ה א פ ט ע ש ט י מ ו נ ג). אויב אַזוי, איז לאָז ער דאָס מאַכען אויף זיין אייגענעם חשבון און ריסק. די פאַרטיי קאָן ניט נעהמען אויף זיך אַזאַ אַחריות. מיר האָבען אויפֿמערקזאַם אויסגעהערט טרולסטראַ'ס רעד, אָבער געהן נאָך איהם, קאָנען מיר ניט.“

ז ש א ר ע ס (פאַריזש): „טרולסטראַ'ס פאַרשלאַג געהערט

אייגענטליך ניט צו אונז. אויב שוין זיך בעשעפטיגען מיט דער פראגע, דארף מען זי איבערנעבען צו די איינצעלנע נאציעס, זיי זאָלען זי אפריהער אונטערוזוכען, ווייל דאָ האַנדעלט זיך וועגען די וויכטיגסטע פראָבלעמען וואָס אינטערעסירען די סאָציאלע דעמאָ- קראַטיע. עס האַנדעלט זיך דאָ, מיר דוכט, ניט וועגען אויסאַרביי- טען דעם פראַגראַם און די אַרכיטעקטור פון דער צוקונפטיגער גע- זעלשאַפט, נאָר וועגען דעם, ווי אזוי צו פערווירקליכען אונזערע מינימאַלע פּאָדערונגען. אין פראַנקרייך זענען מיר אוועק געשטעלט געוואָרען פאַר דער פראַגע: וואָס הויבען מיר אָן צו טהאָן, ווען דער בורזשואַזער ראַדיקאַליזם, וואָס שטעהט איצטער ביי דעם רודער, וועט דורכפירען זיינע פּאָדערונגען, אָדער ער וועט באַנקראַט- טירען? אין ביידע פעלען וועלען אויף אונז אַרויפפאַלען שווערע אויפגאַבען. קויטסקי בעשעפטיגט זיך אין זיין בוך אויף דעם פּאָ- זיטיווסטען אופן מיט דעם פּאַנאַנדעראַרבייטען געזעצגעבערישע פראַגען פאַר דער צוקונפטיגער געזעלשאַפט. און עס איז טאַק אונ- מעגליך פאַר אונז, מיר זאָלען זיך בעגרעניצען נאָר מיט דער קריי- טיק פון דעם עקזיסטירענדען, מיר מוזען אויך פּאַנאַנדערעפענען פּאָ- זיטיווע פּערספּעקטיווען. שוין די פּאַריגע פּאַרלאַמענטאַרישע קאָנ- פּערענץ האָט מיך געבעטען, איך זאָל פּאַרלעגען בפרטיות מיינע פּאַרשלעגען בנוגע אונזער צוקונפּט-פּאַליטיק. צום גליק פאַר דער ענטוויקלונג פון'ם סאָציאַליזם בין איך יעמאַלט געווען קראַנק (ש פ א ס ה א פ ט ע ש ט י מ ו נ ג). אָבער איצטער בין איך וויעדער געזונט (ש פ א ס ה א פ ט ע ש ט י מ ו נ ג) און מיר דוכט, אז די איינצעלנע פּאַרלאַמענטאַרישע גרופען האָבען זיך גע- דאַרפט בעשעפטיגען מיט דער פראַגע. (גע ר: „ניט די פּאַרלאַמענט- טאַרישע גרופען, נאָר די פּאַרטייען אין זייער גאַנצען -“). מסכים אויך מיט דעם.“ (צושטימונג).

ו ו י ק ט אַ ר א ד ל ע ר (ווען): „טרולסטראַס פּאַרש- לאַג, דוכט מיר, איז אפשר ניצליך פאַר יעדער בעזונדער פּאַרלאַ- מענטאַרישער פּראַקציע, ס'איז אָבער אַ שאַלה צו ער קאָן זיין פּרוכטבאַר פאַר אַן אינטערנאַציאָנאַלע לעזונג. איך טייל ניט טרולסטראַס'ס פּעסימיזם. מיר דוכט, אז דער פּעסימיזם בנוגע פאַר- לאַמענטאַרישע טעטיגקייט פאַלט אָן אויף איינעם נאָר דאָרטען, וואו

מען האָט לכתחילה געהאט פאַנטאַסטישע פאַרשטעלונגען וועגען דער מעגליכקייט און דעם בעדייט פון פאַרלאַמענטאַרישע אַקצאַז-נען. ווער עס איז פריי געווען פון אזעלכע פאַנטאַסטישע פאַר-שטעלונג, יענער וועט אויך ניט ענטוישט ווערן פון דעם קליינעם ביסעלע, וואָס די פּראָבלעמאַרישע מינדערהייט דערגרייכט אין פאַר-לאַמענט. ער וועט זיך טרייסטען מיט דעם בעוואוסטזיין, אז די געזעצגעבערישע טעטיגקייט פון אלע לענדער ווייזט ארויס א פּראָג-רעסיווע טענדענץ, ווען אפילו ניט אומעטום נאָר אַהן שריט צו-ריק. דאָס האָבען מיר קודם כל צו פּערדאנקען דער פאַרלאַמענט-טאַרישער טעטיגקייט פון די סאַציאַליסטען, ניט אזוי דעם, וואָס מיר אַליין טהוען אַמאָל, נאָר דעם, וואָס די אנדערע זענען, ווילענ-דיג ניט-ווילענדיג, געצוואונגען צו טהאָן.

„זשאָרעס גלויבט, אז די דעמאָקראַטיע אין פּראַנקרייך האַלט שוין ביי דעם סוף פון איהר וועג. איך בין אין ספק, צו דאָס איז אמת אפילו פאר פראנקרייך. על כל פנים, איז דאָס ניט ריכטיג פאַר די אנדערע לענדער. אומעטום איז נאָך דאָ אזא מאַסע אַר-בייט, אז די בורזשואַזע געזעלשאַפט קאָן קאַס-קאַס פאַרטיג ווערן אַרויסוויקלען פון זיך דאָס, צו וואָס זי איז נאָך פּעהיג. און אויב זשאָרעס פּרעגט פאַר פּראַנקרייך: איז וואָס ווייטער? — ענט-פער איך איהם; געהט זיך, חבר זשאָרעס, דורכפיהרען אייער אייגענעם פּראָגראַם-מינימום. דאָס וועט אייך געבען א היבשע ביסעל טירחא, און, על כל פנים, וועט דאָס צוגעהמען צו פיעל צייט, איהר זאָלט נאָך קאָנען טראַכטען וועגען ווייטערדיגע שריט“.

„יעדער האָט זיינע חסרונות. מיין חסרון איז — קורצזיכ-טיגקייט. אָבער איך ווייס, אז ווייטזיכטיגקייט איז אויך ניט קיין גרויסע מעלה. (ש פ א ס ה א פ ט ע ש ט י מ ו נ ג). מיר האָ-בען אזוי פיעל דאגות מיט די פלאגען פון יעדען טאָג, — און מיין קורצזיכטיגע איבערצייגונג בעשטעהט אין דעם, אז גראד די אַר-בייט פאַר די קלייניגקייטען פון דעם טאָג איז דאָס וויכטיגסטע פאַר דעם איבערגאנג פון דער געזעלשאַפט אין א סאַציאַליסטישע אָרדנונג, — אז איך האָב קיין מורא ניט, מיין חלאת זאָל אָננעה-מען צו געפּהרליכע מאַסען. געוויס, אויב מיר זאָלען בעשטימען א קאָמיסיע, וואָס זאָל אריינטראַגען אָרדענונג אין אלע פאַרשטע-

לונגען, וואָס עקזיסטירען וועגען דעם ענין, אָדער גאָר צונויפֿשטיי-
מען זיי איינע מיט דער אנדערער, קאָן יענע חלֵאת ווערן געפֿהר-
ליך, אָבער ניט פֿאר דער סאָציאליסטישער בעוועגונג, נאָר פֿאַר די
מיטגלידער פֿון דער קאָמיסיע נופֿאָ. (ש פ א ס ה א פ ט ע
ש ט י מ ו נ ג.)

„פֿון דעסוועגען שטעל איך מיך ניט נעגאטיוו צו טרולסט-
ראַ'ס אידעע אין אַלע איהרע פֿונקמען. עס וואָלט געווען זעהר נומ
אויסצושטודירען אַלע אָנהויבען פֿון דעם סאָציאליזם, וואָס זענען
צושפרייט אומעטום. אָבער יעמאָלט דארף מען זיך ניט בענדערני-
צען נאָר מיט די רעוולטאמען פֿון דער טעטיגקייט פֿון דער סאָציאלי-
דעמאָקראַטיע, ווייל יענע התחלות ענטשטעהען פֿון זיך אַליין אויף
אַלע פעלדער, אָהן אונזער אַרײַן מישען זיך. אַ בוך אָנשרייבען
וועגען דעם, וואָלט געווען אינטערעסאנט, אָבער ניט אן אינטער-
פֿארלאַמענטארישע קאָמיסיע קאָן בעשפּרעכען די אַלע פּראַ-
גען. א מענש, וואָס נעהמט אַנטייל אין א גרויסער שלאכט, קאָן
זיין, ער זאָל די שלאכט אַליין גאָר ניט זעהן. אזוי איז דאָס, ווי
איך רעכען, אויך מיט אונז: מיר אַלע נעהמען אַנטייל אין דער
גרויסער שלאכט, אָבער מיר זעהען ניט איהר גאַנצען צוואמענהאַנג.
און אויך א קאָמיסיע וועט דאָס ניט קאָנען דערזעהן.“

מען וואָלט געקאָנט ברענגען נאָך אנדערע עפיזאָדען און אייני-
דרוקען פֿון יענע ארבייטען, וואָס האָבען זיך אָנגעשפיעלט מחוץ
פֿון דעם קאָנגרעס. מען וואָלט בעדארפט צוציעהען די אויפֿמערק-
זאַמקייט פֿון דעם לעזער אויף דער ערשטער סאָציאליסטישער פֿרוי-
ען־קאָנפֿערענץ, אויף דער ערשטער מושטירונג פֿון א ניער וואָס-
סענדער ארמעני, וואָס זוכט איהרע זעלבסטשטענדיגע
וועגען, וואָס וויל בעשטימען איהר אייגענע און בעזונדער-
רע ראַליע אין דעם בעפֿרייאונגס־קאמף פֿון דעם פּראָלעטאריאַט
און וואָס איז בעזעעלט מיט דעם טיעפען גלויבען אין דער וויכטיג-
קייט און נויטיגקייט פֿון איהר ארבייט.

„ווער עס האָט צוגעצויגען צו זיין ארבייט נאָר דעם מאַן, —
האָט געזאָגט די עסטאָנערין בערגליין, — „דער האָט נאָר
אַ האַלבען מענשען; ווער עס האָט צוגעצויגען אויך די פֿרוי, יעד-
נער האָט צוויי מענשען, און ווער עס האָט געוואונען אויך די קינד“

דער, יענעם געהערט די צוקונפט. אָט די צוקונפט וועט די פרויענ-
בעוועגונג געבען דער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע."

מען וואָלט אויך געקאָנט בעקאנט מאכען דעם לעזער מיט די
שטרעבונגען פון דער „וונגער גוואַרדיע“, דער סאָציאַליסטישער
ארבייטער־יוגענד, וואָס האָט אויך געהאט איהרע אייגענע זיצונגען
און האָט אָנגעדרוקט איהר בעריכט אין די אויבען דערמאָנטע
פובליקאציעס פון דער אינטערנאַציאָנאַלען ביוראָ. איהר ציעל איז
בעשיינפערליך צו פערווירקליכען יענע ווערטער קויטסקי'ס, מיט
וועלכע ער האָט זיך נאָך אין דעם יאָהר 1903 געווענדט צו דער
עסטייכער ארבייטער־יוגענד:

„די בורזשאַזי האָט שוין איצטער ניט מעהר קיין שום אירעא-
לען און די בורזשאַזע יוגענד שטייגט זי נאָך אריבער אין ענטויר-
שונג, מערקייט, האַפנונגס־לאַזיגקייט און מענשען־פּעראַכמונג אדער
גאָר אין אכזריות און צולאָזענקייט. דער פּראָלעטאַריאַט צוריק
איז אין דער איצטיגער צייט דער קלאַס פון דעם
רעוואָלוציאָנערען אידעאליזם, און יענע
פּאָליטישע ראַליע, וואָס איז מיט א האלבן יאָהרהונדערט צוריק
אויסגעפאלען אויף דעם גורל פון דעם שטויענמענום, פאלט איצ-
טער אויס אויף דעם גורל פון דער ארבייטער־יוגענד. זי איז דער
קוואַל, וואו עס ווערט שטענדיג בענייט דער ענטהוואָם פאר אונ-
זער גרויסער זאך; מיט איהר קאָן מען אויך אויף דעם קלאָרסטען
אופן אָבמעסטען דעם אינטעלעקטועלען און מאָראַלישען פּראָג-
רעס פון דער פּראָלעטאַריאַט.“

נאָך אמאָל: דער שטוטנארטער קאָנגרעס שטעהט אין קיין
פאל ניט אָב פון זיינע פּאָרגענגער ניט אין אינטערעס, ניט אין
בעדייט. אמת, זיינע רעזאָלוציעס זענען, אין א סך פרטים געווען
ניט גאָר צופריעדענשמעלענד, אָבער מען דארף אויך ניט פּערנע-
סען, אז די רעזאָלוציעס פון דעם סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָ-
נאַל זענען מאָטיווירטע דירעקטיווען, וועל-
כע די פּראָלעטאַרישע פּאַרטיעס פון דער גאַנצער וועלט ארבייטען
אויס פאר די פּראָלעטאַרישע פּאַרטיעס פון דער גאַנצער וועלט.
עס איז אמת, זיי זענען יורדיש ניט בינדענד, זיי האָבען
נאָר אַ ריין מאָראַלישע בעדייטונג פאַר די פּאַרטיעס, וואָס

שטעהן צו צו דעם אינטערנאציאנאל. אָבער ניט קוקענדיג דע-
רויף, לעגען זיי ארויף זייער שטעמפעל אויף די טעטיגקייט און
דעם טעגליכען קאמף פון דעם פראָלעטאריאט אין די פערשיידענע
לענדער ביי די פערשיידענע פעלקער. זיי שרייבען פאָר, וועלכע
אוממיטעלכארע אויפגאבען מען דארף זיך שטעלען, וועלכע קאמף-
מעטאָדען אָנווענדען, פון וועלכע אויפגאבען און קאמף-מעטאָדען
זיך אָבזאָגען.

עס איז דעריבער קיין חדוש ניט, ווען אַ וועלכע עס איז
פארטיי וויל בשום אופן ניט אָננעהמען יענע אויפגאבען און מע-
טאָדען, וואָס שטייגען אריבער איהרע כוחות, אָדער וואָס גע-
הען להיפך צו איהר יאָהרענלאַנג אויסגעפרוואווער טאקטיק. עס
איז קיין וואונדער ניט, ווען זי וויל זיך ניט אָבזאָגען פון אויפ-
גאבען און מעטאָדען, וועלכע האָבען איהר ניט איינמאָל ארויס-
געהאלפען אין קאמף און שטימען אין, לויט איהר טיעפעסטער
איבערצייגונג, מיט די גרונד־פרינציפען פונ'ם סאָציאַליזם.

אָט פאר וואָס עס איז אזוי שווער אויסצוארביימען אזא
רעזאָלוציע, וואָס זאָל קאָנען בעפריעדיגען אלע פארטייען, אָדער
לפחות דעם גרעסטען רוב פון זיי.

דעם אינטערנאציאנאל הויבט אָן קלאָר ווערען זיין אייגענע
קראפט און דער היסטאָרישער בעדייט פון זיינע רעזאָלוציעס. מיט
שטאָליץ קאָן ער קאָנסטאטירען, צ. ב., דעם פאקט, אז אויף דער
אינוועניגסטער פאָליטיק פון פראַנקרייך, אין וועלכער די סאָציאַל-
ליסטישע פארטיי שפיעלט אַ געהויבענע ראָליע, נאָר ניט לפי ערך
צו איהר סכום מיטגליעדער, האָט געוויס געווירקט די בעקאנטע
רעזאָלוציע פון דעם אמסטערדאָמער קאָנגרעס, וואָס האָט גע-
פיהרט צו דער פּעראַייניגונג פון די צוויי קעמפענדע ריכטונגען.

און ניט נאָר אויף דעם אינוועניגסטען לעבען פון פראַנקרייך
האָט זיך אָבגערופען די ווירקונג פונ'ם אינטערנאציאנאל, נאָר
אויף אויף דעם גאַנצען גאַנג פון דער יעצטיגער וועלט־פאָליטיק.
זעהר ריכטיג האָט ו אַ ל י אַ ן בעמערקט אין איינער פון זיינע
רעדען אויף דעם קאָנגרעס, אז, אין דער צייט פון דעם רוסיש-
יאפּאַנישען קריעג, איז די בורזשואַזיע אין פראַנקרייך שוין גע-
ווען אָנגעגרייט, אַ וואָרף צו טהאָן זיך העלפען רוסלאַנד. און זי

וואָלט זיך געוויס אַרײַנגעפלאַנטערט אין דעם געשלעג, אויב דער פּראָלעטאַריאַט וואָלט ניט אַרויס מיט זײַן העפּטיגען פּראָטעסט אונטער דער פּיהרונג פֿון דער פּעראַייניגטער פּאַרטיי.*)

בײַ אַזאַ היסטאָרישער בעדייטונג, וואָס די מאַראַלישע רעזאָלוציעס פֿון דעם אינטערנאַציאָנאַל האָבען, איז קײן וואונדער דער ניט, וואָס דער קאָנגרעס בעגעהט זיך זעהר פּאַרזוכטיג מיט זײ און אָפּטמאָל מוזען זײ אונטערמיידליך אַרויסקומען בלאַסליך און אַפּילן אָפּאַרטוניסטיש.

3.

לאָמיר אָבער איבערגעהן צו אונזער „קאָפיטעל“.

די נאַציאָנאַלע פּראַגע איז ניט געשטאַנען אויף דעם סדר היום פֿון דעם קאָנגרעס. אָבער איהר גײסט האָט געשוועבט אײַבער אַלע זײנע אַרבייטען. אין תּוֹך גענומען, איז נאָך ניט געווען קײן אײַנציגער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליסטישער קאָנגרעס, וואָס זאָל האָבען זיך אַזױ פּיעל פּערנומען מיט דער נאַציאָנאַלער פּראַגע און וואָס זאָל האָבען זיך אַרויסגעזאָגט וועגען איהר אַזױ קלאַר און שאַרף, ווי דאָס האָט געטהאָן דער שטוטגארטער קאָנגרעס.

און קײן חדוש ניט. פֿון די פּינף פּראַגען, מיט וועלכע דער קאָנגרעס האָט זיך בעראַרפּט בעשעפּטיגען, זענען דריי אוממיטעל־באַר צונויפגעבונדען מיט דער נאַציאָנאַלער פּראַגע און קאָנען פּער־ענטפּערט ווערען נאָר יעמאָלט, ווען מען האָט לכתּחילה אַ בע־

*) די טױכונג, וואָס ווערט דאָ אַרויסגעזאָגט וועגען דער ראַליע פֿון דעם אינטערנאַציאָנאַל אין דער וועלט־פּאַליטיק, דאַרף איצטער, אין דער צײַט פֿון דעם גרויסען וועלט־קריעג, געוויס איבערגעקוקט ווערען. אָבער אַז די הערשענדע מעכטען האָבען געהאַט אין זײנען דעם אינטער־נאַציאָנאַל, אײדער זײ האָבען זיך גענומען פּאַר'ן קריעג, קאָן קלאַר ווערען פֿון צװײ פּאַקטען: וואָס גראַד ערב קריעג האָט מען אָבערראַמט פֿון וועג זשאַרעס'ן און וואָס דער קריעג איז דערקלעהרט געוואָרען אין דער גרעסטער אײלעניש, נאָך אײדער דער אינטערנאַציאָנאַל האָט געהאַט צײט צונויפצורופּען אַן אויסעראַרדענליכען צונויפפּאַהר. די קומענדיגע געשיכטע וועט געוויס ברענגען אויפקלעהרענדע דאָקומענטן וועגען אָט די צװײ פּאַקטען, (1917).

שטימטע פרינציפיעלע שטעלונג צו דעם נאציאָנאַלען פראָבלעם. דאָס זענען: „דער מיליטאַריזם און די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפליקטען“, „די קאָלאָניאַל-פּאָליטיק“ און די פראַגע וועגען „עמי-גראַציע און אימיגראַציע“. נאָר די פראַגען „וועגען פרויען-וואַהל-רעכט“ און „וועגען דער שטעלונג פון דער פאַרטיי צו די פראַפע-סיאָנאַלע פּעראַיינען“ האָבען געקאָנט בעהאַנדעלט ווערען אָהן אַ וועלכע עס איז שייכות צו אונזער ענין.

עס איז דעריבער גשווען ניט קיין צופאַל, וואָס ב ע ב ע ל האָט פאַר דער יום-טובֿ-נומער פון דער „שוואַבישער טאָגבוך“, וואָס איז אַרויס לכבוד דעם קאָנגרעס, געשריעבען זיין אַרטיקל אויף דער טהעמע: „זענען נאציאָנאַל און אינטערנאַציאָנאַל היפּכים?“ („זינד נאציאָנאַל און אינטערנאַציאָנאַל געגענוצע?“) בעבעל רעזומירט אין די פּאָלגענדע ווערטער יענע רעזולטאַטען, צו וועלכע ער איז געקומען כּנוגע צו דער שאַלה פון נאציאָנאַליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם.

„די אויפגאַבע פון דעם אַרבייטער-קלאַס אין אַלע לענדער איז אין דערזעלביגער צייט אַ נאציאָנאַלע און אַן אינטערנאַציאָנאַלע נאַלע. ווען די אַרבייטער-קלאַסען קעמפּען אין דעם גבול פון דער איי-גענער נאַציע, פון דעם ענגערען אייגענעם לאַנד פאַר דורכפיה-רען אין לעבען מאַסרעגעלן און אינסטיטוציעס, וואָס גיעבען דעם אַרבייטער די מעגליכקייט פאַרבעסערען זיין לעבענס-לאַגע, בע-פריעדיגען זיינע העכערע קולטורעלע בעדערפעניסען און, לטוף, אויסקעמפּען רעכטליכע און סאָציאַלע גלייכהייט פאַר אַלעמען, דאַרפּען זיי זעהען, אויף אויף דעם אינטערנאַציאָנאַלען פעלד דורכצופיהרען דיזעלביגע שטרעבונגען, ווייל נאָר אויף אַזאָן אופן קאָן מען גאַראַנטירען די זיכערקייט פון יענע פערבעסערונגען, וואָס מען דערגרייכט אין דער אייגענער היים“.

„נאציאָנאַל און אינטערנאַציאָנאַל זענען אויף אַזאָן אופן דורכאויס קיין בעגריפען און שטרעבונגען, וואָס שליסען איינע די אַנדערע אויס; אדרבה, זיי ד ע ר ג א נ צ ע ן איינע די אַנדערע. אַקוראַט אַזוי, ווי אין דעם גבול פון דעם אייגענעם פּאָלק איז דער אמת'ער וואויל-לעבען פון זיינע קינדער אָכהענגיג פון דעם, צי עס לעבט זיך וואויל יעדען איינצלענעם יחיד, אַזוי איז

אויף אין די גרעניצען פון דער גרויסער פעלקער-משפחה דער וואויל-
שטאנד פון פאָלק אָבהענניג פון דעם וואוילשטאנד פון אלע אַנ-
דערע."*)

די געדאַנקען אין בעבעל'ס ארטיקעל זענען געווען ווי דער
קאמערטאָן, וואָס האָט אָנגעשטימט דעם גאַנצען קאָנגרעס אויף אַ
בעשטימטען טאָן. מיט דעם גייסט פון דיזעלביגע געדאַנקען אין
געווען דורכגעדרונגען דאָס רוב פון אלע וויכטיגסטע דערקלעהרונג-
גען אויף דעם קאָנגרעס, וואָס זענען געמאַכט געוואָרען וועגען דער
נאַציאָנאַלער פראַגע. און דער ווערט פון די אלע דערקלעהרונג-
גען שטייגט אויף אזוי פיעל מעהר, ווען מען דערמאָהנט זיך,
אַז זיי זענען ארויסגעזאָגט געוואָרען לגמרי אונאַבהענגיג פון בע-
בעל'ס מיינונגען.

די פראַגע וועגען נאַציאָנאַליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם האָט
געמוזט שפיעלען יעדע דרייטענדע ראָליע אין דער דיסקוסיע וועגען
" מ י ל י ט א ר י ז מ א ו ן א י נ ט ע ר נ א צ י אָ נ א ל ע
ק אָ נ פ ל י ק ט ע ן . "

דער הויפט-פונקט, ארום וועלכען עס האָבען זיך געדעהט די
ויכוחים, איז אין קורצען געווען אזא :

דער קאָנגרעס האָט זיך בשום אופן ניט גענויטיגט אין נאָך
אַמאָל איבערקוקען די שטעלונג פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָ-
ציאַליזם בנוגע צו דעם מיליטאַריזם, וואָס פאלט מיט אזא שווערער
לאַסט אויף די אַקסלען פון די ארבייטאַרישע קלאַסען, און ניט צו-
ליעב דעם ציעל איז דער פונקט אוועק געשטעלט געוואָרען אויפ'ן
סדר היום.

פאַר דעם קאָנגרעס איז געשטאַנען אַ ספּעציעלע אויפגאַבע —
בעשטימען זיין שטעלונג צו יענער אַנטי-מיליטאַריסטישער און
אַנטי-פאַטריאַטישער אַניטאַציע, וועלכע ע ר ו ע האָט אויפ-
געהויבען אין פראַנקרײך, און ניט נאָר אַרויסזאָגען זיך, צי ער איז
ססכים מיט איהר אָדער ער לייקענט זי אָב, נאָר אויף אַרויסטראַגען
אַן אָפּענעם און קלאָרען בעשלוס, צי ער פערלאַנגט, אַז אַזאַ אַניטאַ-
ציע זאָל אויפגעהויבען ווערען אין אלע אַנדערע לענדער.

*) "שוועבישע טאָגבוכ" פון דעם 17-טען אויגוסט, 1907.

ערווע'ס אַנטאַציע האָט זיך אָנגעהויבען אין אן ענגען צוואַך מענהאַנג מיט די רעוואָלוציאָנערע פּאַסירונגען אין רוסלאַנד. אין אַ געוויסער צייט האָבען גענומען צירקולירען קלאַנגען, אַז דייטש-לאַנד איז ברעג אַריבער צו טרעטען דעם רוסישען גרעניץ, כדי מיט בעוואַפּענטער מאַכט צו פּערטיידיגען דעם אָבעלעבטען רעזשים.

דער פּראַנצויזישער פּראָלעטאַריאַט האָט געמוזט פּון אַזעלכע קלאַנגען אויפגערודערט ווערן און זיך אַליין פּרעגען: און וואָס איז מכה דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע? נישים וועלען די מיליאָנען סאָציאַליסטען דאָס דערלאָזען? וואָס רעכענען זיי צו ט אַ הָן, כדי צו צושטערען זייער קיסר'ס פּלאַן?

אויף אַלע אָט די פּראַנגען האָט דער פּראַנצויזישער פּראָלעטאַר-ריאַט ניט געפונען קיין ענטפּער. די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַט טיע האָט מיט קיין זאַך ניט געדראָהט אויף דעם פּאַל, ווען די קלאַנג-גען זאָלען זיך אַרויסווייזען פאַר ריכטיג. מען האָט געמוזט אַליין פּערטראַכטען זיך וועגען דעם גרויסען פּראָבלעם, ווי אזוי אָנצו-הויבען אַ דירעקטען קאַמף אַנטגעגען דעם מיליטאַריזם.

און דאָ האָט זיך ערווע'ן אויסגעדוכט, אַז ער האָט געפונען דעם גליקליכען ענטפּער אויף דער פּיין־פּולער שאלה. מען דאַרף זיך אָבזאָגען פון מיליטער־דיענסט, מען מוז אין דער אַרמעע פּראָפּא-גאַנדירען דעזערטירענטום און אינסובאַרדינאַציע און אויב דער קריגע וועט דערקלערט ווערן, ענטפּערען אויף איהם מיט אַן אַלגע-מיינעם סטרייק.

היות אָבער, ווי אויף דעם גרונט פון יעדער בעוואַפּענטער מאַכט ליעגט די אידעאָלאָגיע פון דעם „פּאַטריאַטיזם“, די נויטווענדיגקייט צו בעשיצען „דאָס פּאַטערלאַנד“ פון דעם „שונאַם“ אָנפאַל, איז דער איינזייטיגער שכל ערווע'ס לאַגיש דערגאַנגען ביז צום סוף. ער האָט גענומען אַבסאָלוט אָבלייקענען יעדען פּאַטריאַטיזם און יעדען נאַציאָנאַליזם.

מען דאַרף, — האָט ער געפּאָדערט, — מאַכען אַ סוף צו די פּאַטערלאַנדער מיט די נאַציעס; מען מוז, צום וועניגסטען, אַרויס-שלאַגען די דאָזיגע נאַרישקייטען פון דעם פּראָלעטאַריאַט'ס קעפּ, און יעמאָלט ערשט וועט מען קאָנען אָנהויבען אַן אַלגעמליכע אַנטאַציע ניט נאָר צוליבע פּאָלקס־בעוואַפּענונג אַנשטאָט שטענדיגע

שטעהענדע ארמען, נאָר אויך געזען ווייטער און פאָדערען די אַג
שאַפונג פון אַ וועלכער עס איז בעוואָפּענטער מאַכט.
אַט אַזעלכע ראַדיקאַלע פּאַסטולאַטען האָט ערווע אַרויס
געשטעלט.

די פּראַנציוזישע דעלעגאַציע האָט אַריינגעטראָגען אין דער
קאָמיטע אַ רעזאָלוציע אַנטגעגען דעם מיליטאַריזם, אָבער אַהן
ערווע'ס קאָסמאָפּאָליטישע „אַנימאַמין'ס. זי האָט זיך בענוגענט
מיט ריין אַנטי־מיליטאַריסטישע טעזען, — און אויך דאָס, אין זעהר
אַן אָבגעשוואַכטער פּאַרם, — און וועגען אַט די טעזען האָט זיך
דער קאָנגרעס געדאַרפט אַרויסזאָגען.

מען האָט בעדאַרפט בעשטימען, צי קאָנען די איינצעלנע נאָר
ציאָנאַלע פּאַרטייען אויפהויבען אין זייערע לענדער צווישען זייערע
פעלקער אַ דירעקטען קאַמף אַנטגעגען דעם מיליטאַריזם. דאָס
הייסט, ניט נאָר אַ קאַמף מיט די מיטלען פון אַניטאַציע און פּראָד
פּאַנאַנדע צווישען דער גאַנצער בעפעלקערונג אַנטגעגען די מיליטאַר
ריסטישע אידעען, — דאָס געהט שוין אויך אזוי אַרײַן אין דעם
טעטיגקייטס־פּראָגראַם פון יעדער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי; ניט
נאָר אַ קאַמף דורך אַבוואָרפען די מיליטאַריסטישע ביודזשעטען, —
דאָס איז שוין געוואָרען די אַלגעמײַן־פּערבינדענדע טאַקטיק פון אַלע
סאָציאַליסטישע פּראַקציעס אין די פּאַרלאַמענטען: עס ווערט גע
רעדט וועגען פּראַקטישע קאַמפּעטינגקייט מחוץ לַפּאַר
לאַמענט, וועגען דער פּראָפּאַגאַנדע און דער אַניטאַציע אין דער
אַרמע, וועגען אויפּרופּען צו די סאָלאַטען, זיי זאָלען זיך אַבזאָר
נען פון דער מיליטערישער דיסציפּלין, וועגען דערקלערען אַן אַלגע
מיינעם סטרייק אין דעם פּאַל פון אַ קריעג.

דער קאָנגרעס האָט געדאַרפט בעטראַכטען און בעשליסען, אויף
וויפּעל צוועקמעסיג עס זענען די מיטלען, וואָס די פּראַנציוזישע
דעלעגאַציע שלאָגט פּאַר, און וועלכע אַנדערע מיטלען קאָן מען פּאַר
שלאָגען יענע פּאַרטייען, וואָס קאָנען עפעס אויפּטהאַן.

אַט פאַר וואָס אין דער רעזאָלוציע גופּא איז מיט קיין וואָרט
ניט דערמאָהנט געוואָרען די נאַציאָנאַלע פּראַגע. דערפאַר אָבער
האַבען די דיסקוסיעס זיך ניט געקאָנט בענוגענען מיט דער ריין
פּראַקטישער זייט פון דער זאַך. מען איז געצוואונגען געווען אַרײַן

קוקען טיעפער אין יענעם אידעאלאגישען באזיס, אויף וועלכען ערווע האָט אויפגעבויט זיין אַנטי־מיליטאַריזם. מען האָט זיך געמוזט אַרויסזאָגען וועגען דעם תוך פון נאַציאָנאַליזם.

און די קאָמפּעמענטע פיהרער פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם האָבען זיך אַרויסגעזאָגט.

שוין אין זיין ערשטער רעדע אַנטגעגען ערווע האָט בעבעל גערעכענט פאַר נויטיג אויפצוהויבען אַ פּאָלעמיק אַנטגעגען יענעם "אַנטי־פּאַטריאָטיזם".

"ערווע", — זאָגט ער, — "מיינט, אז אַ פּאַטערלאַנד איז נאָר אַ פּאַטערלאַנד פאַר די הערשענדע קלאַסען און ממילא איז דאָס אַ גלייכניכטיגע זאַך פאַר'ן פּראָלעטאַריאַט... עס איז אָבער נאָך אַ גרויסע שאַלה, וועמען עס געהערט דאָס פּאַטערלאַנד. ענטוויקעלט זיך דאָך דאָס גאַנצע קולטורעלע לעבען נאָר אויף דעם באַדען פון דער נאַציע. טהוט אַ קוק אויף עסטרייך, אויף דעם קאמף פון די פּוילען פאַר זייער נאַציאָנאַלער זויעדערערלעבונג. אויך אין רוס' לאַנד וועט זיך בלייבן ספּע אויפהויבען די נאַציאָנאַלע פּראַגע" (ראַזע ליוקסעמבורג איז ניט מסכים). "יעדעס פּאָלק, וואָס ליידיט אונטער אַ פרעמדער הערשאַפט, אפילו ווען זי ברענגט איהם גוטס, הויבט זיך אויף אין זיין גאַנצער מאַסע צו קעמפען פאַר פּרייהייט און רוקט אָב אַלע אַנדערע ציעלען אויפ'ן הינטערשטען פּלאַן".

ערווע ענטפּערט בעבעל'ן און בעגרינדעט זיינע קאָסמאָפּאָליטישע טעזען. ער חזר'ט איבער נאָך אַ מאָל זיין ליעבלינגס־געדאַנק, אז עס זענען ניטאָ קיין פעלקער און קיין פּאַטערלאַנדער, נאָר עס איז דאָ אַ בורשוואַזיע און אַ פּראָלעטאַריאַט, די וועלע און די שעפּסען.

"יעדעס פּאַטערלאַנד", — זאָגט ערווע, — "איז נאָר אַ מעל־קיגע בהמה פאַר די קאַפיטאַליסטען; דאָס איז אַ שטיף־מוטער פאַר אַלע פּראָלעטאַריער, און צוליעב אזא זאַך לוינט זיך, כלעבען, ניט, זיי זאָלען איינער דעם אַנדערן צוברעכען די קעפּ. די וועלע הינטער די פּערשיידענע צאַמען האָבען זיך פּעראַייניגט; אונזער אויפגאַבע איז איצטער — צונויפצופיהרען אין איינעם אַלע שעפּסען, און ניט קוקען אויף די פּערשיידענע אָבגעפאַרבעטע גרעניץ־קלעצער". דער קאָנסעקווענטער קאָסמאָפּאָליטי ערווע איז אָבער אין דעם

משך פון זיינע רעיד א פאך מאָל גאָר מיאוס אַרויסגעפאלען פון זיין ראָלע. וועגען בעלגיען האָט ער גערעדט פון אויבען אַראָב און האָט איהר געגעבען צו פערשטעהן, אז זי מעג זיך ניט רוקען אין פראנצען, וואָס האָבען צו טהאָן מיט אינטערנאַציאָנאַלע קאָנפליקטען. מיט נרויס בטול האָט ער גערעדט וועגען דעם פּאָליטישן אַראַטער פון די דייטשען, — אין וועמעס אָדערן „עס פליעסט ניט קיין בלוט, נאָר ביער“, — און זעהר האָפּערדיג האָט ער זיך געבריהמט מיט די רעוואָלוציאָנערע טראַדיציעס פון דעם פראַנצויזישען פּאָלק.

דאָס האָט געגעבען די מעגליכקייט דעם בעלגיער טראַקלע אַריינצושטימען אַ פּייל אין דעם אַכילעס־פונקט, וואָס ערווע האָט אַזוי אונפאַרזיכטיג אָבגעדעקט. „ביי דעם אולטראַ־אינטערנאַציאָנאַליסט ערווע האָט זיך שוין גאָר אומדערוואַרטעט אַרויסגעריסען דער שטאַלץ מיט זיין פראַנקרייך'ס באַריקאָדען און רעוואָלוציעס!“ דער טעות, וואָס ערווע מאַכט, בעשטעהט, לויט טראַקלע, אין דעם, וואָס ער זעהט ניט איין, אז עס זענען דאָ צוויי אַרטען פון פאַטריאַטיזם: איינער אַ בורזשואַזער, דער אַנדערער אַ פראַקטאָרישער. דעם פראַקטאָרישען פאַטריאַטיזם האָט ערווע אין גאַנצען אַרויס־געלאָזען פון אויגן. (אנב אורחא וועל איך בעמערקען, אז דער גע־דאַנק וועגען די צוויי אַרטען פאַטריאַטיזם ווערט ענטוויקעלט אויך אין ק. קויטסקי'ס בראַשורע: „דער פאַטריאַטיזם און די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע.“ די בראַשורע האָט יעדער דעלעגאַט צום קאָנגרעס בעקומען במתנה).

די איבעריגע רעדנער אין דער דיסקוסיע האָבען ניט דורכ־געלאָזען די געלעגנהייט, אָבצוגרעניצען זיך אויפ'ן שאַרפּסטען אופן פון ערווע'ס קאָסמאָפּאָליטיזם. ליידער האָבען מיר ניט קיין פולע סטענאַנדאַרטישע בעריכטען וועגען אָט די העכסט בעלעהרענדע ויכוּחים. אָבער אויך דאָס וואָס איז אויפגענומען פון די בעריכ־טען, כאַראַקטעריזירט גענוג די אנשויאונגען, וואָס הערשען ביי די איצטיגע פיהרער פון דעם צווישען־פעלקערליכען סאָציאַליזם.

וואַלדעאָ, וואָס האָט גענומען דאָס וואָרט נאָך טראַקלע, האָט אויפגעוויזען אויף דעם אומשטאַנד, אז די נאַציעס זענען ניט נאָר ניצליכע, נאָר אויך נויטווענדיגע עלעמענטען פון דער מענשליכער ענטוויקעלונג. און ער איז ניט געבליבען ביי דעם

בשומ'ען אַרויסזאָגען דעם געדאַנק: ער האָט איהם אין אַ לענגער
רעדער רעדע ענטוויקעלט און בעגרינדעט. נאָך אַמאָל: אַ שאָד, וואָס
פונקט וועגען דער נאַציאָנאַליטעטען פראַגע זענען די קאַנגרעס־בע
ריכטען אזוי קאַרג.

זשאָרעס שטימט איין מיט ערווע'ס אַנטי־מיליטאַריזם,
אַבער איז בשום אופן ניט מסכים מיט זיין אַנטי־פאַטריאָטיזם.
„ערווע“, — זאָגט ער, — „ווייל פּערניכטען די פאַטערלענדער,
ווי דער נאָר וואָס אויפגעוואַכטער פּראָלעטאַריאַט האָט אַמאָל גע
וואָלט פּערניכטען די מאַשינען. מיר ווילען סאַציאַליזירען
פאַר דעם פּראָלעטאַריאַט סיי די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, סיי דאָס
פאַטערלאַנד. ווייל אַ נאַציע, — דאָס איז אַן
אוצר פון מענשליכען זשעני און פּראָגרעס,
און עס וואָלט גאָר ניט געפּאַסט פאַר'
פּראָלעטאַריאַט, ער זאָל צושלאָגען אויף
פיצלעך אָט די טייערע געפּעס פון דער
מענשליכער קולטור“.

פאַלמאַר זאָגט: „ס'איז ניט אמת, אז מיר האָבען ניט
קיין פאַטערלאַנד. מיר האָבען אַ פאַטערלאַנד. איך זאָג דאָס און
ווייל זיך ניט אַריינלאָזען אין דעם שאַרפען אַנאַליז, וואָס מען זאָל
פּערשטעהן אונטער דעם וואָרט. די גאַנצע ליעבע צו דער מענש
הייט קאָן אונז ניט שטערען צו זיין גוטע דייטשען. ווי ווייט מיר
זאָלען ניט געהן אין דעם הסכּם, אז עס זענען דאָ אַלגעמיינע קול
טורעלע אינטערעסען פאַר אַלע פעלקער, אַקוראַט אזוי ווייט מוזען
מיר זיך אַבזאָגען צוצושטעהן צו יענעם אומפּאַסישען בליק, וואָס
מיינט, אז עס וואָלט כלומר'שט געווען ווינשענסווערט, אַלע נאַציעס
זאָלען פּערשווירען און אויף זייער אָרט זאָל אַריין טרעטען אין
לעבען אַ גלייכאַרטיגער אַלפּעלקערליכער צימעס“.

קאָסטאַ: „אויב מיר זענען ניט קיין פאַטריאָטען אין דעם
בורזשוואַזען זין פון דעם וואָרט, זענען מיר פאַרט פאַטריאָטען אין
דעם בעסערען, סאַציאַליסטישען זין פון דעם וואָרט: מיר קאָנען
ניט און ווילען זיך ניט אַבזאָגען פון די פּרעכטיגע און ערהאַבענע
ווערטעהען פון אונזער אייגענער היים“.

בראַנט ינג מינט, מען דאַרף דאַנקען ערווע „פאַר דער

געלעגנהייט, וואָס ער האָט אונז געגעבן אַרויסצואווייזן אונזער
גאַנצע אייניגקייט בנוגע דעם געדאַנק, אַז נאַציאָנאַליזם און אינ-
טערנאַציאָנאַליזם זענען ניט קיין היפּכים, נאָר אדרבה! זיי דער-
גאַנצען איינער דעם אַנדערן."

ו ו א נ ד ע ר ו ע ל ד ע איז דעריבער געווען פּאָלקאָם
גערעכט, ווען ער האָט דערנאָך פּאַר'ן פּלענאַר פּונ'ם קאָנגרעס
אַזוי געשיקדערט דעם רעזולטאַט פון די דעבאַטען מכח נאַציאָנאַל-
ליזם און אינטערנאַציאָנאַליזם.

"מיר זענען אַלע געווען איין האַרץ און איין נשמה בנוגע
צו דעם פּונקט, וואָס איז אַזוי גלענצענד בעלויכטען געוואָרען אין
די רעדעס פון בעבעל און וואַליאַן און וואָס זאָגט, אַז דער ערש-
טער פּאַרבעדינג פאַר אונזער אינטערנאַציאָנאַל איז די עקזיסטענץ
פון פּרייע און אויטאָנאָמע אָרגאַניזאַציעס. דער אַרבייטער-אינ-
טערנאַציאָנאַל איז ניט קיין מאַסע אָהן אַ שום פּאַרם, גרופּירונג
און פּאַנאַנדערגלידערונג. ער איז אַ פּרייע פּעראַייניגונג פון לעד
בעדיגע אָרגאַניזאַציעס, אַ בונד ניט נאָר פון זעלבסטשטענדיגע
מדינות, נאָר אויך פון נאַציעס, וועמען דער אינטערנאַציאָנאַל האָט
צוריקגעגעבן זייער זעלבסטשטענדיגקייט, ווי צ. ב. פּוילען (שטור-
רעמדיגע צושטימונג)."

"מיר האָבען אָנגענומען דאָס רעכט אויף נאַציאָנאַלע פּאַנאַל-
דערגלידערונג עהרליכער און קאָנסעקווענטער, איידער דאָס האָט
געקאָנט טהאָן אַ וואָסער-עס-איז בורזשוואַזע פּאַרטיי. אונזער רע-
זאָליוזיע בעפעסטיגט נאָך אַ מאָל דעם פּאַקט, אַז מען קאָן האַל-
טען פאַר נויטיג די עקזיסטענץ פון נאַציעס און אין דערזעלביגער
צייט ניט אָבשוואַכען די צווישען-פּעלקערליכע פּערבינדונג פון די
אַרבייטער."

"דער פּויל-יוצא אָט פון דער איבערצייגונג אונזערער האָט
געמוזט זיין דער הסכּם, אַז יעדע נאַציע האָט אַ רעכט, וואָס קיי-
נער קאָן ביי איהר ניט אָבנעהמען, צו פּערטיידיגען איהר אונאָב-
הענגיקייט אַנטקעגען אַ וואָס פאַר אַן איבערפּאַל ניט איז פון
דרויסען."

ווי ווייט איז איצטער דער סאָציאַליזם פון יענער צייט, ווען
אויף שריט און טריט פלעגט מען הערען די ווערטער פּונ'ם "קאָ-

מוניסטישען מאניפעסט", אז "דער פראָלעטאָריאַט האָט ניט קיין פאָטערלאַנד", און ווען אין די ווערטער פלעגט מען אַרײַנלעגען דעם זין, אז דער פראָלעטאָריאַט דאַרף זיך לגמרי ניט קימערן ווע-גען די אינטערעסען פון דער נאַציאָנאַלער אונאַבענגיגקײט, אָדער אז ער דאַרף גאָר זיין פּײַנדליך צו זיי!

יענע ווערטער פונ'ם מאניפעסט בעקומען איצטער נאָר אַן אַנדער טײַטש. "דער פראָלעטאָריאַט האָט ניט קיין פאָטערלאַנד", ווייל די בורזשואַזיע האָט אין איהרע הענד אַרײַנגעכאַפט דאָס פאָטערלאַנד און עקספּלואַטירט עס צוליב דעם אײַגענעם נוצען. "דער פראָלעטאָריאַט האָט ניט קיין פאָטערלאַנד" איז דער טײַטש: ע ר ד א ר פ ד אָ ס פ אָ ט ע ר ל אַ אַ נ ד ע ר אָ ב ע ר ן . אָדער, ווי דאָ שײַנס קײַ האָט אויסגערדיקט דעם געדאַנק אין זיין רעדע אויף דעם קאַנשטאַטער פּלעין: "דעם פּאָלק, וואָס האָט ניט קיין הײם, עראָבערן אַ פאָטערלאַנד, אַן אָרט, וואו ער זאָל קאָנען אַרויסווייזען זיין מענשליכע השיבות און זײַנע מענש-ליכע פּרײַדען, — אין דעם בעשטעהט די אויפגאַבע פון דעם סאָציאַליזם".

דער בעריכט וועגען דאָשינסקי'ס רעדע בעמערקט, אז די ווערטער האָבען אַרויסגערופען אַ "שטורעמדיגע, אָפט ווידערהאָל-טע, לאַנגאַנהאַלטענדע צושטימונג".

עס איז דעם פּויל דאָשינסקי געווען לײכטער פאַר אַלעמען צו געפֿינען די פּאַסיגע פּאַרמעל פאַר אָט דער סאָציאַליסטישער אויפגאַבע, ווייל ער איז אַ פּערטרעטער פון אַן אונטערדריקטען פּאָלק. אָבער אפילו די פּוילען האָבען, דוכט מיר, נאָך ניט קיין רעכט צו רעדען וועגען זײער הײמאַטלאָזיגקײט אין אַ נאַציאָנאַל-לען זין. אַ פּאָלק, וואָס האָט זיין טעריטאָריע, איז נאָך ניט אָהן אַ פּאָטערלאַנד.

נאַנץ אַנדערס איז דאָס מיט די עקסטעריטאָריאַלע פעלקער, און צווישען זיי די אידען, דעם אמת'ען נעזונד'ניק אין דער פעלקער־משפּחה פון דער מענשהייט. אויף דאָס אידישע פּאָלק פּאַסט אַות באַות דער אויסדרוק "אַ פּאָלק אָהן אַ הײם". דאָ שײַנסקי'ס ווערטער פּאַרמולירען די אַלגעמײנע שטעלונג פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם צו דער פּראַגע וועגען פּאַטריאַר-

טיוז אין פאָטערלאַנד. אָבער אויף קיינעם זענען זיי ניט אזוי אָנגעמאָסטען, ווי אויף דאָס אידישע פּאָלק. יע, עראָבערן פאר זיך א פּאָטערלאַנד! וואָס דאָס זאָל ניט קאָסטען! דאָס איז ניט נאָר דער בעפעהל פון דער אידישער נאַציאָנאַלער לעבענס־נויט. דאָס איז אויך א נויטווענדיגער טייל פון א ריכטיג פערשטאַנענעם סאָציאַליסטישען פּראָגראַם. די דעבאַטען ווענען פּאַטריאָטיזם, וואָס האָבען זיך ענטוויקעלט אויף דעם שטוטנארטער קאָנגרעס אין צוזאַמענהאַנג מיט דער מי־ליטאַריסטישער פּראַגע, וועלען צוגעבען נאָך מעהר מוטא יענע אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וואָס האָבען נאָך, איידער דעם שטוטנארטער קאָנגרעס, קלאָר איינגעזעהען, ווי נויטיג עס איז אוועקצושמעלען פאר דער אידישער אַרבייטערשאַפט און דעם אידישען סאָציאַליזם די אויפגאַבע — עראָבערן א פּאָטערלאַנד פאר דאָס אידישע פּאָלק.

4

די נאָר וואָס כאַראַקטעריזירטע שטעלונג פון'ם אינטערנאַציאָנאַל צו דער נאַציאָנאַלער פּראַגע האָט געמוזט זיך אָבשפּיעגלען אויך אין די דעבאַטען ווענען דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. עס איז זעהר לייכט צו פערשמעהן די אינוועניגסטע שיכות צווישען דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק און דער נאַציאָנאַלער פּראַגע. קויטסקי האָט זעהר ריכטיג פּאַרמולירט דעם גרונד־פּרינציפּ פון דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק, וואָס ווערט געפּיהרט פון די קאָפיטאַליסטישע רעגירונגען. דאָס איז — „עראָבערן א פּרעמד לאַנד אויף יענעם זייט ים און מיט בעוואָפּענטער מאַכט האַלטען דאָס אין דער אייגענער געוואַלט“.

אויב עס איז אזוי, — און דאָס איז אזוי, — איז יעדע קאָפיטאַליסטישע קאָלאָניאַל־פּאָליטיק, אין וועלכע קולטורעלע מאַנטלען זי זאָל זיך ניט דראַפירען, א שרייענדער ווידערשפּרוך צו די גרונד־פּרינציפען פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם, צו דעם רעכט פון יעדעם פּאָלק אויף זעלבסט־בעשטימונג.

אין די דעבאטען וועגען דער קאָלאָניאַל־פּראָגע האָבען זיך אויפ'ן קאָנגרעס צונויפגעשמויסען צוויי ריכטונגען:

אין ריכטונג גלויבט ניט אומבעדינגט אין דעם אויבען־דער־מאָהנטען גרונד־פּרינציפ און איז דעריבער נומה צו פּערענטפּערען די שאַלח אויפ'ן אַלט־מאַרקסיסטישען אופן און גערעכטפּערטיגען די פּערברעכען אַנטקעגען דעם סאָציאַליסטישען פּעלקער־רעכט דורך די אינטערעסען פון דער קאַפיטאַליסטישער ענטוויקלונג און פון די פּראָדוקטיוו־קרעפטען.

די אַלט־מאַרקסיסטישע ריכטונג איז, פּערשטעהט זיך, געגען די אָנווענדונג פון געוואַלט אין דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. אָבער זי לאָזט דאָרט צו די „אפּוטרוּפּסות“ פון „העכער“־שטעהענדע פּעל־קער איבער די „גידעריגערע“ און רעדט וועגען עפעס א „סאָציאַל־ליסטישער“ קאָלאָניאַל־פּאָליטיק, וואָס זאָל אָנגעווענדעט ווערען אין יענע מרחקים־לענדער, וועלכע די קאַפיטאַליסטישע רעגירונגען האָבען אַרײַן געכאַפט אין זייערע הענדר.

די צווייטע ריכטונג שטעלט זיך שוין אביסעל אַנדערש צו דעם גרונד־געדאַנק פון דעם מאַרקסיזם, אז אַלץ דאָרף געשעהן לויט די אינטערעסען פון דער קאַפיטאַליסטישער ענטוויקלונג, — דעם געדאַנק, וואָס האָט אין די פריהערדיגע צייטען געשפּיעלט די ראַליע פון דעם וויכטיגסטען, דעם איינציג־מעגליכען שטאַנד־פּונקט. אויף דעם קאָנגרעס איז זי בעשטאַנען אויף דעם, אז די איצטיגע קאָלאָניאַל־פּאָליטיק טראָגט בלי שום ספק דעם כאַראַקטער פון פּערגוואַלטיגונג און צושטערונג פון פּרעמדע נאַציאָנאַלע רעכט.

די ערשטע ריכטונג, — די וואָס שטיצט זיך מאַרקסיסטיש אויף די אינטערעסען פון דעם קאַפיטאַליזם, — איז אויפ'ן קאָנגרעס פּערטידיגט געוואָרען פון אַזעלכע בעקאַנטע „רעוויזיאָניס־טען“, ווי עדוואַרד בערנשטיין, עדוואַרד דאַוויד און דער האַלענדער וואַן־קאַל, וואָס האָט זיך נאָך אויף דעם אַמסטערדאַמער קאָנגרעס איינגעשטעלט פאַר דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. שוין יעמאָלט האָט ער גע'טענה'ט, אז די ענטוויקלונג פון דעם קאַפיטאַליזם נויטיגט זיך אין דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק, ווי די ענטוויקלונג פון דעם סאָציאַליזם נויטיגט זיך אין דעם קאַפיטאַליזם. פאַר דער צווייטער

ריכטונג האָט גערעדט, דער עיקר, דער „אַרטאָדאָקסער“ מאַרקסיסט
 5 ד ע ב ו ר, בעקאַנט אין דער דייטשער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע
 ווי אַ העפטיגער געגנער פון דעם רעוויזיאָניזם און ווי אַ הייסער
 אָנהענגער פון אַ פּאָליטיש־אונאַבּהענגיגען פּוילען. איהם האָט
 קרעפטיג אונטערשטיצט אויפ'ן קאָנגרעס ק. קויטסקי.

ליידער איז דער בעריכט וועגען די דעבאַטען אין דער קאָ-
 מיסיע אַרויסגעקומען צו סומאַריש. אָבער אפילו שוין פון דעם
 אַליין, וואָס עס איז גערעדט געוואָרען אויף דעם פּלענום, קאָן מען
 זיך אויסמאַלען דעם כאַראַקטער פון די צוויי שטרײַטענדע ריכ-
 טונגען.

וואַן קאָל איז געווען דער רעפערענט פון דער קאָמיסיע. ער
 קאָן גאָר ניט פערשמעהן, ווי אזוי אזא דענקענדער און טעאָרעטיש
 געבילדעטער סאָציאַל־דעמאָקראַט, ווי לעדעבור, זאָל קאָנען זיין
 געגען דער קאפיטאַליסטישער קאָלאַניאַל־פּאָליטיק. „ער דאַרף זיין
 איבערצייגט“, האָט ער אויסגעשריען, „אַז דער קאפיטאַליזם איז
 אין אירראַפּאַ אַ נויטיגע און אונפערמיידליך שטופע פון ענטווי-
 קעלונג. איז דאָס אייגענע אויך ניט אמת פאַר די קאָלאָניעס? ...
 וואו וועט ער אַהין טהאָן די איבערבעפעלקערונג פון איראָפּאַ? ..
 וואָס וועט ער אָנהויבען טהאָן מיט דער אַלץ וואַסענדער מאַסע
 פּראָדוקטען פון אונזער אינדוסטריע, אויב ער וועט זיין געגען נייע
 מערק, וואָס דאַרפען בעשאַפען ווערן אין די קאָלאָניעס?“

בערנשטיין סעקונדירט וואַן קאָל'ן: „מען מוז זיך אָבזאָגען
 פון דעם אוטאָפּיסישען געדאַנק, אַז מען קאָן כלומרשט אין
 גאַנצען פטור ווערן פון קאָלאָניעס. דער לעצטער פּועל־יוצא פון
 אזא געדאַנק וואָלט געווען, אַז מען זאָל די פּעראַייניגטע שטאַטען
 צוריק אוועקגעבען די אינדיאַנער. אַ געוויסע אפּוטרופּסות פון
 די קולטורעל פּעלקער איבער די ניט־קולטורעלע איז נויטווענדיג
 און זי וועט ניט אויפהערען צו זיין נויטווענדיג אויך אין אַ סאָ-
 ציאַליסטישער געזעלשאַפט. דאָס האָבען אַנערקענט אי לאַסאַל,
 אי מאַרקס. אין דעם דריטען כאַנד פון „קאפיטאַל“ שרייבט
 מאַרקס: „דער באַדען קאָן ניט געהערען צו קיין פּאָלק; ער גע-
 הערט צו דער מענשהייט, און יעדעס פּאָלק דאַרף פּערוואַלטען
 איהם פאַר דעם וואויל פון דער מענשהייט.“ און לאַסאַל האָט

ערגעזינאו געזאגט: „דאָס רעכט פון יעדען פּאָלק אויף אַן אייגענער נער ענטוויקעלונג קאָן ניט זיין קיין אַבסאָליוטעם רעכט. דאָס הענגט אָב פון דעם בעדינג, אַז אַזאַ אייגענע ענטוויקעלונג זאָל אויפגעוויזען ווערן בפועל. פעלקער, וואָס ענטוויקלען זיך ניט, קאָנען אונטער געוויסע אומשטענדען מיט פּולען רעכט אונטער-וואָרפען ווערן אונטער פעלקער, וואָס האָבען אַ קולטורעלע ענט-וויקעלונג.“

ד א ו ו י ד וויעדערהאַלט די געדאַנקען, וואָס זענען שוין אַרויס געזאָגט געוואָרען פאַר איהם: „אויך די קאָלאָניעס מוזען דורכגעהן דורכ'ן קאָפיטאַליזם, אויך דאָרטען איז אונמעגליך צו מאַכען אַ שפרונג פון ווילדקייט צו סאָציאַליזם. דער וועג פון יסורים, וואָס ליעגט דורכ'ן קאָפיטאַליזם, קאָן ערגעץ ניט פערשפּאַרט ווערן פאַר דער מענשהייט און לויט דער טעאָריע פון דעם וויסענער שאַפּטליכען סאָציאַליזם, איז ער דער נויטווענדיגער פּאַרבעדינג פאַר דער סאָציאַליסטישער באַלעבאַטישקייט.“

בערנשטיין, דאוויד און וואַן-קאָל האָבען דערלאָנגט דעם קאָנ-גרעס אַ שוילאָק-וועקסעל אין דעם נאָמען פּונ'ם מאַרקסיזם. ניט קוקענדיג דערויף האָט דער איצטיגער כהן-גדול פון דעם מאַרקסיזם, דער קאָמפּעטענטסטער קענער פון דער דאָקטרינ און איהר טרייער פּאַר-קעמפּער, קארל קויטסקי, דעם וועקסעל ניט אַקצעפּטירט. ער האָט זיך אַרויסגעזאָגט פאַר דעם שטאַנדפּונקט, וועלכען לעדעבור פערטרעט.

קויטסקי לייקענט, אַז דעמאָקראַטיע און סאָציאַלע פּאָליטיק זאָלען קאָנען ווען עס איז געהן האַנד אין האַנד מיט עראָבערונגען און פרעמדע-הערשאַפט. מען דערמאָהנט אונז, זאָגט ער, אַז מיר מוזען געהן צו די ווילדע פעלקער, ווי אַ ציוויליזאַטאָרישע קראַפט, ווי לעהרער און ראַטהעגבער. יע, דאָס דאַרפען מיר. מיר זענען פּעראַינטערעסירט אין דעם, אַז דער קולטור-ניוואָ פון די ווילדע פעלקער זאָל אויפגעהויבען ווערן. אָבער די קאָלאָניאַל-פּאָליטיק מיט איהרע עראָבערונגען און פּערוואַלטסיגונגען דער-גרייכט פּונקט די היפּף-דיגע רעזולטאַטען. עס איז זעהר פּער-שפּרייט די פּאַלשע מיינונג, אַז די ווילדע שטעלען זיך פּינדליך צו יענע מיטלען פון דער ציוויליזאַציע, וואָס די קולטור-פעלקער

ברענגען זיי. די ערפאָהרונג בעוויוזט אָבער פונקט פערקעהרט. די ווילדע נעהמען גערן איבער די מיטלען פון דער ציוויליזאציע אומעטום, וואו מען קומט צו זיי מיט פריעדליכע אַבזיכטען. קומט מען אָבער צו זיי מיט דעם ציעל צו אונטערדריקען זיי, צו אונטערטוישן זיי און צו ווערן זייערע אפטרופסיה, לאָז זיין מיט די בעסטע אַבזיכטען אין דער וועלט, איז יעמאָלט ווערען זיי מיט טרויאיש און פערוואַרפען, אין איינעם מיט דער פרעמדלענדישער הערשאַפט, אויף די פרעמדלענדישע קולטור. ווילען מיר דעריבער ווירקען ציוויליזאטאָריש אויף די ניעדעריגע פּעלקער, איז קודם כל נויטווענדיג, מיר זאָלען געווינען זייער צוטרוי. און דאָס קאָנען מיר דערגרייכען נאָר דורך דעם, וואָס מיר וועלען פּערוויכערען זיי זייער פרייהייט. בערנשטיין האָט דאָ גאָר אומזיסט ציטירט מאַרקסען. ס'איז אמת, מאַרקס האָט געזאָגט, אז „די ערד געהערט דער מענשהייט“. אָבער די מענשהייט בעשעפטיגט זיך איצטער ניט מיט קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. מאַרקס האָט קיינמאָל ניט געזאָגט: „די ערד געהערט צו די קאָפיטאַליסטישע נאַציעס“.

ס י מ אָ נ ס פון די פּעראַייניגטע שטאַטען דערמאָהנט דעם קאָנגרעס, אז „דאָס סאָציאַליסטישע סיסטעם מוזען מיר זיך פּאַרשטעלען ווי אַ ברידערליכען פּערבאַנד פון נאַציעס און ראַסען, אָבער בשום אופן ניט אזוי, אז איין טייל פון דער מענשהייט זאָל הערשען און דער אַנדערער זאָל זיין אונטעריאָכט“.

אויף די אַלע אָנפאַלען האָט דער רעפּערענט פון דער קאָמיסיע, וואַן־קאָל, געענטפּערט מיט אַ פייעריגער, שאַרפּזיניגרוויציגער רעדע. דערהויפּט האָט ער געוואָשען דעם פּעלץ קויטסקי'ן. ס'איז אומאָפּיש צו גלויבען אין איינעם מיט קויטסקי'ן אין אַ פּריעדליכע אינדוסטריעלע ענטוויקלונג פון די קאָלאָניעס. געהן קיין אַפריקאַ מיט מאַשינען און אינסטרומענטען און אויף אַזאָ'ן אופן ציוויליזירען דאָס לאַנד, — וואָס פאַר אַ בוך־סברא! שיקט אַ מאַשין קיין אַפריקע. וואָס וועלען די ווילדע אָנהויבען צו טהאָן מיט איהר? זיי וועלען גאָר אפּשר אָנהויבען צו טאַנצען אַרום איהר, ווי אַרום אַ געז, און זיי וועלען בערייכערען מיט איהר די צאָהל פון זייערע פּעטישען.

אָדער אפּשר שיקען אַהין אייראָפּעער אין איינעם מיט די

מאשינען? „וואָס זיי וועלען טהאָן מיט די אייראָפּעער, — דאָס ווייס איך שוין ניט. לאָמיר ביידע, קויטסקי און איך, מאַכען אַ פּראַווו. לאָמיר ביידע, ער און איך, די טעאָריע און די פּראַקטיקע, זיך אַ לאָז טהאָן האַנד אין האַנד צו די ווילדע מיט מאַשינעס און אינסטרומענטען. וואָס וועט דערפון אַרויס? אָדער זיי ווע- לען צוברעכען אונזערע מאַשינעס, אָדער זיי וועלען גאָר הרגה'נען אונז און אויפּרעסען און יעמאַלט“, — דאָ האָט וואַן-קאָל' גענומען גלעטען זיין גאָר ניש'קשה'דיגען בייכעל, — „און יעמאַלט וועל איך ביי זיי זיין אַ סך אַ גרעסערער מיוחס, איידער קויטסקי“.

די אייראָפּעער קאָנען דאָרטען גאָר נישט ניט אויפטהאָן מיט זייערע מאַשינעס, אויב זיי וועלען זיין אומבאוואָפּענט. הייסט עס, אַז מיר וועלען זיי מוזען פּערטיידיגען מיט כל-יזין אין די הענר. אָבער יעמאַלט — יעמאַלט ווערט אויך קויטסקי מוגלג אין אַן אימפּעריאַליסט.

„ניין!“ — שרייט וואַן-קאָל' אויס צום סוף פון זיינע רעיד. „ס'איז אוממיגליך, ס'איז נאַריש איינצופלאַנצען ציוויליזאַציע מיט די מעטאָדען, וואָס קויטסקי שלאָגט פאַר; ס'איז נאַריש צו גלויבען אין אזעלכע מעטאָדען פאַר אַ לאַנד, וואו עס איז נאָך ניטאָ קיין רעכטליכער שוץ ניט פאַר דער היימישער, ניט פאַר דער אָנגע- פּאָהרענער בעפעלקערונג“. ווי געפעהרליך עס איז פאַר אַ געלערנ- טען זיך צו דערווייטערען פון דעם לעבען, האָבען מיר היינט דער- לעבט אַ ביישפּיעל אויף קויטסקי'ן, וואָס איז אין דער קאָלאָניאַל- פּראַגע געוואָרען אַ רעוויזיאָניסט, אַן אימפּעריאַליסט און אַן אומאָ- פּיסט.

אזוי האָט גערעדט וואַן-קאָל'.

עס קומט אונז ניט אַרײַן אין זין צו בעהויפטען, אַז די פּראַגע וועגען קאָלאָניאַל פּאָליטיק, איז, אין איהר שיכות צו נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם, אַרומגענומען געוואָרען און בעלויכטען געוואָרען אויף דעם שטוטנארטער קאָנגרעס פון אַלע איהרע זייטען. אויך איז די אָנגענומענע רעזאָלוציע, וועלכע מיר ברענגען אונטען, דורכאויס נאָך ניט דאָס לעצטע וואָרט פון סאָציאַליזם.

די קאָלאָניאַל-פּאָליטיק, ווי די נאַציאָנאַל-פּראַגע בכלל, — ד. ה. די פּראַגע וועגען אַ פּריעדליכען, בריעדעליכען לעבען צווישען

די פעלקער אויף דער וועלט, — האָט ערשט נישט לאַנג פּעראַינטע-
רעסירט דעם סאָציאַליזם פון איהר פּראַקטישער זייט, ווייל זי
האָט זיך גענומען געוואַלטיג אַרײַן רײסען אין דעם לעבען פון דעם
אַרבייטער־קלאַס.

דער געדאַנק פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם וועט
נאָך נישט איינמאַל זיך מוזען אומקעהרען אָט צו די אלע פּראַגען.
טריי צו זיינע גרונד־פּרינציפּען, וועט ער דאַרפּען אויסאַרבייטען
קאָנקרעטע פּאַרמען, ווי אזוי דורכצופיהרען אין לעבען יענעם ענט-
פּער, וועלכען דער נביא ישעיהו האָט שוין געפונען פאַר דעם
פּראָבלעם.

פאַר דער איצטיגער צייט אָבער, איז געווען בעזונדערס וויכ-
טיג פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַלען פּראָלעטאַריאַט צו בעשטעהן אויף
דער פּרינציפּיעלער זייט פון דער זאַך, וואָס זאָל איהם דיענען ווי אַ
קאָמפּאַס אין זיינע לעבענס־נוימען. מען האָט געמוזט פעסט אַוועק־
שטעלען די יסודות פון דעם סאָציאַליס-
טישען רעכטס־בעוואוסטזײַן אויף דעם פעלד
פון צווישען־פעלקערליכע בעציעהונגען.

און דעריבער האָבען נישט די וויסענשאַפטליכע ציטאַמען פון
די דאַוידס און די בערנשטיינס, נישט דער פּראַקטישער רעאַליזם
און דער לעבענספּולער ווייץ פון אַ וואַן־קאַל נישט געקאָנט איבער-
קעהרען דעם סאָציאַליסטישען רעכטס־פּרינציפּ, מיט'ן
דעק אַרויף, דעם רעכטס־פּרינציפּ, וואָס איז אויסגעדריקט געוואָרען
אין די פּאָלגענדע ווערטער פון לעדער'ס רעדע.

„מיר פּערוואַרפען אומבעדינגט דאָס
אַפּטרופּסות־רעכט פון איין פּאָלק איבער
אַן אַנדער פּאָלק און מיר האַלטען פאַר
אוממיגליך, אַז דער קאָנגרעס זאָל גוט
הייסען אַזאַ מין אַפּטרופּסות.“

אין דעם זין פון אָט דעם פּרינציפּ איז איבערגעאַרבייט געוואָר-
רען די רעזאָלוציע, וואָס די מאַיאָריטעט פון דער קאָלאָניאַל־קאָמי-
סיע האָט פּאַרנעשלאָגען.

מיר ברענגען דאָ אין גאַנצען די רעזאָלוציע, ווי זי איז אָנגע-
נומען געוואָרען פון דעם קאָנגרעס, ווייל די קאָלאָניאַל־פּראַגע איז

שוין ביז צו אַ געוויסען גראַד געוואָרען אַ פֿראַקטִישע פֿראַגע פֿאַר דעם אירישען סאָציאַליזם מיט דעם מאָמענט, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען די אירישע קאָלאָניאַליזאַציע אין ארץ־ישׂראל.

„דער קאָנגרעס האַלט מיט דער מיינונג, אַז די קאָפיטאַליסטישע קאָלאָניאַליזאַציע פֿאַרמאָגט, מוז, לויט איהר אינווענינסטען תּוֹך נאָך, פֿיהרען צו דער פֿערשקלאַפּונג, דער צוואַנגס־אַרבייט אָדער דעם אויסשטאַרבען פֿון דער איינגעבאָרענער בעפעלקערונג אין דעם קאָלאָניאַליזאַציע־געביט.“

„די ציוויליזאַטאָרישע מיסיע, אויף וועלכע עס בערופֿט זיך די קאָפיטאַליסטישע געזעלשאַפֿט, דיענט איהר נאָך ווי אַ מאַנטעל, וואָס זאָל פֿערדעקען איהרע עראָבערישע, עקספּלאָאַטאַטאָרישע גע־לִוסטען. נאָך די סאָציאַליסטישע געזעלשאַפֿט וועט געבען אַלע פעל־קער די מעגליכקייט זיך צו דערענטוויקלען ביז צו דער פּולער קולטור.“

„אַנשאַט צו פֿערגרעסערען די פֿראַדוקטיוו־קרעפטען, רואינירט די קאָפיטאַליסטישע קאָלאָניאַליזאַציע דעם נאַטור־רייכטום פֿון יענע לענדער, וואוהין זי טראָגט אַרײַן איהרע מעטאָדען, סײַ דורך די פֿערשקלאַפּונג און די פֿערעלענדונג פֿון די איינגעבאָרענע, סײַ דורך מערדערישע און חרוב־מאַכענדע קריגען. דורך דעם גופּא פֿערלאַנגזאַמט זי אָדער מאַכט גאַנץ אוממיגליך די ענטוויקעלונג פֿון האַנדעל און דעם אָבעץ פֿון אינדוסטרי־פֿראַדוקטען פֿון די ציוויל־ליזירטע מדינות.“

„דער קאָנגרעס פֿעראורטיילט די באַרבאַרישע מעטאָדען פֿון דער קאָפיטאַליסטישער קאָלאָניאַליזאַציע און פֿאַדערט, אין די אינטע־רעסען פֿון דער ענטוויקעלונג פֿון די פֿראַדוקטיוו־קרעפטען, אַזאַ פּאָליטיק, וואָס זאָל גאַראַנטירען אַ פֿריעדליכע קולטורעלע ענטווי־קעלונג און וואָס זאָל די אוצרות פֿון דער ערד אוועק שטעלען אין דיענסט פֿון דער העכערער ענטוויקעלונג פֿון דער גאַנצער מענש־הייט.“

„ער בעשטעטיגט נאָך אַ מאָל די פֿאַרײַער (1900) און אַמס־טערדאַמער (1904) רעזאָלוציע וועגען דער קאָלאָניאַליזאַציע און פֿערוואַרפט אויף דאָס נײַ דעם איצטיגען קאָלאָניאַליזאַציע־מעטאָד, וועלכער מוז, לויט זײַן קאָפיטאַליסטישען תּוֹך, ניט האָבען קײַן

אנדערע ציעלען, א חוץ די עראָבערונג פון פרעמדע לענדער און די פערשקלאַוואונג פון פרעמדע פעלקער, כדי שויןונגסלאָז צו עקספּלאַג-אטירען זיי צוליעב אן אומבעדייטענדער מינאַריטעט, בעת אין דעם אייגענעם לאַנד ווערט אַלץ שווערער די לאַסט, וואָס ליגט אויף דעם פּראָלעטאַריאַט“.

„א פיינד פון יעדער עקספּלאַטאַטאַציע צווישען מענש און מענש און א פערטיידיגער פון אַלע אונטערדריקטע אָהן אן אונטערשייד פון ראַסע, פּעראַרטיילט דער קאָנגרעס אָט די פּאָליטיק פון גזילה און עראָבערונג, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר בלוזי די אומפּערשעהמ-טע אַנווענדונג פון דעם שטאַרקערענ'ס רעכט און טרעט מיט די פיס דאָס רעכט פון די בעזיעגטע פעלקער“.

„די קאָלאָניאַל-פּאָליטיק מאַכט גרעסער די נעפּאהר פון מילי-טערישע קאָמפּליקאַציעס ביי די שטאַטען, וואָס בעשעפּטיגען זיך מיט קאָלאָניאַציע, ווי זי פּערגרעסערט אויך זייער שטייער-לאַסט אויף אויפצוהאַלטען אן אַרמעע און א פּלאַט“.

„אַלע הוצאות צוליעב קאָלאָניאַציע, ווי אויך די, וואָס ווערען אַרויסגערוּפּען פון דעם אימפּעריאַליזם, אַזוי אויך די, וואָס ווערען געמאַכט אין די אינטערעסען פון דער עקאָנאָמישער ענטוויקעלונג אין די קאָלאָניעס, האָבען, פון א פינאַנציעלען שטאַנדפּונקט, בע-דאַרפט ליעגען אויף די אַקסלען פון די, וואָס בעקומען אַליין דעם נוצען פון בע'גזלנ'ען פרעמדע לענדער און וועמעס עשירות פּער-דאַנקען זייער עקזיסטענץ אָט יענע פרעמדע לענדער“.

„צום סוף דערקלערט דער קאָנגרעס, אַז די סאָציאַליסטישע דע-פּוטאַטען זענען מחויב אין אַלע פּאַרלאַמענטען דערקלערען אן אומ-פריעדפּאַרטיגען קאַמף אַנטגעגען אָט דער מעטאָדע פון שויןונגס-לאָזער עקספּלאַטאַטאַציע אין פּערשקלאַוואונג, וואָס הערשט אין אַלע עקזיסטירענדע קאָלאָניעס“.

„צוליעב אָט דעם צוועק מוזען זיי אונטערשטיצען רעפּאַרמען, וואָס זאָלען פּערבעסערן דעם גורל פון די איינגעבאַרענע, מוזען שטערען יעדע פּערלעצונג פון זייערע רעכט, זיי טאָרן ניט דער-לאָזען זייער עקספּלאַטאַטאַציע און פּערשקלאַוואונג; זיי מוזען, אַ חוץ דעם, מיט אַלע מיטלען אין זייער געבאָט, ווירקען אויף די ער-ציעהונג פון די איינגעבאַרענע צו זעלבסטשטענדיגקייט“.

5

קײן איין פראַגע איז אפשר נײט אזוי ענג פערבונדען מיט דעם פראַבלעם פון נאַציאָנאַליזם, מיט דעם רעכט פון יעדען פּאָלק אויף אַ זעלבסטשטענדיגע ענטוויקעלונג און מיט דער גלייכערעכטיגונג פון פעלקער, וואו זיי זאָלען נײט וואוינען, ווי די פראַגע וועגען עמיגראַציע און אימיגראַציע.

אונטער דעם דרוק פון נעוויסע עקאָנאָמישע, קולטורעלע און פּאָליטישע אומשטענדען רײסט זיך אַ טײל פון איין פּאָלק אַרײן אין דער טעריטאָריע פון אַן אַנדערן. נײט גערעכענט זיך מיט דער לאַגע אויף דעם אַרבייטס־מאַרק, מיט דעם צושטאַנד פון די אַרבייטער אַרגאַניזאַציעס, מיט דעם זיך בײטענדען גורל אין דעם קאַמף צווישען קאַפיטאַל און אַרבייט, וואַרפט זיך יענער טײל אַרױף, מיט דער בלינדקײט פון אַ הונגעריגען אויף דעם אַרבייטס־מאַרק, רײסט פאַנאַנדער די אויך אַהן דעם שוואַך־געשלאָסענע קעײט, וואָס די אַרבייטער־אַרגאַניזאַציעס פון יענע לענדער האָבען מיט אזוי פיעל מײה אַרום געשטעלט אַרום זײערע עקאָנאָמישע פּאַזיציעס.

מוז דער אַרבייטער־קלאַס דולדען אַט דעם געפעהרליכען אָנפאַל פון פרעמדלינגע, אריבערטראָגען איהם אין דעם נאָמען פון אינטערנאַציאָנאַלער קלאַסען־סאָלידאַריטעט? האָט נײט אַ רעכט דער סאָציאַליסטישער פערטידיגער פון דעם היימישען אַרבייטער צו דערקלערען די אימיגראַנטען:

דאָס לאַנד געהערט נײט צו אײך, נאָר צו זײ. זײ פיהרען דאָ אַן דעם קאַמף, כּדי צו צערברעכען די מאַכט פון דעם קאַפיטאַל און צו דערנעהענטערן די ממשלה פון סאָציאַליזם. אַלץ, וואָס שוואַכט אָב זײער קראַפט אין אַט דעם קאַמף, געהט להיפך נײט נאָר צו זײער רעכט אויף זײער אײגען פּאַטערלאַנד, נאָר אויך להיפך צו די אינטערעסען פון דעם סאָציאַליזם גופא.

האָבען זיי דען קײן רעכט נײט צו פערמאַכען די טהיר פון זײער לאַנד פאַר דעם נאָז פון דעם אײנדרײנגלער, דערהויפּט, ווען זיי זעהען, אַז דער אײנדרײנגלער קומט נײט מיט קײן אַנדער צוועק, ווי נאָר אַרױסצורײסען דאָס שטיקעל ברויט פון זײער מױל? פון דער אַנדער זײט האָבען אפשר די אימיגראַנטען אַ רעכט צו ענטפערן אויף די טענות מיט אַזעלכע מיני רעדי:

ס'איז אמת, אז דער סאָציאַליזם פערטיידיגט היים די רעכט פון יעדען פּאָלק אויף זיין פּאָטערלאַנד. אָבער ער קאָן בשום אופן ניט אַנדערקענען, אז אַ וועלכעס עס איז פּאָלק זאָל האָבען אַן אַ י י ג ע נ ט ו מ ס ר ע כ ט אויף זיין טעריטאָריע.

ווי ווינשענסווערטה עס זאָל ניט זיין, אז יעדעס פּאָלק זאָל האָבען אַן אונפערלעשבארען רעכט אויף זיין לאַנד, קאָן אָבער יענעס רעכט פּערווירקליכט ווערן נאָר אין אַזעלכע גרעניצען, וואָס געהען ניט להיפּף צו דעם אונפערלעשבארען רעכט פון יעדען מענשען, צו וואוינען דאָרטען, וואו איהם פּערוועלט זיך, וואו ער פּיהלט זיך אַם בעסטען.

דער סאָציאַליסטישער רעכטס־בעוואוסטזיין קאָן ניט מאַכען קיין חלוק צווישען „אייגענע“ און „פרעמדע“. דער פּאַטריאָטיזם און דער טעריטאָריאַליזם זענען, אמת, פּאָסטולאַטען פון סאָציאַליזם, אָבער זיי שליעסען ניט אויס, נאָר אדרבא, זיי פּאַרדערן, ווי אַ דערנענצונג, דאָס רעכט פאַר יעדען פּאָלק אויף אַ זעלבסט־שטענדיגע ענטוויקעלונג אפילו דאָרטען, וואו דעם פּאָלק פּעהלט אַ טעריטאָריע.

דער איינציגער באַלאַבאָם אויף דעם גאַנצען ערד־באַל איז די גאַנצע מענשהייט. און די מענשהייט גיט אַוועק אַ טייל פון איהר בעזיץ, אַ בעזונדער לאַנד, צו איין פּאָלק אָדער צו אַ גרופּע פון פּעלקער, ניט אין אייגענטום, נאָר אין אויסנוטץ. אויסגענוצט דאַרף אָבער ווערן אַ לאַנד פון אַלע זיינע איינוואוינער, מיט גלייכע רעכט פאַר יעדען, אָהן אַ שום אונטערשייד פון נאַציאָנאַליטעט און אָבשטאַם.

האָבען אַן אייגען פּאָטערלאַנד, — דאָס איז דעם פּאָלק'ס אַ ר ע כ ט ; בעזיצען עס איז אַ ג ל י ק. אָבער ניט האָבען עס, אָדער זיין געצוואונגען צו פּערלאָזען עס איז ניט קיין פּערברעך, נאָר אַן אומגליק. קיינער האָט קיין רעכט צו לאָזען אַ היימלאָזען אויפ'ן גאַס. אמת, יעדער זאָל טייער האַלטען זיין אייגען היים, אָבער — „יהי ביתך פתוח לרוחה“, — „דיין היים דאַרף זיין אָפּען פאַר אַלעמען“.

און דער היימלאָזער דאַרף אַריינגעהן אַהין ניט ווי אַ גאַסט, פון וועלכען מען דערוואַרט, ער זאָל נושאַ חן זיין אין די אויגען

פון דעם באַלאַבאַס, נאָר ווי אַ פול בערעכטיגטער בן-בית, וואָס מען זיך בענוצען מיט אַלע בעקוועמליכקייטען, וועלכע די באַלאַב-באַטיס האָבען בעשאַפּען פאַר זיך אליין. ווייל — „חוקה אחת תהיה לכם ולגר הגר בתוכם“, „דערזעלביגער געזעץ, וואָס פאַר אייך, דאַרף אויך זיין פאַר דעם פרעמדען, וואָס וואוינט צווישען אייך“.

און פרענען טאָרסטו איהם ניט: ביסטו אויף אַ וויילע גע-קומען צו אונז, אָדער ווילסטו דיין לעבען אָבלעבען ביי אונז? אפשר איז ער אויס נויט געקומען צו דיר; מיט זיין אייגענעם ווילען קאָן ער אוועק געהן פון דיר. איין זאך נאָר זאָלסטו פון איהם פערלאַנגען און דורכפיהרען: אַז ער זאָל דאָס לאַנד דיינס, וואָס די מענשהייט האָט דיר געגעבען, אַכטען און וועגען דעם וואויל-אוינגוט פאַר דעם לאַנד דאגה'ן, אַקוראַט אזוי ווי דו.

עס פערשטעהט זיך, אַז די אימיגראַנטען רעדען נאָך ניט אזוינע רעיד און וועניגער פאַר אַלץ ליעגט זיי אין זינען, צו בערר-פען זיך אויף אַלמ־העברעאישע פּסוקים און מימרא'ס. זיי, די הונגערדיגע און אויסגעצעהרטע, קאָנען ניט טראַכטען וועגען פריי-ציפען אָדער וועגען דעם סאָציאַליסטישען רעכטס-וואוסטויין.

אָבער אין דעם געזעלשאַפטליכען און היסטאָרישען לעבען קומט כמעט אַלע מאָל פאַר אזוי, אַז איידער די מענשען הויבען אָן רעדען, שרייען פאַר זיי צום הימעל יענע אומשטענדען, אין וועלכע זיי זענען געצוואונגען צו לעבען. און אין אונזער פאַל זענען די אומשטענדען אזעלכע, אַז זיי ווילט זיך אַלע וויילע צימירען דעם חומש, די נביאים, און די הומאַנערע שפּרוכען פון אונזערע „פרקי אבות“...

אָט דאָס איז דער תּוֹך פון דער פּראַגע וועגען עמיגראַציע און אימיגראַציע, ווען מען שטעלט זי אוועק אין דעם ליכט פון דעם סאָציאַליסטישען נאַציאָנאַליזם. בעהאַנדלען זי אָהן אַ שום שיכות צו דעם פראַבלעם פון נאַציאָנאַליטעט הייסט — זיך גליטשען איבער איהר אויבערפלאַך, און ניט אַרײַנדרײַנגען אין איהר טיפּה. די אידישע סאָציאַלסטשע אַרבייטער־פּאַרטיי (דער „סערפ“) האָט דורך אהרע דעלעגאַטען געוואָלט פאַרשלאָגען דעם קאָנגרעס אַ רעזאָלוציע, וואָס האָט אין איהר פּראַקטישען טײל אָבגעגעבען

זעם נויטיגען פלאץ דעם נאציאנאלען מאמענט. צווישען די איבער-
ריגע פארדערונגען, וואָס האָבען צונויפגעשטימט בדרך כלל מיט
די פארדערונגען פון אלע אנדערע עמיגראנטען-פריינדליכע רעזאָ-
לוציעס, האָט זי אַרויסגעשטעלט די פאָלגענדע פונקטען:

(א) די עמיגראנטען זאָל געגעבען ווערן דאָס רעכט אויף נאָ-
ציאָנאלע זעלבסט-פערוואַלטונג אין שוהל-אַנגעלעגענהייטען, קולטור-
רעלע אונטערנעמונגען און אלע ענינים, וואָס האָבען אַ שיכות צו
זיי, ווי צו מיטגליעדער פון אַ בעשטימטער נאציאָנאַליטעט און
ניט ווי צו איינוואוינער פון אַ בעשטימטען אָרט אָדער ווי צו ביר-
גער פון אַ בעשטימטען לאַנד;

(ב) די גאנצע אָנגעלעגענהייט פון עמיגראַציע זאָל איבער-
געגעבען ווערן אין די הענד פון דער נאציאָנאַלער זעלבסט-פער-
וואַלטונג און דאָרטען וואו עס פעהלען אַזעלכע אָרגאַנען, זאָלען
זיך מיט איהר בעשעפטיגען די אָרגאַנען פון דער לאָקאַלער זעלבסט-
פערוואַלטונג אונטער דער קאָנטראָליע און דער אַבאַכט פון די אָר-
גאַניזירטע אַרבייטער ביי יענע פעלקער, וואָס פון זייער מיטע רע-
ספּונדירט זיך די עמיגראַציע מאַסע.

ליידער, זענען די אַרבייטער פון דער קאָמיסיע פאַר דער פראַ-
גע, — אויף וויפיעל מען קאָן אורטיילען לויט די קורצע בעריכטען,
וואָס זענען פאַראַן, — ניט געשטאַנען אויף דער ערפאַרדערליכער
הויך. די אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער-פאַרטיי האָט זיך
ניט געקאָנט בעטייליגען אין די דעבאַטען פון דער קאָמיסיע. זי
האַט געמוזט קעמפען פאַר איהר רעכט אַנצוגעהערען צו דעם אינ-
טערנאַציאָנאַל און אין יענע טעג, ווען איהרע דעלעגאַטען האָבען
נאָך געמוזט שטעהן אויפ'ן שוועל, זענען אין דער קאָמיסיע פער-
ענדיגט געוואָרען אלע גענעראַל-דעבאַטען, אויסגעהערט געוואָרען
אלע רעזאָלוציעס און פאַנאַנדערגעטיילט געוואָרען צווישען די
סוב-קאָמיסיעס.

און אז די טהירען פון דעם אינטערנאַציאָנאַל האָבען זיך ענר-
ליך אויפגעפּענט פאַר דעם „סערפּ“, איז פאַר יענע מיטגליעדער
פון זיין דעלגאַציע, וועלכע די סאָציאַל-רעוואָלוציאָנערע רויסישע
פאַרטיי האָט קאָמאַנדירט אין דער עמיגראַנטען-קאָמיסיע, ניט גע-
בליעבען קיין אנדער זאָך, ווי נאָר אַריינצוטראָגען אויסבעסערונג

גען אין דעם פראקטישען טייל פון דער שוין פארטיג געוואָרענער רעזאָלוציע, אַרײַן טראָגען דיין אויס פרינציפ, אָהן אַ וועלכער עס איז מאַטיווירונג, פאַרשלאָגען איין מאָסרעגעל נאָך דער אנדער רער, לכתחילה וויסענדיג, אז זיי קאָנען ניט אָנגענומען ווערן, ווייל זיי זענען נאָך גאָר ניט דיסקוטירט געוואָרען.

פון דעסטוועגען קאָן מען שוין פון דעם קורצען בעריכט ווען גען די גענעראַל-דעבאַטען זעהען, אז עס איז געווען אוממיגליך פאַר דער קאָמיסיע, אין גאַנצען צו אינגאַרירען די נאַציאָנאַלע פראַגע. דערהויפּט דערפאַר, וואָס זי איז אזוי בולט אַרויסגע-טרעטען אין דער פאַרם פון דער ראַסען - פראַגע. די דעלעגאַטען פון אויסטראַליע האָט אַרײַנגעטראָגען אַ רעזאָ-לוציע, וואָס האָט, לויט איהר אינוועניסטען תּוֹך, אויב ניט לויט דער פאַרם, געוואָלט פּערוועהרען דעם אַרײַנפאַהר פון דער געלער ראַסע אין די אימיגראַציע-לענדער. דער טעם? — די געלע ראַסע איז כלומרשט פון נאַטור אויס בעשטימט צו שפּיעלען די ראַליע פון „סטרייק-ברעכערס“.

א געוויסער טייל פון דער אַמעריקאַנער דעלעגאַציע איז אויך געווען פרינציפיעל גענייגט אויסצושליעסען די געלע ראַסע פון דער גלײַכערעכטיגטער משפּחה פון דער אַרביימענדער מענש-הייט. נאָר די פראַנצויזישע רעזאָלוציע האָט מיטגעקעמפט פאַר דעם אינטערנאַציאָנאַלען פרינציפ אין זיין גאַנצער ריינקייט. די רעזאָלוציע, וואָס די קאָמיסיע האָט אויסגעאַרבייט און וואָס איז דערנאָך אָנגענומען געוואָרען פון דעם קאָנגרעס, שטעלט מיט זיך פאַר אַ טריאומף פון דעם אינטערנאַציאָנאַליזם איבער דעם ענגען שאַוויניזם און איבער די ענאָאיסטישע אינטערעסען פון איינצעלנע אַרבייטער פאַרטייען. אָבער אין איהר פּעהלט דער טריאומף פון דעם אינטערנאַציאָנאַליזם איבער זיין געגנער פון ל י נ ק ס, איבער דעם קאָסמאָפּאָליטיזם.

די קאָמיסיע האָט גערן אַרײַנגעבראַכט אין דער רעזאָלוציע אַלע מאָסרעגעלן, וואָס זענען גינסטיג פאַר די אימיגראַנטען, ווי מענשען און בירגער; זי האָט אָבער ניט אויפגענומען קיין איין פונקט, וואָס זאָל פּערטידיגען זייער נאַציאָנאַליטעט. פון אַלע אויסבעסערונגען, וואָס די אידישע סאָציאַליסטישע פאַרטיי האָט

פאָרגעשלאָגען איז אַריינגעגאַנגען נאָר איינע: לייכטער מאַכען די נאַטוראַליזאַציע פאַר דעם אימיגראַנט.

ניט קוקענדיג דערויף האָט דער קאָנגרעס אויף אין דער עמיג-ראַציאָנס-פראַגע זיך ניט געקאָנט בעגעהן גאָר אַהן דערקלערונגען צוגונסטען דעם נאַציאָנאַליזם.

עס קאָן זיין, אַז דאָס איז געווען אונטער דעם דרוק פון דעם סאַציאַליסטישען געדאַנק, וואָס איז אַזוי מערקווירדיג קלאָר געוואָרן רען אין דער לעצטער צייט בנוגע דער נאַציאָנאַלער פראַגע, אָדער אפשר אונטער דעם איינדרוק פון יענע נאַציאָנאַליסטישע אויס-בעסערונגען, וואָס די פערטרעטער פונ'ם „סערפּ“ האָבען אַריין גע-טהאָגען אין דער קאָמיסיע, — אַזוי, צי אַזוי, — אָבער גענאָסע ע ל ל ע נ ב ו י ג ע ו, דער רעפערענט פון דער קאָמיסיע פאַר דעם פלענום, האָט געפונען פאַר נויטיג צו מאַכען די פאַלגענדע דערקלערונג:

„די אַרבייטער פון יעדער (איינגעוואַנדערטער) נאַציע דאַרפֿען ניט פערשטעהן די אינטערנאַציאָנאַלע סאָלידאַריטעט אין אַזאַ זין, אַז דאָס זאָל זיי צווינגען איבערצוגעבען זיך דעם אַהן-פאַרביגען אינטערנאַציאָנאַליזם און אָכצוזאָגען זיך פון זייער נאַציאָנאַליטעט. אדרבא! די אַרבייטער פון אַלע נאַציעס האָבען אַ רעכט און אַ פליכט צו זיין צוגעבונדען מיט ליעבע און בעגייסטערונג צו די קולטורעלע אוצרות פון זייער אייגענער נאַציע. (בראַוואָ!) זיי וועלען דאָס מעהר שטרעבען אָבצוהימען זייערע אייגענטימליכ-קייטען, וואָס מעהר זיי וועלען איינזעהן, אַז גראָד מיט דעם אָבהי-טען זייערע אייגענטימליכקייטען קאָנען די נאַציעס ברענגען דעם גרעסטען נוצען דער אַלגעמיינער קולטור.“

דער וואָס איז בעקאַנט מיט דער פריהערדיגער שטעלונג עללענבויגענס צו דער נאַציאָנאַלער פראַגע האָט געמוזט, אויס-הערענדיג אָט די רעיד זיינע, אַ טראַכט טהאָן:

„אויף דו, ברומ!... איז ווער וועט דען, אויף אַזאַן אופן, נאָך ווייטער זיך איינשפאַרען אנטגעגען דעם טריאומף פון דעם אמת? איז אונז אפשר נאָר בעשערט אויף דעם קומענדיגען קאָנגרעס אויסצוהערען אַזוינע רעיד פון ראָזע לוקסעמבורג אַליין?!“ אונזער בעריכט וועגען דעם שטומגארטער קאָנגרעס, — פון

דעם ספעציעלען שטאַנדר־פונקט, פון וועלכען מיר בעטראַכטען איהם דאָ, — וואָלט געווען ניט פאַרפול, אויב מיר וואָלטען ניט בעריהרט, לאָז זיין בקיצור, די זיצונגען פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען ביוראָ גופא פאַר דער צייט פון קאָנגרעס.

דאָס רעכט פון יעדען פּאַלק אויף זעלבסט־בעשטימונג און די גלייכבערעכטיגונג פון אלע פעלקער, — אָט די צוויי פונדאָ-מענטאַל־פּרניציפּען פון דעם סאָציאַליסטישען רעכטס־בעוואוסטזיין אין צווישען־פעלקערליכע בעציעהונגען, — וואָלטען געבליעבען אַ לעדיגער קלאַנג פאַר'ן אינטערנאַציאָנאַל, אויב ער וואָלט ניט גע־שטרעבט צו פּערווירקליכען זיי אין דער פּולסטער מאָס קודם כל, וואו ער איז אליין דער באַלעכאַס: אין דער ספּערע פון זיין איי־גענער אָרגאַניזאַציע.

אין דעם אַלטען אינטערנאַציאָנאַל, — אין דער „אינטערנאַ־ציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָציאַציע“, — איז אָט דער אָרגאַניזאַ־ציאָנס־אידעאַל דערגרייכט געוואָרען אין גאַנצען, און זי פּלעגט אָנווייזען אויף איהר אייגענעם אָרגאַניזאַטאָרישען פּרינציפּ ווי אויף אַ פאַרבילד פאַר די קינפטיגע בעציעהונגען פון די פעלקער אין דער פּעדעראַציע פון דער מענשהייט.

אַבער דער אַלטער אינטערנאַציאָנאַל האָט, לויט זיין היסטאָ־רישען בעדייט, פאַרגעשטעלט מיט זיך נאָר אַ מאָדעל פון אַ בנין, ניט דעם בנין אליין, — אַ מאָדעל, אויפגעבויט פון אַ גע־ניאַלער האַנד.

דער בנין אליין ווערט ערשט איצטער געבויט, און ניט אלע טיילען ווערען אויסגעפיהרט מיט דערזעלביגער רעגעלמעסיג־קייט און דערזעלביגער אַרכיטעקטורעלער עלעגאַנץ. אייניגע טיילען מוזען צייטווייליג לאָז זיין ווי עס איז פּערענדיגט ווערן, כדי מען זאָל קאָנען וואוינען און אַרבייטען אין זיי. צו דער צאָהל פון די נאָך ניט פּערענדיגטע, נאָר אויף גיך צום וואוינען פּערפאַרטיגטע טיילען, געהערען אויך יענע פּרינציפּען, וואָס דאַרפען בעשטימען דאָס רעכט פון אַ וועלכען עס איז פּאַלק צו בעטייליגען זיך אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל, ווי אַ בעזונדער, זעלבסטשטענדיגע סעקציע.

דער אינטערנאַציאָנאַל האָט זיך אָבגעזאָגט פון דעם ריין־שטאַטליכען פּרינציפּ: עס בעטייליגען זיך אין איהם, מיט דעם

רעכט פון בעזונדערע סעקציעס, סיי פוילען, סיי בעהמען, וואָס האָבען ביידע ניט קיין אייגענע שטאַטען. אָבער צו דעם ריין פֿעלֶקֶר לִיכען פּרינציפּ, אויף וועלכען דער אַלטער אינטערנאַציאָנאַל איז געווען אויפגעבויט, איז דער נייער אינטערנאַציאָנאַל נאָך ניט דערגאַנגען. פאַרהערשער אין איהם איז דער טעריטאָריעלער יסוד, דער פּרינציפּ פון לענדער. אָבער אויף אַז דער „סטיל“ איז ניט אינגאַנצען אויסגעהאַלטען.

אַ ביישפּיעל. די אינוועל קובאַ, אַ לאַנד, וואָס האָט ניט לאַנג געהערט צו שפּאַניע, געהערט איצטער צו די פּעראַייניגטע שטאַטן טען, ווייל זיי האָבען זי פּערקאַפט אין קריעג*.) די קובאַנער דעלעגאַטען האָבען ביי דעם אינטערנאַציאָנאַלען ביוראָ געבעטען די ערלויבניס, זיך צוצוצעהלען צו דער שפּאַנישער סעקציע. דער ביוראָ האָט ניט איינגעווייליגט. מען האָט דאָך געזאָלט מיינען, אז „דאָס רעכט פון יעדען פּאָלק אויף זעלבסט־בעשטימונג האָט בעדאַרפט גאַראַנטירען די קובאַנער די מעגליכקייט, זיי זאָלען זיך זעלבסטבעשטימען אויף דעם קאָנגרעס, ווי זיי געפּעלט. אָבער דער אינטערנאַציאָנאַלער ביוראָ האָט, ווער ווייס פאַר וואָס, אַוועק געשטעלט העכער דעם ווילען פון דעם קריעגס־גאַט איבער דעם ווילען פונ'ם פּאָלק.

נאָר, משמעות, אז דער ווילען פון די קובאַנער, זיך צו בע־שטימען ווי שפּאַניע, איז געווען ניט בעזונדערס שטאַרק. ווייל אויב זיי וואָלטען בעשטעהן אויף זייער רעכט און וואָלטען אַריבער געטראָגען זייער סכסוך צו דעם פּלענום פונ'ם קאָנגרעס, וואָלט די לעצטע ניט דורכגעלאָזען די געלעגענהייט צו פּראָטעסטירען אַנטגעגען קריגערישע אַנעקסיעס.

אַ חוץ דעם פאַל האָט זיך דער אינטערנאַציאָנאַלער ביוראָ, כּונגע אַריינגעהמען נייע אַרגאַניזאַציעס און פּעלקער אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל, אויפגעפיהרט העכסט קאַרעקט און אַנטשענדיג. די פּערטרעטער פון דער אַרמענישער דעלעגאַציע „דאַשאַק־צוטיון“ האָבען אַריינגעבראַכט אַ פּאַרשלאַג: מען זאָל בעשאַפּען

(* איצטער איז זי אַ כלומר'שט זעלבסטשטענדיגע רעפּובליק (1917).

א נייע ארמעניע סעקציע אינ'ס אינטערנאציאנאל, וואהין עס זאלען אריינגעהן אויך די פערטרעטער פון דער טערקישער ארמעניע.

דער אינטערנאציאנאלער ביוראָ האָט גאָרנישט ניט געהאט געגען דעם, נאָר האָט אָבגעלעגט די פראַגע, ביז עס וועט קלאָר ווערן דער סאָציאַליסטישער כאַראַקטער פון יענער אַרבייט, וואָס ווערט אָנגעפיהרט אין אַרמעניע. דורך דעם בע-שלום האָט דער ביוראָ זעהר דערלייכטערט די אויפגאָבע פון דעם „ראַשאַקצוטיון“. וואָס ער האָט צו טהאָן, איז נאָר קלאָרער מאַכען פאַר דער סאָציאַליסטישער וועלט דעם ווירקליכען כאַראַקטער פון זיין אָרגאַניזאַציע אין דער טערקיי, און מיר קאָנען לכּתחילה גראַט-לירען אונזערע אַרמענישע חברים מיט זייער ערפאַלג. דער אינטער-נאַציאָנאַלער ביוראָ וועט פאַרשלאָגען — גרינדען אַ בעזונדער אַר-מענישע סעקציע לויט דעמזעלכען רעכט און לויט דיזעלבע מאָטי-ווען, לויט וועלכע עס עקזיסטירט אין אינטערנאַציאָנאַל די פּוּלישע סעקציע. דער קאָנגרעס וועט גאַנץ געוויס גוט הייסען אזא בעשלוס.* די „אירישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער פאַרטיי“ (סערפ) און די „ציוניסטען-סאָציאַליסטען“ זענען, לויט דעם בעשלוס פון דעם ביוראָ אויפגענומען געוואָרען אין דעם אינטערנאַציאָנאַל: די לעצ-טערע מיט אַ בעראַטענדער שטים, די ערשטערע מיט אַ בעשלי-סענדער, פערבונדען מיט דעם רעכט צו שיקען אַן אייגענעם פער-טרעטער אין ביוראָ, מיט אַ בעראַטענדער שטים.

גענען צולאָזען די צוויי אירישע אָרגאַניזאַציעס צום אינטער-נאַציאָנאַל האָט שטאַרק געקעמפט די „רוסלענדישע סאָציאַל-דעמאָ-קראַטיע“ מיט דעם „בונד“ בראש. די הויפט-טענה זייערע איז געווען — דער טעריטאָריאַליזם פון יענע אָרגאַניזאַציעס, וואָס געהט כלומר'שט להיפך צו דעם סאָציאַליזם.**

(* אין אַ יאָהר אַרום איז די אַרמענישע סעקציע געגרינדעט גע-וואָרען (1917).

** ביי די „ציוניסטען-סאָציאַליסטען“, (די איצטערדיגע ס. ס. און ס. מ.) האָט דער ביוראָ וויעדער צוגענומען דאָס רעכט זיך צו בעטוי-ליגען אין דעם אינטערנאַציאָנאַל, ווייל די רוסלענדישע ס. ד. סעקציע האָט זיי ניט געוואָלט צולאָזען צו זיך. די ס. ר. האָבען געקעמפט פאַר זייער רעכט צו פערבליבען אינ'ם אינטערנאַציאָנאַל (1917).

מיט דעם אריינטרעטען פון דעם „סערפ“ און די ס. ס. אין דעם אינטערנאציאנאל האָט דער אירישער טעריטאָריאַליזם בעקור מען די סאָציאַליסטישע סאַנקציע פון דער העכסטער און קאָמפּע- טענטעסטער אינסטאַנץ אין די פּראַגען פון דעם צווישען-פעלקער- ליכען סאָציאַליזם: פון דעם אינטערנאציאנאלען סאָציאַליסטישען ביוראָ.

6.

וואַרפּען מיר אַ בליק אויף אַלץ, וואָס מיר האָבען אויבען גע- זאָגט וועגען דער איצטיגער שטעלונג פון דעם אינטערנאציאנאלען סאָציאַליזם צו דער נאציאנאלער פּראַגע, — אויף וויפיעל די שטע- לונג האָט זיך אויסגעדריקט אין די אַרבייטען פון דעם שמונגאר- טער קאָנגרעס, — קאָנען מיר האָפּערדיג נאָך אַ מאָל בעשטעטיגען דאָס, אין וואָס מיר זענען אַלע מאָל געווען טיעף איבערצייגט: אַז אין דער איצטיגער וועלט איז נאָר דאָ איין קראַפט, וואָס נעהמט נאָהענט צום האַרצען דעם גורל פון די אונטערדריקטע נאציאנאל- ליטעטען, וואָס סימפּאַטיזירט טיעף מיט זייער פולער און ראַדרי- קאַלער בעפרייאונג, ביז צו דער עראָבערונג פון דער פּולסטער פּאָליטישער אונאַבהענגיגקייט.

די קראַפט איז — דער סאָציאַליסטישער אינטערנאציאנאל פון דעם אַרבייטער-קלאַס, דיזעלביגע קראַפט, וואָס האָט זיך אַוועק- געשטעלט צום ציעל די פולע און אַלזויטיגע בעפרייאונג פון דער אונטערדריקטער מענשהייט.

יענע קראַפט איז נאָך ניט אַזוי מעכטיג, זי זאָל קאָנען נעה- מען אויף זיך די אויפנאבען פון בעפרייען די אונטערדריקטע פעל- קער. אַחוץ דעם מוז די נאציאנאלע בעפרייאונג פון אַ פּאָלק זיין קודם כל די זאָך פון דעם אונטערדריקטען פּאָלק גופא.

אַבער אַט די אַלץ מעהר וואַקסענדיע קראַפט איז אפילו אין דער איצטיגער צייט שוין ניט אַזוי שוואַך, אַז איהרע סימפּאַטיען זאָלען ניט שפיעלען נאָר קיין שום דאָליע אין אויסגלייכען די שוואַכע פון דער וואָג בעת די געשיכטע וועגט אָב די היסטאָרישע שיקזאַלען פון אַ פּאָלק. אַט פאַר וואָס די אונטערדריקטע פעלקער האָבען ערגעץ ניט און זאָלען ערגעץ ניט זוכען קיין אַנדערע פּער-

דר. ח. זשולאָווסקי

בינדעמע, אחוץ די סימפאטיען און די מיטהילף פון דעם אינטער-
נאציאנאלען פראָלעטאריאט.

און זעלבסטפערשטענדליך בעשטעהען די אויפגיבען פון די
סאָציאליסטישע פארטייען ביי יענע פעלקער אין דעם — אָנצו-
זאָפּען דאָס לעבען און דעם בעוואוסטזיין פון זייער פאָלק מיט די
פרינציפּען פון דעם אינטערנאציאנאלען סאָציאליזם; שטרעבען
דערצו, אז זיין נאציאנאלער קאמף זאָל געפיהרט ווערן אונטער
דער פאָהן פון דעם אינטערנאציאנאל-סאָציאליסטישען אמת און אז
זיין טריאומף אין דעם קאמף זאָל פערגרעסערן די שאַנסען פון אַן
ענדליכען זיעג פאַר יענעם אמת.

צו ש ר י פ ט פ ו ן 1917. דער איצטיגער וועלט-
קריעג האָט געוויס זעהר פיעל געענדערט אין דער לאַגע די בע-
שטרעבונגען, אין דער בעדייטונג פון דעם אינטערנאציאנאל.
זאָגען נביאות איז קיין מאָל ניט געווען מיין פאָך, און איך מוז
מיד איצטער אָבזאָגען פון דער אויפגאבע, אויסצופאַנטאזירען, וואָס
עס וועט ווערן פון דעם אינטערנאציאנאל און ווי ער וועט זיך אין
דער צוקונפט שטעלען צו דעם נאציאנאלען פראָבלעם.

ג ל ו י ב ע ן גלויב איך, אז ער וועט פון דעם איצטיגען
קריעג ארויס ניט נאָר ניט קיין אָבגעשוואַכטער, נאָר גראָד אַ
פערשטאַרקטער, ווייל די בעדייטונג פון די אַרבייטער-קלאַסען איז
מאויס'דיג אויסגעוואַקסען אין דעם קריעג און די לאַגע וועט זיי
סופּלירען, זיי זאָלען אויסנוצען זייער געוואַקסענע מאַכט אין פער-
אייניגטע האַנדלונגען.

דאָס וועט אָבער אויך פיהרען דערצו, אז זייער שטעלונג צו
דעם נאציאנאלען פראָבלעם וועט ווערן נאָך פאָזיטיווער און אינ-
טימער, ווייל זייער נייע פאָליטישע מאַכט וועט זיין דער רעזול-
טאַט פון זייער קלאַרען און קרעפטיגען נאציאנאליזם אין די צייטען
פון קריעג.

פון דעסטוועגען מוז איך אין אַ גרויסער מאָס אָבשוואַכען מיין
אָפּטימיסטישע אין קאטעגאָרישע אָרדערונג, אז די סאָציאליס-

דר. ח. זשימלאָווסקי

טישע פארטייען פון אן אונטערדריקטען פּאָלק, זאָלען בויען זייערע
האַפענונגען נאָר אויף דער מיטהילף פון דעם אינטערנאַציאָנאַלען
פּראָלעטאַריאַט.

פאַר אן אונטערדריקטען פּאָלק, וואָס וויל באַמט און מיט'ן
גאַנצען האַרצען קעמפען פאַר זיין זעלבסטשטענדיגקייט, איז אָפּט
מאָל ניטאָ קיין אַנדערע ברירה, ווי זוכען פּערבינדעטע, ו ו א ו
נ אָ ר ע ר ק אָ ו. דאָס האָט איצטער געלערנט דער קריעג.

הערך דובנאווים „גייסמיגער“ נאציאנאליזם

העררן דובנאוו'ס „גייסטיגער“ נאציאנאליזם *

(א קריטישע נאטיץ)

[ס. מ. דובנאוו. פיס'מא א סטארקאס אי נאוואס יעוורייסט-ווייע. (1897—1907) — (בריעף וועגען דעם אלמען און דעם נייעם יודענטום) דערגענצטע אויסגאבע. ס. פעטערבורג, 1907. 8 און 370.]

לויט העררן דובנאוו, זענען דא אויף דער וועלט דריי פערשיידענע טיפען פון נאציעס: „1) דער ראסען-טיפ, 2) דער טעריטאריעל-פאליטישער אדער דער סאציאל-אויטאנאמע, 3) דער קולטור-היסטארישער אדער גייסטיגער.“ (**). דער גייסטיגער טיפ פון א נאציע, רעכענט ער, איז „א העכערע שטופע אין דער עוואליוציע פון די פעלקער איידער דער טעריטאריעלער.“ (***)

א שאך נאך, וואס דער אויטאך גיט ערגעץ ניט קיין שארפע דעפיניציע פון יענעם חלוקה, וואס דארף עקזיסטירען צווישען אט די פערשיידענע טיפען. אויך שטעלט ער זיך ערגעץ ניט אָב, כרי צו געבען אונז אלע טעארעטישע פרטים, פאך וואס מיר זאלען דעם גייסטיגען טיפ העכער שעצען פאך דעם טעריטאריעל-פאליטישען אדער דעם סאציאל-אויטאנאמען.

פון אייניגע געדאנקען אָבער, וואס זענען צוועיט איבער דעם גאנצען בוך, דעוויסען מיר זיך, וואס אזוינס א גייסטיגער טיפ פון א נאציע איז. דאס איז אזא, וואס שטעלט זיך איין פאך זיין עקזיסטענץ און ענטוויקעלט זיין געשיכטליכען לעבען אָהן דער הילף פון וועלכע עס איז דרויסענדיגע מיטלען, וואס קאנען בעוואָהרענען

* סערפ ב. 2. ז. 310—300 (1908).

** ז. 1.

*** ז. 367.

די נאַציאָנאַלע זעלבסטשטענדיגקייט און די נאַציאָנאַלע ענטווי-
קעלונג.

אזא נאַציע ווערט פאַרטיג מיט איהר אויפגאַבע אָהן אַ לאַנד,
אָהן אַ געמיינשאַפטליכער נאַציאָנאַלער שפראַך און אָהן פּאָליטישע
אונאַבּהענגיקייט. נאָר אַ דאַנק דער קראַפט פון זיין נאַציאָנאַלען
ווילען, דער קראַפט פון זיין גייסט; אַ דאַנק דער צוגעפאַסטער
ערציעהונג פון זיין יונגען דור און דער בעשטימטער אָרגאַניזאַציע
פון זיין אינוועניסטען קהילה־לעבען, ברעכט דורך אזא נאַציע איהר
וועג אין דער געשיכטע און בלייבט טריי צו אַט דעם וועג.

אַ צווייטער סימן פון דעם גייסטיגען טיפּ, — אַ סימן, וואָס
קאָן ניט אָבגעטיילט ווערן פון דעם ערשטען, — בעשטעהט אין
דעם, וואָס ער, דער גייסטיגער טיפּ, טרעט אַרויס ווי אַ בעוואוסט־
זיניגער טרעגער פון בעשטימטע אידעען־טראַדיציעס, פון בעשטימט־
טע קולטור־אידעאלען, וואָס צולעב זייער דערהאַלטונג און ענט־
וויקעלונג טהוט ער אָן אויף זיך דעם יאָך פון אַ מחויב־טעריטאָריע־
לער, רייך־גייסטיגער עקזיסטענץ.

לויט דעם אויטאָר'ס מיינונג, בעשטעהט דער אמת'ער נאָ-
ציאָנאַליזם נאָר אין אַזא מין נאַציאָנאַל־גייסטיגער בעשאַפּעריש־
קייט, וואָס איז בעפרייט פון אלע מיני סאָציאַל־פּאָליטישע און
עקאָנאָמישע פּראָבלעמען.

אין דער מאָדערנער מענשליכער געשיכטע געפינט זיך דער־
ווילע נאָר אין איינציגער פּאָלק, וואָס איז אַרויפגעקלעטערט אויף
דעם העכסטען שפיץ באַרג פון דער נאַציאָנאַלער עוואָלוציע: דאָס
אידישע פּאָלק! אין זיינע „בריעף“ וויל דאָ דער מחבר דערקלעה־
רען דעם תּוֹך פון דער אידישער נאַציאָנאַלער אידעע, בעשטימען
סיי די נאַציאָנאַלע פּאָליטיק, וואָס פליעסט פון איהר אַרויס, סיי
די פּאַרמען פון דער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע, וועלכע דאָס איד־
שע פּאָלק דאַרף אָננעהמען. דורך דער קריטיק פון די פּערשיידענע
שטרעמונגען אין דעם אידישען עפענטליכען געדאַנק וויל ער אויס־
פעכטען דעם טריאומף פאַר דער אידעע פון יענעם „אמת'ען נאָ-
ציאָנאַליזם, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר דעם אָריגינעלען שטריוֹך
פונ'ם יודענטום“ (*), פון יענער „העכערער וועלט־אנשוואונג“, יע־

(*). ז. 176.

נעם „גייסטיגען נאציאנאליזם“, וועלכען די אידענשאפט האָט אויסגעארבייט אין איהר פיעל־הונדערטיגער עוואָלוציע.“*)

דאָס אַלטע אידענטום האָט געקומט אויף דאָס אידישע פּאָלק, ווי אויף אַ רעליגיעזער נאַציע. דאָס אַסימילאַטאָרישע אידענטום האָט געזעהען אין איהם נאָר אַ רעליגיעזע גרופע מענשען. דער אמת'ער אידישער נאציאנאליזם דערנעהנטערט זיך אין דער פראגע, לויט זיין אינוועניגסטען מהות, צו דעם קוק פון דעם אַלטען אידענ־טום.

„דער שטאַנדפונקט פון דער אַרטאָדאָקסאַלער מאַסע קאָן מען, זאָגט דער מחבר, „פּאַרמולירען אזוי: די אידענשאפט איז אַ רעליגיעזע נאַציע. איהרע מיטגלידער זענען צונופגעבונדען צוויי־שען זיך דורך דער קראַפט פון דעם רעליגיעזען אימפעראַטיוו אָדער פון דעם „שליחן־רוך“־דיסציפלין, און יעדער איינער, וואָס טרעט ערנסט אַריבער די דיסציפלין, געהט אַרויס פון דעם פּאָלקס פערבאַנד. אזא שטאַנדפונקט געהט ניט להיפך, לויט זיין תורה, צו דעם בעגריף פון אַ „גייסטיגער (אָדער קולטורעלער) נאַציע“: ער מאַכט נאָר אַ פעהלער, ווען ער אידענטיפיצירט די טערמינעס „גייס־טיג“ און „קולטורעל“ מיט „רעליגיעז.“**)

דער גייסטיג־קולטורעלער נאציאנאליזם פון דעם אידישען פּאָלק דאַרף זיין אַ פּאַרטוצונג און אַ ווייטערע ענטוויקעלונג (אין דעם גייסט פון אַלגעמיינ־מענשליכע שטרעבונגען) פון דעמועלביגען נאַ־ציאנאליזם — דעם רעליגיעזען.

„די הויפט־קערעפטען אונזערע“, זאָגט דער מחבר, „דאַרפען אָנגעווענדט ווערן אויף די פערשטאַרקונג פון יענע לעבענס־האַפטע גרונד־זיילען פון דעם אידענטום, פאַר וועלכע מיר האָבען געקעמפט און געלייטען אין אַ משך פון יאָהר־טויזענטער.“***)

געוויס פּאַרדערן די אינטערעסען פון דעם אַלגעמיינ־מענשלי־כען פּראָגרעס און פון דער ווייטערדיגער נאציאנאליער ענטוויקעל־לונג, מען זאָל ס ע ק ו ל י א ר י ז י ר ען די נאציאנאליע אידעע, מען זאָל אַבטיילען די נאציאנאליטעט פון דער רעליגיע.

*) ד. ג.

**) ז. 15.

***) ז. 290.

אָבער אָט די סעקוליאַריזאַציע דאַרף ניט פּערשטאַנען ווערן אזו, אז מען זאָל פאַרמעל אַבליקענען דעם יודאָאיזם און זיך אין גאַנצען אַבזאָגען פון איהם: „מיר ווילען נאָר, אז די רעליגיע זאָל ניט ה ע ר ש ע ן און ניט, אז זי זאָל אין גאַנצען אויסגעשלאָסען ווערן פון דער נאַציע'ס גייסטיגען קאַפיטאַל.“*)

דער יודאָיזם איז ניט נאָר אַ רעליגיע; ער איז אַן אַלץ־אַרומנעהמענדע וועלט־אַנשוואונג, „וואוהין עס געהען אַרײַן עלעמענטן טען רעליגיעזע, עטישע, געזעלשאַפטליכע, מעסיאַנישע, פּאָליטישע, פּילאָסאָפּישע. די גרונד־אידעען פון דעם יודאָאיזם דאַרפען אַוועק־געלעגט ווערן אויך אין דעם פונדאַמענט פון דער גייסטיג־קולטור־עלער נאַציאָנאַל־אידישער אידעע. דאָס דרנעהנטערט אונז צו דעם אַלטען אידענטום, אָבער אין דערועלביגער צײַט דערווייטערט עס אויך אונז פון איהם.“

„דער חלוק צווישען אונז און די אָרטאָדאָקסען“, זאָגט דער מחבר, „בעשטעהט אין דעם, וואָס זיי אָנדערקענען א ט ר א ד י - צ י אָ נ ע ל ע ן יודאָאיזם, ווי עפעס אַזוינס, וואָס איז איינמאָל פאַר אַלע מאָל פעסט געוואָרען אין זײַנע פאַרמען, בעת מיר אָנדער־קענען אַן ע ו ו אָ ל ו צ י אָ נ ע ר ע ן יודאָאיזם, וואָס האָט געביעטען און בײַט זײַנע פאַרמען, אָהן אויפהער זיך צופאַסענדיג צו די בעדינגונגען פון אַ נײַער קולטור.“**)

און אויך דאָס איז ממילא מובן, אז דאָס טראַדיציאָנעלע אידענטום איז ניט קיין חוב פאַר דעם אידישען נאַציאָנאַליזם. „מען קאָן זײַן אַ איד“, זאָגט ער, „לויט די נביאים אָדער לויט'ן תלמוד, לויט מאַימאָניד אָדער לויט'ן „שלחן ערוך“, לויט מענערעלסאָן אָדער לויט דעם בעל־שם, אפילו לויט ספינאָזא אָדער גײגער, אויב נאָר די ביידע לעצטערע וואָלטען דערגאַנגען ביז צו דעם אָנדער־קענען די אידישע נאַציאָנאַלע אידעע אין איהר מאָדערנעם זײַן.“***)

הערן דובנאַוו'ס געדאַנק קאָן מען דעריבער פאַרמולירען אויף אַזאַ אָפּן: דאָס אידישע פּאָלק, דאָס איז אַ נאַציע, וואָס אַרבייט אויס יודאָאיזם. אין דערײַנען

*) ז. 17.

**) ד. ג.

***) ז. 18.

ליעגט דער זין און די בערעכטיגונג פון איהר אויטאָנאָמען לעבען, פון איהר קאָמפּ פּאַר אַ בעזונדערע נאַציאָנאַלע עקסיסטענץ.

די אויסאַרבייטונג פון יודאָאייזם גיט אַרויס אין פּערשיידענע צייטען פּערשיידענע פּראָדוקטען, אָבער אַלע זענען זיי דורכגעדרונגן גען מיט איין און דערוועלביגער אייגענשאַפט: זיי געהערען צום יודאָאייזם אָדער, לפחות, געהערען זיי ייִט צו אַ וועלכער עס איז אַנדערער רעליגיעזער ספּערע.

הערן דובנאָוו געהט גיט אזוי ווייט, ער זאָל פּאַרדערן, אז יעדער איד זאָל פּאַרמעל געהערען צו דער אידישער אמונה. ער פּערשטעמט, אז אין דער איצטיגער צייט דאַרף מען זיך רעכענען מיט די תביעות פון דעם פרייען געדאַנק, און דעריבער מאַכט ער גאַנץ בעדייטענדע הנחות צו דער מאָדערנער „וועלטליכער“ ציוויליזאַציע, גיט קוקענדיג דערויף, וואָס ער האָט זיין נאַציאָנאַל־ליזם אַ נאָמען געגעבען „גייסטיג“־קולטורעלער.

נאָר איין זאַך פּאַרדערט ער: אירען זאָלען גיט אַריבערגעהן צו אַן אַנדער גלויבען. „א איד“, זאָגט ער, „קאָן זיין רעליגיעז אַן „איזראַעליט“ אַקטיוו אָדער פּאַסיוו, רעעל אָדער נאָמינעל. ער קאָן אפילו זיין אַ „בלא“ אָדער „קאַנפּעסיאָנסלאָז“, — אָבער זיך אָבזאָגען פון אירענטום און פּאַרמעל אַריבערגעהן אין קריסטענטום איז שוין גלייך ווי ער וואָלט אין גאַנצען אַרויסגעגאַנגען פון דער אידישער נאַציע.“

„מחמת דער אָפיציעלער איבערגאַנג אין אַן אַנדער אמונה בע־טייט פּאַקטיש, פאַר אונזער לאַגע אין גלות, אַרויסגעהן פון דער אידישער נאַציע, אויב גיט פאַר דעם משומד אַליין, איז פאַר זיין נאָכקום, וואָס וועט מוזען זיך צונויפגייעסען מיט דער אַרומיגער גיט אידישער בעפעלקערונג אויך לויט דער נאַציאָנאַליטעט“*).

„דער יודאָאייזם“, זאָגט ער נאָך אַ מאָל אין אַן אַנדער אָרט, „ווי אַ טייל פון דער אידישער נאַציאָנאַלער קולטור, שטעלט מיט זיך פאַר דעם אַטריבוט פון דער אידישער נאַציאָנאַלער אידעע, ווי אַן עוואָליר ציאָנערער פּרינציפּ און גיט קיין טראַדיציאָנערער. אָבזאָגען זיך פון

(*) ז. 19.

איהם אין זיין בעוועליכער פאָרם איז פאָקטיש גלייך צו דעם אַרויס-
נאַנג פון דער אידישער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע.*)
דערפאַר אָבער, ווען דאָס אידישע פּאָלק בלייבט אין דעם גבול
פון דעם ברייט־פערשטאַנענעם און זיך ענטוויקלענדעם יודאאיזם,
וועט עס קאָנען געהן אין איין טריט מיט זיין יאָהרהונדערט, איבער-
אַרבייטען און אַרייננעהמען אין זיך די אייראָפּעאישע קולטור אָהן
אַ ברעקעל געפאַהר פאַר די גרונד־פרינציפען פון דעם יודאאיזם.
„מיר שטרעבען איצטער“, זאָגט ער, „צונויפצופאַרען אין איי-
נעם די בעסערע זייטען פון דער אַלגעמיינער און דער אידישער
אויפסקלעהרונג; מיר געהמען אַרײַן אין זיך די אייראָפּעאישע קול-
טור און אין דערזעלביגער צייט ווילען מיר אָנהײמען אַל' דאָס בעס-
טע אין אונזער נאַציאָנאַלער קולטור; מיר דערוועגען זיך צו קריי-
טיקירען דעם יודאאיזם, אָהן מוראַ, טאָמער צושטערען מיר איהם,
ווייל מיר גלויבען אין דער ניט בייצוקומענער מאַכט פון זיינע הער-
כערע רעליגיעזע און עטישע אידעאַלען.“**)

די פערענדערטע שטעלונג צו דעם „אַלטען“ יודענטום אין דער
פראַגע וועגען דער אידישער טראַדיציע, איז ביי העררן דובנאָוו'ן
צונויפגעבונדען מיט אַ נאָך מעהר ראַדיקאַלערע שטעלונג צו די איי-
ביגע האַפנונגען פון דעם פּאָלק — ווען עס איז אויסגעלייזט ווערן
פון דעם גללות, ווען עס איז אָנהײבען צו לעבען אין דעם אייגענעם
לאַנד.

הערר דובנאָוו איז טיעף איבערצייגט, — און ער זאָגט דאָס
אַפט אַרויס אין זיינע בריעף, — אַז „דער גלות וועט קיין מאָל ניט
פערשווינדען, סײַדען מען זאָל אַרײַן רעכענען אין חשבון דעם
„אַחרית הימים“ פון דער משיח צײַט.“***)

דערפון ווערט אַרויסגעדרונגען דער לאַגיש דורכאויס קאַרעק-
טער און אויך אין דער אמת'ען זעהר ריכטיגער שלום, אַז דער ציעל
פון דער נאַציאָנאַל־קולטורעלער אַרבייט פאַר דער איצטיגער צײַט
דאַרף זיין „די אינווענינסטע וויערערבעלעכונג פון די אידען אין

* ז. 27, אונטערגעשמראַכען פון אונז.

** ז. 225.

*** ז. 320.

אַלע ערטער, וואוהין די געשיכטע האָט זיי פּערוואָרפּען“*). מחמת „אַלע צוועיטע טיילען פון דער אידישער דיאספּאָראַ שטעלען מיט זיך פּאַר אַן איינהייטליכען אונטערבאַרען פּאַלק, צונויפגעבונדען דורך אַלגעמיינע אינטערעסען“**).

אין דער פּראַגע, ווי אָבצושעצען דעם גלות געהט זיך הערר דובנאָוו אויף דעם ראַדיקאַלסטען אופן פּאַנאַנדער מיט כמעט אַלע נאַציאָנאַליסטישע שטרעמונגען אין דער אַלטער און דער נייער אר-דענשאַפט. פיעל אויפּמערקזאַמקייט שענקט ער דער רעהאַביליטיר-רונג פון דעם גלות. און אייגענטליך קאָן דאָס אַנדערס ניט זיין פּאַר איינעם, וואָס רעכענט דעם „גייסטיגען טיפּ פון נאַציאָנאַלי-טעט“ העכער פּאַר'ן „טעריטאָריעלען“.

דאָס הייסט ניט, אַז הערר דובנאָוו שטעלט זיך דורכאויס פּינר-ליך צו דעם שטרעבען פון דעם ציוניזם אַריבערצוטראַגען דעם צענ-טער פון קולטורעלע שעפּפונגען פון דעם אידישען פּאַלק קיין פּאַר-לעסטינע. אָבער אַפילו אָט דעם אַם וועניגסטען „טעריטאָריאַלען“ און אַם מעהרסטען „גייסטיגען“ ציוניזם פון אַחד העם'ס אַרט לאָזט ער צו נאָך, ווי אַ ניצליכע נעבען-הילף פּאַר דער פונדאַמענטאַלער אויפגאַבע — דער דערהאַלטונג און דער ענטוויקלונג פון דער איד-י-שער נאַציע אין גלות גופאַ.

„די קראַפט פון אַ היסטאָרישען פּאַקטאָר“, כעהויפטעט ער, „וועט בלייבען ניט ביי יענעם ציוניזם, וואָס לייקענט אָב דעם גלות און לעבט מיט דעם פּאַנטאַסטישען טרוים וועגען אָבשאַפען איהם, נאָר יענער, וואָס שטעלט זיך, אין איינעם מיט די אַנדערע אויפגאַ-בען פון דער אידישער נאַציאָנאַלער וויערערבעלעכונג אין דער גאַנ-צער וועלט, אויף דעם ציעל: בעשאַפען נאָך אַן אַקומוליאַטאָר פון אַרייניגעלער גייסטיגער ענערגיע אויף שפּייזען דעם גלות, וואָס קעמפט מיט אַלע קרעפטען פּאַר זיין נאַציאָנאַלע עקזיסטענץ“***).

אָט דער עקסיסטענץ-קאַמף פון דעם אידישען פּאַלק אין גלות האָט גראַד אין אונזער צייט אַלע שאַנסען אויף אַן ערפּאָלג. „דער-

* ז. 111.

** ז. 98.

*** ז. 320.

האַלטען און פּערפֿאַלקאַמענען אונזער נאַציאָנאַלען טיפּ אין דעם
נייסט פון אונזער היסטאָרישער עוואָלוציע איז מעגליך מיט דער
הילף פון יענע מיטלען, וועלכע די מאָדערנע קולטור ניט אלע נאַ-
ציעס, וואָס קעמפּען פאַר זייער עקסיסטענץ.*

פיעלע שטאַטטען, וואָס בעשטעהען פון פּערשיידענע פעלקער,
זענען שוין לאַנג פּעראַינטערעסירט אין אָבהיטען די נאַציאָנאַלע
רעכט פון די נאַציאָנאַלע מינאָריטעטען. די אידען, ווי אַ נאַציאָ-
נאַלע מינאָריטעט, דאַרפֿען אויך קעמפּען פאַר זייערע, ניט אַוועק-
צורויבענדע נאַציאָנאַלע רעכט און זיך דערשלאָגען צו אַ פּולער
נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע.

אָבער — וואָס פאַר אַן אַרט נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע דאַרף
זיך דערשלאָגען דאָס אירישע פּאָלק? — הערר דובנאָוו ענט-
פּערט אויף דער פּראַגע אין די פּאָלגענדע ווערטער, וואָס זענען
כולל אין זיך די קווינט־עסענץ פון יענע פּראַקטישע נאַציאָנאַלע
פּאַרדערונגען, וועלכע ער שטעלט אַרויס צו דעם מאָדערנעם שטאַט.
„מיר מוזען פּאַנאָדערשיידען“, זאָגט ער, „צוויי מינים נאַ-
ציאָנאַלע מינאָריטעטען אין אַ פּערשיידענפֿאַלקליכען שטאַט אָדער
אַ נאַציאָנאַליטעטען־שטאַט“; (1) אַ טעריטאָריאַלע פּאָלקשאַפּט,
וואָס איז אַ מינאָריטעט אין דעם אַלגעמיינעם צונויַשטעל פון
דער מדינה און איז אַ מאַיאָריטעט אין איהר היסטאָרישען דאַיאָן
אָדער פּראָווינץ (די פּוילען אין דריי אימפּעריעס, די טשעכען אין
עסטרייך וכדומה); (2) אַ ניט־טעריטאָריאַלע פּאָלקשאַפּט אָדער אַ
פּאָלקס־תּשבורת, וואָס שטעלט ניט פאַר מיט זיך קיין מאַיאָריטעט
פון דער בעפעלקערונג אין דער נעגעבענער פּראָווינץ (אידען אין
אַלע לענדער, פּוילען און ליטאַ א. א. ז. וו.) פאַר די נאַציעס פון
דעם ערשטען טיפּ דאַרף מען האַבען די אויטאָנאָמיע אין דער
פּאַרם פון אַ ראַיאָנעם סיים, פאַר די נאַציעס פון דעם צווייטען
טיפּ — די אויטאָנאָמיע פון קולטורעלע קהילות.**

ליידער דערקלעהרט אונז הערר דובנאָוו ערגעץ ניט, פאַר וואָס
די טעריטאָריעלע פעלקער נויטיגען זיך אין אַ סיים און פאַר וואָס

* ז. 110.

** ז. 83.

העררן דובנאוו'ס „גייסטיגער“ נאציאנאליזם

די עקסטרעמיטאריעלע זאלען קאנען אויסקומען מיט דער אויטאנאמיע פון קולטורעלע קהילות. אין פלוג, דארה אויסקומען פונקט פער-קעהרט. א טעריטאריעלע פאלקשאפט, וואס קאן, אין איהר קאמפ פאר עקסימעני, זיך שטיצען אויף אזעלכע מעכטיגע דערהאלטונגס-פאקטאָרען, ווי אן אייגענע טעריטאריע און אן אייגענע שפראך, וואלטען אויף דעם עקסטען פאל געקאנט אויסקומען לגמרי און א צענטראלען סיים, ווי באלד זיי האבען נאך אין זייער ראיאן אויטאנאמע קהילות.

צוריק די נאציעס פון דעם צווייטען טיפ, נראד דערפאר, וואס זיי האבען ניט קיין אייגען לאנד און קיין אייגענע שפראך (הערר דובנאוו ווייזט מעהרמאל אן, אז אידען פעהלט די שפראך ליכע איינהייט), — אזוינע פעלקער נויטיגען זיך אויף דעם העכסטען גראד אין א צענטראלען, פעראייניגערען אָרגאן פון נאציאָנאַלער אויטאנאמיע און קאנען זיך בשום אופן ניט בענוגענען בלויז מיט די אָרגאנען פון א קהילהזעלבסט-פערוואַלטונג. דעריבער וואלט הערר דובנאוו, אפילו בלייבענדיג אין דעם גבול פון זיין „גייסטיגען“ נאציאנאליזם, געדארפט פאסטולירען פאר זיי א קולטורעלע אויטאנאמיע אין דער פארם פון א סיים.

פאקטיש טהוט ער עס טאקי. אין זיין פלאן, ווי אזוי צו אָרגאַניזירען דאָס אידישע פאלק אין גלות, נעהמט ער אן, א הויז דער אידישער נאציאנאלער קהילה, אויך דעם „ועד“, ד. ה. אין תוך אריין א „סי ים“ מיט גאנץ ברייטע פולמאכטען און פונקציעס. אין זייער צאָהל געהט אריין ניט נאָר זאָרגען וועגען אינסטיטוציעס, וואָס האלטען אויף די נאציאנאלע קולטור, נאָר אויך איינווירקען אויף דאָס עקאנאמישע לעבען, כרי אויפצוהויבען די מדרגה פון דעם פאלקס וואוילשטאנד, אויפמונטערן קאָאָפּעראַציעס, פראָפּע-סיאָנעלע פעראיינען, רעגולירען די עמיגראציע און דערגלייכען.*

דער שווער-פונקט פון העררן דובנאוו'ס בעטראכטונגען ליגעט אָבער ניט דערין, אין וועלכער פארם דאָס אידישע פאלק דארה האָבען זיין אויטאנאמיע, און די קליינע אינקאנסעקווענץ אין דער פערענטפערונג פון אָט דער פראגע, — ווי אויך אין נאָך

(* ז. 315.)

אנדערע פראגען, — שטערט לחלוטין ניט דער אויסגעהאלטענקייט
און צוגויגעשטימטקייט פון זיינע גרונד־פרינציפען.

די אָביעקטיוו־דעכטליכע בעדינגונגען פון א נאציאָנאַלער
אויטאָנאָמיע זענען וועניג אויף צו דערהאַלטען א „גייסטיג־קולטור־
רעלע“ נאציאָנאַליטעט, א נאציע פון א „העכערען טיפ“. דאָס
פעהלען פון נאַטירליכע דערהאַלטונגס־פאַקטאָרען שאַפט ניט אַב
די נעפאָהר אויף פאַר דער נאציע פון אַזאַ טיפ, זי זאָל אונטער־
פאַלען אונטער דער אַסימילירענדער ווירקונג פון דער אַרומיגער
סביבה. עס איז פאַר איהר נויטיג שטענדיג צו שטעהן אויף דער
וואַך. זי מוז פערשטאַרקערען די „אינווענינסטע שומרים“, כדי
דורך דעם אויסצוגלייכען דעם שאַדען פון די פעהלענדע „דרויסענ־
דיגע אָב־היטערס פון דעם נאציאָנאַלען טיפ“. זי מוז אָנשטרענגען
איהר נאציאָנאַלען ווילען צו אַן אויטאָנאָם־קולטורעלער ענטוויקלונג,
ענערגיש אָבשטויסען די אַסימילירענדע ווירקונג פון דער אַרומיגער
סביבה, — אַ פראָצעס, וואָס איז בעזונדערס כאַראַקטעריסטיש
פאַר דער געשיכטע פון דעם אידישען פאָלק אין גלות.“*

„דער נאציאָנאַלער ווילען“, זאָגט ער אין אַן אנדער אָרט, „דער
ווילען צום לעבען פון אַ קאָלעקטיווער פערזענליכקייט, א רעזול־
טאַט סיי פון דער בירושה אָנגעזאַמעלטער ענערגיע, סיי פון די
אימפולסען, וועלכע מיר בעקומען אין דער ערציעהונג, — אָט אין
וואָס עס לייענט אונזער לעבענס קראַפט. די אָנשטרענגונג פון
אָט דעם נאציאָנאַלען ווילען דאַרף זיין פראָפּאַרציאָנעל צו דער
סכנה פון דער „אינווענינסטער עראָבערונג“ (ד. ה. דער אַסימילאַ־
ציע. — ח. זש.). כדי אָבער צו שפייזען אָט דעם סוביעקטיווען
ווילענס־פאַקטאָר, מוז מען אין אַלע לעבענס־צוווייגען אויפהאַלטען
אונזער היסטאָרישע עוואָלוציע, כדי ניט אָבצורייסען די יונגע
צוווייגען פון דעם אַלטען שטאַם; מען מוז פערשטאַרקען די נאציאָ־
נאַלע עלעמענטען אין דער ערציעהונג, פערטיידיגען אונזער אויטאָ־
נאָמיע פון דער קהילה און אין אַ נאָרמאַלען שטאַט פיהרען אַן
אַקטיווע פאָליטיק“**).

* ז. II.

** ז. 327.

די נאציאנאליסטען, וואָס ווייסען, אז אין גלות האַלטען מיר זיך נאָר אַ דאַנק דעם אָנגעשטרענגטען נאציאנאָלען ווילען, „וועלען שטרעבען שטענדיג שטאַרקער מאַכען יענעם ווילען, דערנעהרען איהם מיט דער געזונדער שפייז פון אונזער מעכטיגער, יאָהרהונדערטען אַלטער קולטור, וואָס שאַפט אין זיך איבער אַלע עלעמענטען פון דער אַלגעמיין־מענשליכער קולטור, און לאָזען איהם“ (דעם נאָציאנאָלען ווילען) „אַרויסוויזען זיך אין אַ סאָווערענער נאציאנאָל־לער פּאָליטיק, וואָס פאַר איהר בעפעהל דאַרפען זיך בויען אַלע קלאַסען־אינטערעסען, אַלע פּאַרטי־ און גרופּען־אינטערעסען. . . אַט די סאָווערעניטעט פון דער נאציאנאָלער פּאָליטיק איז דער דירעקט־טער אויסדרוק פון דעם פּאָלקס סאָווערעניטעט, פון זיין נאציאנאָל־לען ווילען, ווי ער האָט זיך אַרויסגעוויזען אין דעם גאַנצען גאַנג פון אונזער נעשיכטע. די סאָווערעניטעט פון דער נאציאנאָלער פּאָליטיק איז אַ סאָרָאַט אַנשטאַט דער טעריטאָריאַלער איינהייט אין גלות, וועלכער שטעלט זיך אַנטגעגען דער דויערענדער געפּאַהר פון דער „אינוועניגסטער עראָבערונג“. די אַנדערע פעלקער, אפילו די אונטערדריקטע, נאָר וואָס זענען פּעראַייניגט דורך אַ טעריטאָריע און אַ נעמיינשאַפטליכער שפּראַך, נויטיגען זיך גיט אזוי אין יענעם סאָרָאַט, אָדער נויטיגען זיך נאָר אין די מאַמענטען פון געפּעהרליכע קריזיסען. פאַר די הערשענדע פעלקער איז „די נאציאנאָל־לע פּאָליטיק“ אַ שמאַכפּולער כל־זיין צו אונטערדריקען די אָבּעהנגיגע נאצייעס; פאַר דער אידענשאַפט אָבער האָט דער לאָזונג אַ נאַנץ אַנדער זין, אַן אַנדער אינהאַלט: דאָס איז דער איינהייטס־סימבאָל פון דעם צושטרעיטען פּאָלק, דער סימבאָל פון קולטורעלען און גייסטיגען זעלבסט־שוץ; דאָס איז — דער עהרליכער וועג פון קאַמף פאַר דער אייגענער פּאָלקס אינדיווידואַליטעט, וואָס איז מיט קיין זאך ניט אַרומגעצאַמט, אַ חוץ די גייסטיגע פּאַסטאָרען און דעם אינוועניג־אויטאָנאָמען סדר פון לעבען“.*

דעם מחבר'ס גרונד־שטאַנדפּונקט, וואָס זאָגט, אז דער תּוך פון דער אידישער נאציאנאָליטעט בעשטעהט אין דעם בעשאַפען אַן אייגענע „גייסטיגע“ קולטור, פיהרט צו דעם רעזולטאַט, אז

דער בעוואוסטזיניגער נאציאָנאַלער ווילען צום לעבען אין גלות מוז אָנגעווענדט ווערן הויפטזעכליך אָדער גאָר אין גאַנצען אויף די בעפריעדיגונג פון דעם פּאָל'ס גייסטיג־קולטורעלע בעדערפניסען און ניט אויף די בעפריעדיגונג פון זיינע סאָציאַל־עקאָנאָמישע נוי־טען.

דער פּאָלעסטינישער בעוועגונג מאַכט דער מחבר פּאָרוואָרפען דערפאַר, וואָס זי האָט געשטרעבט צו פּערענטפערן ניט אזוי די נאציאָנאַל־קולטורעלע, ווי די סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּראָגע,* און אויף די ציוניסטען, וואָס האָבען זיך ניט געקאָנט דערהויבען צו די הויכען פון דעם גייסטיג־קולטורעלען נאציאָנאַליזם, קוקט ער ווי אויף די „בני־נח“ („יאָזיטשניקי“) פון דער נאציאָנאַלער אי־דעע.“***) העררן דובנאָוו'ס גייסטיג־קולטורעלער נאציאָנאַליזם זאָגט זיך אָב, אַרײַנצוטראָגען וועלכע עס איז נייע ענטפּערס אויף דעם פעלד פון דעם סאָציאַל־עקאָנאָמישען לעבען פון דעם אידישען פּאָלק. די פּראָגע, פון וואָס לעבט דאָס אידישע פּאָלק, ווי לעבט ער, צי איז נאָרמאַל די גאַנצע אַטמאָספּערע פון זיין סאָציאַל־עקאָנאָמישען לעבען, ווי שפּיעגעלט זי זיך אָב אין אלע זייטען פון זיין לעבענס־פיהר, אין אלע שיכות'ען צו די אַרומיגע פעלקער אין גלות, אין די בעציהונגען פון די אַרומיגע פעלקער צו איהם, — אלע די און נאָך פיעלע אַנדערע ברענענדע פּראָגען פון דער אידי־שער מאַטעריעלער ווירקליכקייט פּערשווינדען לגמרי, — און מוזען לאָגיש לגמרי פּערשווינדען פון דעם גייסטיגען אויג פון דעם גייסטיג־קולטורעלען נאציאָנאַליזם.

צוועיט איבער פּערשיידענע לענדער אין גלות, אָהן אַן אי־י־גענעם באַדען אונטער די פּיס, דאַרף דאָס אידישע פּאָלק זיך נאַטירליך אָבזאָגען פון אַ וועלכער עס איז זעלבסטשטענדיג־קייט אין די וויכטיגסטע לעבענס־פּראָגען: אין דעם ענין פון די סאָציאַל־עקאָנאָמישע פּראָבלעמען. ער מוז זיך אויסאיינען מיט דעם געדאַנק, אז „די סאָציאַל־עקאָנאָמישע צרות זענען אויסגעפאַר־לען אויף דעם גורל אויך פון אַ סך טעריטאָריאַלע פעלקער און אין

*) ז. 175.

**) ז. 158.

העררן דובנאוו'ס „גיוסטיגער“ גאצואנאליזם

דעם געגעבענעם פאל בלייבט פאר אונז נאך צו ווארטען אויף א דערלייכטערונג פון יענעם קאמף פאר א נייעם פאליטישען און סאציאלען סדר, אין וועלכען אויף די אידען מוזען נעהמען אן אקטיוו ווען אנטויל צוגלייך מיט אלע פעלקער, די אידען נאך דערצו — ווי דער העכסט געקרוודעטער מיטגליעד פון דער אינטערנאציאנאל-נאלער משפחה.*)

אבער — אויף דעם באדען פון וועלכער פלאטפארם, פון וועלכען סאציאל-עקאנאמישען פראגראם, דארפען די אידען, זיין אייניג מיט די אנדערע, קעמפען פאר א נייעם פאליטישען און סאציאלען פיהר?

פון דעם מחבר'ס גאנצער טעאָרעטישער קאָנצעפציע, וואָס שטרעבט צו פּעראַייניגען דעם ווילען פון דער גאַנצער נאַציע אויף דעם קאַמף פאַר אַ ריינ־גייסטיגע עקסטימען, פליעסט קורס־כל אַרויס יענער רעזולטאַט, אַז אַ סאָציאַל־פּאָליטישער פּראָגראַם, וואָס נעהמט אָן דעם קלאַסען־קאַמף פון אַרבייט אַנטגעגען קאַפיטאַל אומגליק פאַר די געשיכטליכע שיקואַלען פון דעם גייסטיג־קולטורעלען אידענטום.

„אַנשטאַט דער פּאָליטיק פון אַלגעמיינע פּאָלקס־אינטערעסען, וואָס שטעהען אין דער העכסטער געפּאָהר“, — בייזערט זיך הערר דובנאָוו, — „שלעפט מען אונז אויף דעם וועג פון קלאַסען־פּאָליטיק, וואָס שפּאַלט פּאַנאַנדער יענע אַלגעמיינע אינטערעסען און שטעלט אַוועק אויף זייער אָרט פּריוואַטע אינטערעסען, עקאָנאָמישע! דער קריעגס־געשריי: „פּראָלעטאַריע פון אַלע לענדער פּעראַייניגט אייך!“ הערט מען פון אידישע לעצצען אין יענעם מאָמענט, ווען די רעטונג פון פּאָלק פּאַדערט, מען זאָל אָהן אַן אויפּהער שרייען: „אידען פון אַלע קלאַסען און פּאַרטייען, פּעראַייניגט אייך!“**)

„ווען די פּאָליטיק פון קלאַסען־צושיידונג“, זאָגט ער ווייטער, „פיהרט די פּראָלעטאַרישע פּאַרטיי פון אַ פּאָלק, וואָס איז פּער-

* ז. 175.

** ז. 807.

אייניגט נאָר אין זיינע קולטור־נאַציאָנאַלע אינטערעסען און וואָס שטעהט אויף יעדען שריט אין דער סכנה איינגעשלונגען צו ווערן פון די אַרומיגע פעלקער, איז דאָס שוין ניט קיין פעהלער, ניט קיין איינזייטיגקייט, נאָר אַ פּערברעך, ווייל דאָס פיהרט צו דעם פאַנאַני־דערפאַל פון דער נאַציע.*

אַ נאַציע פון דעם העכערען, ד. ה. דעם גייסטיג־קולטורעלען טיפ, דאַרף פיהרען ניט קיין קלאַסען־פּאַליטיק, נאָר אַ נאַציאָנאַלע פּאַליטיק.

„אַ נאַציאָנאַלע פּאַליטיק, ד. ה. אַזאַ, וואָס האָט צו איהר ציעל אַרום צאַמען דעם פּאָלק'ס גאַנצקייט און די זעלכסטשטענדיג־קייט פון זיין קולטורעלער ענטוויקעלונג“, — זאָגט ער, — „איז דער העכסטער קריטעריום אומעטום, וואו יענע גאַנצקייט און אינווע־ניבטע פרייהייט שטעהט אין געפּאַהר. די אירישע נאַציע אין גלות, אָהן לאַנד און צוברעקעלט, אומעטום מיט אַ סך מעהר פיינד (בעוואוסטזיניגע אָדער סטיכישע) אירער פריינד און, מחמת זיין לאַגע, אונטערגעוואָרפען דעם אַסימילירענדען איינפלוס פון פּרעמדע קולטורען — געפינט זיך אין דעם אויבען אָנגעצייגטען פּרט אין דעם צושטאַנד פון אַ פּערמאַנענטער געפּאַהר. ממילא מוז פאַר דער אידענשאַפּט די נאַציאָנאַלע פּאַליטיק שטענדיג זיין דער העכ־סטער קריטעריום פאַר אַלע פּאַרטייען און קלאַסען, וואָס נעהמען ניט אָן דעם פּרינציפּ פון „צונויפמישונג“ אָדער פון נאַציאָנאַלער זעלכסט־פּערלייקענונג. אין דעם פּאָלק קאָנען און זאָלען עקס־טירען פּערשיידענע פּאַליטישע און געזעלשאַפּטליכע, גייסטיגע און קלאַסען־גרופּען, אָבער זיי אַלע מוזען זיך אונטערוואַרפען דער העכסטער פיהרערשאַפּט פון דער נאַציאָנאַלער פּאַליטיק. די פּאַרמעל־סאַליום פּאַפּולי סופּרעמאַ ליעקס“ קאָן אויף דער אירענ־שאַפּט אָנגעווענדט ווערן אות באות : דאָס העכסטע געזעץ אָדער קרי־טעריום איז נראָד די „רעטונג“ (די אומבעשערליכקייט) פון דעם פּאָלק, וועמעס גאַנצער וועג אין גלות איז בעזעט מיט געפּאַהרען.“

„די גאַנצע אירישע געשיכטע אין גלות איז די געשיכטע פון אַן ניט־איבערגעריסענעם פּערטידיגונגס־קריעג, וועלכען די נאַציע

האָט געפיהרט פאַר איהר עקסיסטענץ, ווי א נאציע, פאַר איהר אינוועניגסטער איינהייט און אויטאָנאָמיע, ביי דער דרויסענדיגער פּאָליטישער און טעריטאָריאַלער צוברעקעלטקייט. אין דערניען בעשטעהט דער טראַניזם און דער הויכער הערנאָזיום פון אונזער געשיכטע: דער טראַניזם פון א שטענדיגען קריעגס-צושטאַנד, וואָס פּאַרדערט פון דער נאציע די אַנשמערענגונג פון אַלע איהרע כחות פאַר'ן זעלבסטשוץ און דער הערנאָזיום פון בייקומען די גרעסטע שטערונגען אין אַ מישך פון צוויי טויזענד יאָהר.

„שאפט אָב אָדער מאַכט בעדייטענד שוואַכער אָט די אָנ-שטרענגונג פון דער נאציאָנאַלער פערטידיגונגס-ענערגיע — און די אידענשאַפט וועט זיך פּלוצלונג געפינען אין דעם פּאַנטעאָן פון די געשטאַרבענע פעלקערשאַפטען אָדער היסטאָרישע מומיעס. אָבער צו אזא רעזולטאַט וועט מען קומען, ווען מען זאָל די נאציאָנאַלע אָדער אַלגעמיינ-פּאָלקליכע (איבערקלאַסען) פּאָליטיק פער-בייטען אויף אַן אנדער העכערען אָדער גלייכווערטיגען קריטעריום, ווי צום ביישפּיעל די קלאַסען-פּאָליטיק.“*

אָבער אויב די פּראָגראַמען, וואָס רוהען אויף דעם פּרינציפּ פון קלאַסען-קאַמף דאַרפּען פּעריאָגט ווערן פון דער אידישער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק, איז יעמאַלט — „וואָס זאָל אין דעם אַינ-טיגען מאַמענט זיין יענע פּאָליטישע פּלאַטפּאָרם, אויף וועלכער די מעהרהייט פון די אַקטיווע קרעפטען אין דער אידענשאַפט וואָלטען געקאָגט, געהמענדיג אַנטייל אין דער אַלגעמיינער מלוכה טהעטיגקייט, — א רעוואָלוציאָנערער און אויפקומענדר, — סיס-טעמאַטיש פיהרען זייער פּאָלקס-פּאָליטיק? “**)

עס איז פאַר דעם לעזער ניט שווער צו טרעפען דעם ענטפער, וואָס הערר דובנאָוו ניט אויף דער שאלה.

„דאָס איז“, — ענטפערט ער, — „די פּלאַטפּאָרם פון דער פּאָליטישער דעמאָקראַטיע אָדער, פינקטליכער, יענער קאָנסטיטור-צאָגעל-דעמאָקראַטיער פּאַרטי, צו וועלכער עס שטעהען צו אַלע

(*). ז. 322—323.

(**). ז. 308—309.

געזונטע, פאָליטיש־רייפֿע עלעמענטען פֿון דער רוסישער געזעל־שאַפט. (*

אויף אזאָן אופן איז דער לאַגישער אָבשלוס, די קרוין פֿון העררן דובנאָוו'ס „גייסטיג־קולטור־עלאַציאָנאלע“ בנין ניט קיין אַנדער זאך ווי דער נאַציאָנאַל־אידישער קאַדעטיזם מיט אַן „עוואָלוציאָנער־יודאָאיסטישען“ אונטערשלאַג.

אָט דאָס איז אין אַלגעמיינע שטריכען דער תּוֹך פֿון העררן דובנאָוו'ס לעהרע. מיר ווייסען ניט, צי זי פּערדיענט, מען זאָל זי איבערגעבען אין אַלע איהרע פרטים, דערקלערען זי און קריטיקירען זי. מיר ווילען זיך דאָ בענוגענען נאָר מיט אַ פּאָר בעמער־קונגען. פּיעלע רעכענען הערר'ן דובנאָוו'ן פאַר דעם פּאָטער פֿון דעם אידישען „אווטאָנאָמיזם“, דעם בעשאַפּער פֿון יענער נאַציאָנאַלער טעאָריע, וואָס זאָגט, אַז דאָס אידישע פּאָלק איז אויף אייביג פּער'משפּט צו לעבען אין גלות, און דאַרף דאָ, אין די גלות־לענדער, דערשלאָגען זיך צו נאַציאָנאַלע רעכט, איינשטעלען זיך פאַר זיין נאַציאָנאַלער קולטור און ענטוויקלען זי.

אין איינעם פֿון העררן זש'ס'ס (***) אַרטיקלען האָבען מיר געפונען אַ דירעקטען אָנווייז, אַז דער נאַציאָנאַלער פּראָגראַם פֿון דעם „בונד“ איז בעשאַפּען געוואָרען אונטער דעם איינפלוס פֿון העררן דובנאָוו'ס „בריעף“.

דאָס איז ניט ריכטיג. די אידעע פֿון אַ זעלבסטשטענדיגער נאַציאָנאַלער עקזיסטענץ פֿון דעם אידישען פּאָלק אין די גלות־לענדער איז אויסגעוואַקסען אונטער דעם איינפלוס פֿון דעם סאַציאַליסטישען געדאַנק אין די מיטלערע אַכציגער יאָהרען, ווי אַ סינטעז פֿון דעם ציוניזם, וואָס האָט געקעמפּט פאַר דער נאַציאָנאַלער וויעדערבעלעבונג פֿון דעם אידישען פּאָלק, און דעם צווישען־פּעלקערליכען סאַציאַליזם, וועלכען מען האָט פאַר דעם אידישען פּאָלק פּערשטאַנען אַ ביסעל צופּיעל אַוט כאַות: אין דער פּאַרם פֿון אַ זעלבסטשטענדיגער עקזיסטענץ „צווישען די פּעל־קער“.

(* דאַרמען גופּא.

(**) וו. זשאַבאָטינסקי'ס. (1916).

ארבייטען, אמת ניט צאָהלרייכע, אָבער דורכגעדרונגען מיט דעם גייסט פון יענעם נאציאנאליזם, זענען ערשינען אין דעם סוף אַכציגער און דעם אָנהויב ניינציגער יאָהרען*).

אין 1896, הייסט עס, מיט אַ יאָהר פריהער, איידער עס זענען ערשינען העררן דובנאוו'ס כריעה, איז צו די אַנשוואונגען פון דעם „גלות-נאציאנאליזם“ צוגעשטאנען די יעמאַלט־דיגע רעדאַקציע פון דעם אויסלענדישען בונדיסטישען אָרגאַן „דער אידישער אַרבייטער“. דער זעקסטער נומער פון אָט דעם צענטראַל־אָרגאַן איז אינגאנצען געווען דורכגעדרונגען מיט די גרונד־אידעען פון דעם „אויטאָנאָם־מיזם“. אין דעמעלביגען נומער האָט דער בונדיסטישער נאציאָנאַל־נאַליזם זיך געפרואווט טעאָרעטיש שאַרף אָבנרעניצען פון דעם ציוניזם. ער פיהרט דאָרטען דורך דעם געדאַנק, אז פאַר דעם ניינעם נאציאָנאַליזם, אין זיין אונטערשייד פון דעם אַלטען, איז דער ענט־שיידענער פרינציפ ניט דאָס פּאַטערלאַנד, ניט די טעריטאָריע, נאָר די זעלבסטשטענדיגע קולטור פון דעם פּאָלק**).

נאָר אויב די טעאָרעטיקער, וואָס האָבען יעמאַלט זיך אָנגע־שלאָסען אָן דעם „בונד“, קאָנען מיט אַ געוויסען רעכט פּרעטענדי־רירען אויף דעם נאָמען די „פּאַטערס“ פון דעם קולטור־עלען נאציאָנאַליזם, אין זיין אונטערשייד פון דעם טעריטאָריעלען, וועלען זיי אין דער פּראַגע וועגען דעם גייסטיגען נאציאָנאַל־ליזם זעהר גערן איבערלאָזען העררן דובנאוו'ן ניט נאָר די ערשט־לינגס־פּאַלמע, נאָר אויך אַ פּאַטענט אויף אַליין־בעזיץ. אין דער קולטור־נאציאָנאַלער קאָנצעפציע פון די „בונדיסטען“

* איך וויל מיך דאָ בערופען אויף מינע „מיסלי אָב איסטאָרי־טשעסקיך סוד־באָך יעוורייסטוואַ“ פון 1887 און „יעוורוי ק' יעוורויאָך“ פון 1892. (1916).

** בנוגע דעם „אידישען אַרבייטער“ האָב איך געמאַכט אַ שמיקעל־טעות. דער זעקסטער נומער איז אַרויס געוואָרן אין 1906, נאָר אין 1908. אָבער אַזוי ווי די אַרטיקלען, וועגען וועלכע איך רעד דאָ, זענען געווען געשריבען פון מיר, (אונטער דעם פּסעוודאָנים „בן־אחוד“). בלייבט מעהר נאָר נישט צו פּערריכטען אין טעקסט און בכלל קאָן מען היס־טאָריש בעווויזען, אז דעם „בונד'ס“ אויטאָנאָמיזם האָט געשטאַמט פון אַ סאַציאַליסטישען מקור און האָט גאָר ניט צו פּערדאַנקען העררן דובנאוו'ס טעאָריען. (1916).

און די „בונדזירענדע“ איז ניט אַרײַן אפילו קײן שאַטען פון יענעם „נייסטיגען“ נאַציאָנאַליזם, וואָס האָט זיך בײַ העררן דובנאַווין קאַגיש צונויפגעבונדען מיט דעם יודאַאיזם, קאַדעטזים און דער קאַבליקענונג פון דעם קלאַסען־קאַמפּף. דאָרטען איז קײן רעד ניט געווען וועגען דעם, אַז דאָס פּאָלק איז מחויב קאַבצוהיטען און צו ענטוויקלען די אָדער יענע רעליגיעזע, פּילאָסאָפּישע אָדער אפילו סאָציאַל־עטישע „טראַדיציעס“, די אָדער יענע ווילען פון א „פּיעל־הונדערטיגעהיגער קולטור“.

איינגעגליכטע אָנהענגער פון דעם פּרינציפּ פון דער פּרייער פּערזענליכקייט און דעם פּרייען קריטישען געדאַנק, האָבען זײ געוואָלט אויסקעמפּען פאַר זײער פּאָלק אַזעלכע פּאַרמען פון דעם נאַציאָנאַלען לעבען אין גלות, וואָס זאָלען גאַראַנטירען יעדען יחיד די מעגליכקייט צו בלייבען אין דעם גבול פון זײַן פּאָלק און דעם פּאָלק די מעגליכקייט צו ענטוויקלען זײַן נאַציאָנאַליטעט, אפילו אויך יעמאַלט, ווען זײ בײדען, סײ דעם יחיד, סײ דעם פּאָלק, וואָלט אויסקעמפּען אַרויס צו וואַרפען איבער'ן באָרט, — ווייל ער האָט אויפגעהערט צו טױגען, — דעם גאַנצען (אות באות: דעם גאָנצען) ניסטיגען באַנאַזש, וועלכען אונזער פּאָלק האָט געשלעפּט מיט זיך אין אַ משך פון יאָהרהונדערטען: דעם גאַנצען יודאָ־איזם, מיט זײַן גאַנצער רעליגיע, פּילאָסאָפּיע און מאָראַל.

דאָס הייסט ניט, אַז זײ האָבען זיך פּרינציפּיעל און לנמרי געגאַטיוו בעצויגען צו יענער גאַנצער קולטורעלער ירושה, וואָס איז אויסגעאַרכײט געוואָרען פון דעם אידישען פּאָלק. דער שרײַבער פון די צײלען, וואָס האָט זיך בעטייליגט אין אויסאַרבייטען די טעאָריע פון'ם קולטורעלען נאַציאָנאַליזם, איז שוין אויך יעמאַלט גע־ווען איבערצײגט, — און איז ער היום געבליבען בײַ זײַן איבערצײ־גונג, — אַז ניט אַלץ איז צופולט אין די אַלטע אוצרות פון אונזער פּאָלק. ער גלויבט, אַז אַ קריטישע דורכמוסטערונג פון אונזער קולטורעלער ירושה וועט אַרויסברענגען אומגעווינערע אוצרות פון אַזוינע ניסטיגע רייכטימער, וואָס ניט נאָר וועלען מיר זיך ניט דאַרפען שעהמען פאַר זײ, נאָר וואָס וועלען אַרויפֿלעגען אַ חוב אויף אונזער אינטעליגענץ, פאַנאַדעראַרבייטען זײ און מאַכען זײ פאַר דעם אייגענטום פון דער גאַנצער מענשהייט.

אַבער אויך פאַר אונז וועט זייער ווערטן בעשטעהן ניט אין דעם, וואָס זיי זענען אויסגעאַרבייט געוואָרען פון אונזערע אבות, נאָר אין יענע טיפע אלגעמיינ־מענשליכע יסודות, וואָס געפינען זיך אין זיי. פאַר אונז זענען יענע אוצרות ענג צונויפגעוועבט מיט געוויסע שאַטירונגען פון אונזער ריין אידישער פסיכיק. אַבער זיי קאָנען גאַנץ זיכער אַריבערגעגאַסען ווערן אין אַנדערע נאַציאָנאַלע פּורעמס און ווערן אַ טייל פון דער זיך ענטוויקלענדער מענשליכער קולטור.

פון דעסטוועגען, ווי רויזענפאַרביג מיר זאָלען ניט קוקען אויף דעם ווערטן פון געוויסע עלעמענטען און דעם אלט־אידישען שאַפּען, קאָנען מיר זיי קיינעם ניט אָנהענגען, ניט נאָר ניט דער מענטש־הייט, נאָר אפילו ניט דעם אייגענעם פּאָלק. זייער טריאומף אין דעם קאַמף פון מענשליכע געדאַנקען קאָן און זאָל, אפילו ביי דעם אידישען פּאָלק, דערגרייכט ווערן נאָר אויף איין איינציגען אופן: דורך דעם קאַמף פון איר זען.

און אפילו יעמאַלט, ווען זיי זאָלען האָבען געזיענט, טאָהרען זיי ניט ווערן קיין צענז, וואָס בעשטימט די צוגעהערדיגקייט צו דער אידישער נאַציאָנאַליטעט. די דאָזיגע צוגעהערדיגקייט דאַרף אויך ביי אונז זיין, ווי ביי אלע פעלקער, לילויטן אונז אַבבהענגיג פון וועלכע עס איז מייןונג גען און גלויבונגען.

מען קאָן זיין אַ איר ניט נאָר „לויט דעם בעל־שם אָדער לויט ספינאָזאַ“. מען קאָן זיין אַ איר אויך לויט ישו, דעם קריסט. איך קאָן זיין און אָנהענגער פון דעם „מיסטישען עראָטיוזם“, לאָמיר זאָגן גען, לויט שבת־צבי, אַבער אויב אין דעם פונקט געפעלט מיר בע־סער הערר וויאַטשעסלאַוו איוואַנאָוו, הער איך דערפון ניט אויף צו זיין אַ איר.

אַלע שאַטירונגען פון דעם פּילאָסאָפּישען, רעליגיעזען און סאַציאַל־פּאָליטישען געדאַנק, די גאַנצע גאַמע פון דעם מענשליכען אמת־זוכען און פון מענשליכע פּעראַירונגען טאָהרען ניט אויסגעד־שלאָסען ווערן פון דער אידישער בעשאַפונגס־פּערע. אזא אָדער און אַנדער געדאַנקען־קרייז, וואָס זאָל זיין אַבליגאַטאָריש פאַר דעם אידישען פּאָלק, וועט, ווי ברייט ער זאָל ניט זיין, אומבעדינגט

בעשאפען אַ ווייטע ספּערע פון פּערבאָטענע געדאַנ-
קען-פּרוכטען, וואָס ליגען דרויסען פון איהם. און מיט
דעם וואָלט געמוזט געהן האַנד אין האַנד אַן אינקוויזיטאָריש גראָד-
בען זיך אין דעם אנדערנ'ס געוויסען, אַן אומגעזעצליך אַרײַן רײ-
טען זיך פון דער נאַציע אין די העכסט אינטימע עולמות פון דעם
יחיד'ס לעבען.

אַן אַבליגאַטאָרישע וועלט־אַנשוואַונג, ווען אפילו זי וואָלט
בעשטאַנען נאָר אין דעם, מען זאָל ניט צולאָזען קײן אַנשוואַונגען,
וואָס זענען „שעדליך“ פאַר'ן פּאָלק, וואָלט אויפגעהאַלטען און פּער-
אייביגט דעם אַנטאַגאָניזם צווישען די אַפיציעלע אַנשוואַונגען פון
דעם פּאָלק און די פּרייהייטליעבענדע שטרעבונגען פון דעם יחיד,
— אַן אַנטאַגאָניזם, וואָס האָט ביז אַהער כמעט אומעמוס געהערשט
אין דער אירישער געשיכטע און וואָס שטעלט מיט זיך פאַר איהר
העכסט טראַגישע און אַם וועגנסטען סימפּאַטישע זײַט.

די אַבליגאַטאָרישע וועלט־אַנשוואַונג וואָלט בלייבונג פּער-
משפּט דאָס פּאָלק צו אַ שטיל־שטאַנד אָדער אפילו צו אַ גײסטיגען
רעגרעס, ווען עס זאָל זיך אַרויסווייזען, אַז דער פּראָגרעס פון דעם
אַלגעמײַן־מענשליכען געדאַנק געהט ניט נאָר להיפּך צו די אָדער
יענע פּאַרמען און ערשיינונגען פון יענער וועלט־אַנשוואַונג, נאָר
איז אַכטאָלוט פּינדליך צו זײַנע פּונדאַמענטאַלע פּרינציפּען.

אַזאָ אָדער אַן אנדערער אַרויפגעצוואַונגענער געדאַנקען־גאַנג,
אפילו דער אָדער יענער קרייז פון גײסטיגע אינטערעסען, וואָס
זאָל לכתחילה דיקטירט ווערן דעם פּאָלק, וועט אומפּערמיטליך
מוזען פיהרען דערצו, אַז די מעהר רעוואָלוציאָנערע פּערזענליכע
קײטען, די וואָס געהען זיך אַם ראַדיקאַלסטען פּאַנאַנדרע מיט זײַער
סביבה, וועלען זײַן געצוואַונגען צו פּערלזען דאָס אײגענע
פּאָלק און זעהען צושטעהן צו אנדערע, פּרייערע פּעלקער און
קולטורען.

יענע פּערזענליכקײטען זענען אָבער גראָד דער פּערמענט, וואָס
לאָזט ניט רוהען דעם קולטורעלען פּראָגרעס. זײ דריקען אויס אַלע
יענע רעוואָלוציאָנערע פּרינציפּען, וואָס זענען אַנגעוואַקסען אין
אַלע צווייגען פון דעם פּאָלק־לעבען. געהען זײ אַוועק, יעמאַלט
וועלען בלייבען אין דער היים, ווי טרײַע קינדער, נאָר די צרה'דיגע

בינונים מיט דעם ענגען, פיליסטערישען האַריוואַנט פאַר זייערע געדאַנקען און געפיהלען.

די גאַנצע געשיכטע פון דעם אידישען פּאָלק בעווייזט די דיכטיגקייט פון דעם נאָר וואָס געזאָנטען און שטעלט גענוג קלאַר אַרויס אַט די הויפט צרחה פון דעם אידישען לעבען אין גלות.

העררן דובנאָוו'ס פּראָגראַם שאַפט ניט אַב די צרה. ער בע-פרייט ניט דעם אידישען געדאַנק פון יענע געצען און קעיטען, וועל-כע די אידישע נאַציע האָט אַרויפגעלעגט אויף איהם, דעם געדאַנ-קען, מין איך, אין די אינטערעסען פון דער נאַציאָנאַלער זעלבסט-דערהאַלטונג. הערר דובנאָוו שטרעבט נאָר צו בעגרידען יענע קעי-טען, מאַכען זיי לייכטער, ניט אזוי שניידער און צוגעבען זיי דעם אויסזעהען פון נאַציאָנאַלע „בראַסלעמען“, וועלכע יעדער איד זאָל דאַרפֿען טראָגען מיט שטאַליז.

דער קולטורעלער נאַציאָנאַליזם פון די „בונדיזירערנדע“ איז ניט געווען שולדיג אין אזעלכע גרייזען. אונז האָט זיך גערובט, אז מען קאָן אין גלות גופא דערשלאָגען זיך צו גאַנץ נאָרמאַלע בעדינגונגען פאַר דער ענטוויקעלונג פון דער אידישער נאַציאָנאַליטעט.

מען דאַרף נאָר אויסקעמפען נאַציאָנאַלע רעכט פאַר דעם אידישען פּאָלק, מען דאַרף נאָר דורך פּאַסיגע ריין-אידישע ערציע-הונגס-און קולטור-אַנשטאַלמען אויפהעיעבן די גערעדטע אידישע שפּראַך (דעם אזוי אָנגערופענעם זשאַרגאָן) צו דער מדרגה פון אַ ליטעראַריש-זוויסענשאַפטליכער, נאַציאָנאַלער שפּראַך, און די דערהאַלטונג פון דער אידישער נאַציאָנאַליטעט איז פּערוואָרענט אויף אזוינע בעדינגונגען, וואָס וועלען מאַכען לחלוטין איבריג די צוגעהעריגקייט צו געוויסע רעליגיעז-פּילאָסאָפּישע טראַדיציעס.

די אידישע איינצעל-פּערזענליכקייטען וועלען זיך בעפרייען פון אַלע שטריק, וואָס די נאַציע לעגט אויף זיי אַרויף אין דעם נאָמען פון איהר דערהאַלטונג. צונויפגעבונדען אין איינעם דורך דער איינהייט פון דער אידישער שפּראַך און אויך דורך יענעם נאַטירליכען שטרעבען צו זיין זעלבסטשטענ-דיג און פריי פון אַנדערע פעלקער, וואָס יעדעס פּאָלק ווייזט אַרויס, בעת עס פּערענטפּערט זיינע קולטורעלע פּראָבלעמען, וועלען אויך

די אידען, ווי אלע אנדערע פעלקער, גאנץ נאטירליך, אָהן אַ ברעך קעל „הערצאיוזם“ און „טראַגזום“, אָהן אַ בעזונדערע אַנשטרענגונג פון דעם נאַציאָנאַלען ווילען, לעבען אַן אייגענעם נאַציאָנאַלען לעבן, ד. ה. איבעראַרבייטען אויף זייער אייגענעם אופן דעם גאַנצן מעכטיגען אוצר פון דער אַלגעמיין־מענשליכער קולטור, אפילו יענעם טייל, וואָס איז ביז אַהער געווען אַ פּערבאָטענע פּרוכט פאַר דער אידישער נאַציאָנאַליטעט, ווייל זי האָט געשטעלט אין געפאַהר די זעלבסטשטענדיגע עקזיסטענץ פון דער נאַציע.

אויב די מאַיאָריטעט פון דעם אידישען פּאָלק וואָלט זיך ווען עס איז פּעראַינטערעסירט אין קריסטענטום, וואָלט זי נעקאַנט אָנגעהמען די קריסטליכע אמונה אויך פאַרמעל און זי וואָלט דערביי גאַרנישט ניט געליטען אין דעם נאַציאָנאַלען זין. אַ קריסטענטום, וואָס וואָלט געוואָרען די אמונה פון אַ בעדייטענדיגן צאָהל אידען, וואָלט אומפּערמיידליך בעקומען אַן אייגענעם אַריינגעלען כאַראַקטער, וואָס שטימט צונויף מיט די בעשאַפונגס־פאַרמען פון דער אידישער פּסיכאָ־פּיזישער אָרגאַניזאַציע.

דעמזעלביגען נאַציאָנאַלען כאַראַקטער וואָלט אויך אָנגענומען יעדער אנדער געדאַנקען־סיסטעם, אויב אַ בעדייטענדיגן צאָהל אידען וואָלט אַריבערגענומען איהם פון דער אַרומיגער סביבה און אויב ער וואָלט ווערן ווייטער פאַנאָדערנעאַרבייט פון אידישע קרעפטען אין דעם גבול פון דער אידישער נאַציאָנאַליטעט.

די אידישע סאָציאַליסטישע אינטעליגענץ וואָלט געקאַנט פריי און אָהן מורא פאַנאָדעררויקלען די פּאָהן פון דעם אַלגעמליכען סאָציאַליזם פאַר די אידישע אַרבייטענדיגע מאַסען, אין איינעם מיט זיי אַריינגעהמען אין די אייגענע הענד דעם גורל פון דער היסטאָרישער ענטוויקלונג פון דעם אידישען פּאָלק און, דורך דעם קלאַר־סעקאַמפּ פון דער אידישער אַרבייט אַנטגעגען דעם אידישען קאַפיטאַל, דורך דעם אַנטוויקלענדיגן און דער אַלגעמליכער בע־פּרייאָונגס־בעוועגונג פון דעם סאָציאַליזם, פּערזיכערן דעם טריאומף פון זיינע אידעאַלען אויך אין די גרעניצען פון דער אידישער נאַציאָנאַליטעט. אין דער משפּחה פון דער בעפּרייטער מענשהייט, וואָלט דאָס אידישע פּאָלק פּערנומען, ווי אַ נאַציע, יענעם גלייכער־

הערן דובנאָוויט „גויסט־גער“ נאַציאָנאַליזם

רעכטיגטען פלאץ, וועלכען דער אינטערנאַציאָנאַלער סאַציאַליזם נאַרצאָנטיקט אלע בעקער אָהן אַן אויסנאַהם.

דער קולטורעלער נאַציאָנאַליזם פון די „בונדיזירער“ אין, לויט זיינע טעאָרעטישע אַנשוואַונגען און אידעאלען, געווען אַקוראַט אַזוי ווייט פון הערן דובנאָוויט „גויסט־קולטורעלען“ נאַציאָנאַליזם, אויף וויפיעל דער סאַציאַליזם איז ווייט פון דעם קאַדעטיזם. עס איז ניט דאָ דער אָרט אויסצורעכענען אלע יענע פער־שיידענע אַרגומענטען, וואָס האָבען געצוואַונגען דעם אידישען נאַציאָנאַליסטישען געדאַנק זיך אָבצוואַגען פון דעם גלויב־נאַציאָנאַליזם און איינצוזעהען יענעם, אין מיינע אויגען, בעשטיג־פערליכען אמת, אַז עס איז אוממעגליך צו האָבען אַ פרייע קול־טורעלע אונאַבהענגיקייט דאָרטען, וואו עס איז ניטאָ קיין באַדען פון אייגענע לאַנד אונטער די פיס. אלע צווייגען פון דער מענטש־ליכער קולטור זענען צונויפגעוואַקסען אין איינעם און די הויפט־ראַליע אין זיי שפיעלען די סאַציאַל־פאָליטישע און די עקאָנאָמישע בעציעהונגען. כדי צו האָבען אַ זעלבסטשטענדיגען קולטורעלען לעבען בכלל, מוז מען דעריבער פריהער האָבען די מעגליכקייט זעלבסטשטענדיג איינצואַרדענען דאָס עקאָנאָמישע און דאָס סאַציאַל־פאָליטישע לעבען פון דעם פאָלק. אָבער דאָס וויעדער איז פון זיין זייט אוממעגליך דורכצופיהרען אָהן אַן אייגענעם לאַנד, ד. ה. אָהן אַ טעריטאָריע מיט אַ האַמאָגענער אידישער בעפעלקערונג, פערבונדען מיט דעם רעכט איינצואַרדענען די יסודות פון דעם עקאָנאָמישען לעבען אַזוי ווי דאָס שטימט צונויף מיט דעם ווילען פון דער מאַיאָריטעט.

עס איז אויך ניט דאָ דער אָרט אָבצושטעלען זיך באַריכות אויף דעם בעווייז פון יענעם געדאַנק, אַז דער „דריטער אַגרענאַט־צושטאַנד“ פון אַ קולטורעלער נאַציע, — דער „גאַזפּאַרמינער“ אָדער „גויסט־גער“, — וועט פאָזיטיוו פאַרדערן, מען זאָל אָנווענדען אַן אומגעהויערע מאַסע ענערגיע, כדי גובר צו זיין די אַנציעהונגס־קראַפט פון די שטאַרקערע, סאָלידערע נאַציאָנאַלע קערפערס און כדי איינצואַלעטען די „קינעטישערע“ טיילכעלעך אין דעם גבול פון דעם „לופט־אַרטיגען“ גאַנצען.

ניט קוקענדיג אויף אלע אַנשטרענגונגען פון דעם נאַציאָנאַלען

ווילען, וועט א טייל פון דעם אידישען פּאָלק, — און דוקא פון זיינע בעסטע קינדער, — זיך אַבשפּאַלטען פון איהם, אַן אנדער טייל וועט אומפּענדלען, ווי אַן אומרוה, צווישען צוויי פּאָליוסען פון קולטורעלער צוציעהונג, נאָך א טייל וועט זיך איינמאַרינירען אין הערמעטיש פּערמאַכטע כלים פון דעם טראַדיציאָנאַלען יודענ-טהום, און נאָך די קאָמפּראָמיסליכע מיטעלמעסיגקייט וועט אויס-אַרבייטען אַ מין „גייסטיגען“ נאַציאָנאַליזם, אָהן ברייטע פּער-ספּעקטיווען און אידעאַלען, אָהן אַ גרויסען שוואַנג פון נאַציאָנאַלען שאַפען און וועט אַנשטרענגען דעם נאַנצען „נאַציאָנאַלען ווילען צום לעבען“, כדי אויסצומיידען די עקסטרעמען אין דעם רעליגיעזען, פּילאָסאָפּישען און סאָציאַל-פּאָליטישען געדאַנק. אָם-דער-וואָכען וועט זי, אין דעם עפענטליכען און דעם פּאָליטישען לעבען, זיך נאָכשלעפען נאָך דעם עק פון אַקוראַט אַזא קאָמפּראָמיסליכער מיר-טעלמעסיגקייט ביי די אַנדערע פעלקער און נאָך אין שבתים און „גייסטיגע“ שפּינוועכס, וואָס דאַרף אַבהיטען דאָס אידישע פּאָלק פון דער „פּערמאַנענטער געפּאַהר“ — פּערשלאַנגען צו ווערן פון די אַנדערע פעלקער.

הערר דובנאָוו זעהט אין אַזא „פּערמאַנענטען“ לעבען איבער אַן אַבגורנד אַ בעזונדער „טראַגיום און הערפּאַזיס“ און דערבליקט אין איהם דעם דערקענונגס-שטריף פון דער אידישער געשיכטע, איהר בעצויבערנדען חן. אָבער הערר דובנאָוו, ווי עס שיינט, לאָזט אַרויס פון אויג איין איינציגען, זעהר וויכטיגען אומשטאַנד. דאָס אידישע פּאָלק לעבט און הערט ניט אויף צו לעבען איבער'ן אַבגורנד, בעזעעלט דורך דעם ליידענשאַפטליכען גלויבען: אַז ער וועט אין גיכען אויסגעלעזט ווערן פון אַזא לעבען. ער האָט אַריבערגעטראָגען אַלע יסורים פון גלות, ווייל ער איז געווען איבערצייגט, אַז צו דעם גלות דאַרף קומען אַ סוף, אַז ער וועט זיך באַלד צוריק אומקעהרען אין זיין אייגען לאַנד און דאַרטען וועט ער אָנהויבען פיהרען אַ פּרייען, זעלבסטשטענדיגען לעבען און וועט אַלע פעלקער בעווייזען אַ ביי-

הערן דובנאוו'ס „גייסטיגער“ נאציאנאליזם

שפיעל, ווי אזוי מען זאל פערווירקליי-
כען דעם יושר בין אדם לחבירו.

אָט צו דעם נאציאנאלען טרוים אונזערן וועגען אן אלועלט-
ליכער מיסיע פון אידישען פאָלק אין זיין אייגענעם
לאנד קאָן מען זיך אוועקשטעלען, ווי מען וויל. אָבער נאָר אָט
דער נאציאנאלער טרוים, אָט דער נאציאנאלער גלויבען האָט ארום
געוועבט מיט העראַאישער, טראַגישער שעהנקייט די היסטאָרישע
שיקזאלען פון דעם אידישען פאָלק אין גלות.

נעהמט אַרויס פון דער אידישער געשיכטע אָט די נשמה,
נעהמט ביי איהר אוועק אפילו נאָר דעם טרוים וועגען נאציאנאלע
אונאַבהענגיקייט, און די גאַנצע אידישע געשיכטע בעווייזט זיך
פאַר אונז יעמאָלט ניט אין אַ העראַאישער, נאָר נאָר אין אַ פאַ-
טאַל אָנזייער בעליבטונג, און איהר גאַנצער העראַאיום
ברענגט אונז אַקוראַט אזוי וועניג אַריין אין התלהבות, ווי וועניג
מיר ווערן נתפעל פון אלע יענע העראַאישע זעלבסטפייניגונגען,
וואָס ווערן דורכגעפיהרט פון סעקטאַנטישע פאַנטאַטיקער, ווען זיי
פאַלען אַריין אין אַ רעליגיעזען עקסטאַז.

הערן דובנאוו מונמערט אויף דאָס אידישע פאָלק, ער זאָל
אויף אויף ווייטער ניט אויפהערען „טראַגירען“ און „העלדעווען“,
— אויב מען קאָן זיך אזוי אויסרריקען, — ניט אין דעם נאָמען פון
אַ דורכאויס אונאַבהענגיגען נאציאנאלען לעבען, נאָר אין דעם
נאָמען „פון דעם“, עוואָליוציאָנערען יודאָאיום“. דער לעזער האָט
אַ רעכט צו פאַרדערן פון איהם, ער זאָל דאָך אַ מאָל דערקלערען
וואָס פאַר אַ מין בריאה דאָס איז, אָט דער „עוואָליוציאָנערער יודאָ-
איום“, וואָס צוליב איהם זאָל זיך לוינען צו בלייבען אין אַ „פער-
מאַנעמער געפאַהר“.

לידער האָבען מיר אין דעם גאַנצען בוך „בריעוו“ ניט גע-
פונען קיין איינשרה, וואָס זאָל אונז אָנווייזען יענע
יסודות פון דעם יודאָאיום, וואָס זענען טהייער הערן דובנאוו'ן;
אויף יענע אייביגע שמריכען, וואָס שיידען אַרויס דעם יודאָאיום
פון דעם גאַנצען סכּום גייסטיגע שטרעמונגען און וואָס גיבען איהם
די מעגליכקייט, עוואָליוציאָנירענדיג, אייביג בלייבען יודאָאיום.
איבער דעם גאַנצען בוך פון דעם „בריעוו“ טראַגט זיך אַרום

העררן דובנאָו'ס „גייסטיגער נאַציאָנאַליזם“, ווי דער „רוח אלהים“ איבער'ן אָבגורנד און, ווי, כביכול, דער רוח אלהים, פערבאָרגט ער אין עקשנות זיין פנים פון יעדען בשריודם. מיר האָבען קיין רעכט ניט צו צווייפלען, אז אין העררן דובנאָו'ס געדאַנקען האָט דער יודאאיזם אַ בעשטימטען „צלם ודמות“. אָבער עס איז וועניג צו האָבען איהם נאָר אין געדאַנקען!

אַ טעאָריע, וואָס פאָרדערט, אז דאָס אידישע פאָלק זאָל זיך דערהאַלטען צוליב אַ בעשטימטער אידעע, האָט קודם כל בעדאַרפט דערקלערן דעם אינהאַלט פון יענער אידעע, פערטיידיגען איהר רעכט אויף עקזיסטענץ און וויטערדיגע ענטוויקעלונג; געדאַרפט בעווייזען, אז נאָר דאָס אידישע פאָלק קאָן אויספיהרען אַט די מיסיע, און ערשט דערנאָך זיך נעהמען פאַר יענע פראַקטישע אויספיהרען, וואָס ווערן דיקטירט פון דער אידעע.

אמת, וואָס פאַר אַ שעהנעם „צלם ודמות“ דער דובנאָו'שער יודאאיזם זאָל ניט האָבען דערביי אַרויסגעוויזען, וואָלט ער ניט געקאָנט דיענען ניט ווי אַ ציעל פאַר רעהאַביליטירען דעם גלות און ניט ווי אַ באַזיס פאַר דעם נאַציאָנאַלען לעבען. מחמת יעדער בעשטימטער אידעעלער אינהאַלט מאַכט זיינע אָנהענגער ניט פאַר קינדער פון איין נאַציע, נאָר פאַר גלויביגע פון איין אמונה. בעד פרייען די נאַציע פון אַן אַבליגאַטאָרישער רעליגיע און פון וועלכע עס איז אַבליגאַטאָרישע אַנשיאונגען איבערהויפט, — דאָס איז די הויפט־בעדינגונג פאַר איהר פרייער גייסטיגער ענטוויקעלונג. נאָר דערפאַר וואָלט העררן דובנאָו'ס גאַנצע טעאָריע לפחות געהאַט יעמאַלט אַ וואָסער עס איז „צלם ודמות“. איצטער אָבער איז זיין „גייסטיגער נאַציאָנאַליזם“ אזא: ניט נאָר ער ראָמט דעם אידישען פאָלק ער זאָל זיך אייביג אַרומטראָגען איבער'ן אָבגורנד, נאָר ער האָט אליין אויך ניט קיין ברעקעל טעאָרעטישען גרונט אונטער זיינע פיס.

אין העררן דובנאָו'ס גאַנצער לעהרע זענען נאָר דאָ צוויי עלע־מענטען, וואָס זענען טיעף ריכטיג און לעבענסקרעפטיג. איינער פון זיי איז דער קאַמף אַנטקעגען דער אַסימילאַציע, וואָס איהם האָט דער מחבר געווידמעט אַ סך בלעטער, פול אידעעלען שכל און פון גרונד אמת'ען, הייסען געפיהל. דער צווייטער עלעמענט איז די פאָרע־

רונג פון דער אידישער נאַציאָנאַלער וויערערבעלעכונג אין אלע גלות־לענדער אויף די יסודות פון נאַציאָנאַל־רעכטליכע אויטאָנאָמיע.

דאָס נאַציאָנאַל־אויטאָנאָמיע לעבען אין גלות אין, ביי געוויסע בעדינגונגען, געוויס א פּאַרטעזעצונג פון דעם אידישען היסטאָרי־שען לעבען.

אונזער פּאָלק האָט באמת בעוועזען דער וועלט א וואונדער. ווי אן אַקראַבאַט אויף א שטריק, אזוי איז ער איבער אן אָבגורנד גענאַנען זיין היסטאָרישען וועג מיט א באַלאַנס אין די הענד, דעם רעליגיעזען גלויבען אין משיח. כל זמן ער וועט ניט האָבען קיין באַדען אונטער זיינע פיס, וועט ער געצוואונגען זיין ווייטער טער צו געהן דעמזעלביגען וועג. דער אידישער פּראָלעטאַריאַט און די סאָציאַליסטישע אינטעליגענץ, ווי די פּאַרטגעשריטענסמע שיכטען פון פּאָלק, וועלען ניט קאָנען אויסמיידען דיזעלביגע טרויעריגע היסטאָרישע נייטווענדיגקייט. אָבער אנשטאָט דעם אַלטען, דורכ־אויס צופוילטען באַלאַנס, — דעם נאַציאָנאַל־רעליגיעזען גלויבען אין משיח, — גיעבען זיי אין די הענד פון דעם בלוט־אייגענעם פּאָלק א נייעם באַלאַנס: — דעם גלויבען אין די אייגענע קרעפטען, וואָס דאַרפען וויערער אָבגעפרישט ווערען אין גלות. מיט די אייגענע כוחות, און נאָר מיט זיי אליין דאַרף דאָס פּאָלק זיך עראַבערן „לאַנד און פרייהייט“.

די אידישע סאָציאַליסטען געהען דעם זעלביגען היסטאָרישען גלות־וועג אין איינעם מיט'ן פּאָלק, אָבער זיי אידעאָלאָזירען איהם ניט, זיי פּערוואַנדלען ניט „די נויט אין א מצוה“, ווי דאָס טהומט הערר דובנאָוו. זיי פּערשטעהען גאנץ גוט זיין „טראַגישע הער־ראַאיזם“, ווייל אויך אין זייער האַרצען לעבט דערזעלביגער אידעאָל, וואָס ביי דעם „אַלטען יודענטום“, — דער אידעאָל פון דער פולער נאַציאָנאַלער וויערערבעלעכונג אין אן אייגענעם לאַנד. אָהן אָט דעם אידעאָל, וואָלט דער „טראַגישער הער־ראַאיזם“ פּערוואַנדעלט געוואָרען אין „א טראַגיקאָמישען הער־ראַאיזם“ פון א פאר קיינעם ניט ניט ניצליכען, אומפרוכטבארען און „פּער־מאַנענט־געפּעהרליכען“ אַקראַבאַטענטום.

דר. ת. זשומלאָווסקי

הערר דובנאָוו אין אַ מאָל געווען אַ קאָסמאָפּאָליט און ממילא
אַן אַסימילאַטאָר. דאָס ווערט אויך אין זיינע „בריעוו“ דערמאָהנט.
איצטער זענען די בעסטע בלעטער פֿון זיין ווערק געווידמעט דעם
קאמף אַנטקעגען קאָסמאָפּאָליטיזם און אַסימילאַציע.
הייסט עס, אַז ער געהערט צו דער צאָהל פֿון יענע מענשען,
וואָס ווערען ניט איין מאָל פֿאַר אלע מאָל פֿערגליווערט אין אַ
וועלכער עס איז דאָגמע. לאָמיר דעריבער האָפען, אַז אויך דער
„נייסטיגער“ נאַציאָנאַליזם איז ניט די לעצטע סטאַנציע אין העררן
דובנאָוו'ס ענטוויקלונג.

מען קאָן זיין זיכער, אַז אויב די קראַפט פֿון זיין קריטישען
געדאַנק וועט זיין אַקוראַט אַזוי שטאַרק, ווי טיעף עס איז זיין נאָר
ציאָנאַלער געפיהל, ווי אויפריכטיג עס איז זיין צער איבער דער
לאַגע פֿון אונזער פּאָלק, וועט ער פֿריהער אָדער שפעטער אוועק
געבען זיינע אויסערהאַרדענטליכע פֿעהיגקייטען, כדי צו דיענען ניט
דעם נאַציאָנאַלען ווילען צו לעבען איבער'ן אָבגרונד, נאָר דעם
נאַציאָנאַלען ווילען צו אַ נאַרטאַלען מענשליכען לעבען אין אַן איי-
גענעם לאַנד.

בערן, שווייץ.